

Předmluva překladatele :)

*Při čtení této knihy doporučuji udělat si pohodu. Kniha se skládá z několika částí. První část tvoří můj překlad knih Alana Wattse *Out of Your Mind a Still The Mind* z angličtiny. Vzhledem k mé znalosti (či spíše neznalosti) angličtiny se jedná spíše o drzý počín než o cokoli jiného. Doufám, že jsem svým překladem knihám neublížil příliš. Pokud ano, tak mě to mrzí, ale to je asi tak všechno, co s tím můžu dělat. Další část tvoří překlady A. Wattse od Romana Kociána, které nevyšly v knižní podobě a jsou staženy z internetu. Poslední částí je zbytečná kniha.*

Obsah

Out of your Mind	str. 2
Still The Mind	str. 96
Překlady Romana Kociána	str. 128
Zbytečná kniha	str. 150

Out of Your Mind

Tricksters, Interdependence,
and the Cosmic Game of
Hide-and-Seek

*Podvodníci, Vzájemná závislost,
a Vesmírná Hra
Na schovávanou*

-

Alan Watts

Šest klíčových lekcí získaných hlubokým
studiem Zen Buddhismu

Předmluva Marka Wattse

V polovině padesátých let měl můj otec velkou sledovanost díky svým veřejným rozhlasovým rozhovorům na stanici KPFA v Berkeley v Kalifornii a tyto rozhovory byly brzy následovány bestsellerem *Way of Zen* a jeho průkopnickou Psychoterapií Východu a Západu. Jeho přístup dobře rezonoval s otevřeným publikem v Bay Area, když zkoumal moudrost Asie novou optikou západní psychologie a nastupujícím vědeckým odhalením postatomárního věku. Ve svých rozhovorech často navrhoval, že buddhismus by měl být považován za formu psychoterapie a neměl by být srovnáván se západními náboženstvími. Místo toho cítil, že ekologické vědomí a mystická zkušenost jsou v podstatě vyjádřením stejné formy probuzené zkušenosti. Počátkem šedesátých let jej jeho rozhlasové rozhovory a památné knihy vytlačily z okruhu kolejí a dalších dvanáct let přednášel ve velkých sálech pro veřejnost a pořádal soukromé semináře pro skupiny po celé zemi. Mnoho z těchto sezení bylo zaznamenáno a shromážděno.

Před téměř deseti lety, po přezkoumání desítek seminářů, které můj otec nahrál na konci šedesátých a začátku sedmdesátých let jsem vybral nahrávky – které spolu krásně plynuly – ze šesti historických událostí, abych vytvořil zvukovou sbírkou *Out of Your Mind*. Jsou to všechno výjimečná sezení, včetně: „Povaha vědomí“ „Síť života“ „Nevyhnutelná extáze“ „The World as Just So“ „Svět jako já“ a „Svět jako prázdnota.“ Po vydání měl „*Out of Your Mind*“ okamžitý úspěch a v průběhu let se stal jedním z nejposlouchanějších seriálů Alana Wattse všech dob, který přitahoval diváky z celého světa.

Série rozhovorů začala všezahrnujícími tématy, včetně klíčových otázek společného vnímání, komparativní kosmologie a místa lidstva v přírodě. V těchto rozhovorech můj otec přesvědčivě prokázal, že většina zdravého rozumu západního světa má kořeny v zastaralé vědě a dominantních kultivačních konstruktech devatenáctého století. Vždy připraven zpochybnit status quo se pustil do předpokladů, které mnozí považovali za samozřejmé, a demonstroval, jak se každodenní realita západního světa vymkla současnému stavu poznání.

Jak se toto dílo rozvíjelo, nabízel také řešení, psychologická i kosmologická, a tím, že stále více čerpal z buddhistického světonázoru, který na těchto seminářích zkoumal, nabízel svěží a přesvědčivou alternativní perspektivu, vesmíru, v němž jsme nerozluční a vítání účastníci, a zároveň výrazem „celého díla“. V tomto vzájemně souvisejícím (recipročním) světonázoru nacházíme nejen své místo v přírodě, ale také nástroje, s nimiž můžeme sdílet tuto myšlenkově proměnlivou perspektivu života s ostatními.

I když jsem pochopil sílu těchto rozhovorů, nebyl jsem připraven na to, co se začalo dít, když se vydali na cestu do světa. Kromě toho, že byly populární u mnoha posluchačů *Sounds True*, začala kolekce přitahovat nové, mladší publikum a několik let po jejím vydání se na sociálních sítích začaly objevovat citáty a videa. Tvůrčí videopříspěvky založené na klipech měly také miliony zhlédnutí (naposledy dvacet milionů), a je to zdaleka nejvděčnější aspekt pokračování prací mého otce, vidět, jak jsou tyto myšlenky přijímány v životě mnoha lidí, a sledovat, jak nabývají nových podob a stále rostou.

Část první

POVAHA VĚDOMÍ

1

Kosmologické modely světa

Chci začít tím, že se budu zabývat některými základními myšlenkami, které jsou na západě základem našeho zdravého rozumu — našimi základními představami o tom, o čem život je. Tyto myšlenky mají historický původ a jejich vliv je mnohem silnější, než si většina lidí uvědomuje. Odvolávám se na naše základní přesvědčení o světových vírách, které jsou zabudovány do našich logických systémů a samotné podstaty jazyka, který používáme.

Použiji slovo mýtus k odkazu na tyto myšlenky. Ne k označení něčeho nepravdivého, ale k přivolání na mysl něčeho docela mocného. Mýtus v tomto smyslu je obraz, který používáme, abychom dali světu smysl, a v současnosti žijeme pod vlivem dvou extrémně silných obrazů, z nichž oba jsou v současném stavu vědeckého poznání zcela nedostatečné. Jednou z našich nejdůležitějších výzev dneška je nahradit tyto mýty přiměřeným, uspokojivým a rozumným obrazem světa, který odpovídá našim skutečným zkušenostem s ním.

Takže dva základní obrazy světa s kterými operujeme více než dva tisíce let, jsou v podstatě tyto modely vesmíru: keramický model a plně automatický model. Podívejme se na první z nich, keramický model. Keramický model vesmíru pochází z knihy Genesis, z níž odvozují svůj základní obraz světa judaismus, křesťanství a islám. A obraz světa, který pochází z knihy Genesis je, že svět je artefakt vytvořený Stvořitelem, stejně jako hrnčíř tvoří hrnečky z hlíny, nebo tesař tesá stoly a židle ze dřeva. Nezapomínejte, že Ježíš, Syn Boží, je také synem tesaře. Takže tímto způsobem je obraz Boha, který máme, obrazem hrnčíře, tesaře, technika nebo architekta, který se zabývá vesmírem v souladu se svým plánem.

Zásadní pro tento první model vesmíru je představa, že svět se skládá z věcí - primordiální (prapůvodní) hmoty nebo látky. A stejně jako hrnčíř bere hlínu a vnucuje jí svou vůli, tak Stvořitel vytváří vesmír z tohoto základního materiálu. Vezme si ho a udělá si z něj co chce. A tak v knize Genesis Pán Bůh udělá Adama z prachu – vytvoří hliněnou figurku, vdechne do ní a ona ožije. Jíl je *informován*. Sama o sobě je hlína beztvárá a nemá žádnou inteligenci, takže vyžaduje vnější inteligenci – vnější energii - která ji oživí a vloží do ní nějaký smysl.

Takto jsme zdělili pojetí sebe sama jako artefaktů, jako věcí, které byly vyrobeny. V naší kultuře se děti ptají rodičů, „Jak jsem byl stvořen?“ nebo „Kdo mě stvořil?“ Ale to nejsou otázky jaké kladou čínské nebo indické (konkrétně hinduistické) děti. Čínské dítě by se mohlo zeptat své matky: „Jak jsem vyrostl?“. Růst a vyrábění jsou však zcela odlišné postupy. Víte, když něco vyrábíte, dáváte to dohromady – uspořádáváte části, pracujete zvenčí dovnitř. Takhle hrnčíř pracuje na hlíně, nebo sochař pracuje na kameni. Když však sledujete, jak něco roste, děje se to opačným směrem, tedy zevnitř ven. Růst znamená, že se něco rozpíná, roste, kvete a děje se to

všechno najednou. Původní, jednoduchá forma živé buňky v děloze se bude postupně komplikovat.

Tak vypadá proces růstu, na rozdíl od procesu výroby. Všimněte si, že v tomto modelu je zásadní rozdíl mezi tvůrcem a stvořenou věcí, mezi Stvořitelem a jeho stvořením. Kde ten nápad vznikl? V podstatě, keramický model vesmíru vyšel z kultur s monarchickými formami vlády. A tak byl pro ně tvůrce vesmíru také pojat jako král vesmíru – „Král králů, Pán pánů, jediný Vládce knížat...“, cituji z Knihy společných modliteb. Lidé, kteří mají takovýto vztah k vesmíru, mají vztah k základní realitě jako k subjektu podobnému králi, a tak jsou velmi pokorní k čemukoli, co celou tu show řídí. Připadá mi zvláštní, že zde ve Spojených státech se občané demokracie stále drží takové monarchistické teorie vesmíru.

Takže myšlenka, že musíme klečct a klanět se před Pánem vesmíru z pokory a úcty, je pozůstatek starodávných blízkovýchodních kultur. Ale proč? V podstatě se nikdo nebojí víc než tyran. Proto sedí zády ke zdi, zatímco ty se k němu musíš přiblížit zdola s obličejem k zemi. Vidíte, takhle nemůžete používat zbraně. Když se přiblížíš k vládci, nesmíš se k němu postavit tváří v tvář, protože bys ho mohl napadnout. A velmi dobře bys mohl, protože on vládne tvému životu, a muž, který vládne tvému životu, je největší gauner v partě. Jinými slovy, vládce je ten, kdo může páchat zločiny proti vám; zločinci jsou jen lidé, které zavřeme do vězení.

Takže, když navrhujete kostel, jak vypadá? I když se to v některých případech změnilo, katolická církev umístila oltář zády ke zdi nejdále na východním konci budovy. Oltář je trůn a kněz je náčelník – vezír soudu (dvora) – a on se klaní trůnu vpředu. A všichni lidé stojí tváří k trůnu a klečí před ním. Velká katolická katedrála se nazývá bazilika, z řeckého basileus, což znamená „král“. Takže bazilika je dům krále a rituál katolické církve je založen na dvorních rituálech Byzance. Protestantská církev vypadá trochu jinak – podobá se soudnímu dvoru – ale její vzhled prozrazuje víru ve stejný model vesmíru. Soudce amerického soudu nosí černý hábit, stejně jako protestantští ministři, a každý sedí v nějakém druhu kazateln, které se podobají místu, kde sedí soudce a členové poroty.

Tyto formy křesťanství sdílejí autokratický pohled na podstatu vesmíru, takže architektura jejich církví tento pohled odráží. Katolická verze staví vše kolem krále, zatímco protestantská církev kolem soudce. Ale když se snažíte aplikovat tyto obrazy na samotný vesmír – na samotnou podstatu života – shledáváte je velmi omezujícími.

Pro začátek se podívejme na domnělý rozkol mezi hmotou a duchem – na myšlenku nezbytnou pro keramický model. Co je hmota? Je to otázka, kterou se fyzikové kdysi pokusili prozkoumat, protože se snažili pochopit základní podstatu světa, ale na tuto otázku – „Co je hmota?“ – se už dávno přestali ptát. Při zkoumání podstaty hmoty si fyzikové uvědomili, že ji mohou popsat pouze z hlediska chování – z hlediska formy a vzoru. Při hledání menších a menších částic – atomů, elektronů, protonů, nejrůznějších nukleárních částic – nikdy nedospějete k žádné zásadní věci, takže můžete jen popsat, jak působí.

Stane se tohle: Používáme slovo věci, protože tak vypadá svět, když máme rozostřené oči. Přemýšlíme o věcech, jako by to byl nějaký nerozlišený sajrajt, ale to jen proto, že máme rozmazané vidění. Když se soustředíme, jsme schopni vidět

formy a vzory, a jediné, o čem můžeme mluvit, jsou vzorce. Obraz světa, který nabízejí nejdokonalejší snahy dnešní fyziky, není tvořen tvarovanou hmotou nebo hlínou v květináči, ale vzory – sebepohybujícími, sebenavrhujícími, tančícími vzory. Ale náš zdravý rozum ještě nedohnal tento nový obraz.

A to nás přivádí k našemu druhému operativnímu obrazu světa – plně automatickému modelu. Jak se západní myšlení vyvíjelo, keramický model se dostal do potíží. Dlouhou dobu byla západní věda ovlivněna judaismem, křesťanstvím a islámem a předpokládala, že existují přírodní zákony a že tyto zákony byly stanoveny na počátku Stvořitelem, tvůrcem vesmíru. Měli jsme tedy tendenci považovat všechny přírodní jevy za dodržování určitých zákonů podle plánu, jako dobře fungující stroj, včas jedoucí vlak nebo tramvaj. V osmnáctém století začali západní intelektuálové tuto ideu zpochybňovat, konkrétně zda prvotní hybatel – univerzální architekt – skutečně existuje. Zdůvodňovali to tím, že mohou existovat univerzální zákony, ale to nevyžaduje tvůrce těchto zákonů.

Víte, hypotéza Boha moc nepomohla k předpovědím, a to je věc vědy: „Co se stane?“. Studováním chování minulosti a jejím pečlivým popisem předpovídat, co se stane v budoucnosti – to je ve skutečnosti celá věda. Ukazuje se, že k úspěšným předpovědím Boha jako hypotézu nepotřebujete, protože na ničem nezáleží. Takže upustili od hypotézy Boha a ponechali si hypotézu zákona, protože z behaviorálních¹ pravidel ve vesmíru se dají dělat předpovědi. Zbavili se tvůrce zákona a ponechali zákon.

A takto jsme dospěli k současnému pojetí vesmíru jako stroje, jako něčeho, co funguje podle hodinových mechanických principů. Newtonův obraz světa je založen na kulečnicku – atomy jsou jako kulečnickové koule, které do sebe narážejí v předvídatelných úhlech. A chování každého jednotlivce je proto vnímáno jako složité uspořádání kulečnickových koulí, do kterých buší všechno ostatní. Tohle je plně automatický model vesmíru. Představa reality jako slepé energie. Vidíme to v devatenáctém století v myšlenkách Ernsta Haeckela a T. H. Huxleyho, kteří popsali svět jako pouze neinteligentní sílu, stejně jako ve Freudově filozofii, která identifikovala naši základní psychologickou energii jako libido - slepý chtíč.

Takže podle tohoto názoru jsme všichni jen náhoda. Z bujnosti slepé energie a výsledku čisté náhody jsme tady se všemi našimi hodnotami, jazyky, kulturami a láskou. Je to jako představa, že tisíc opic, které ťukají na tisíce psacích strojích za milióny let nakonec napíše encyklopedii Britannica a okamžitě se vrátí do psaní nesmyslů. Ale pokud se k této myšlence přihlásíme a budeme rádi živí a lidští, nakonec budeme muset bojovat s přírodou na každém kroku, protože příroda nás promění zpět v nesmysl, jakmile jí to dovolíme. A tak vnucujeme světu svou vůli, jako by to pro nás bylo něco naprosto cizího – něco, co existuje mimo nás. Proto máme kulturu založenou na myšlence války mezi lidmi a přírodou.

Navíc ve Spojených státech definujeme mužnost ve smyslu agrese. Myslím, že to musí být proto, že se bojíme. Předvádíme, že jsme tvrdí chlapi, ale je to úplně zbytečné. Pokud na to máte, nemusíte hrát divadlo, a už vůbec nemusíte mlátit přírodu, aby se podrobila. Proč být nepřátelský k přírodě?

¹ behaviorální - týkající se chování

Nejsi něco odděleného od přírody. Jsi aspekt nebo příznak přírody. Vy, jako lidská bytost, vyrůstáte z tohoto fyzického vesmíru úplně stejně, jako jablko roste z jabloně. Strom, který plodí jablka, je jablečným stromem, stejně jako vesmír, ve kterém se objevují lidské bytosti, je vesmírem lidských bytostí. Existence lidí je příznačná pro druh vesmíru, ve kterém žijeme, ale pod vlivem našich dvou velkých mýtů – keramického a plně automatického modelu vesmíru – cítíme, že do světa nepatříme. V lidové řeči říkáme, „Přišel jsem na svět“ ale nepřišli jsme na svět – přišli jsme ze světa.

Většina lidí má pocit, že jsou něco, co existuje uvnitř pytle z kůže. Cítíme, že jsme vědomí, které se dívá ven na věci. A pak se podíváme na ostatní, kteří se nám podobají a považujeme je za lidi, pokud mají podobnou barvu pleti nebo náboženství nebo co-máte-vy. Všimněte si, že když se rozhodneme zničit určitou skupinu lidí, vždy je definujeme jako nelidy – ne zrovna lidi. Takže jim říkáme opice, příšery nebo stroje, ale rozhodně ne lidé. Jakékoliv nepřátelství, které pociťujeme k ostatním a vnějšímu světu pochází z této pověry (tohoto mýtu), absolutně nepodložené teorie, že jsme něco, co existuje jen uvnitř naší vlastní kůže.

Chci navrhnout jinou myšlenku. Začneme s velkým třeskem, teorií, že před miliardami let došlo k prvotní explozi, která rozhodla všechny tyto galaxie a hvězdy do vesmíru. Řekněme, že se to tak stalo. Je to, jako kdyby někdo vzal láhev inkoustu a rozbil ji o zeď – inkoust se roztříštil z velkého šplouchnutí uprostřed a na okrajích máte všechny ty jemné kapičky v komplikovaných vzorech. Jen tak, na začátku všeho byl velký třesk, který se rozšířil vesmírem a já a vy tu sedíme jako komplikované lidské bytosti na okraji té počáteční exploze.

Pokud si myslíte, že jste něco, co existuje uvnitř vaší vlastní kůže, definujete se jako jedna složitá, drobná kudrlinka mezi ostatními na okraji vesmíru. Možná před miliardami let jsi byl součástí toho velkého třesku, ale teď jsi něco odděleného. Ale je to jen proto, že ses odřízl; všechno záleží na tom, jak se definuješ. A tady je můj alternativní nápad: Pokud byl velký třesk na počátku času, nejsi něco, co je výsledkem výbuchu na konci procesu. Ty jsi ten proces.

Ty jsi velký třesk. Ty jsi původní síla vesmíru, která se projevuje jako ten, kým právě jsi. Definuješ se jako pan nebo paní nebo slečna. Tak a tak, ale ve skutečnosti jsi prvotní energie vesmíru, která je stále v procesu. Jen ses naučil definovat sám sebe jako něco odděleného.

To je jeden ze základních předpokladů, které vyplývají z mýtů, kterým jsme byli naučeni věřit. Ve skutečnosti si myslíme, že existují oddělené věci a oddělené události. Jednou jsem se zeptal skupiny teenagerů, jak by definovali „věc“. Nejdřív říkali, „Věc je předmět“ ale to je jen synonymum – jen jiné slovo pro „věc“. Ale pak jedna chytrá holka ze skupiny řekla, „Věc je podstatné jméno“ a měla pravdu. Podstatné jméno však není součástí přírody – je součástí řeči. Podstatná jména ve fyzickém světě neexistují a neexistují ani jednotlivé věci.

Víte, fyzický svět je vrtkavý. Mraky, hory, stromy, lidé – všechno se kroutí. Jen když lidské bytosti začnou pracovat na věcech, staví budovy rovně a snaží se udělat svět neklikatým. Ale tady sedíme – sedíme v místnostech se všemi těmi rovnými čarami – ale každý z nás je vrtkavý (wiggly).

Když chcete mít kontrolu nad něčím, co se vrtí, je to dost těžké. Ryba je extrémně vrtkavá. Když se snažíte chytit rybu, vyklouzne vám z ruky; jak se k ní tedy dostanete? Použijete síť. Stejným způsobem používáme sítě, abychom se udrželi na kroucím se světě. Jestli chceš ovládat kroucení, musíš přes to hodit nějakou síť. To je náš základ pro měření světa: sítě s tolika oky rovně a tolika oky nahoru a dolů, kde každé zakroucení je definováno z hlediska otvorů v této síti. A takhle rozkládáme kroucení na kousky. Tato část kroucení je věc, tato druhá část je událost, a my mluvíme o kouscích, jako by to byly oddělené věci sami od sebe. Ale v přírodě nejsou kroucení „předzpracovaná“. To je jen náš způsob měření a kontroly vzorců a procesů. Když chcete sníst kuře, musíte ho nakrájet, abyste si mohli ukousnout – nepřichází už předkousané. Stejně tak svět nepřichází "zvěcovaný". Nepřijde již jako událost (It doesn't arrive already evented).

Ty a já souvisíme s fyzickým vesmírem stejně jako vlna souvisí s oceánem. Vlny moře, lidé vesmíru. Ale byli jsme zhypnotizováni – doslova zhypnotizováni – do pocitu a dojmu, že existujeme jako samostatné entity uvnitř naší vlastní kůže. Neztotožňujeme se s původním velkým třeskem – myslíme si, že jsme jen něco na jeho konci. Takže se všichni bojíme smrti. Protože naše vlna zmizí a my zemřeme a to bude prostě hrozné. Jak s oblibou říká jeden kněz, kterého znám, „Nejsme nic. Ale něco se stane mezi porodnicí a krematoriem.“ A to je mytologie, pod kterou pracujeme. Proto se všichni cítí mizerně a jsou nešťastní.

Někteří lidé by mohli tvrdit, že jsou křesťané. Možná chodí do kostela, možná říkají, že věří v nebe a posmrtný život, ale nevěří. Jen si myslí, že by měli věřit v takovou a takovou cestu. Oni prostě věří, že by měli věřit v učení Kristovo, ale ve skutečnosti věří v plně automatický model. A většina z nás takhle věří – že jsme nějaká kosmická náhoda, že jsme samostatná událost, která se odehrává mezi porodnicí a kremariem a zhasne – a je to.

Proč někdo takto přemýšlí? Není k tomu žádný důvod – není to ani vědecké. Je to jen mýtus, příběh vymyšlený lidmi, kteří se chtěli cítit určitým způsobem nebo hrát určitou hru. Víte, hra na Boha se stala trapnou. Začali jsme s představou Boha jako hrnčíře či architekta nebo tvůrce vesmíru, a to bylo dobré. Cítili jsme, že život je důležitý, že máme smysl, že existuje Bůh, který se stará. V očích Otce jsme měli pocit, že jsme cenní. Ale po chvíli to začalo být trapné, když jsme si uvědomili, že Bůh může vidět všechno, co cítíme a děláme, až po naše nejniternejší myšlenky a pocity. Takže abychom se zbavili toho pocitu, stali jsme se ateisty a prostě jsme se začali cítit hrozně. Protože když jsme se zbavili Boha, zbavili jsme se sami sebe. Stali jsme se jen stroji.

Jak řekl Camus v Mýtu o Sisyfovi, „Existuje jen jeden skutečně vážný filozofický problém, a tím je sebevražda. A pokud věříte v plně automatický model – že jste nějaký druh odděleného vědomí – který existuje sám ve slepém mechanismu vesmíru – pak otázka sebevraždy dává velký smysl. Takže, jestli byste měl nebo neměl spáchat sebevraždu – to je dobrá otázka. Proč pokračovat? Měli byste pokračovat, jen pokud hra stojí za to. Vesmír trvá už neuvěřitelně dlouho, takže uspokojivá teorie vesmíru musí být taková, na kterou stojí za to vsadit. To je jen zdravý rozum. Pokud chcete pokračovat ve hře, potřebujete optimální teorii pro její hraní, jinak můžete

rovnou spáchat sebevraždu, protože hra nemá žádný smysl.

Lidé, kteří přišli s plně automatickým modelem, hráli legrační, postranní hru. Řekli, „Všichni, kdo věříte v náboženství, jste staré dámy a zbožní myslitelé. Chceš, aby tě tvůj velký táta tam nahoře na obloze utěšoval v těžkých časech, protože život je drsný a bolestivý. A jediný způsob, jak v životě uspět, je kousnout a být tvrdý. Musíš být silný a čelit faktům. Život je jen hromada krámů a vy musíte světu vnutit svou vůli a donutit ho dělat, co chcete.“ A tohle byla příhodná teorie, která se hodila, když Evropané všude po celém světě kolonizovali domorodce. Byl to způsob, jak ospravedlnit jejich činy a lichotit sami sobě.

I dnes, pokud jste akademický, inteligentní člověk, očekává se, že budete věřit v plně automatický model. Žádná jiná teorie světa není považována za úctyhodnou. Takže, abyste byl intelektuálně přísný člověk, měl byste být pichlavý. Existují v podstatě dva druhy filozofie: ostny a sliz (pichlavá a lepkavá). Pichlaví lidé jsou precizní a logičtí – mají rádi všechno rozsekané a jasné.

Na druhou stranu, slizouni to mají rádi neurčitě. Ve fyzice jsou pichlaví lidé ti, kteří věří, že konečnou složkou hmoty jsou částice, kdežto slizouni věří ve vlny, ve filozofii jsou pichlaví lidé logičtí pozitivisté a slizouni idealisté. A pořád se spolu hádají. Ale jedni by nemohli zaujmout pozici bez druhých, protože byste nevěděli, že obhajujete ostny, pokud by tam nebyl někdo, kdo obhajuje sliz. Bez slizu nepoznáš ostny. A život není ani pichlavý, ani lepkavý – je lepkavě pichlavý a pichlavě lepkavý.

Já jsem filozof. Když se se mnou nebudeš hádat, nevím, co si mám myslet. Takže když se budeme hádat, musím ti poděkovat, protože díky zdvořilosti, že jsi se na věc podíval z jiného úhlu, chápu, co si myslím. Takže se tě nemůžu zbavit.

Ale celá ta myšlenka, že vesmír není nic jiného než neinteligentní síla, která si tam venku hraje a ani si neužívá, je neuvěřitelně urážlivá teorie světa. A lidé, kteří tu hru vytvořili – hru na svržení světa – si mysleli, že jsou díky ní lepší. Ale to prostě nejde. Pokud souhlasíte s touto teorií světa, odcizíte se, cítíte, že svět je mechanismus, past, a začnete se k němu chovat nepřátelsky. Jako by to bylo chladné uspořádání elektronických a neurologických mechanismů, do kterých se člověk nějak dostal. A ty trčíš v tomhle těle, které se rozpadá, chudinko – dostaneš rakovinu nebo jinou nemoc a všechno je to hrozné. A doktoři mechanici se ti snaží pomoci, ale samozřejmě se jim to nakonec nepodaří a ty se budeš pořád hroutit a je to chmurná záležitost a je to prostě škoda. Takže v tomto scénáři, pokud si myslíte, že to tak je, můžete rovnou spáchat sebevraždu.

Ale možná si nakonec myslíte, že někde může číhat věčné zatracení v důsledku sebevraždy. Nebo myslíte na své děti, jak je nebude mít kdo podporovat, když se zabijete. A tak se rozhodnete pokračovat. Takže pokračujete ve stejné náladě a učíte své děti to samé. A ty pak jdou dál a podporují své děti, aniž by si užívali svůj život, a bojí se spáchat sebevraždu, stejně jako jejich děti.

Snažím se tedy říci, že plně automatický model – naše základní selská představa o povaze světa, která ovlivňuje většinu z nás ve Spojených státech – je prostě mýtus. Myšlenka je stejně falešná jako představa Boha Otce s bílým plnovousem, který sedí na svém trůně v nebi. Obojí jsou mýty. Obě přicházejí s velmi malou podporou pro

skutečný stav věcí. Pokud existuje něco jako inteligence, láska nebo krása, najdete to v jiných lidech. Tyto věci existují v lidských bytostech, a pokud existují v nás, znamená to, že inteligence, láska a krása jsou příznačné pro schéma věcí. Jablka jsou příznačná pro jabloně, růže jsou příznačné pro růžové keře a my jsme příznační pro vesmír. Země není nějaká velká skála zamořená živými organismy, stejně jako vaše kostra není řada kostí zamořených buňkami. Ano, Země je geologická.

Ale tato geologická entita pěstuje lidi a naše životy na Zemi jsou příznačné pro lidní sluneční soustavu, která je zase příznakem naší galaxie, a naše galaxie je příznakem kupy galaxií, a Bůh ví, čeho je příznakem. Jako vědec, který se snaží popsat chování živého organismu, většinou mluvíte o tom, co člověk dělá. Když popisujete, kdo je člověk, musíte popsat, co dělá. A nedá se popsat, co lidé dělají uvnitř vakua, jako by se to, co dělají, dělo v jejich vlastní kůži. Jinými slovy, pokud chcete mluvit o chodící osobě, musíte také popsat podlahu, protože lidé jen tak nekývají nohama v prázdném prostoru. Pohybujeme se jen ve vztahu. Naše činy lze popsat pouze v jejich kontextu. Řekněme, že s vámi teď mluvím.

Moje mluvení není věc sama o sobě – vyžaduje vás. Mluvím k vám a tato akce není úplně popsána, pokud není popsána i vaše přítomnost. Abych popsal své chování, musím popsat vaše chování, stejně jako chování okolí. Takže to, co máme, je jeden velký systém chování a to, co jsem já, zahrnuje to, co jsi ty. Nevím, kdo jsem, pokud nevím, kdo jste vy, a vy nevíte, kdo jste, pokud nevíte, kdo jsem já. Jeden moudrý rabín kdysi řekl: „Jestli já jsem já, protože ty jsi ty, a ty jsi ty, protože já jsem já, pak já nejsem já a ty nejsi ty. Jinými slovy: Nejsme oddělení – definujeme se navzájem. Jsme na sobě závislí. Když o sebe opřete dva klacky, které se postaví, protože se navzájem podporují, a jeden klacek si vezmete a druhý spadne dolů, jasně vidíte, jak se vzájemně prolínají. A tohle je přesně naše situace. My a naše životní prostředí a my všichni dohromady jsme navzájem závislé systémy.

Každý dobrý vědec ví, že to, čemu říkáte vnější svět, jste vy stejně jako vaše vlastní tělo. Vaše kůže vás vlastně neodděluje od světa je to most, přes který do vás proudí svět a vy proudíte do světa. Jsi jako vír. Vír má určitou podobu, ale v žádném okamžiku v něm nezůstává voda. Vír je něco, co proud dělá, stejně jako my jsme skutečnosti, které dělá celý vesmír. Takže pokud se zítra znovu setkáme, poznám tě jako stejný vír, který jsem viděl včera, ale jsi v pohybu. Celý svět se pohybuje skrze tebe – kosmické paprsky, kyslík, proud steaků, mléka a vajec, které jíš – všechno proudí přímo skrz tebe. Jsi kroucení a svět tebou kroucí.

Problém je, že nás neučili to tak cítit. Mýty podpírající naši kulturu a podpírající náš zdravý rozum nás nenaučily cítit se identičtí s vesmírem. A proto se cítíme cizí jako bychom byli oddělené části konfrontující svět. Ale velmi naléhavě potřebujeme cítit, že jsme věčný vesmír, každý z nás. Jinak budeme dál bláznit, ničit planetu a společně páchat sebevraždy s pomocí jaderných bomb. A bude to. Ale možná bude život někde jinde v galaxii. Možná najdou lepší hru.

2

Dramatický model

Keramický model světa – svět jako politický, monarchický stát, ve kterém jsme všichni zde v utrpení jako předměty Boží a jsme stvořenými artefakty, které neexistují vlastním právem – vyžaduje hlubokou pokoru a potřebu cítit vděčnost. V tomto mýtu existuje pouze Bůh sám o sobě. Existujeme jako nějaký druh laskavosti a opravdu bychom měli cítit vděčnost. Je to jako přísný otec, který říká: „Podívej se na všechno, co jsem pro tebe udělal – všechny ty peníze, které jsem utratil za slušné oblečení a vysokou – a ukázalo se, že jsi jenom hipík, ty nevďečné, mizerné dítě!“ A ty by ses za to měl omluvit a omluvit se za to, kdo jsi.

Zdělili jsme tuto myšlenku královského Boha – krále králů a Pána pánů – z politických struktur Egypta a údolí Tigridu-Eufratu. Freud naznačil, že Amenhotep IV – faraon, který opustil polyteismus – je původním autorem Mojžíšova monoteismu. Židovské právo pochází z Hammurabi v Babylonu. Tito lidé žili v kulisách, kde pyramida a zikgurat jasně naznačovaly hierarchii moci od šéfa až dolů. V keramickém modelu, Bůh je velký šéf, který vládne vesmíru shora. Takhle jsme zdělili myšlenku, že vládneme vlastnímu tělu. Myslíme si, že ego – nalezené někde v mozku mezi ušima a za očima – je guvernérem našeho těla, A tak nemůžeme porozumět systému řádu – systému života – ve kterém není žádný guvernér. Ale co když ano? Co je to za vesmír? Je to monarchie? Republika?

Mechanismus nebo organismus? Pokud je vesmír nějaký mechanismus, vyplývá z toho, že funguje sám (plně automatický model) nebo že je řízen nějakým skvělým mechanikem (keramický model). Ale pokud je vesmír organismem, řídí se sám, protože organismus je věc, která běží sama. Ve tvém těle není žádný šéf. Můžete namítnout, že mozek je přístroj vyvinutý žaludkem za účelem získání potravy. Nebo můžete namítnout, že žaludek je zařízení, které vyvinul mozek, aby ho krmil a udržoval naživu. Čí je to hra – mozku nebo žaludku? Vlastně jsou vzájemné. Mozek implikuje žaludek, žaludek implikuje mozek, a ani jeden není šéf. Slyšeli jste příběh o boji mezi různými částmi těla a žaludkem? „Ruce, nohy a ústa se obrátily proti žaludku. Ruce říkaly: „Pracujeme na tom, abychom vložily jídlo do pusy.“ Ústa řekla, „Žvýkám všechno toto jídlo, aby mohlo jít do žaludku.“ A nohy řekly, „Chodíme a chodíme, abychom nesly ruce, abychom dostaly jídlo, které chce. A všichni se dívali na břicho jako na tu línou věc, která tam jen tak seděla. Tak se rozhodli dát žaludku lekci. Začali stávkovat. Ruce nesbíraly potravu, ústa nežvýkala a nohy nikam nechodily. A brzy zjistili, že jsou slabší a slabší a slabší, protože nepoznali, že to žaludek pracoval na jejich nakrmení.

Je tu ještě jedna možnost. Možná jsme součástí systému, který není vymezen dvěma převládajícími mýty. Možná nežijeme ve světě, kde existujeme jako něco odděleného od reality, a proto se před tím musíme sklonit a říct: „Jako velkou laskavost nás prosím zachovejte v existenci.“ A možná nejsme v pouhém mechanickém systému, ve kterém nejsme nic než náhody, uvěznění v elektrickém vedení nervového systému, který je v zásadě dosti neefektivně uspořádán. Jaká je tedy alternativa ke keramickému a plně automatickému modelu? Jaký další obrázek můžeme použít?

Navrhují dramatický obraz. Berte svět jako drama. Základem veškerého dramatu – všech příběhů a zápletek – je hra na schovávanou. „První hra, kterou hrajete s dítětem, je na schovávanou. Položíš si před obličej knihu, podíváš se na dítě a dítě se začne hihňat. Dítě chápe, protože je blízko původu života. Vychází to přímo z dělohy, protože ví, o čem všechno je – jen to nedokáže vyjádřit slovy. Každý dětský psycholog se snaží přimět děti, aby popsaly své pocity v psychologickém žargonu, ale dítě tam ještě není. Prostě to ví. Položíš si knihu před obličej, zmizíš, podíváš se kolem a dítě se začne smát.

Protože to dítě je nedávné vtělení Boha. Dítě ví, že na schovávanou je základní hra. Jako děti jsme se učili naše jedna-dva-tři a naše ABC, ale nebyli jsme správně naučeni hrát na černou a bílou. Dozvěděli jsme se o konfliktu – černá versus bílá – místo polarity. Rozdíl je v tom, že póly jsou opačné, ale jdou společně. Například póly magnetu – severní a jižní. Co se stane, když odříznete severní pól magnetu? Zbývající magnet bude mít severní i jižní pól. Ani jednoho pólu se nezbavíš. Póly mohou být vzdáleny, ale vždy jdou společně a jeden bez druhého mít nemůžeš. A stejně tak jsme si neuvědomili, že černá a bílá, život a smrt, dobro a zlo, bytí a nebytí, všechno pochází ze stejného středu. Jedno implikuje druhé. Nemůžeš mít jedno bez druhého. Ty a ostatní jdete společně stejným způsobem jako dva póly stejného magnetu.

Když lidé v naší kultuře sklouznou do určitého stavu vědomí a prohlásí, že jsou Bůh, nazýváme tyto lidi zbloudilými nebo šílenými. Lidem se to tu a tam stává. Stejně jako lidé mohou chytit chřipku nebo spalničky, můžete chytit tento způsob myšlení a věřit, že jste Bůh. A když to chytíte, vaše interpretace zážitku závisí na vašem původu. Například, pokud si myslíte, že jste Bůh lidového křesťanství – Bůh jako král, jako politická hlava vesmíru – můžete očekávat vševědoucí síly a říct všem, aby se vám klaněli a uctívali vás. Ale pokud žijete v hinduistické kultuře a najednou řeknete svým přátelům, „Hej, Já jsem Bůh!“ Neodsoudí tě tak, ale budou ti gratulovat. „Gratuluji! Konečně jsi to zjistil!“ Protože hinduistická idea Boha není autokratická. Šiva má deset rukou. Jak se používá deset rukou? Je dost těžké použít dvě. Zkuste hrát na varhany – potřebujete obě ruce na klávesy, obě nohy na pedály a musíte hrát všechny tyto rozdílné rytmy. Je to ošemetné.

Protože ve skutečnosti jsme v tomhle mistři. Jak si necháš narůst každý vlas? Jak biješ své srdce? Jak trávíš jídlo? A jak to všechno uděláš, aniž bys o tom přemýšlel? Ve svém těle jste všemohoucí v pravém slova smyslu. Jste schopni dělat nekonečné množství nezbytných úkolů, aniž byste o tom přemýšleli. Když jsem byl dítě, jako většina dětí jsem se pravidelně ptal své matky na různé směšné otázky. Nakonec ji odpovědi nudily a odpovídala: „Miláčku, je tu pár věcí, o kterých nám prostě není souzeno to vědět.“ A já se zeptal, „Dozvíme se to někdy?“ „Samozřejmě“, řekla. „Až umřeme a půjdeme do nebe, Bůh nám všechno vysvětlí.“ A tak jsem si představoval, že v nebi – zvláště za deštivých odpolední – budeme všichni sedět kolem trůnu milosti a klást otázky. „Nebeský otče, proč jsou listy zelené?“ A on by řekl, „Chlorofyl.“ A my řekneme „Aha.“

Ale v hinduistickém vesmíru, kdybyste se zeptali Boha, proč stvořil hory, řekl by: „No, Prostě jsem to udělal. A řekl by to, protože neexistují slova, která by popisovala,

jak byly hory vytvořeny. Slova nemohou hovořit o tom, jak se dělají hory, stejně jako nemůžete pít oceán vidličkou. Vidlička se hodí, když se zapíchne do kusu masa a sní, ale k vypití oceánu nestačí. Mohl bys to udělat, ale trvalo by to miliony let a pořádně by ses nudil. Stejně jako by vás nudil popis stavení hor, protože hory nebyly postaveny slovy. Prostě se to stalo. Stejně jako můžeš zavřít a otevřít ruku. Jak byste to vysvětlil slovy? Jak bys popsal, že jsi schopen být při vědomí? Nebo bít vlastní srdce? Pravděpodobně to nemůžeš vyjádřit slovy, ale určitě to dokážeš.

Takže tady je naše hra. Myslíme si, že jediné věci, které skutečně známe, jsou ty, které můžeme vyjádřit slovy. Předpokládejme, že se zamiluji bezhlavě do nějaké mladé ženy a můj přítel se zeptá, „Ale opravdu ji miluješ?“ Jak bych to dokázal? Když budu artikulovat – řekněme, jsem básník – použil bych jazyk poezie, abych všechny přesvědčil o hloubce svých pocitů. Nebo bych možná vymyslel ty nejkrásnější milostné dopisy, jaké kdy byly napsány. Můj přítel je čte a říká: „Dobře – jsem o tom přesvědčen. Ty ji opravdu miluješ. Ale co když nejsem výřečný? Co když neumím moc dobře popsat své pocity? Budu to mít mnohem těžší přesvědčit ostatní.“

Naše kultura hraje velmi přesvědčivou hru, že se nic neděje, pokud se to neobjeví v novinách. Naše děti začaly mít pocit, že neexistují autenticky, pokud se jejich jména nedostanou do novin. A nejrychlejší způsob, jak to udělat, je spáchat zločin. Pak vás vyfotí, objevíte se u soudu a všichni si vás všimnou. Stane se to, jen když je to nahrané. Když zakřičíte a neuslyšíte ozvěnu, vypadá to, že se ten křik nestal, a to je opravdu náš komplex. Rádi slyšíme ozvěny – zpíváme si například ve sprše, kde je větší rezonance. Nebo na hudební nástroj, který má zabudovaný rezonátor, jako violoncello nebo housle. Stejně tak, když jsme šťastní, mozková kůra lidského mozku nám říká, že jsme šťastní, a to poskytuje určitou rezonanci. Když jste šťastní a nevíte o tom, k čemu to je?

Ale v tom je ten problém. Před několika tisíci lety si lidské bytosti vyvinuly systém sebevědomí a díky tomu víme, že víme. V tom okamžiku našeho vývoje jsme přestali věřit svým instinktům. Místo toho jsme museli přemýšlet o všem a žít disciplinovaně podle předvídatosti, slov, symbolů, výpočtů a tak dále. A pak jsme si začali dělat starosti. Jakmile začnete o věcech přemýšlet, máte obavy, jestli jste mysleli dost. Opravdu jste vzal v úvahu všechny detaily? Byly všechny skutečnosti řádně přezkoumány? A čím víc o tom přemýšlíte, tím víc si uvědomujete, že jste opravdu nemohli vzít v úvahu všechno, protože všechny proměnné v jakémkoliv lidském rozhodnutí jsou nevyčíslitelné. Tak se staneš horlivě usilující. To je cena, kterou platíš za vědomí, že víš, za to, že dokážeš přemýšlet a cítit. Takže jsi v téhle legrační pozici.

Toto reflexivní vědomí může být velkou výhodou, ale ta druhá strana je strašná. Jsme si vědomi skutečnosti a máme symboly, které reprezentují skutečnost; máme bohatství a peníze, které reprezentují určitý druh bohatství. Pokud si ale neuvědomujete, že symbol je druhotný, nemá stejnou hodnotu. Je to jako když jdeme do supermarketu, posbíráme vozík plný dobrot a dojedeme k pokladně. Prodavač říká, „Bude to pětasedmdesát dolarů, prosím“ a jsme v depresi, protože si neuvědomujeme, že jsme právě vyměnili symbolický papír v hodnotě sedmdesáti pěti dolarů za skutečný vozík plný dobrot. Jen si myslíme, že jsme ztratili 75 dolarů. Skutečné bohatství je ve vozíku, ale jsme v depresi, protože v našem systému se

symbol stal cennějším než realita. Peníze představují moc a potenciál, zatímco bohatství – no, my si jen myslíme že jídlo je něco, co je běžné a nezbytné, protože musíme jíst. A to je opravdu pomíchané.

Ale když se probudíte z iluze a pochopíte, že černá znamená bílou, já znamená jiné, život znamená smrt (nebo spíš smrt znamená život), můžete začít cítit sami sebe. Můžete cítit, že nejste jen cizinec na světě, že tu nejste něco ve zkušební době, že nejste v zásadě nějaká náhoda, a můžete začít cítit svou vlastní existenci jako naprosto zásadní. To, čím v podstatě jste – hluboko, hluboko, hluboko a daleko – je prostě vlákno a struktura samotné existence. Hinduistická mytologie označuje svět jako Boží drama. Pro hinduisty není Bůh starý muž s bílým plnovousem, který sedí na trůně s královskými výsadami. Bůh je já, Satchitananda. Sat znamená „to, co je,“ chit znamená „vědomí,“ a ananda znamená „blaho“ (blaženost). Konečná, neměnná realita je nádherná, plná a radostná. Jen se podívejte na noční oblohu – všechny ty hvězdy jsou jako ohňostroj na 4. července. Jen tak, vesmír je oslava.

Předpokládejme, že bys byl schopen snít jakýkoliv sen, který jsi kdy chtěl snít, a že bys měl moc za jednu noc snít sto let svého života, nebo jak dlouho by sis přál. Přirozeně, až začneš tohle dobrodružství snů, splníš si všechna přání – můžeš si užívat všech možných potěšení. Po sto letech tohoto druhu totální rozkoše si možná pomyslíš, „Páni, to bylo docela skvělé, ale co kdybych teď měl překvapení – pojďme mít sen, který nemám úplně pod kontrolou.“ A tak bys to udělal. A ty by sis užil všechno, co bys pro sebe vytvořil, a byl bys víc a víc dobrodružný, a hrál bys víc a víc, a nakonec by se ti zdálo o životě, který právě teď prožíváš. Ve svém nekonečném množství možností se ti zdálo, že jsi tenhle konkrétní život – snil jsi o tom, že nejsi Bůh.

Podle této myšlenky, to je celá podstata Boha. Hrát si na to, že není Bůh. Bůh opustí sám sebe – prozradí se a ztratí se. Tímto způsobem je základní realitou každý – ne Bůh v politicky královském slova smyslu, ale Bůh ve smyslu být sám sebou. Hluboko uvnitř jsi celá tahle základní realita, ale předstíráš, že nejsi. A je naprosto v pořádku hrát tuto hru, předstírat, že nejsi Bůh, protože to vše představuje drama. Jdete do divadla a zaujmete svá místa, abyste viděli komedii, tragédii, thriller, nebo co chcete, a všichni víte, že to, co vidíte na jevišti, není skutečné. Ale herci se proti vám spiklí. Budou se vás snažit přesvědčit, že to, co se děje na jevišti, je skutečné. Chtějí, aby všichni seděli na okraji svých sedadel. Chtějí, abys byl vyděšený, plakal nebo se smál – naprosto uchvácen tím dramatem. A pokud zručný lidský herec dokáže přijmout publikum a rozbřechet lidi, pomyslete, co by dokázal kosmický herec. Dokázat se plně vžít do hry a hrát tak reálně, že začal té hře opravdu věřit.

Sedíš tam a opravdu si myslíš, že tam jsi. Tak dobře jsi přesvědčil sám sebe. Hrál jsi tak dobře, že prostě víš, že tohle je skutečný svět. Ale vy si jen hraje. Protože publikum a herec jsou jedno. Víte, že slovo *persona* (osoba) znamená „maska“? *Persona* byla maska, kterou nosili herci v řeckém a římském dramatu. Maska měla otvor jako megafon, aby ten zvuk byl slyšet v celém amfiteátru. „*Per*“ znamená „skrze,“ a „*sona*“ znamená „to čím prochází zvuk“. To je ta maska. Jak být „skutečnou“ osobou (*personou*), jak být pravým padělkem – maskou. *Dramatis personae* na začátku hry je seznam masek, které budou herci nosit. Během

zapomínání na to, že tento život je drama, slovo pro roli – slovo pro masku – začalo znamenat, kdo jste doopravdy. To je ono, ta persona.

Nesnažím se ti prodat tuto ideu ve smyslu, že bych tě k tomu převedl (konvertoval). Jen chci, aby sis s tím hrál. Nesnažím se to dokázat — jen to předkládám jako možnost života k zamyšlení.

Místo toho, abyste si mysleli, že jste obětí mechanického světa nebo autokratického Boha, zkuste si tohle – život, který žijete, je to, do čeho jste se vložili. Jen to nepřiznáš, protože chceš hrát hru, která se ti stala.

Ale místo obviňování svého otce, že byl nadržený na tvou matku a očekávání, že oba převezmou zodpovědnost za tvůj mizerný život od doby, co tě přivedli na svět, zkus uvážit, že ty jsi ten lesklý záblesk v očích tvého otce, když se přiblížil k tvé matce, a že to byl tvůj záměr, který tě vedl k tomu, aby ses záměrně zapojil do této konkrétní existence. A i když jste měli hrozný život – plný syfilidy, tuberkulózy a jiných nemocí – přesto to všechno byla hra. A není to optimální hypotéza?

Podívejte, pokud hrajete život na základě předpokladu, že jste bezmocná malá loutka nebo že život je hrozný, vážné riziko, bude to neměnná otrava. Nemá smysl žít dál, pokud nepředpokládáte, že životní situace je optimální, že – opravdu a skutečně – jsme všichni ve stavu naprosté blaženosti a potěšení, ale všichni předstíráme opak, i když jen tak pro zábavu. Hrajete „ne-blaho“, abyste opravdu zažili „blaho“. A můžete opravdu jít tak daleko do ne-blažené hry, jak chcete, protože když se probudíte ze hry, bude to skvělé. Nemůžeš znát černou, pokud neznáš bílou, a nemůžeš znát bílou, aniž bys znal černou. To je prostě zásadní.

To je to drama. Takže abych byl upřímný a shrnul svou metafyziku: je tu centrální já – můžete mu říkat Bůh nebo jak chcete – a jsme to my všichni. A hraje všechny části každé bytosti v celém vesmíru, a hraje hru na schovávanou se sebou samým. Zaplete se do dalekých dobrodružství, ztratí se, ale nakonec se vždycky probudí a vrátí se do sebe. A až se budeš chtít probudit, tak se probudíš. A jestli ještě nejsi připraven se probudit, budeš dál předstírat, že jsi jen nějaké „ubohé malé já“.

Ale vzhledem k tomu, že tohle čtete a zapojujete se do nějakého hledání, předpokládám, že se právě probouzíte. Nebo se jen škádlíš nějakým druhem flirtování s probuzením, které nemyslíš vážně. Nebo to možná nemyslíš vážně, ale jsi upřímný – jsi připraven se probudit. Pokud je tomu tak – pokud jste skutečně na cestě k probuzení, ke zjištění, kdo skutečně jste – pak potkáte postavu zvanou guru.

Pro hinduisty je guru učitel, probuzený. Úkolem gurma je podívat se ti do očí a říct: „Ale no tak – já vím, kdo doopravdy jsi!“ Takže ať už guruovi přinášíte cokoli – vaše problémy, vaši touhu dostat se do vesmíru, vaše hledání osvícení, vaši touhu po duchovní moudrosti, nebo co máte – guru se na vás jen podívá a zeptá se: „Kdo jste?“ Lidé přicházeli ke slavnému guru Sri Ramana Maharshimu a ptali se ho, kdo byli ve svých předchozích vtěleních – jako by na tom záleželo – a on se na ně díval a říkal: „Kdo se ptá?“ Řekl by něco jako, „Díváš se na mě. Díváš se ven, ale nevíš, co máš za očima. Vrať se dovnitř a zjisti, kdo jsi.“ Mám v domě jeho nádhernou fotografii a pokaždé, když kolem ní projdu, dívám se mu do očí a vidím v nich humor. Slyším jeho zpěvavý smích, který říká: „Ale no tak! Poznávám tě, Šivo. Jaké legrační oblečení máš dnes na sobě!“

Guruové jsou samozřejmě podvodníci. Guruové hrají různé triky. A triky vás mají dostat do mlýna, protože se neprobudíte, dokud nebudete mít pocit, že jste za to zaplatili. Tvůj hluboký pocit viny nebo úzkosti je prostě způsob, jak udržet hru v chodu, jak dál nosit masku, svůj převlek. Křesťanství je opravdu dobré v tom, aby ses cítil provinile za to, že existuješ.

A ty věříš této představě, že tvá existence je urážlivá, že jsi padlá lidská bytost. Když jsem byl dítě, během bohoslužeb na Velký pátek, každý z nás dostal barevnou pohlednici s ukřižovaným Ježíšem. A pod ním byla slova: Tohle jsem pro tebe udělal. Co pro mě děláš? A cítili jsme se hrozně! Jako by jsme my sami přibili Ježíše na kříž. A cítili jsme se provinile, že vůbec existujeme.

Ale ten pocit viny je závojem přes celou svatyni. Je to bariéra s varovným nápisem, který říká: „Neopovažuj se vejít!“ Když budete zasvěceni na té či oné cestě, než se dozvíte velkou záhadu, vždy se najde někdo moudřejší nebo oficiálnější, kdo říká „Ne. Ještě ne. Musíte splnit tento požadavek, pak tento požadavek, a pak další, a pak vás pustíme dovnitř.“ To je způsob, jak tě provedou mlýnem. Protože se neprobudíte, pokud nebudete mít pocit, že si to zasloužíte, a nebudete to cítit, pokud ta cesta nebude obtížná, Takže se podrobujete jedné a druhé zkoušce, dokud cesta není dostatečně namáhavá, a teprve pak si přiznáte, kdo skutečně jste. To je docela vtipné, když se nad tím zamyslíte.

V zenu se říká, že když dosáhnete satori neboli osvícení, jediné, co zbývá udělat, je pořádně se zasmát. Ale zenoví mistři – ostatně každý druh mistra – postaví bariéru a proženou vás mlýnem, protože prostě hrají vaši vlastní hru. Jiné zenové rčení říká, že kdo chce studovat Zen, měl by být zmlácen klackem, protože byl tak hloupý, že předstíral, že má problém. Ale ty nemáš problém. Ty jsi ten problém. Sám ses dostal do téhle situace.

Zde je základní otázka k prozkoumání: Vidíte se jako oběť světa, nebo se vidíte jako svět? Pokud se definujete pouze jako volní (úmyslná?) (voluntary) síť vašeho nervového systému, pak jste se definovali jako oběť ve hře. A tak cítíte, že život je nějaká past, kterou vám vnutil Bůh nebo osud nebo kosmický mechanismus, a můžete prožít svůj život jako nějaké ubohé malé já. Na druhou stranu byste do své definice sebe sama mohl zahrnout i to, co děláte nedobrovolně (neúmyslně, mimovolně) (involuntarily).

Definuješ sám sebe jako celek – biješ svým vlastním srdcem, rosteš vlastní vlasy – a nikdo ti to nevnučuje. Ty nejsi oběť. Ty to děláš. Možná bys nedokázal vysvětlit, proč to děláš, protože by to trvalo moc dlouho a slova jsou nudná a neohrabaná. Bez ohledu na to, můžeš si nárokovat svůj život a hlásat s gustem, „Jsem za to zodpovědný.“ Ať už to je komedie nebo tragédie, dokázal jsi to.

To se zdá být lepším základem pro dění (going on). Je to v zásadě radostnější a ziskovější a zajímavější. A je to mnohem lepší, než se definovat jako mizerné oběti, hříšníci, nebo co-máte-vy.

Věčná transakce

Takže v dramatickém mýtu je život, jak ho prožíváme, velkým činem a za velkým činem je hráč. A hráč je já, atman v hinduistické filozofii. To jsi ty. Jen vy si hraje na schovávanou, ale nepřiznáte to, protože jste záměrně zapomněli, kdo skutečně jste, což je základ vesmíru, neboli „pozadí bytí“, jak to nazývá teolog dvacátého století Paul Tillich. Možná si pamatuješ, kdo doopravdy jsi, někde tam vzadu nebo někde hluboko, hluboko uvnitř, ale stejně si to nedokážeš přiznat. Takže, aby se tyto znalosti dostaly dopředu, musíš být vyšachován ze své hry.

Některé akce definujeme jako dobrovolné a cítíme, že je máme pod kontrolou. A pak jsou tu věci, které považujeme za nedobrovolné. Dělicí čára mezi nimi je však velmi svévolná. Například pohyb rukou. Když hýbete rukou, cítíte, že se rozhodujete, jestli ji otevřete nebo zavřete, ale jak se rozhodnete? A než se rozhodneš, rozhodneš se rozhodnout se? Ne, jen se rozhodneš otevřít ruku. Ale jak to děláš? A pokud nevíte, jak to udělat, je akce dobrovolná nebo nedobrovolná? Nebo si jako další příklad vezmi dýchání. Můžete kontrolovat dech, ale když na to nemyslíte, dýcháte dál. Takže je dech dobrovolný, nedobrovolný, obojí? Je to svévolné.

Podobně máme svévolnou definici vlastního já. Považujeme sebe sama za něco s vůlí, definovanou činy, které děláme, ale to nezahrnuje takové základní funkce, jako je dýchání (většinou), tlukot našeho srdce, činnost žláz, trávení, krevní oběh, růst kostí a tak dále. Ale i tak ty věci odděláš, ne? Ovšem. A když se dostaneš sám k sobě a zjistíš, že tyto procesy jsi ty, začne se dít zvláštní věc – zjistíš, že jsi jedno s vesmírem. „Bezděčný“ oběh tvé krve je jeden nepřetržitý proces se zářením hvězd. A pokud zjistíte, že cirkulujete svou krev, zjistíte také, že záříte hvězdami, protože váš fyzický organismus je jeden nepřetržitý proces se vším ostatním, co se děje. Vlny jsou spojené s oceánem. Vaše tělo je spojené s celkovým energetickým systémem kosmu. To vše jsi ty. Ale hraješ hru, že jsi jen takový maličký kousek toho všeho.

Všemohoucnost neznamená, že víte, jak se všechno dělá – prostě to děláte. Nemusíte být schopni to přeložit do jazyka. Podívej, dejme tomu, že když bys ráno vstal, musel bys zapnout mozek a probudit každý systém těla a aktivovat všechny obvody potřebné pro život. Tvůj den by nikdy nezačal. Všechny ty věci se musí dít najednou. Jak může stonožka ovládat sto nohou najednou? To nejde. Prostě se pohnou – stonožka na to nemusí myslet.

Stejně tak nevědomky vykonáváte všechny různé činnosti svého organismu. Jenže *nevědomky* to není to správné slovo – to zní tak nějak mrtvě. *Nadvědomě* je lepší volba. A co je to vědomí? Je to prostě specializovaná forma uvědomění. Když se rozhlédnete po místnosti, jste si vědomi jen těch detailů, kterých si všimnete, ale vidíte mnohem víc, než si všimnete, protože nezaměříte svou pozornost na každý malý předmět. Podobně, nezaměříte svou pozornost na operace štítné žlázy, a nezaměříte svou pozornost na to, jak tvoříte sluneční světlo.

Spojme to s problémem narození a smrti. Spousta lidí se bojí, že až zemřou, budou se muset smířit s věčnou neexistencí, ale to vlastně není zážitek. Když jsem byl dítě, často jsem si představoval, jaké by to bylo jít spát nikdy se neprobudit. Ale když se

nad tím zamyslíš dost dlouho, napadne tě další otázka. Jaké to bylo probudit se poté, co jsi nikdy neusnul? Jaké to bylo, probudit se, když ses narodil? Vidiš, nemůžeš mít zkušenost ničeho, takže po smrti se může stát jen ta samá zkušenost, která se stala, když ses narodil.

Poté, co lidé zemřou, narodí se další lidé a ti všichni jsou ty. Jde jen o to, že můžete prožít vždy jen jeden život. Kdekoli existují bytosti napříč všemi galaxiemi, vy jste všechny – když vznikají, to jste vy, kdo vzniká. Nevzpomínáte si na minulost stejně, jako nemusíte přemýšlet o tom, jak zařídit, aby štítná žláza fungovala. Nemusíte vědět, jak svítit sluncem, prostě to děláte, stejně jako dýcháte, aniž byste na to mysleli. Neudivuje vás to? Že jste ta fantasticky složitá věc, že vykonáváte všechny ty zdánlivě nemožné funkce bez jakéhokoliv vzdělání v tom, jak to dělat? Ty jsi zázrak.

Jde o to, že z čistě fyzikálního, vědeckého hlediska je tento organismus nepřetržitou energií se vším ostatním, co se děje. Jestli jsem moje noha, jsem slunce. A přesto trváme na svém malém, částečném pohledu: „Ne, jsem jen něco v tomhle těle. Jsem jen takové ego.“ To je vtip. Ego není nic jiného než ohnisko vědomé pozornosti. Je to jako radar na lodi – je to potížiště. Vědomá pozornost je navržená funkce mozku skenovat okolí a hledat potíže. A pokud se identifikujete jako potížiště, definujete se jako člověk, který žije v neustálém stavu úzkosti.

V okamžiku, kdy se přestanete ztotožňovat s egem a uvědomíte si, že jste celý organismus, uvědomíte si, jak harmonické to všechno je. Váš organismus je zázrak harmonie. Všechny tyhle věci fungují společně – dokonce i miniaturní stvoření, která mezi sebou bojují v krevním oběhu a požívají se navzájem. Kdyby to nedělali, nebyl bys zdravý. Zdá se, že nesoulad na jedné úrovni je harmonie na vyšší úrovni. Všechny neshody ve vašem životě a v životech ostatních – na vyšší úrovni vesmíru, to vše je zdravé a harmonické. Všechno, co jste a děláte na té vyšší úrovni, je nádherné a bez kazů, stejně jako vzory ve vlnách, značky v mramoru, nebo vlnící se pohyby kočky. Svět je opravdu v pořádku a jinak to být nemůže. Jinak by nemohl existovat.

Fyzické a duchovní jsou zastaralé kategorie. Je to všechno proces. Není to tak, že na jedné straně se jsou věci a na druhé formy – je to jen vzor. Život je vzorec, je to tanec energie. Netvrdím, že o tom mám nějaké soukromé informace. Nemám žádné mystické znalosti o vyšší vibrační rovině. Tohle všechno stojí přímo před tebou. Je jen otázkou, jak se na to díváš.

Když si to uvědomíte, stane se ta nejpozoruhodnější věc. Někteří lidé použijí symboliku Boha jako zářivé světlo, jen nějak zahalené, skrývající se pod všemi formami, které vidíte. Ale pravda je ve skutečnosti zábavnější – právě se díváte na zářivé světlo. Zážitek, který právě prožíváte – který byste mohli nazvat běžným každodenním vědomím – to je ono. A když to zjistíš, tak se hloupě směješ. To je velký objev.

Jinými slovy, když opravdu začnete vidět věci a podíváte se na starý papírový pohár, uvědomíte si, že starý papírový pohár je zářivým světlem kosmu. Nic nemůže být jasnější – deset tisíc sluncí nemůže být jasnějších. Jde jen o to, že všechny body nekonečného světla jsou nepatrné, když je vidíte v kelímku, takže vám nevypálí oči.

Vlastně, zdroj světla je v oku. Kdyby neexistovaly oči, které by osvětlovaly svět, slunce by nebylo světlo. Vytváříte světlo z vesmíru stejně, jako evokujete tvrdost ze dřeva díky tomu, že máte měkkou kůži. Dřevo je tvrdé pouze ve vztahu k měkké kůži. Váš ušní bubínek vyvolává zvuk vycházející ze vzduchu. Takto vyvoláváš celý vesmír – světlo, barva, tvrdost, tíha, všechno.

Ale prodali jsme si jinou mytologii. Když lidé začali zjišťovat, jak velký vesmír vlastně je, vymysleli si myšlenku, že žijeme na této malé planetě ve sluneční soustavě na okraji galaxie – menší galaxie – a pomysleli si: „Aha, no – nakonec jsme opravdu nedůležití. Bůh tu není a nemiluje nás a přírodě je to fuk. A my jsme té mytologii podlehli. Zatímco ve skutečnosti jsme to my – toto legrační stvoření, plazící se po této planetě někde ve vesmíru, kdo má ze své podstaty vynalézavost této nádherné organické struktury, která evokuje vesmír z něčeho, co by jinak bylo pouhým kvantem. Tento malý důmyslný organismus na této planetě je tím, na čem celá show stojí, čímž si tato uvědomuje svou vlastní přítomnost. (This little ingenious organism on this planet is what the whole show is growing so that it can realize its own presence.)

Co s tou znalostí uděláme? Pokud je to stav věcí – což je – vědomý stav, ve kterém se právě nacházíte, je totožný s božským stavem. A pokud uděláte cokoli, aby byl tento stav jiný, ukazuje to, že nechápete, že tomu tak je. V momentě, kdy začnete cvičit jógu, modlitby, meditaci nebo se oddávat jakémukoli druhu duchovní kultivace, pletete se sami sobě do cesty.

Buddha řekl, že trpíme, protože toužíme, takže když se můžeme vzdát touhy, nebudeme trpět. Ale to není poslední slovo. To byl pouze úvod k většímu dialogu. Když někomu řeknete, aby se zbavil touhy, všechno, co nakonec udělá, je, že si přeje netoužit. Touhy se nemůžeš vzdát. Je to jako říct někomu, aby byl nesobecký, zbavil se ega nebo se uvolnil. Proč bys to všechno chtěl dělat? Jen proto, že se snažíš porazit hru. Protože stále pracujete s hypotézou, že jste odlišní od vesmíru, takže si o to chcete říct. A soupeření s vesmírem jen odhaluje, že nechápete, že jste vesmír. Stále si myslíte, že je skutečný rozdíl mezi sebou a druhými, ale to je vzájemně nezbytné, stejně jako póly na magnetu.

Guru vám to chce předat. Nicméně, protože pracujete s absurdní hypotézou, musí s tím guru pracovat, takže vás prožene mlýnem, abyste byli ještě směšnější, tvrdší a vytrvalejší než obvykle. Pokud se pustíte do souboje s vesmírem, guru ten souboj rozdmýchá, až se stane směšným. Proto velcí učitelé dávají úkoly jako „opustit své ego“ nebo „budeš milovat Pána svého Boha.“ No, to vás staví do dvojité vazby. Nemůžeš milovat účelově. Nemůžeš být záměrně upřímný. Je to jako snažit se nemyslet na slona.

Křesťanství je takto zmanipulované. Bylo nám řečeno, že je nám velmi líto našich hříchů, ale všichni víme, že není. Myslíme si, že bychom měli litovat, tak se snažíme být kající nebo se snažíme být pokorní, A čím vytrvaleji cvičíme, tím je to celé falešnější. Je to technika reductio ad absurdum. Pokud si myslíte, že máte problém – že jste takové malé utrápené ego – zenový mistr řekne: „Ukaž mi to. Chci vidět to ego, které je takový problém.“ Když Bódhidharma odjel do Číny, učedník k němu přistoupil a řekl, „Nemám klid v duši. Prosím, pomozte mi uklidnit mou mysl.“ A

Bódhidharma řekl, „Dobře. Ukaž mi tu mysl. Přines mi ji a já ji zklidním.“ A zmatený student odpověděl, „Nemůžu. Když jí hledám, Nemůžu jí najít.“ A Bódhidharma řekl, „Tak. A je uklidněná.“

Když hledáte svou vlastní mysl – to znamená své specifické centrum bytí, které je oddělené od všeho ostatního – nebudete schopni ho najít. Ale jediný způsob, jak zjistit, že tam není, je, když ho budete hledat dost tvrdě na to, abyste zjistili, že tam není. Proto vám guruové všech typů říkají, abyste poznali sami sebe, abyste se podívali dovnitř, abyste zjistili, kdo skutečně jste, protože čím usilovněji se díváte, tím méně toho najdete, a pak si uvědomíte, že to tam vůbec není. Není žádné samostatné ty. Tvoje mysl je taková, jaká je. Je to všechno. Ale jediný způsob, jak to zjistit, je ponořit se do stavu bludu co nejtvrději. Dobře, možná to není jediná cesta. Ale jedna cesta to je.

Zvolit všechny duchovní disciplíny – meditace, modlitby a tak dále – jsou způsoby, jak v bláznovství přetrvávat. Jsou to metody rozhodného a důsledného dělání toho, co už děláte vy. Pokud člověk věří, že svět je placatý, nemůžete mu to vymluvit. Ví, že je plochý. Podívá se z okna a vidí, že svět je očividně plochý. Takže jediný způsob, jak ho přesvědčit o opaku, je přesvědčit ho, aby šel a pokusil se najít okraj. Kráčejte přímo na západ po stejné zeměpisné šířce a nakonec se dostanete zpět do bodu, kde jste začali. To ho přesvědčí. A to je jediný způsob, jak ho to naučit, protože lidem nelze vymluvit jejich iluze.

Je tu ještě jedna možnost, ale je obtížnější ji popsat. Co když tenhle okamžik – tenhle právě teď – je věčnost? Nějak jsme se smířili s představou, že tento okamžik je spíše obyčejný, že se necítíme moc dobře, že jsme nejasně frustrovaní a ustaraní a tak dále, a to vše by se mělo změnit. Ale nemusíš dělat vůbec nic. To je ono. A nesmíte se snažit nic nedělat, protože to pořád něco dělá. Vidiš – jak to vysvětlíš? To nemůžeš.

Proto učitelé zenu používají léčbu šokem. Zenové příběhy jsou plné učitelů, kteří neočekávaně bijí své studenty nebo na ně křičí nebo je nějakým způsobem překvapují, protože to je ten otřes, který vás sem náhle přivede. A nevede sem žádná cesta, protože ty už jsi tady. Je to jako příběh amerického turisty v Anglii, který se ptá nějakého venkovského balíka na cestu do Horní Dolní – malé vesničky. Venkovan se nad tím zamyslí, poškrábe se na hlavě a řekne: „No, vím, kde to je, ale být tebou, nezačínal bych odsud.“

Takže ať už se ptáte, jak můžete poznat Boha, nebo jak můžete dosáhnout nirvány, jsou to špatné otázky. Proč chcete nirvánu? To, že toho chcete dosáhnout, je jediná věc, která vám brání toho dosáhnout. Ty už to máš. Samozřejmě je vaším privilegiem předstírat, že ne. Jestli je to tvoje hra – myslet si, že jsi jen nějaké ego – tak až se konečně budeš chtít probudit, tak to uděláš. Jen tak. Pokud nejste vzhůru, ukazuje to, že ještě nechcete být vzhůru – stále hrajete část hry na schovávanou. Pořád je to jen já, které předstírá, že není samo sebou.

Když si to uvědomíte, rozdíl mezi dobrovolným a nedobrovolným chováním zmizí. Věci, o kterých si myslíte, že jsou pod vaší kontrolou, a věci, o kterých si myslíte, že se dějí mimo vás, začínáte cítit úplně stejně. Díváte se na pohybující se lidi a uvědomíte si, že to děláte vy, stejně jako vám cirkuluje krev. V této chvíli, pokud tomu úplně nerozumíte, můžete se zbláznit ve smyslu pocitu, že jste Bůh v

jakémsi Jehovově smyslu slova – to znamená, že vlastně máte moc nad ostatními lidmi a můžete změnit to, co dělají. Nejde o to, že objevíte všemohoucnost nějakým hrubým, doslovným biblickým způsobem. Pokud si opravdu myslíte, že jste Ježíš Kristus a že by všichni měli padnout a uctívat vás, pak máte překřížené dráty. Možná jste měl zkušenost s realizací, ale sešel jste z cesty – nevěděl jste, jak si to vyložit.

Ale pokud zjistíte, že jste Bůh, měli byste také vidět, že všichni ostatní lidé také.

Otevřeme oči, rozhlédneme se a myslíme si, že všechno, co vidíme, je venku. Vypadá to tak, protože to tak cítíme v naší hlavě. Ale za očima je prostor, kde se to všechno – lidé sedící kolem, barvy místnosti – objevuje v nervovém systému, To, co tam vidíme, je vlastně neurologická zkušenost. Pokud si to uvědomíš – pokud tě to zasáhne jako hluboká pravda – pak můžeš předpokládat, že celý vnější svět je uvnitř tvé lebky. Ale ty máš zkřížené dráty (dlouhé vedení). Neuvědomil sis, že tvá lebka je ve vnějším světě. Je to uvnitř tebe a ty jsi uvnitř toho. Co je to za situaci?

Individuum a svět nejsou ve vztahu interakce – ten vztah je transakce. Například, když kupujete nebo prodáváte dům, tyto aspekty – nákup a prodej – se nemohou uskutečnit samy od sebe. Nemůže být akt nákupu, pokud není současně akt prodeje a naopak. Stejně tak je vztah mezi organismem a životním prostředím transakční – prostředí pěstuje organismus a organismus vytváří prostředí. Organismus promění Slunce ve světlo, ale ke své existenci potřebuje prostředí obsahující Slunce. Všechno je to jeden proces. Není to tím, že by organismy přišly na tento svět náhodou nebo nehodou – tento svět je druhem prostředí, které organismy pěstuje. A tak to bylo od začátku. Od první chvíle velkého třesku – pokud takto všechno vzniklo – do toho byly zapleteny organizmy jako ty a já.

Zde je další příklad: řekněme, že elektrický proud prochází drátem, který vede kolem Země. Mějte na paměti, že elektrický proud se nechová jako voda v potrubí. Na jednom konci máme kladný pól, a na nějakém jiném místě máme záporný pól, a proud nezačne téct, dokud spínač nesepe. Nezačne, dokud tam nebude cílové místo. Možná bude chvíli trvat, než se ten proud rozjede a objede, pokud obletí celou planetu, ale cílový bod musí být uzavřen, než vůbec začne od začátku. Stejným způsobem, i když to trvalo miliardy let, aby primitivní život vznikl na Zemi po velkém třesku, život byl naznačen od samého začátku, Žaludu chvíli trvá, než se promění v dub, ale dub už je obsažen v žaludu. Všechno je to jeden proces.

Probuzení ve skutečnosti obnáší toto – přehodnocení našeho zdravého rozumu. Máme v sobě zabudované všechny tyto myšlenky, které se zdají být nezpochybnitelné a zřejmé, a naše řeč je odráží. Běžnou frází je například „čel faktům“. Jako by fakta byla něco mimo nás, jako by život byl něco, s čím se setkáváme jako cizinci. Víte, náš zdravý rozum byl zmanipulován. Proto se na tomto světě cítíme jako cizinci nebo mimozemšťané a to odloučení je naprosto věrohodné. Je to jen proto, že tak jsme zvyklí přemýšlet. Ale když to začnete zpochybňovat a zkoumat jiné myšlenky, vidíte, že to tak nutně není. Když zpochybňujete základní předpoklady, které jsou základem naší kultury, zjistíte, že získáváte nový druh zdravého rozumu a bude vám naprosto jasné, že plynete (souvisíte - continuous) s vesmírem.

Není to tak dávno, co lidé věřili, že země je plochá. Věděli z celého srdce, že je to

pravda. Ale pak se lidé začali plavit po celém světě a létat odtud až tam, a postupně jsme si zvykli na to, že Země je kulatá. Jen jsme si na to zvykli. Stejně tak bude pro většinu lidí jednou věcí zdravého rozumu, že jsme všichni s vesmírem jedno. Bude to tak jednoduché. A možná, že až se to stane, budeme s naší technologií zacházet rozumněji. Možná budeme jednat s naším prostředím s láskou, místo nenávisti.

Část druhá SÍŤ ŽIVOTA

4

Úrovně vnímání

Zároveň s tím, že lidské vědomí je forma povědomí a citlivost a porozumění, je to také forma nevědomosti. Naše běžné, každodenní vědomí vynechává víc, než přijímá – věci, které jsou strašně důležité. Například vynechává věci, které - kdybychom je znali – by zmírnily naše úzkosti, obavy a hrůzy. Kdybychom mohli rozšířit naše povědomí o těch věcech, které vynecháme, zažili bychom hluboký vnitřní klid, protože bychom všichni věděli jednu věc, kterou nepředpokládáme. Podle jednoho z pravidel naší společenské hry, prostě nesmíte znát důvěrné informace (lowdown²) o životě. Na jedné straně, lowdown znamená skutečnou špínu věcí, ale také to, co je hluboké, co je záhadné, co je v hlubinách. A lowdown (pozadí, podhoubí?) je ten neuvěřitelně důležitý aspekt existence, který naše každodenní vědomí odhaluje.

Naše smysly jsou selektivní. A jsme citliví jen na úzké pásmo vjemů, takže nám chybí obrovská škála vibrací mimo toto pásmo – kosmické paprsky, ultrafialové paprsky, gama paprsky a tak dále. A také narážím na to, co jsou naše přístroje schopny detekovat – dokonce existují vibrace, které unikají jejich pozornosti. Vesmír je obrovský systém vibrací plný nekonečných možností. Když hraje na harfu, nepřejíždíte prsty sem a tam po všech strunách. To by byl hrozný zvuk. Vybíráte určité struny podle vzoru – vyberete určité tóny (noty) a ty vytvoří vzor. Ale zároveň existují struny, které vynecháte, a noty, které nehrajete.

Tak co jsi vynechal? To je naprosto základní otázka pro nás všechny. Soustředíte se na určité věci, které tvoří to, co považujete za každodenní realitu. Vyčleníte určité lidi, určité aspekty budov, kousky krajiny, části oblohy a ve skutečnosti vidíte svět jako sbírku poněkud nesouvislých věcí a událostí. Ale něco jsi vynechal – něco jsi zapomněl. Nemluvím o tvých kalhotách, paruce nebo brýlích, ale o něčem naprosto zásadním. Všichni na to zapomněli. A jeden způsob, jak tu věc znovu objevit, je položit si otázku, „Kdo jsi?”

Dalo by se odpovédět, „No, jsem Paul Jones,“ nebo jak se jmenuješ. A když budu tlačit na pilu a řeknu, „Ne, ne, ne, tohle na mě nezkoušej. Kdo doopravdy jsi?” můžete se urazit, nebo si myslet, že mluvím nesmysly nebo že si s vámi zahrávám, Ale opravdu, hluboko uvnitř – kdo jste? Protože to je věc, která nám všem unikla, věc, na kterou jsme zapomněli, věc, kterou jsme vynechali – spodní strana tapisérie.

Všichni jsme pečlivě naučeni ignorovat, že každý z nás je akt, funkce, představení, projev celého kosmu – něco, co můžete nazvat Bohem, Brahmanem nebo Taem. Každý z nás je takový, ale předstíráme s obrovskou zručností a klamem, že nejsme. Nyní, kde je to ve skutečnosti, je žítí na dvou úrovních najednou. Pokud žijete život svého obyčejného ega a hraje svou roli v životě a dodržíte všechna svá konkrétní pravidla a tak dále, a zároveň chápete lowdown, vidíte celkový obraz. Pak jsi to,

2 Lowdown lze přeložit jako bída, nízké, podlé ale také jako důvěrné informace.

čemu říkám opravdu swingová (swinging – houpavý, svižný) lidská bytost.

Ale většina z nás prostě žije na běžné úrovni a myslí si, že to je vše. Takže život se stává brzdou a my cítíme, že musíme přežít a pracujeme a pracujeme na přežití a naše děti zdědí úplně stejný přístup. A nikdo se nebaví, protože se z toho všeho nutkavě snažíme dostat a pokračovat. A lidi toho mají dost, víte, a mají pocit, že takhle nemůžou žít, a někteří se rozhodnou odhlásit a spáchat sebevraždu. No, to svým způsobem dává smysl. S takovým přístupem k životu, kdo chce mít pocit, že musí žít dál?

Samozřejmě, život takový být nemusí. Vůbec ne. Život může být docela radostný a spontánní. Taoistické slovo pro přírodu znamená „sama o sobě“ – to znamená, že příroda je spontánní. Nemusíte ho nutit, prostě se to stane. Jednou jsem byl na přednášce v New Yorku u mistra zenu, kterého jsem znal. Celá produkce byla zcela formální – měl na sobě zlaté obřadní roucho a seděl před oltářem se svíčkami a formálním psacím stolem pro Písmo svaté. Mistr přednášel od určité sútry skupině velmi zbožných západních vyznavačů. Řekl, „Základní princip buddhismu nemá smysl. Bezúčelnost. Když Buddha potřeboval prdět, neřekl: „V devět hodin se uprdnu. Ten prd se prostě stane sám od sebe.“

Takže se stane věc sama o sobě. Nemusíš říkat, že by ses měl uprdnout – tím se dostaneš do úzkých. Je to jako říct dítěti, aby se přišlo předvést před přeplněným publikem příbuzných na Den díkůvzdání. Absolutně to děti štve, když to uděláte. To je problém každého umělce – tanečníků, hudebníků, malířů a tak dále – protože umělci se živí hraním. A hrát na požádání, zejména na veřejnosti v takové a takové době, není snadné se naučit. Můj přítel Sabro Hasegawa hovoří o této vymyšlenosti jako o „ovládané náhodě.“

Ale zpět k mé předchozí poznámce: byli jsme vzděláni, abychom používali svou mysl v úzkém slova smyslu. Učili nás ignorovat, že každý z nás je otvor, kterým celý kosmos prožívá život. Každý z nás je díra, skrz kterou prochází základní světlo – existence sama – ale hrajeme si na to, že na tuto skutečnost zapomínáme, a předstíráme, že jsme jen ta malá díra, ta malá věc, které říkáme já, nebo ego, nebo Paul Jones, nebo jak. Ale pokud si dokážeme zachovat pocit, že jsme Paul Jones a zároveň chápeme, že jsme celé to dílo, pak je to velmi úžasné a příjemné uspořádání. Pokud dokážete nést tyto dvě perspektivy najednou, zažijete pozoruhodnou harmonii. Přinese to vašemu životu velký pocit radosti a nevázanosti, protože víte, že všechny vážné životní nesnáze jsou hra.

Neříkám, že je špatné brát svůj individuální život vážně, ale mohli byste také vidět své problémy a výzvy jako projevy přírody, jako vzory ve vlnách, nebo vlny v oceánu, nebo mušle na pláži. Opravdu ses podíval na mušli? Nikde není nějaká estetická chyba – je naprosto dokonalá. Myslíte si, že se na sebe mušle dívají a kritizují si vzhled? „No, vaše skvrny jsou trochu nakřivo a ne moc dobře rozmístěné.“ Samozřejmě, že ne, ale to je to, co děláme. Každý z nás je tak úžasný, komplikovaný, zajímavý a nádherný tak jak je. Opravdu se podívat do očí jiné osoby. Jsou to šperky, které se nedají s ničím srovnávat – prostě nádhera!

Specializovali jsme se na určitý druh uvědomění, který nás nutí to nevidět. Jsme docela dobří v krátké koncentrované, přesné pozornosti. Podíváme se na tohle a na

tamto a vybereme jen hrstku určitých věcí ze všech věcí, kterých bychom si mohli být vědomi. Vynecháváme přitom zážitek úžasné krásy v našem každodenním zážitku i pocit jednoty s celkovým procesem bytí. Zíráme na rysy v krajině a ignorujeme pozadí.

Můžeme také hovořit o síti života ve smyslu zvětšení. Například když si prohlédnete kus výšivky, zjistíte, že je to uspořádaný a krásný předmět. Ale když se podíváte na stejný objekt pod mikroskopem, bude to vypadat jako beznadějná změť zamotaných vláken. Ale když to přiblížíte větším zvětšením, abyste prozkoumali jednotlivé vlákno, najdete fantastický řád v těch nejužasnějších vzorech molekul. Když budete zesilovat zvětšení, zase narazíte na chaos. Udělej to ještě jednou a uvidíš úžasný řád. Tímto způsobem pořádek a nahodilost tvoří osnovu a tkaninu. Nevěděli bychom, co je to pořádek, pokud bychom nezažili nepořádek.

Stejně tak kontrast on a off, tam a ne-tam, život a smrt, bytí a nebytí, představuje existenci. Jen my předstíráme, že náhodná stránka věci – tato neuspořádaná strana věci – by mohla převzít a vyhrát soutěž nebo spíš spolupráci. Když ztratíte ze zřetele skutečnost, že princip řádu a princip chaosu jdou dohromady, je to stejné překerní situace jako prohrát spojené. Jednotlivé hory trčí ze země, ale pod aif mounmins je základní země. Takže každý z nás je něco jiného, co vyčnívá z reality, ale pod tím je kontinuita a my to ignorujeme – to je věc, kterou vynecháme.

Když ztratíte ze zřetele skutečnost, že princip řádu a princip chaosu jdou dohromady, je to stejně překerní situace, jako když ztratíte ze zřetele skutečnost, že všechny jednotlivě vymezené věci a bytosti jsou propojeny. Jednotlivé hory trčí ze země, ale pod všemi horami je základ země. Takže každý z nás je něco jiného, co vyčnívá z reality, ale pod tím je kontinuita a my to ignorujeme – to je věc, kterou vynecháme.

Zavěsíme se na smrt, ale smrt je jen interval, aspekt vlny. Vezměte si například zvuk. Všechno, čemu říkáme zvuk, je ve skutečnosti zvuk/ticho – nic takového jako čistý zvuk neexistuje. Kdyby ano, neslyšel bys to. To, co ve skutečnosti slyšíte, je série úderů na ušní bubínek, ale děje se to tak rychle, že máte větší dojem zvuku než ticha. Ale mezi každou zvukovou vlnou je také interval. Když posloucháte hudbu a slyšíte melodii, to, co dělá melodii významnou, jsou kroky mezi tóny. Takže interval mezi tím, co se stane, je stejně důležitý jako to, co se stane – zvuk a ticho, život a smrt, osnova a tkanina.

Moje matka byla skvělá vyšivačka. Děkala naprosto báječnou práci a uměla všechno s nitěmi – šití, pletení, tapiserie, vyšívání. A když jsem byl dítě, vždycky mi připadalo neuvěřitelné, že se provázek – jen nit – může změnit v tak složité vzorované kusy látky. Proč by to mělo všechno viset pohromadě? Moje matka vzala své pletací jehly a klubko vlny a všechno to nepravděpodobně nakroutila do svetrů. Fantastické! A zjistil jsem, že tajemstvím toho, jak drží pohromadě, je kombinace osnovy a tkaniny, proces, při kterém jedna nit prochází pod druhou, pak přes druhou, pak pod druhou a tak dále, dokud to všechno prostě nedrží. Je to jako příklad opírání dvou klacků o sebe, aby se postavily. Stejně jako lidské bytosti závisejí jeden na druhém – bez této vzájemné podpory by žádný z nich nemohl existovat.

Existence je funkcí vztahu. Pohyb je funkcí vztahu. Kdybyste zkoumali kouli

uprostřed nekonečného prostoru, nebyli byste schopni říct zda se pohybuje, protože by nebylo nic, vzhledem k čemu by se mohla pohybovat, V takové situaci pohyb neexistuje. Ale když do obrazu vložíme druhou kouli a obě koule se budou přibližovat nebo vzdalovat jednas od druhé, můžeme říct, že jedna nebo obě jsou v pohybu, i když nebudeme schopni rozhodnout, která co dělá. Nicméně, vypusťte třetí kouli do vesmíru, a můžeme posoudit pohyb tím, že určíme, které dvě koule zůstávají nejvíce pohromadě, protože dvě jsou většina a vesmír je v podstatě demokratická organizace. Jinak řečeno, energie je forma vztahu. Vesmír je v podstatě hra energie a energie a vztah jdou dohromady.

Znáte tu starou hádanku: Když se v lese zřítí strom a není tam nikdo, kdo by to slyšel, vydá to zvuk? No, zvuk vyžaduje ušní bubínek a nervový systém za ušním bubínkem. Můžeme říci, že když strom padne, vzduch vibruje, a pokud je kolem někdo s uchem a vhodnou nervovou soustavou, bude to zvuk, protože zvuk je vztah mezi pohybem vzduchu a ušima. Pokud tu nikdo není, pád stromu způsobí vibrace, ale nevydá žádný zvuk. Stejně tak hvězda vysílá do vesmíru světlo, ale prostor kolem hvězdy je temný, pokud do něj nevstoupí objekt – například planeta plovoucí kolem. Ale pokud v tom prostoru není nic ve vztahu s hvězdou, nebude tam žádné světlo.

Jedním z nejznámějších vyjádření vzájemné závislosti je čínský symbol jin-jang. Vypadá to jako dvě čárky stočené do sebe nebo dvě ryby – bílá ryba má monokl a černá ryba bílé oko. Podobá se tvaru šroubovice, což je základní forma galaxií. Také to vypadá jako propletení milenci, nebo prostě dva lidé držící se za ruce. Jsou v tom dva, ale ti dva jsou tajně jeden.

Ale abyste viděli jednotný svět, který je základem všeho, musíte udělat určité změny ve svém zdravém rozumu. Existují myšlenky a pocity, které je těžké pochopit – ne proto, že by byly intelektuálně složité, ale proto, že jsou neznámé a odcizené. Před staletími nás prostě nevychovali, abychom jim vyhověli, lidé věřili, že planety jsou drženy na obloze, protože jsou zasazeny do křišťálových koulí, a když astronomové konečně oznámili, že žádné křišťálové koule neexistují, lidé byli zmatení a cítili se neuvěřitelně nejistí. Bylo strašné vstřebat novou verze kosmu. Abyste pochopili úplně novou myšlenku, musíte udělat pořádný obrat. A nová myšlenka, kterou má většina lidí potíže vstřebat, je vzájemná závislost.

Představte si pavučinu pokrytou rosou. Každá kapka rosy v sobě obsahuje odraz všech ostatních kapek. Japonci používají tento obraz, aby reprezentovali vzájemnou závislost všeho na světě. Zde je lingvistická analogie: slova mají význam pouze v kontextu, význam jednotlivých slov závisí na větě nebo odstavci, ve kterém se nacházejí. Když řeknu, „Tenhle strom nemá kůru,” to je jedna věc, a když řeknu, „Ten pes nemá štěkot,” to je úplně jiná věc. Přesně stejným způsobem je existence jednotlivé osoby ve vztahu k jejímu kontextu. Jste to, co tu sedí právě v této chvíli, ve svém zvláštním oblečení a v konkrétních barvách vašeho obličeje a vaší konkrétní osobnosti, rodinných záletech, neurózách, prostě ve všem. Jste tak přesně ve vztahu k extrémně složitému prostředí. Mohl bych dokonce tvrdit, že kdyby daná hvězda ve vesmíru neexistovala, byl bys jiný, než jaký jsi teď. Možná netvrdím, že neexistuješ, ale že bys existoval jinak. Linie spojení mezi vámi a hvězdou je velmi, velmi komplikovaná a dalo by se říci, že spojení je slabé nebo nedůležité – ale je důležité.

To, že o tom nepřemýšlíš nebo to nepoznáváš, neznamená, že to není důležité, Každý den chodíš po zemi, aniž by ses musel zamýšlet nad tím, jak tě to drží, ale je to tak, Možná se staneš necitlivým a přestaneš myslet na Zemi, ale ta tě pořád drží nahoře.

Takže znovu, existence je vztah. Když dám zvednu prst a nic se ho nedotkne – vítr, někdo jiný – přestanu vědět, že tam je. Jsou na to potřeba dva. A dualita je tajně jednota: Vezměme si kontrast mezi velmi cennými slovy *explicitní* a *implicitní*. Explicitní znamená to, co je navenek – řekněme, že se tak tváříme veřejně – a implicitní znamená to, co se děje pod tím vším. Politicky se podívejte na Rusko a Spojené státy. Na veřejnosti obě země explicitně produkují své protichůdné ideologie – své dva odlišné způsoby života – a o to všechno se musí vést velký boj. Ale v zákulisí je to všechno implicitně promyšlené a odsouhlasené, protože naše ekonomika na tom závisí a jejich ekonomika na tom závisí, a každý kdo je trochu moudrý to ví. Spousta lidí se nechá propagandou unést, a to by měli. Jinak by to celé nefungovalo. Tydlidum a Tydlidý se dohodli na boji, ale pod protikady je láska a pod dualitou je jednota.

Všechno je spletené dohromady. Stejně jako ve tkaní, věci drží pohromadě tímto nad-pod, pod-nad, nad-pod, a tak dále vzor, který vytváří látku, oblečení, přístřeší, hmotu. Slova *matter* (hmota) a *mother* (matka) a *maya* – iluze – spolu souvisejí. Svět je úžasná iluze. Z čeho to všechno je? Co to splétá dohromady? Snažili jsme se porozumět světu vědecky a vysvětlit jeho záhady analýzou nejmenších částic, které můžeme najít, nalezením menších a menších složek hmoty. A i když nakonec najdeme formu základní složky, která to všechno umožňuje, ta nekonečně malá částice bude jen částí rovnice. Neméně důležitý bude kontext, ve kterém se tato částice objeví. Čeho se to týká? Slova, věty, buňky, molekuly, atomy – všechno nabývá různých vlastností v různých kontextech. Ptali jsme se, „Co je to?“ Ale měli bychom také prozkoumat otázky, kde a kdy, protože to vytváří všechny rozdíly.

Spousta lidí je znepokojena takovými řečmi. Neradi slyší, že je všechno relativní. Ale, opravdu, proč být nervózní? Relativita není nějaký kluzký marasmus, ve kterém se ztrácejí všechny standardy, pravidla a směry. Relativita je vlastně ta nejzdravější situace.

Explicitní a implicitní, vně a uvnitř, hmota a prostor, bytí a nebytí, všechno jsou póly stejného magnetu. A pokud to pochopíte, můžete zažít lehkovážnost a krásu ve svém vztahu se vším. Víš, nejsi jen nějaká maličkost, kterou máš schovanou v hlavě, díváš se na svět a fotografuješ jej svýma očima. Kdyby tu nebyl svět, nebyl bys tu ani ty. A naopak.

Žijeme ve světě zvířat, zeleniny, minerálů, atmosféry a astronomických těles, který je vysoce inteligentní. Jeho inteligence je soustředěna v našich mozcích. Celková inteligence celého vesmíru krystalizuje v lidských mozcích – stejně jako v jiných typech mozků – a tam to vychází najevo. Ale pořád je to naprostá inteligence celého pole. Takže jsme se rozhodli pro celou věc – jsme na tom všem závislí. Nežijeme jen v prostředí skal, vzduchu, křovin a tak dále – to je jen způsob, jak to vysvětlit, když o tom analyticky mluvíme. Se všemi těmi věcmi chodíme společně. Propojujeme se. Květiny patří ke včelám, lidé ke kravám, stromy k dešti a tak dále. Intervaly jdou se zvukem. Ale většina lidí je vychovávána k tomu, že nemají hudební sluch, pokud jde

o jejich existenci a zbytek vesmíru. Nevidí v tom jednotu. Nejsou si vědomi vztahů. Ale když to zpozoruješ, zjistíš, jak jde všechno dohromady. Pak žiješ harmonický život.

5

Sít' jako past

Zatím jsem diskutoval téma sítě života z několika různých pohledů. Za prvé jsem vysvětlil, jak je naše pozornost selektivní, což znamená, že neustále vytváříme izoláty – používám to slovo jako podstatné jméno – izoláty konkrétních věcí, událostí, osob a tak dále. To způsobuje, že se cítíme odtrženi a osamělí, protože ignorujeme spojení se vším a mezi vším. A to je první tajemství, které nás neučí: údajně oddělené věci jsou ve skutečnosti na základní úrovni propojeny.

Za druhé, použil jsem přirovnání ke tkanivu – vlákna jdou pod sebe a spojují se vzadu za výšivkou způsobem, který není zepředu vidět. Nerad používám slovo nevědomí, protože to zní mrtvě, ale řekněme, že na nevědomé straně života, jsou souvislosti, které nejsou zveřejněny, stejně jako při tkaní. Při tkaní se věci vzájemně proplétají a podporují a v tomto procesu vznikají další aspekty existence. A tak je náš svět projevem relativity. To vyžaduje vztah protikladů v každé oblasti života, a i když jsou tyto protiklady výslovně odlišné a dokonce antagonistické, všechny jsou implicitně jedno. A to je druhé tajemství: věci, které se zdají být protichůdné, jsou ze své podstaty vzájemné a jednotné.

Pojďme tedy zkoumat síť (pavučinu) jiným způsobem. Potřebujeme různé pohledy na věc – potřebujeme plnost v našem pohledu. Takže nyní zvažme síť jako past – stejně jako pavučina je pastí na mouchy.

Mnoho lidí už takhle vidí svůj život. Pro některé je existence prostě nenávistná a dívají se na celý život jako na příšerný omyl. Všechno žije tím, že jí něco jiného. Laskavost a láska jsou pouze zástěrkou – zástěrkou, která má získat výhodu nad ostatními. Z Darwinovského nebo Freudovského hlediska jsme všichni hmotnými stroji a naše vědomí je prostě velmi angažovaná a komplikovaná forma chemie. Při tomto pohledu na věci můžeme předstírat, že nejsme bezcitní, ale pod tím vším jsme sobecká monstra, která dělají velké divadlo. V podstatě jediné, co chceme, je jíst a šukat; zaměstnáváme se „vyššími“ věcmi – věcmi, o kterých říkáme, že jsou skutečným smyslem života – ale ve skutečnosti jen maskujeme naše základní pudy.

A částečně je to pravda. Vesmír – alespoň pokud jde o biologii – je ten podivný systém, který žije tak, že „všichni jedí všechny ostatní“. Jen my to děláme způsobem, který udržuje pořádek a civilizaci. Různé druhy uzavírají dohody, že nebudou jíst sami sebe – spolupracují, tvoří gangy a jdou jíst jiné druhy. A lidé jsou zatím nejúspěšnějšími partnery této gangsterské dohody. Jsme ta nejdravější monstra na zemi. Neustále napadáme krávy a ryby a zeleninu a kuřata a všechno ostatní, jenže to děláme lstivě – většina z nás nikdy nevidí, že by naše jídlo bylo zabito. Takže to, co dostaneme od řezníka, je steak – nemá nic co se týká krav. A když jíme rybu, může se podobat rybě, ale už to není kroutící se ryba, která pochází z konce rybářského

vlasce. Víte, když tu rybu chytíte sami, uvědomíte si, že to ta ryba nemá moc ráda. A většina z nás se vyhýbá pohledu na tuto mimořádnou a děsivou stránku věci.

Pohled na svět jako na systém vzájemného vykořisťování a maximálního sobectví je velmi výhodný pohled k prozkoumání. Někdy v životě by ses měl zamyslet nad dvěma věcmi. Za prvé, uvážit smrt. Mysli na lebky a kostry a představ si, že jdeš spát a nikdy se neprobudíš. Je to ponurá věc na přemýšlení, ale je to jako hnůj, v tom uvažování o smrti je neuvěřitelně generativní tvůrčí život. Za druhé, zamysli se nad představou, že jsi zcela sobecký. Vem v úvahu, že nemáš nic dobrého, co se o tobě říká, a že jsi naprostý a totální darebák. Když jdeš hluboko do sobectví, co objevíš? Co to znamená milovat sám sebe, hledat vlastní výhodu, být já, které miluje samo sebe? Stává se z toho stále se prohlubující hádanka.

Odkud se znám? Znáš se jen z pohledu tebe. Narážím na všechno, co znám nebo se mi líbí, vždycky je to něco jiného, než já. Všechno, co chci ze sobeckého hlediska, přichází mimo mě. Existuje reciprocita – totální, vzájemná závislost – mezi tím, čemu říkám já, a tím, čemu říkám ten druhý. Takže pokud jste naprosto upřímní, pokud jde o lásku k sobě samému, a netahejte za nos a nepředstírejte, že jste něco jiného, než přesně to, co jste, najednou přijdete na to, že já, které milujete, je vesmír. Nelíbí se ti to všechno – pořád si hodně vybíráš –, ale celkově se miluješ ve smyslu toho, co je jiné. Protože je to jen z hlediska toho, co je jiné než ty sám. (*Because it's only in terms of what is other that you have a self at all.*)

Jedním z Jungových největších příspěvků k psychologii je koncept stínu. Každý má svůj stín. Jungova představa byla taková, že hlavním úkolem psychoterapeuta je integrovat osobu s jejím stínem, a tak vložit ďábla do jeho správné funkce. Vždy je to ďábel – stín, nepoznaný, vyvrhel, obětní beránek, bastard, černá ovce – kdo tvoří. Odtud pochází generace. V dramatu potřebujete padoucha, určitý prvek potíží. A v celém schématu života potřebujete stín, protože bez něj nemůže existovat žádná substance (podstata).

Existuje zajímavá spojitost mezi zločinem a různými nemravnostmi a svatostí. Ale svatost neznamená být dobrý; dobří lidé nemusí být nutně svatí. Svatá osoba je někdo, kdo je celistvý, někdo, kdo smířil své protiklady. A na svatých lidech je vždycky něco trochu děsivého – ostatní lidé na ně reagují divně, jako by se nemohli rozhodnout, jestli jsou ti lidé svatí nebo ďáblové. V průběhu dějin svatí lidé vždy vytvářeli velké potíže.

Vezměme si například Ježíše. Potíže, které Ježíš způsobil, jsou naprosto nevyčísitelné – křížové výpravy, inkvizice a bůhvíco ještě. Freud taky. Oba jsou neuvěřitelní potížisté, ale také velcí léčitelé. Všechno to jde dohromady. Svatí lidé se podobají oceánu – za krásného, slunečného dne, vypadá vše relaxačně a nádherně, ale když přijde bouřka, je to naprosto děsivé.

Každý z nás je oceán. A Jung cítil, že smyslem je proniknout do našich vlastních hlubin a s fantastickou upřímností objevit naše vlastní motivace. Ale věděl, že nikdo nemůže být úplně upřímný – v určitém okamžiku zkoumání našich temných, nevědomých hlubin, je určitý okamžik, kdy se odvrátíme a řekneme, „No, už toho mám dost. A v tom je jistá přičetnost – nemůžeme k sobě být úplně upřímní. Když se na pavučinu díváme jako na past, klam – zejména sebeklam – je prvořadý.

Humor znamená smát se sám sobě. Existuje zlomyslná forma humoru, kdy se smějeme na úkor jiných lidí, ale nejhlubší forma humoru je smát se sám sobě. Proč se smějeme sami sobě? Protože víme, že je velký rozdíl mezi tím, co se děje venku a co uvnitř. Když se podíváte na kus výšivky, přední a zadní strana vypadají úplně jinak, protože lidé používají zkratky. Vpředu je pořádek a vzadu nepořádek a tak žijeme. Je to jako zametat prach pod koberec těsně před příjezdem hostů. Naše životy jsou plné takových akcí, a pokud si nemyslíte, že to děláte, tak klamete sami sebe. Jen schováváš svůj nepořádek někde jinde, někde mimo vlastní vědomí. Každý to bere zkratkami, každý hraje triky, každý podvádí, každý má v sobě prvek dvojakosti a klamu. Vidíme to v celé přírodě – chameleony měnící barvy, motýli, kteří mají oči na svých křídlech, květiny podvádějící včely. Představte si následky, kdyby květiny neoklamaly včely.

Co najdeš, když skutečně prozkoumáš sám sebe, když zkoumáš své motivace, když se snažíš pod tím vším objevit své pravé já? Je to jako krájet cibuli a hledat jámu. Je to vrstva za vrstvou, ale kde je střed? Proto zenoví mistři používají koany, které vyžadují dokonalý, pravý, upřímný akt hledání.

Lidé se snaží přijít na koany, ale mistr je vždycky chytí, protože mistr umí číst jejich snahy a myšlenky. Takže to musíte skutečně prozkoumat, ale ne se záměrem. Ale jak potom?

Když se zaseknete v domnění, že svět je past a vtáhne vás do sebe a vy nemůžete uniknout, jděte hlouběji. Neustupujte – následujte ten pocit do krajnosti. Pokud máte podezření, že jste sobectí, jděte do extrému toho, co sobectví znamená. Zmatek do značné míry vyplývá z nenásledování pocitů nebo myšlenek do jejich hlubin. Lidé říkají, že chtějí žít věčně, nebo chtějí to či ono, nové auto, nebo určitou částku peněz, aby byli šťastní, a tak dále, ale následujte tuto linii myšlení až do konce. Jaké by to bylo, mít tyto touhy naplněné? Když vás chytí, jak fantazírujete o někom, po kom toužíte, otočte výšivku a podívejte se dozadu. Podívej se na všechno ten nepořádek ve spodní části, ale nenech se při tom chytit. Udělej to tajně, protože na přední straně své výšivky hraješ hru, že všechno je tak, jak má být. To tě dělá člověkem a to tě dělá vtipným.

5 Sít' jako hra

Jak jsem již diskutoval jinde, naše smysly a vědomí jsou vysoce selektivní. Vybíráme určité věci jako významné podle určitých herních pravidel a hra, kterou hrajeme nejvíce, je hra o přežití. Ale my tu hru pokazíme, protože první pravidlo hry o přežití je, že hra je vážná. Takže pozor. Když hrajete podle protichůdných herních pravidel, hra přestane stát za to a začnete se namáhat a napínat a hra za to prostě nestojí.

Když posloucháme selektivně – když vnímáme selektivně – unikají nám vzory v pozadí. Svět se v podstatě vzoruje a my vzorujeme organismy. Když například jíme, měníme jídlo ve vzorce kostí, svalů, nervového systému. A někdy hledáme vzory – díváme se do mikroskopů, abychom viděli vzory malého světa; obdivujeme vzory

kosmu pomocí dalekohledů; zdobíme své domovy vzory, které se nacházejí v malbách; a obdivujeme vzory přírodního světa – oceány, mraky, ptáky v letu. Vzory jsou hrající si vesmír. I když nezpíváme a netančíme tolik jako kdysi v naší kultuře, naše vzory vytvářející těla jsou neustále ve hře – naše srdce, plíce, oči, kapiláry a tak dále jsou v podstatě tancem.

Můžeme přijmout myšlenku sítě jako hravou? Jako že to není tak přehnaně vážné? Byli jsme vychováni v kulturním kontextu, ve kterém vesmíru předsedá někdo, kdo to myslí naprosto vážně. Pouze v občasných a nejasných odkazech v židovském a křesťanském písmu nacházíme myšlenku, že Bůh tančí. Hinduisté si myslí něco jiného - Šiva a ostatní bohové jsou běžně představováni jako tanečníci. Ale v našem pohledu na věci, musíte zachovat vážný respekt, být zcela zticha v kostele, a nebesa chraň, abyste se někdy smáli. Proč se nesmát? Je Otec Všemohoucí tak nejistý, že když se někdo zasměje, zneklidní ho to? Jako by smích byl výzvou jeho moci? Ale tak jsme mytologizovali konečnou realitu. Bůh je tento kosmický děda — přísný král, který vyžaduje především věčnou úctu a respekt.

Takže je pro nás těžké přijmout představu zdravého rozumu, že síť je hravá. Představte si vesmír jako dítě, které se ptá: „Nepůjdeš si se mnou hrát?“ A máme jisté pochybnosti, určité váhání. Jsme také dítě a nemyslíme si, že bychom si měli hrát s vesmírem. Možná to vychází ze špatné strany, nebo možná cítíme, že bychom měli dělat něco jiného – něco vážného, třeba mytí nádobí pro matku. Mimochodem, smysl mytí nádobí je hravý. Nemyjete nádobí z žádného vážného důvodu – myjete nádobí, protože chcete, aby věci vypadaly hezky. Jak Pensylvánští Holanďané³ říkají, „Je to hezké.“ Líbí se ti ten vzor takhle.

Ale lidé mají strašně nutkání dělat věci, o kterých si myslí, že je musí dělat; myslí si, že uspořádání vzorců života je nějaká povinnost nebo dluh, který dlužíte sobě nebo druhým. To je ten problém. Rodiče někdy hrají s dětmi strašnou hru. Místo upřímnosti, říkají, „Přinesli jsme pro vás takové oběti. Podporovali jsme tě, platili ti oblečení a vzdělání a ukázalo se, že jsi nevděčný malý bastard.“ A dítě se cítí strašně provinile a učí své děti, aby se cítily provinile. Zabudovali jsme do našich zkušeností myšlenku, že existence je vina. Někteří existencialisté tvrdí toto, víte – představu, že vina je ontologická, že pokud se necítíte vinni, pak nejste tak docela lidé.

Nemůžete v lidech vzbudit uznání tím, že je donutíte cítit se provinile. To není způsob, jak v nich vzbudit pocit vděčnosti. Mohli by napodobit vděčnost a předvést velkou show a poděkovat a uznat, že tolik nedluží, ale není to skutečné. A ta hra s pocitem viny od začátku byl neuvěřitelný podvod. Tvůj otec a matka si užili spoustu zábavy, když tě přivedli k životu – alespoň doufáme, že ano – a chtěli to udělat tím nejhorším způsobem. Takže nemají žádný důvod ke stížnostem. Hra na vinu je naprosto nečestná.

Když lidé nepřiznají, že hrají hry – zejména když hrají hry na vás – nejsou fér. Ta hra je zmanipulovaná. Hraje ji člověk, který ve skutečnosti nechápe, že každodenní život je hra. Je opravdu důležité si to přiznat. Všichni skutečně humánní lidé přiznávají, že hrají hru – že jsou to darebáci, vtipálci a podvodníci. Přemluvil jsem tě,

3 Pensylvánští Holanďané (také Pensylvánští Němci), jsou kulturní skupinou tvořenou německými přistěhovanci usazujícími se ve státě Pensylvánie během 18. a 19. století. Emigrovali především z německy mluvících území Evropy, nyní částečně v rámci dnešního Německa, ale také z Nizozemska, Švýcarska a Francie.

aby sis mě všimal. Byla to past, víš? Ale mám v plánu udělat z toho zábavnou past, abys z toho neměl tak špatný pocit.

Když jdete na koncert a posloucháte, jak někdo hraje Bacha, Mozarta nebo Beethovena, o čem ta hudba je? Není to o ničem jiném než o krásné hudbě – o různých kombinacích zvuků a melodií, které jdou nahoru a dolů. Existence je taková. Jde jedním směrem a pak tím druhým, má kopce a údolí, a temná místa a světlá. Ale to není totéž jako říkat, že život je jen nesmysl, nebo že je to jen hra.

Viděli jste obraz Jana van Eycka Poslední soud? Obsahuje všechno. V nebi je Bůh, Otec; Bůh, Syn; Bůh, Duch svatý; Panna Marie; a apoštolové všichni v bílém. Apoštolové sedí v komisi s uličkou mezi sebou, stejně jako v kostele. Všichni tam sedí velmi slavnostně. Na konci uličky máte svatého Michaela v krásné zbroji a s křídly a chystá se srazit mečem kostru s netopýřními křídly. A pod těmi netopýřními křídly leží peklo. Tam je veškerá hrůza. Nahá těla – některá docela půvabná – jsou požírána červy a jsou tam démoni a draví ptáci a všechny možné hrozné věci. A není pochyb o tom, že ten van Eyck se bavil malováním spodní části obrazu víc, než malováním horní části. To samé ti podvodníci Hieronymus Bosch a Peter Bruegel starší. Milovali malování každého detailu každé podivné, surrealistické d'ábelství, které se děje, i když nedokázali přiznat, že se jim to líbí.

Pokud jste probuzeni, dozvíte se určité tajemství. Síť je také opona, závoj. Je to závoj, který skrývá Boží tvář před anděly. Není nám dán celý obraz, víte. To je ten samý důvod, proč si užíváme pořádný striptýz – vždycky je v tom něco víc. Vždycky tam chceš mít závoj. Zvyšuje to tajemství toho všeho: Co je to za člověka, ta tanečnice? Jaké by to bylo ji milovat? Smrdí jí z pusy? Člověk nikdy neví. Nikdy se tomu nedostaneš na kloub.

Snažím se s vámi sdílet určitý styl života – postoj k životu. Vzal jsem tě stranou a řekl: „Poslyšte, děti, věci nejsou takové, jak se zdají. Nenechte se zmást. Děje se velký podvod a vy všichni jste do něj zapleteni. Jen si myslím, že byste to všichni měli vědět, abyste si to mohli užít. Jsem strašně zmatený lidmi, kteří se snaží nebavit. Dali si tolik práce, aby si znepríjemnili život! Takže vám neříkám všechny ty věci, abych řekl, že byste měli být vzhůru a tohle všechno je vážná věc a musíte vzbudit své sociální citění a tak dále. Ne. Protože když tohle všechno uděláš, tak co?

Až nakrmíme hladové a oblékneme nahé a uděláme velký pokrok v automatizaci a technice a tak dále, tak co budeme dělat?

Abyste šířili radost, potřebujete mít radost. Abyste rozdával potěšení, musíte být – více či méně – potěšen. Neděláte to tím, že vypadáte rozkošně, ale tím, že děláte věci a žijete rozkošný život. Lidé, kteří jsou zajímaví, jsou lidé, kteří mají zájem. Člověk, který přemýšlí o všem možném a je fascinován lidmi a životem, se stává fascinujícím člověkem. Ale člověk, který nemyslí na nikoho jiného, je nudný. Jinými slovy, čím více se zabýváte vnějším světem, tím více jste obohaceni. Ale pokud se pokusíte obohatit svou osobnost tím, že si uděláte kurz o tom, jak získat přátele a ovlivnit lidi, nebo jak být „skutečnou“ osobou, nebo jak být duchovní osobou, nebo co, nefunguje to. Takhle to nefunguje.

Když zařvu monotónní řev bez jakéhokoliv rytmu, nebude to trvat dlouho, než mi řeknete, abych toho nechal. Je to otravné – to nikdo nechce. Nebo ten zvuk nakonec

přestanete slyšet, protože vaše vědomí se k němu stane necitlivým. To, co toužíme slyšet, je mezera, zlom. Tato ticha vytvářejí rytmus a složitější vzorce ticha vytvářejí ještě zajímavější rytmy. Tam můžeme být překvapeni. To ale tupí lidé nedělají. Nasadí si rovně klobouky, každý den jedí to samé, chodí do stejné kanceláře a tak dále. Je to ta samá písnička – den za dnem.

Ale když se opravdu prozkoumáte a jdete hlouběji a hlouběji do své vlastní přirozenosti, zjistíte, že jste rytmus. A co víc, zjistíte, že jste rytmus, který dělá rytmus, a pod ním další rytmus, který dělá jiný rytmus. Všechno vibruje. Všechno je v rytmu. Ale kdo je muzikant? Kdo nastavuje rytmus? Zmizeli. Hledali jsme je a oni prostě zmizeli, a pak se zase objevili, když jsme se nedívali. Ale pokaždé, když se je snažíme vidět, tak tam nejsou. A to je celá situace této věci zvané život.

Část třetí

NEVYHNUTELNÁ EXTÁZE

7

Připoutanost a ovládání (Attachment and Control)

Když jsme byli mimina, nevěděli jsme nic jiného než to, co jsme cítili, a neměli jsme pro to jména. Jak jsme stárli, učili jsme se odlišovat jednu věc od druhé, jednu událost od druhé a sebe od všeho ostatního. A to je všechno v pořádku, pokud nezapomeneme na základy. Hory se od sebe odlišují, ale jejich základy jsou stejné a můžeme mít různá slova pro různé hory, ale nejsou tam slova pro jejich základy, protože slova jsou jen pro odlišnosti. A nemůže vlastně existovat ani slovo – nebo idea, když už jsme u toho – pro nerozlišené. Cítíme to, samozřejmě, ale nemůžeme si to myslet. Cítíme, že jsme při vědomí, ale nevíme, co je vědomí samo o sobě, protože vědomí je přítomno v každém myslitelném druhu prožitku. Dá se předpokládat, že ryba o vodě nic neví, protože vodu nikdy neopouští.

Nicméně, když vyrosteme, zapomeneme na základy. Stáváme se fascinovanými, očarovánými a okouzlenými všemi těmi věcmi, kterými na nás dospělí mávají, a zapomínáme na pozadí. Dospíváme k názoru, že všechny ty rozdíly, o kterých jsme se naučili, jsou to nejdůležitější, co nás znepokojuje, a zhypnotizujeme se. Zasekneme se zaměřením na okázalé odlišnosti, o kterých si myslíme, že jsou skutečně důležité. V buddhismu se tomuto pocitu pomýleného uvíznutí říká připoutanost (attachment).

Připoutání se netýká věcí, jako je požitek z večeře nebo ocenění krásy či spánku, a není o určitých reakcích, jako je strach nebo smutek. To vše jsou přirozené reakce našeho organismu na jeho životní prostředí. Sanskrtské slovo je *klesha* a lepším překladem než „připoutání“ by mohl být slangový výraz „zavěšený“ (hang-up). Víte, zavěsíme se na tu či onu věc – zasekneme se, nebo se zablokujeme nebo se nedokážeme vymanit ze stavu neklidného zaváhání. To je to, co je míněno pod pojmem *klesha*. Získáváme tato zavěšení o všech typech věcí a rodiče a tety, strýcové a učitelé a vrstevníci nás učí, že se máme „zavěsit“ (připoutat?). A dvě hlavní zavěšení, které nás učí od útlého dětství, jsou rozdíl mezi námi a ostatními a rozdíl mezi dobrovolnými a nedobrovolnými akcemi. To je pro malé dítě nesmírně matoucí. Například se říká, že má jít spát nebo na záchod nebo milovat své rodiče nebo přestat být úzkostlivý, ale všechny tyto věci se prostě mají stát samy od sebe. Dítěti je tedy přikázáno, aby dělalo, co se bude líbit starším a lepším, ale musí to být provedeno spontánně. Není divu, že jsme všichni tak zmatení.

V reakci na to rozvíjíme věc zvanou ego. Teď si chci ujasnit, co myslím egem. Nemám na mysli něco, co je synonymem pro náš konkrétní živý organismus, ale něco spíše abstraktního. Ego má stejnou funkci a druh reality jako hodina nebo palec, libra nebo čára zeměpisné délky. Je to pro účely diskuse, pro pohodlí. Máme ego díky společenským konvencím, ale my všichni podléháme klamu, když s touto abstrakcí zacházíme, jako by to bylo něco skutečného a fyzického. Ale ego je pouhou skladbou

myšlenek a obrazů o nás samých. Tento obraz zjevně není o nic víc námi než je představa stromu stromem.

Navíc obraz, který si o sobě nosíme, je krajně nepřesný a neúplný. Můj obraz o mně vůbec není vaším obrazem o mně a můj obraz o vás vůbec není vaším obrazem o vás. Navíc můj obraz o mně vynechává všechny možné informace týkající se mého nervového systému, oběhu, metabolismu a všech možných jemných vztahů s okolním lidským i nelidským vesmírem. Jinými slovy, představa, kterou o sobě mám – moje ego – je karikatura. K tomuto obrazu jsem dospěl hlavně díky své interakci s jinými lidmi, kteří mi tak či onak řekli, kdo jsem – ať už přímo, nebo nepřímo – a hraji ten svůj obraz světu a svět ho hraje mně. (I play that picture of myself out into the world, and the world plays it back.)

A od samého počátku se dozvídáme, že tento obraz – tato image – musí být konzistentní. Pro mnoho lidí znamená hledání identity hledání přijatelného obrazu. Jakou roli mám hrát? Co mám v životě dělat? Tyto otázky jsou důležité, ale jsou mimořádně zavádějící, pokud nejsou podepřeny hlubšími záležitostmi.

Můžete protestovat a říct, že o sobě neuvažujete jen jako o image. Dalo by se říct, že se cítíte skutečnější, že jste středem něčeho. No, tak se na to podíváme. Kdo jste, pokud jde o vaše tělo? Když se na sebe podíváte, vidíte jen chodidla, nohy a břicho, paže a ruce a neurčitou část nosu, když zavřete jedno oko. A vy předpokládáte, že máte hlavu, protože všichni ostatní mají hlavu. Nebo jste se podívali do zrcadla a zrcadlo vaši hlavu odráželo. Ale nikdy opravdu nevidíte svou hlavu, stejně jako si nikdy nevidíte záda. Takže přirozeně vložíte své ego do té neviditelné části těla, protože se zdá, že odtud to všechno pochází a vy to cítíte. Ale co je to, co cítíte? Pokud vidím jasně – pokud jsou mé oči v pořádku – mé oči si nejsou vědomy samy sebe. Chci říct, že pokud nevidím skvrny nebo nezaznamenám nějaký nedostatek zraku, tak si nevšimnu, že vidím. Takže když moje ego funguje správně, proč bych si to měl uvědomovat jako něco kdesi tam? To je jen na obtíž – něco v cestě – zvláště proto, že o ego je strašně těžké se postarat. Takže to nemůže být to, co cítíme.

To, co cítíme, je druh chronického, neustálého pocitu svalového napětí. A to jsme se naučili už jako děti, když nás učili provádět spontánní aktivity na povel. To napětí pocítujeme, když nám někdo říká, abychom se „pozorně dívali“ nebo „dávali pozor.“ Snažíme se používat naše svaly k tomu, aby naše nervy pracovaly, což je marné a vlastně nervy takto ani nemohou správně pracovat. Zadržujeme dech, ovládáme své emoce, ze strachu stahujeme žaludky a konečníky, „dáváme se dohromady.“ Toto chronické napětí v sanskrtu se nazývá *sankocha* – kontrakce (contraction: stažení, stísněnost) – kořen toho, čemu říkáme pocit ega. Tento pocit stísněnosti je fyzickým vodítkem pro psychologický obraz nás samých.

Ego je přirozeně užitečné pro společenskou komunikaci – já představuje ideu bytosti s určitým jménem. To funguje dobře za předpokladu, že víme, co děláme, a bereme to tak, jak to je. Ale jsme k tomuto konceptu tak upoutáni, že nás to mate i v tvrzení, že by bylo možné, abychom se cítili jinak. Když slyšíme o lidech překračujících ego, pomyslíme si: „Bože, jak to udělali?“ To je směšná věc myslet si „přesáhli ego“, protože tam vlastně nikdy nebylo. Nemůžete překročit ego o nic víc, než můžete ukrojit kousek syra zeměpisnou délkou.

Předpokládejme, že jsi zase miminko. Nic nevíš. Všechna ta slova jsou jen šum. Nesnaž se dělat nic jiného – neusiluj o nic. Přirozeně ucítíš určité napětí ve svém těle, nebo slova či myšlenky budou proudit myslí, ale je to jako vítr nebo mraky pohybuující se po obloze. S ničím z toho se neobtěžuj – nemusíš se ničeho zbavovat. Jen si uvědom, co se děje v tvém těle a myslí, stejně jako si můžeš být vědom mraků na obloze. S ničím z toho není problém. Stačí se dívat a cítit a poslouchat bez pojmenování, a pokud pojmenováváš, je to v pořádku – jen to sleduj. Tady nemůžeš nic vynutit. Nemůžeš záměrně přestat myslet nebo přestat pojmenovávat. Všimáš si toho? (Do you notice?) To neznamená, že jsi špatný v meditaci – není to známka porážky. Je to jen ukázka toho, že všechno běží samo od sebe. Jen to ukazuje, že jedinec, který tě odděluje, je výplodem fantazie. Tak si pamatuj: jsi miminko. Cítíš, že se něco děje, ale nevíš nic o rozdílu mezi těmito věcmi a tebou. Tenhle rozdíl tě zatím nikdo nenaučil. Nikdo tě nenaučil, že to, co vidíš před sebou, je buď blízko, nebo daleko od tvých očí. Říkej všemu co cítíš a vnímáš, to. To je všechno, co se děje. Je to to, čemu Číňané říkají *Tao*, a buddhisté tomu říkají *suchness* nebo *tathata*. A tobě se to neděje, protože co jsi ty? Jsi jen aspekt dění (happening).

Tak kdo to tu má pod kontrolou? To je zvláštní představa – že to má někdo nebo něco pod kontrolou. Jako by procesy vyžadovaly nějakou věc mimo sebe, aby se mohly ovládat. Proč procesy nemohou být sebeovládány? Říkáme: „Ovládejte se“, jako byste mohli rozdělit na dvě části, s jednou částí oddělenou od já, které má být ovládáno. Jak tím lze něčeho dosáhnout? Jak může podstatné jméno nastartovat sloveso? Přesto je to naše základní pověra, že toho lze dosáhnout. Probíhá u vás takový spontánní proces, který se ovládá sám, uvědomuje si sám sebe – uvědomuje si sám sebe skrze vás. Jste otvorem, skrze který se vesmír dívá sám na sebe. A protože se na sebe dívá skrz tebe, vždycky se najde nějaký aspekt sebe sama, který nevidí. A výsledkem je hra na schovávanou. Ale když se zeptáte: „Kdo hledá?“ stále pracujete s předpokladem, že každé sloveso potřebuje nějaký předmět. Pokud tvrdíte, že vědění vyžaduje vědouceho, jednoduše aplikujete na přírodu konkrétní gramatická pravidla. Mnoho jazyků však používá slovesa bez podstatných jmen, a když skutečně hledáte tvůrce (doers) odlišného od výtvorů (deeds), nemůžete je najít, stejně jako nenajdete žádné „věci“, které by byly základem vzorů přírody. To, čemu říkáme věci, jsou jednoduše vzory viděné rozostřeně.

Používáme tato slova – energie, hmota, bytí, realita, Tao, vesmír. Věděli jste, že vesmír znamená „jedna otočka“? Teď je řada na tobě / Teď se otáčíš ty (It's your turn now). Otočíš se, aby ses na sebe podíval. Ale nemůžeš udělat dvě otáčky, abys viděl, co se tam dívá! Jak se říká v zenu, nemůžete to uchopit a nemůžete se toho zbavit, a tím, že to nemůžete uchopit to získáte.

To je to, co guruové použili, aby vás obelstili, abyste viděli. Všechny tyto zkoušky, kterými jste prošli, jsou jen proto, aby vás přesvědčili, že s tím nemůžete nic dělat, ale ne proto, aby vás teoreticky „přesvědčili“. Nejsem guru – nedávám lidem individuální duchovní směr – takže to možná není to nejlepší, že prozrazuji guruovy triky, ale klidně můžu. Můžete bojovat, bojovat a bojovat, a budete tak činit tak dlouho, dokud budete mít v sobě pocit, že vám něco uniká. A každý vás bude povzbuzovat, abyste takto uvažovali, protože také cítí, že jim něco chybí, a myslí si,

že to mohou získat takovou a takovou metodou, takže se vás budou snažit přesvědčit, že jejich metoda je to pravé.

Guruové používají toto chování, aby své studenty oklamali. Guru dává úkoly, které se mohou zdát obtížné, ale dají se splnit – to vám dává pocit, že děláte pokroky. Ale guru také přiřazuje úkoly, které jsou nemožné, a to je to, co vás dostane / zavěsí (get hung up on). A možné cvičení, vás přiměje zdvojnásobit své úsilí při řešení těch nemožných. Může existovat více hodnotí nebo úrovní, přes které můžete postoupit, jako výška zdi nebo úrovně pásků v judu. Různá stádia vědomí – a podobně. A protože si uchováte pocit, že vám něco chybí, dostanete se do soutěže se sebou i s ostatními, ale všechno to úsilí, soutěživost a hledání je jako dívat se na svou vlastní hlavu. Není vidět, takže si můžete představit, že jste ji ztratili. A o to právě jde. Nevidíme, jak vypadáme, takže si myslíme, že jsme o to přišli. Takže vyrážíme hledat sebe, Boha, atman nebo co, ale je to jediná věc, kterou nemůžeme najít – protože už jsme to my.

Takže nemůžete udělat nic, abyste ji našli. A když si řeknete: „No, tak s tím nic nenadělám,“ proč jste to řekl? Proč by ses měl snažit poznamenat, že je to marnost? Je to proto, že máte zvláštní pocit, že když si řeknete, že s tím nic nenaděláte, stane se něco jiného. Ale ani to nefunguje. Nic nefunguje. A když absolutně nic nefunguje, kde jsi? Svět se nezastaví – věci se dějí dál. To je to, o čem mluvím – děje se to, co se děje, když s tím člověk něco dělá; děje se to, když s tím nic nedělá. O to jde. Pokračuje to navzdory všemu, co si myslíte nebo čeho se obáváte.

Můžete to nazvat determinismem, ale mýlili byste se. Není tu nikdo, kdo by byl určen. A pokud si determinismus představujete jako směr toho, co je určeno minulostí – tedy představy, že minulost způsobuje přítomnost a budoucnost –, blouzníte. Současnost nepochází z minulosti. Můžete si to uvědomit sami, když zavřete oči a posloucháte zvuky kolem sebe. Kde se tu vzali? Slyšíte je přicházet z ticha – přicházejí a odcházejí jako ozvěna v labyrintu vašeho mozku. Zvuky nepřicházejí z minulosti – přicházejí ze současnosti a vytrácejí se. Tohle cvičení můžete dělat i s očima. Například se díváte na někoho v televizi – podívejte se na jeho ruce. Když se pohybují, myslíme si, že pohyb je způsoben rukama a že tam ruce byly předtím, a tak se tedy mohou pohybovat i pak. Nevidíme, že by naše vzpomínka na ruce byla ozvěnou toho, že tu jsou stále. Nikdy *nebyly*, nikdy *nebudou* – *jsou pořád teď*. Pohyb rukou se vybavuje jako brázda lodi – brázda s lodí nehýbe. A minulost přítomností nehýbe, pokud na tom netrváte. (When they move, we think that the movement is caused by the hands and that the hands were there before, and so they can therefore move after. We don't see that our memory of the hands is an echo of there always being now. They never were, they never will be - they're always now. The motion of the hands is recollected like the wake of a ship - the wake doesn't move the ship. And the past doesn't move the present, unless you insist that it does.)

Nakonec si uvědomíte, že to, co se děje, se neděje vám, protože vy jste to dění (happening). Jediný, kdo tam jsi, je to, co se děje. (The only you there is *is* what's going on.) Pociťte to a ignorujte hloupé rozdíly, které jste pochytili, protože vám nepomohou, abyste cítili skutečně dění. A pochopte, že tohle všechno není determinované. Zažijete zvláštní pocit sloučení mezi konáním a děním – konání je

stejně tak dění, jako dění je dění, a dění je stejně tak konání jako konání je konání. To je ta hluboká zkušenost, kterou někteří lidé mají a která je – špatným pochopením – může vést k tomu, že se prohlásí za Boha všemohoucího v hebrejském nebo křesťanském smyslu. No, jsi všemohoucí, ale ne v tomhle směru. Jsem všemohoucí, pokud jsem vesmírem, ale nejsem všemohoucí v roli Alana Wattse, jen prohnáný.

S tímto na mysli prozkoumejme otázku bolesti a naše takzvané reakce na ni. Opět uvidíte, že když se na problém podíváte tímto způsobem, okamžitě nastaví dualitu bolesti na jedné straně a člověka, který jí trpí na straně druhé. Mělo by tedy být zřejmé, že velká část energie bolesti pochází z odporu, který se jí nabízí. Tento odpor může mít mnoho podob. Můžete se například pokusit utéct před migrénou a rychle si uvědomit, že to nejde – že se zdá být absolutně uprostřed všeho, a jakkoli tomu odoláváte, bolest vás pronásleduje. Spousta těchto typů bolesti je dvojnásob problematická kvůli našim předchozím úzkostem z ní stejně jako kvůli všem předsudkům, které o bolesti máme. Například v nemocnici je tabu křičet, protože nemocnice není zařízena pro vás – je zařízena pro pohodlí personálu. Vše probíhá tak, aby se zvnitřnila lokalizovaná bolest (to interiorize localized pain). Takže máme velký společenský problém, hned od začátku, ohledně naší reakce na cokoliv bolestivého. Když například dítě sní něco špatného a zvrací, každý řekne: „Fuj!“ Ale zkušenost zvracení je vlastně zážitek uvolnění – je to příjemné uvolnění z utrpení podrážděného žaludku. Lidé se tak od svých rodičů nebo učitelů učí, že zvracení je ošklivé, stejně jako se domnívají, že exkrementy jsou ošklivé, stejně jako se dozvídají, že cokoliv co je spojeno se smrtí a nemocí je nepříjemné. Ale na tom, že je člověk nemocný nebo umírá, opravdu není nic radikálně špatného.

Kdo říkal, že máte přežít? Kdo vám dal nápad, že je výhodnější pokračovat dál a dál a dál? Je jasné, že nemůžeme žít dál – bylo by tady přecpáno. Takže ve skutečnosti člověk, který zemře, zaslouží uznání, protože dělá místo pro ostatní na planetě. Nic jiného není proveditelné. I kdybychom mohli žít na věky věků, nakonec bychom si uvědomili, že to není způsob, jakým bychom chtěli přežít. Proč jinak mít děti? Děti jsou naše přežití, jim předáváme pochodeň – pochodeň nenosite věčně; předáváte ji někomu jinému. Je to mnohem zábavnější uspořádání pro přírodu, aby pokračovala v procesu života skrze jiné jedince, než tím, že by to dělala přes stejné jedince navždy.

Když se díváme na život z hlediska přežití a zisku, přicházíme o kouzlo. Sledujte děti – každodenní věci jsou pro ně úžasné, protože vidí tyto věci svěžím způsobem, který nesouvisí s přežitím nebo ziskem. I škrábance na podlaze mají pro dítě kouzlo. A protože postupem času přestáváme ve světě vidět kouzlo, nenaplňujeme už hru přírody, ale uvědomujeme si sebe sama, a tak umíráme. Tak už nemá život smysl. Přejde někdo nový, ocení svět zcela svěžíma očima a přírodní hra na sebeuvědomění pokračuje jako hra, která nestojí za nic.

Není přirozené, abychom chtěli život prodlužovat donekonečna. Žijeme však v kultuře, která se nás na každém kroku snaží přesvědčit, že smrt je hrozná věc, že smrt musí být zametena pod koberec. Podívejte se například, jak zacházíme se seniory v nemocnicích. Babička umírá, tuší, že umírá, ale rodina a doktor se spikli, aby před babičkou utajili zcela zřejmý fakt, že umírá. Po nějakou dobu má rodina takový

legrační pocit, že je důležité nabrat odvalu a naději, a tak lžou: „Ach, už je vám líp – za pár týdnů budete nejspíš v pořádku.“ Rozvíjí se vzájemná nedůvěra, protože jakmile takto hrajete hru na této úrovni, máte tendenci hrát nedůvěryhodně i na jiných úrovních. A babička je ponechána zemřít sama – náhle, nepřipravená a nadopovaná do té míry, že smrt nastane bez jakékoliv duchovní zkušenosti s ní.

Když jsem byl v roce 1958 v Curychu, potkal jsem výjimečného muže jménem Karlfried von Dürckheim. Byl to bývalý nacistický agent, který byl vyslán do Japonska šířit propagandu. Skončil studiem Zenu a během věznění po válce zažil duchovní znovuzrození, nakonec se vrátil do Německa a otevřel meditační centrum v Černém lese. Své dílo věnoval lidem, kteří za války prošli duchovními krizemi, a to, co znovu a znovu nacházel, byli lidé, kteří pod hrozbou smrti zažili to, co on nazval „přirozeným satori“. Lidé slyšeli přicházet bomby – slyšeli právě to hvízdnutí – a věděli, že míří přímo k nim. No, stalo se to, že ti lidé – kteří věděli, že jsou vyřízení – se s tím smířili. A když se s tím smířili, měli zvláštní pocit, že všechno je naprosto jasné, že všechno v celém vesmíru je tak, jak má být – každé zrnko prachu ve vesmíru je přesně na správném místě. A v tu chvíli naprosto pochopili, o čem všechno je, jen to nedokázali popsat. Tito lidé s těmito hlubokými zkušenostmi se tedy pokoušeli se svými rodinami hovořit o tom, co viděli a cítili, ale nikdo je neposlouchal: „Ach, byl jste pod velkým tlakem – nejspíš jste měl halucinace.“ A tak podobně. Dürckheim jim však naslouchal a věřil, že se nejedná o halucinace, ale o mimořádně vzácné případy, kdy se lidé skutečně probouzejí.

To je příležitost, kterou přináší smrt. Když můžete jít do smrti s otevřenýma očima a podporou druhých, může se vám přihodit tato mimořádná věc. A z tohoto výhodného místa byste řekli: „Tuhle příležitost bych si nenechal ujít za celý svět! Teď už chápu, proč umíráme!“ Důvodem, proč umíráme, je dát nám možnost pochopit, o čem život je, a to můžeme zažít jen tehdy, když se pustíme, odejdeme, protože teprve tehdy se dostaneme do situace, se kterou se ego nedokáže vyrovnat. Když už nejsme hypnotizováni, naše přirozené vědomí jasně vidí, k čemu celý tento vesmír slouží. Ale promeškáme tuto příležitost. Institucionalizujeme smrt z cesty místo toho, abychom podporovali společenské přijetí smrti, místo abychom se radovali ze smrti. Neříkám, že na smrtelné posteli potřebujeme smích a balónek a dárky; jen říkám, že potřebujeme nový přístup. Namísto nasazování protáhlých obličejů a dělání smutného show – zejména křesťanů, kteří patrně věří, že jdou do nebe – dlužíme sami sobě vypracovat zcela nový přístup ke smrti.

Je pochopitelné, že někteří lidé umírají s obavami o svého manžela a děti. Nicméně nikdo není nepostradatelný a přijde okamžik, kdy budete muset říci: „Je mi líto, ale vzdám se veškeré své odpovědnosti, protože nic jiného udělat nemohu.“ To je další forma kapitulace. Když všechno takhle upustíte, stane se zvláštní věc – dojde vám, že abyste byli důležití, nemusíte existovat dál. Nemusí to trvat déle než okamžik. Kvantitativní kontinuita má jen malou hodnotu. Jak dlouho dokážete zadržet dech? Koho to zajímá!

Nemusíme být bombardován nebo zavřen v koncentračním táboře. V tuto chvíli můžeme být jako ti, kteří mají zemřít. Tajemství života můžeme upřímně a opravdově pochopit, protože smrt je v určitém smyslu – zdrojem života. V lese odumírá listí a

padá ze stromu na lesní půdu. Plesniví a hnije a zásobuje humusem, ze kterého rostou další rostliny. To je ten cyklus.

Ale snažíme se tomu cyklu zabránit. Podívejte se, co funebráci dělají – činí tělo nestravitelným pro červy, jako by být sežrán bylo pro člověka potupou. proč Jíme všechno ostatní a nic nevracíme. „To je příznak naší hluboké dezorientace ve vztahu ke smrti. Nejen, že smrt považujeme za potupu, ale také posíláme těhotné ženy do nemocnic pro ten nejnepřirozenější, nejpodivnější druh porodu. Stále více považujeme zdravé a nevyhnutelné a přirozené proměny těla za patologické.

Brzy budeme muset mít pohlavní styk na operačních stolech, abychom se ujistili, že celá operace je hygienická! Stále více se do všeho kolem nás pletou specialisté, zatímco stále méně považujeme své životy za oblast svých vlastních preferencí. Nemůžeme ani zemřít svým vlastním způsobem, aniž bychom nešli do nemocnice a nekrmili nás hadičkami a neplýtvali rodinnými úsporami. Za co? Spáchat sebevraždu je dokonce zločin. To je prostě nesmysl.

Ale pojďme na to prakticky. Můžete namítnout, že je to všechno dobré a v pořádku, ale jakmile se dozvíte, že zemřete, nepochybně budete hledat cestu, jak z toho ven a propadnete nějaké panice. A tato panika tváří v tvář smrti je ve vás nějakým nekontrolovatelným způsobem – máte instinkt přežít a instinkt vzniká při této panice. Dobře, uděláme další krok. Možná se za tu paniku také stydíte, i když vás učili dělat vše, co bylo v vašich silách, abyste přežili. Možná máte pocit, že máte čelit smrti klidně a statečně a nepanikařit. No, pokud jste v panice a nemůžete přestat, to je další příležitost. Stejně jako lidé zažívají hluboký vhled v okamžiku smrti, protože nemohou udělat vůbec nic, aby tomu zabránili, tak i panika může poskytnout stejnou příležitost k osvícení. Nicméně, pokud si myslíte: „Musím přestat panikařit,“ pak jediné, co se stane, bude větší zmatek a panika – budete se křížit sami se sebou.

Staromódní kazatelé pořád dokola hovořili o smrti. Katoličtí mniši měli na stolech lidské lebky. V barokních dobách vyráběli náhrobky pokryté nádhernými sochami kostlivců a koster. Některé kostely v Římě obsahují krypty s oltářním nábytkem zhotoveným výhradně z kostí zesnulých mnichů, tibetští buddhisté praktikují meditaci na hřbitově, dokonce používají trubky vyrobené z lidských stehenních kostí a rituální pohárky vyrobené z lidských lebek, bohatě opracované ve stříbře a tyrkysu. Z našeho dnešního pohledu je to velmi morbidní. Ale v čem je problém? Co nám brání v tom, abychom takhle regulérně uvažovali o smrti? Dalo by se říct, že je to proto, že smrt tě děsí, nahání ti husí kůži. Tak dobře. Takže smrt není problém – problémem je extrémní znepokojení (heebie-jeebies).

Pojďme se tedy vypořádat se znepokojením důvěrně známým způsobem – nezastavujte je, ani je neignorujte, protože je velmi cenné. Nezabrání ti v umírání, ale můžeš se od něj naučit to samé, co se můžeš naučit z umírání.

Ale společenský tlak na odolávání strachu je ohromný. Znepokojení a obavy jsou prostě nepřípustné. Jaké to má důvody? Myslím, že máme takový kulturní předpoklad, že když se bojíte, nemůžete pod tlakem vystupovat. V podstatě si myslíme, že když máš obavy, nemůžeš být dobrý voják – prostě se pod tíhou svého strachu zhroutíš. To je nesmysl. Odvážní lidé jsou často ti, kteří jsou docela vyděšení – odvážná akce není důsledkem toho, že nemáte strach.

Navíc si myslím, že potlačujeme i heebie-jeebies kvůli jejich orgiastickým aspektům. Extrémní situace – hrůza, extrémní bolest a tak dále – zahrnují stejný druh fyziologického kmitání jako sexuální orgasmus, a my se za to stydíme, protože to koliduje s naší představou o nás samých jako vyrovnaných a ovládaných. Pokud byste se při sexuálním vytržení dívali na fotografii svého obličeje, ale nerozuměli byste souvislostem, nebyli byste schopni poznat, zda jste v rozkoši nebo bolesti. Příliv vibrací ovládl celou vaši bytost, jako byste byli v držení boha, a to je tabu.

Někteří z vás si možná myslí, že se tato diskuse vymyká kontrole, protože se přesouváme do nepříjemného nebo „perverzního“ tématu, ale je to tady. Dvěma primárními formami toho, co nazýváme zvrácenými prožitky, jsou sadismus a masochismus, oba spojují bolest s extází. I když si myslíme, že takové věci jsou patologické, je to vlastně docela běžné, a narážím zde na situaci, kdy se šťastně setkávají sadisté a masochisté, kdy je kombinace obojího dobrovolná a dokonalá.

Funguje tu jeden důležitý princip. Bolest a s ní spojené křečovitě chování organismu jsou spojovány s erotikou – příznakům je dána jiná hodnota. V naprostém opuštění těchto vjemů je možné cítit se spojení s tím, co se děje – úplně v jednom. O to všichni usilujeme. Masochista je někdo, kdo se naučil bránit proti bolesti její erotizací, ale jde jednoduše o to dát různé hodnoty stejným vibracím.

Vše, co zažíváme, je spektrum vibrací – světlo, zvuk, čich, hmatové pocity, emoce, všechno. Žijeme uprostřed tkané tapiserie, v níž jsou osnovy a útky všemi těmito různými spektry různých druhů vibrací. Pokud byste neměli jedno, neměli byste druhé, protože na odhalení vzorce jsou potřeba dva. Jsme vzory ve tkalcovském řádu. Nebyli bychom tady, nebýt propojení všech těch různých spekter dimenzí. A když vibrace dosáhne určitého bodu, myslíme si, že je to příliš, a když to spadne do jiného bodu, myslíme si, že to nestačí. Na jednom konci je to tak nenápadné, že bychom mohli jít spát, ale na druhém konci by se mohlo zdát, že se věci roztrhnou na kusy, a někdo v té zkušenosti s napětím by mohl propadnout panice a my mu řekneme, aby se uvolnil a dal si pohov. Ale to se často dělat nedá. Takže pro člověka, který se nemůže uvolnit, říkám jdi do toho napětí. Vydejte se směrem nejmenšího odporu – zařvete, buďte uvnitř násilní a podobně. Ať tak či onak, nezáleží na tom, kudy se vydáte, když se loď života začne rozhoupávat, ale myslím, že je lepší rozhoupat se s ní, než proti ní.

Extáze je nevyhnutelná. Nezáleží na tom, kterou cestou se tam vydáme. Extáze je svým způsobem podstatou existence – vesmír existuje z toho prostého důvodu, že je extatický. O čem jsou ty ohňostroje? Když víte, že je vše v pořádku a že situace je nevyhnutelná extáze, nebudete dělat takový povyk kolem všeho. A otázka: „Co mám dělat?“ zmizí, jak to mělo být na začátku, protože tam nikdy nebylo skutečné já na prvním místě. Otázka vás přivede zpět k zážitku samotnému. Někteří lidé to slyší a okamžitě se obávají, že toto porozumění povede k tomu, že všichni budou naprosto bezcitní a neteční, a já vás nemohu ujistit, že se to nestane. Ale pokud zažijete tento stav bytí, zjistíte to sami.

Hypnóza a přivýkání (Hypnosis and Habituation)

Běžně si myslíme, že děti – zvláště kojenci – jsou vzhledem k dospělým méněcenní. Pokud by dospělý ukázal známky nediferencovaného, neselektivního vědomí dítěte, psychologové by to nazvali „regresí.“ Ve skutečnosti potřebujeme pohled dítěte jako základ pro názor dospělých, protože pokud tento základ nemáme, bereme názor dospělých – selektivní uvědomění – až příliš vážně. Úplně jsme se nechali unést. Je to jako když někdo hraje poker a ztrácí nervy, protože zapomněl, že je to jen hra, takže se stane velmi špatný hráč. V životě všichni hrajeme hru, ale na to jsme zapomněli, protože jsme ztratili způsob vidění nemluvněte. Ale ve skutečnosti potřebujeme oba způsoby vidění – to je Buddhův názor. Známe oboje, ale nepřijímáme je v dospělých hrách, i když jsme dokonale schopní je hrát. Jde jen o to, že je nebereme příliš vážně. (We know both, so we aren't taken in by adult games, although we're perfectly capable of playing them. It's just that we don't take them too seriously.)

Když se ptáme, jak můžeme znovu získat pohled dítěte, je to špatná otázka, protože vzniká zcela a výhradně z pohledu dospělého. Dospělý způsob nahlížení na věci si myslí, že existuje *já* nezávislé na všem ostatním, ale tento pocit izolovaného *já* je pouhou konvencí – nemá žádnou základní realitu. A dokud tomu nerozumíme, jsme zmatení. Jediný způsob, jak získat dětský pohled, je uvědomit si, že s tím nemůžete udělat vůbec nic – nemůžete s tím ani nic dělat ani nedělat. Všechny možnosti vize pro to, co nazývám *já*, jsou mimo. Pokud tedy něco zkoušíte nebo zkoušíte nezkoušet, prohlubujete pocit samostatného ega. To představuje jistou obtíž, aspoň to tak vypadá.

A iluzí není jen ego, ale celý systém hodnot, který uplatňujeme na vše. Všechny ty rozdíly, které činíme ohledně složitosti vibrací, jimž říkáme život – všechna ta ocenění, vytvořená společenskou hrou – jsou maya. Hraje se jen tehdy, když říkáme, že jedna věc je dobrá a druhá špatná, nebo jedna událost je výhodná a druhá nevýhodná. Možná si myslíte, že tuhle hypnózu není možné překonat – že nemyslet tímto způsobem je nemyslitelné, To si samozřejmě musíte myslet. Proces hypnózy vám vsugeroval zapomenout celou věc, že všechna tato naučená pravidla jsou nedotknutelná. (The process of hypnosis has put into you the suggestion that you forget the whole thing, that all these learned rules are sacrosanct.) Takhle jsme byli hypnotizováni od té doby, co jsme byli vnímavými dětmi.

Je to součást konspirace, kterou hrajeme sami na sebe. Nemůžeme vinit naše rodiče, protože jejich rodiče na ně sehráli stejný podvod. Nemůžeme to svádět na minulost. Hodnoty minulosti vytváříme právě teď v přítomnosti – kupujeme je celou dobu. Psychologie zajistila, že američtí rodiče jsou šířeni pocitem viny za to, jak vychovávají své děti, ale musíme se zcela vzdát představy, že bychom za jakoukoli situaci, ve které se nacházíme, vinili minulost. Musíme obrátit své myšlení a dohlédnout na to, aby minulost vždy proudila zpět ze současnosti – tvůrčím bodem života je *nyiní*. Když například někomu odpustíte, změníte smysl minulosti. Nebo když čtete větu v němčině nebo latině, kde vás sloveso čeká na samém konci, teprve

pak zjistíte, co ta věta znamená. Přítomnost vždy mění minulost.

Takže když si říkáte, že nemůžete získat tento nediferencovaný, otevřený způsob vidění, neberte tu myšlenku příliš vážně. Je to prostě metoda odkládání realizace. Můžete to pořád odkládat – to je naprosto v pořádku. Neexistuje žádný skutečný důvod nebo nutkání, proč byste měli opustit tuto iluzi. Všimněte si, že buddhisté nebývají misionáři tak jako lidé ze Západu. Není naléhavé, abyste byli „zachráněni“, pokud si to nemyslíte. Pokud vás problém utrpení tak nezneklidňuje a potřebujete jen najít únik. Jinak není kam spěchat – je spousta času. Možná to všechno prokoukneš, až umřeš – v okamžiku smrti uvidíš, že to všechno byl padělek. Nenech se tedy odradit ani vyděsit obtížností prohlédnout iluzi. To je falešná stopa a je zcela irelevantní.

Učitelé vám řeknou, že vaše realizace bude trvat dlouho, dlouho a teprve po velkém tréninku. Možná bude, možná nebude. Ve skutečnosti to mívá cíl – odvádí to pozornost. Když vám doporučím knížku a řeknu vám, že je neuvěřitelně složitá na čtení a bude vyžadovat roky vašeho života a nesmírné síly soustředění, tak to pravděpodobně jen zabije váš zájem o knihu. Měl bych říct něco jako, „Tohle je nanejvýš mimořádná kniha. Je prostě fascinující. Čtu ji už roky a pokaždé, když ji čtu, tak mě tak zaujme, že ji prostě nemůžu odložit!“ Není to povzbudivější postoj?

Vidíme-li, že ego je čistě smyšlené – že je to pouhý obraz nás samých ve spojení s pocitem svalového vypětí vyvolaným snahou udělat z tohoto obrazu účinný prostředek k ovládnutí emocí a řízení nervových operací našeho organismu – pak je jasné, že to, co jsme nazvali sebou, není schopno dělat vůbec nic. Pokud si to uvědomíme, následuje jakési ticho, v němž není nic k děláni, kromě sledování dění. Ale dění sleduje samo sebe. Není zde nikdo kromě sledování. /Nikdo, kdo sleduje/. (There is nobody apart from it watching it.)

A co ty další iluze? Ačkoli jsou integrovány s iluzí ega, celý hodnotový systém – to, co je důležité, dobré, špatné, příjemné, bolestivé a tak dále – může to být zpochybněno. Ne proto, abychom systém zničili, ale proto, abychom viděli, jaký je. Opět můžete namítat a myslet si, že prohlédnout systém je kolosálně obtížný úkol, protože jste na něj zvyklí celý život a myslíte si, že čím déle jste na něco zvyklí, tím obtížnější je to změnit. To je pravda, jen když tomu věříte. Není to pravda, když tomu nevěříte.

Zen klade důraz na okamžitou akci. Když se má něco udělat, mělo by se to udělat okamžitě, aniž by se to předem promyslelo. Zjistíte, že je to příznačné pro lidi, kteří prošli výcvikem v Zenu – neposedávají a nediskutují sami se sebou o tom, jak něco udělat, prostě to dělají. Abyste nemuseli žvanit o tom, že zpochybníte celý svůj hodnotový systém – prostě to udělejte. Možná máte ve zvyku jíst každý den k obědu sendvič s pečeným hovězím, ale kdykoli si můžete vybrat, zda ochutnáte uzeného lososa, a nemusíte nad tím moc přemýšlet. Prostě snězte jiný sendvič.

Byli jsme uzpůsobeni k tomu, abychom tento komplex vibrací vyhodnotili jako dobrý, špatný, příjemný, bolestivý a tak dále. Ale ve skutečnosti to není nic jiného než vibrace. A pokud se pokusíte podívat se na některou z nich osamocenou, nenajdete ji. To znamená, že když znáte jen červenou, nevíte, že je červená – víte jen, že je červená v kontrastu se žlutou a zelenou, modrou a fialovou. Nevíte, že konkrétní

zvuk je hlasitý, pokud nejste obeznámeni se zvuky tichými. Tato srovnání nám dávají pocit, že spektrum je různorodé – jinak bychom to nevěděli. Takže vidíme, že všechny hodnoty, které na tyto vibrace klademe, jsou libovolné – jsou to jen vibrace. A jestli si myslíte, že je to celé nesmysl, máte pravdu. Takto funguje vesmír. Spousta hudby je nesmysl – nic to neznamena, ale může to být velmi podnětné. Když jsi byl malý, často jsi se radoval z naprosto nesmyslných věcí – například z těch dveřních stopek s pružinami, které vydávají zvuk "boing". *Boing, boing, boing* – to je fascinující! Nic to neznamena – je to jen *boing*. A pokud se opravdu dostaneš do zvuku *boing*, můžeš v něm vidět celý vesmír, protože každá vibrace implikuje všechny ostatní.

Vibrace jsou fascinující. Máme tendenci se tak zajímat o vibrace, že jsme kvůli tomu ochotni riskovat nebezpečí. Děti se vždy navzájem vyzývají k něčemu zakázanému, protože riziko pohromy nebo nesouhlasu dělá hru tak vzrušující. Ze stejného důvodu dospělí uskutečňují nebezpečné výzvy všemožnými divoce dobrodružnými aktivitami – například seskok padákem – protože jim poskytují jisté vibrace, které jim připadají mimořádně zajímavé. Proč ta touha po rychlosti a tak dále? To zjistíte jen tehdy, když se na vibrace díváte velmi zblízka – například opakujete mantru nebo frázi nebo své vlastní jméno znovu a znovu a znovu. Po nějaké době to ztrácí smysl – je to jen hluk. Ale ten zvuk není jen hluk. To je jen dospělácký postoj k této zkušenosti. Dítě neslyší *boing* a nepomyslí si: „No, to je jenom hluk.“ Dítě chápe, že zvuk je prostě fantastický.

Celý svět je hrou energie – je to kaleidoskop jazzu. Můžete se do toho opravdu dostat a věnovat pozornost určité vibraci a uvědomit si, že to je celý smysl života. Ale některým lidem se to nebude líbit. Strážci hry vás obviní, že děláte něco velmi nebezpečného, nebo vás budou nazývat bláznem. Teologické texty jsou plné strachu, že vesmír nemá smysl a strach prostupuje naší kulturou, ale jen proto, že se lidé neodvažují podívat. A lidé s těžkou depresí nevnímají svět jako nesmyslný, ale ještě horší – například jako spiknutí hrůzy. No, když si představíte, že všechno je mechanické – že jsme v podstatě počítače z masa v nějakém velkém hodinovém stroji – získáte pocit, že svět je plastový, nevkusný nebo dutý. Ale to je pouze hodnocení. Pokud si myslíte, že takhle to na světě chodí, devalvujete mechanické a chválíte organické, jako si neužíváte umělohmotnou květinu, protože nemá vůni. Ale svět není ani organický, ani mechanický a není ani dobrovolný, ani nedobrovolný – je prostě takový, jaký je, mimo kategorie našeho kontrastního, selektivního uvědomění. Když to prokoukneme, prožíváme to, čemu buddhisté říkají suchness nebo tathata, a to na základě slova *to* (*that*). To, to, to. To je to, co se děje. (*That, that, that. That's what's going on.*)

V některých meditativních stavech můžete všechno vidět jako *to*. A vy to hned nevyhodnotíte jako nesmyslné, protože pokud vidíte svět jako iluzi, stále se můžete rozhodnout brát svět docela vážně, ale vždycky budete v koutku duše vědět, že je to hra, takže se můžete do života zapojit v komické míře, protože víte, že je to v pořádku – jsou to jen vibrace. To je důvod, proč osvícení lidé – dokonce i bodhisattva – nejsou odtažití a lhostejní. Jsou naprosto svobodní, aby si užívali a trpěli emocemi a náklonnostmi. R.H. Blyth, který byl velký zenový muž, mi kdysi napsal: „Jak se

máš? Pokud jde o mě, satori jsem úplně opustil a snažím se být co nejhluběji připoutaný k co největšímu počtu lidí a věcí, jak je jen možné.“

Normálně tedy můžete k životu přistupovat opatrně, ale když vidíte svět jako *to*, můžete se mnohem více zapojit – abyste cítili, milovali a vydali se na milost a nemilost těmto událostem úplně. Samotné vnímání iluze umožňuje žít podle iluze. *The very perception of the illusion makes possible to live up to the illusion.*

Když vidíte někoho, kdo v sobě má odtažitý a rezervovaný postoj k životu, znamená to jen to, že se bojí, že se do toho zaplete. To nedokážu moc dobře pochopit. Co lidé očekávají? Že by osvícený člověk neměl potřebovat tohle, tamto a to druhé? Že nedokáží ocenit krásu nebo sexuální přitažlivost? Zdá se, že někteří duchovní lidé chtějí všechno vydrhnout, jako by chtěli planetu očistit od nemoci zvané život, a užít si pěknou, čistou skálu. No, já věřím v barvy. Pokud se máme účastnit tohoto iluzorního tance, tak ho opravdu prožijme. Neberme se tak zatraceně vážně! Nepotřebujeme být vydrhnuti od ornamentů a lehkovážnosti.

Všechno záleží na tom, jestli se k tomuto bodu budeme moci vrátit v meditaci. Ale nechápejte to špatně. Nechci den po dni vstupovat do stavu očekávání, abych zlepšil vaše uvědomění – meditace takhle nefunguje. Tak to prostě udělejte. Nakonec, jak jde čas, opravdu uvidíte svět. V meditativním vědomí uvidíte, že není nic důležitější než cokoli jiného. A není zde něco takového jako plýtvání časem, protože k čemu je čas kromě toho, abychom ho promarnili? Jen sed'te a nic nedělejte, meditace je perfektní ztráta času.

9

Harmonické rozpuštění⁴ (Harmonious Dissolution)

Přejdeme k podstatě věci. Vesmír je pomíjivý systém - jako bublina, kouř nebo pěna na vodě. Přichází a odchází a rozpouští se, ale my to nechceme. Nechceme se vzdát a jít s rozpouštěním, ale co si myslíme, že získáme tím, že se budeme držet a odolávat? Nemám v úmyslu tě vyzývat, aby ses vzdal. Chci jen, aby sis uvědomil, jaký je pocit uvnitř, když uvažuješ o možnosti nicoty - že celá tahle věc je jen bublina, která se rozpouští. Většinou, když lidé přemýšlejí o smrti, cítí se studeně, osaměle nebo se bojí, protože smrt je neznámá. A nejstrašidelnější věc na smrti je, že by mohlo být něco za ní, a nevíme, co to je.

Pro děti a některé dospělé lidi se svět zdá plný nebezpečí. Všude jsou monstra a za každým monstrem je smrt - rozpouštění je konec všeho. V zásadě vlády zaplňují tuto strachem oplývající mezeru za smrtí hrozbami poměrně neurčitěho charakteru, aby udržovaly kontrolu. Pokud se budeme bát těchto hrozeb a myslíme si, že smrt je špatná věc, můžeme být ovládáni. Proto nemají vlády rády mystiky. Mystikové chápou, že musíte mít nic, abyste měli něco. Mystikové se nebojí smrti, takže je nemůžete zastrašit.

Co je to, čeho se bojíme? Jak si představujete, že usnete a už se nikdy nezbudíte?

4 „Harmonious Dissolution“ obvykle odkazuje na pokojné a přátelské ukončení vztahu nebo partnerství, často v souvislosti s rozvodem nebo zrušením podnikání. Znamená to, že zúčastněné strany dosáhly oboustranně přijatelného řešení a rozcházejí se za dobrých podmínek, bez nepřátelství nebo zášti.

Nemůže to být jako stav, kdy jste pohřbeni zaživa nebo jste navždy v temnotách, protože by to vyžadovalo zkušenost s temnotou. Měl jsem nedávno zajímavou diskusi s mladou ženou, která se narodila slepá. Neví, co je temnota - pro ní je to slovo absolutně nesmyslné, protože nikdy neviděla světlo. Takže, vidíte temnotu za očima? Za vizuálním polem nemůžete vidět temnotu ani světlo - prostě nic představitelného. Ten prostor nevědomí, který nazýváme smrt, považujme za to, co leží za očima. To je to, co si nemůžeme představit.

Tady je třeba si představit něco jiného: váš život – váš pocit vitality, důležitosti, živosti, bytí – je prostě nečekaný zážitek. Nic nebylo, než to začalo, a až to skončí, zase nic nebude. Ta nejjednodušší možná věc, v kterou můžete věřit – vlastně nevyžaduje žádnou intelektuální snahu. A teď, jaký z toho máte pocit? Předpokládejme, že cítíte smutek. Pro koho je tento smutek? Až bude po všem, kdo bude litovat? Až to všechno jednou skončí, nebude tam nikdo, kdo by cítil smutek, lítost nebo štěstí – tak to bude. Podívejme se na to z opačného směru: předpokládejme, že tohle všechno nikdy neskončí. Takže tam trčíte a cítíte smutek a lítost, štěstí a bídu znovu a znovu a celé to nikdy nekončí – depresivní představa, že? Co takhle kompromis? Představte si, že to celé najednou zmizí, ale pak to začne znovu, a až to začne znovu, bude to cítit přesně jako teď – že se tohle všechno ještě nikdy nestalo.

V hinduistickém myšlení vesmír trvá 4 320 000 let a pak zmizí. Pak se znovu rozběhne a poběží dalších 4 320 000 let a zmizí. Pak to udělá znovu. A znovu a znovu a znovu, a ten cyklus nemá konce, ale protože vždy zapomeneme, tak se nestane naprosto nesnesitelný. Mezi každým hřebenem vlny je údolí. V hinduismu to lidé viděli a uvažovali o myšlence mokša - osvobození od věčného cyklu zjevování a mizení. Poté přišel Buddha a učil svůj zvláštní způsob, jak se dostat ven ze samsáry - kola zrození a smrti - a přišli další a řekli: „Není to trochu sobecké? Ty vypadneš, ale co ostatní?“ Proto Buddha učil, jak se vrátit zpět a pomoci všem ostatním velmi sofistikovaným způsobem. Nirvána a samsára jdou spolu - vzájemně se implikují. Takže jste skutečně osvobození pouze tehdy, když vidíte, že nirvána a zrození a smrt jsou totéž.

Pokaždé, když dojde k inkarnaci, připadá mi to jako tohle. Mohli bychom být v jiném vesmíru znovu zrozeni jako bytosti úplně jiného tvaru, ale to je tvar, který nám připadá normální – to je tvar, který nám připadá přesně takový, jaký cítíme, když se cítíme jako lidé. Na tenhle tvar jsme zvyklí, takže nám to přijde normální. Kdybychom byli pavouci, dívali bychom se na jiné pavouky a mysleli bychom si, že jsou normální, ale všichni ostatní tvorové by vypadali neobvykle. Jen si představte, jak bychom vypadali jako ryby – neohrabaně, těžkopádně a hloupě, zvlášť když, bychom se pokoušeli plavat. Takže každý svět, který vznikne nebo by mohl vzniknout, vypadá stejně správně jako tento svět, a každé vtělení – bez ohledu na to, jak zvláštní je z tohoto hlediska – by se cítilo stejně, jako se toto vtělení cítí právě teď.

Každá životní forma má nějaký druh uvědomění si vyšších a nižších sil. My lidé si obecně nejsme vědomi druhů nad námi, pokud si ovšem nemyslíme, že jsme v kontaktu s anděly nebo něčím podobným. Věci, které se nám zdají nadřazené, jsou

velké přírodní procesy jako zemětřesení nebo drobné organismy jako viry, i když ani jednomu se příliš nevěnujeme. V každém případě cítíme, že jsme uprostřed. To znamená, že se díváme dalekohledem a považujeme kosmické říše za nekonečně větší, než jsme my, a díváme se mikroskopem a pozorujeme světy nekonečně menší, než jsme my, a zdá se, že jsme někde uprostřed mezi těmito dvěma situacemi. Ale nejsme o nic víc uprostřed, než ostatní tvorové. Cokoliv, co vnímá se vždy vnímá někde uprostřed. Všechno, ať to roste kdekoli, je vždycky uprostřed. A střed má vždycky extrémy – daleko na západě, daleko na východě; horní strana, spodní strana; začátek, konec.

Takže pokud jste si vědomi stavu, který považujete za *skutečnost* nebo *život*, toto vytváří iluzi *neskutečnosti* nebo *smrti*. Jedno bez druhého nepoznáš. A život není život bez smrti – vědomí, že jednou skončí, ho činí dojemným a *živým*. Živost je změna a pohyb.

Jediný okamžik, kdy opravdu pocítíte rozdíl ve svém životě, je ve chvílích přechodu – věci se začnou zlepšovat a vy se cítíte skvěle; věc upadá a jste zklamaní a zasmušilí. A můžete jít až k smrti. Vypadá to tak definitivně, neodvolatelně a trvale, ale co ta nicota, která se udála, než jsi byl naživu? To je to, co jsme vynechali z naší logiky. Zaskočili jsme se tím, že jsme bezmocnost připisovali nicotě. Ale stejně jako nemůžete znát formu bez pozadí, nemůžete vědět ani něco – život – bez ničeho. Slyšeli jste rčení: „Když jste mrtví, jste mrtví.“ Lidé, kteří přišli s příslovím, jsou lidé, kteří chtějí vládnout světu. Chtějí vás vystrašit myšlenkou, že smrt je konečná, že věřit čemukoliv jinému je jen zbožné přání. Řeknou vám, abyste se postavil i faktům. Jaká fakta? Jak se mohu postavit faktu „nic“, což z podstaty věci není skutečnost? Lidé, kteří tvrdí, že základní realitou toho všeho je nicota – například fyzici, kteří si myslí, že energie vesmíru postupně ubývá a rozplývá se – ignorují skutečnost, že tohle všechno pochází z nicoty.

Šestý patriarcha Zenu – Chuej Neng, známý také jako Dajian – učil, že podstata naší mysli je vnitřně čistá. Nemyslel tím „nešpinavý“, ale jasný nebo prázdný. Učil také, že prázdnota není prázdná, ale hojně plná, stejně jako je prázdný prostor plný celého vesmíru – hvězdy, měsíce, hory, řeky, dobří lidé, zlí lidé, zvířata, hmyz a tak dále, to vše je obsaženo v prázdnotě. Takže z této prázdnoty vyjde všechno a ty jsi to. Co jiného bys mohl být?

To, co ilustruji, je, že všechnen ten strach z nicoty je jen hokus pokus. Nicota je to, o čem bychom měli mluvit spíše v spiritualitě, ale lidé ji ignorují nebo tento typ diskuse odsuzují. Ale v tom tkví tajemství. Tajemství vždy leží na místě, kde ho nehledáte. Kde se narodil Kristus Král – v paláci? Ne. Narodil se tam, kde by ho nikdo takhle nehledal – v chlívků. Takže bys měl meditoval o nicotě. Vím, že je těžké o tom přemýšlet, ale bude to jednodušší, když si vzpomeneš, že nicota je to, co jsi a čím jsi byl, než jsi se narodil. To je nesmírně důležitý bod. Je to tajemství celé té věci.

Když to lidem řeknete, určitě vás kvůli tomu budou otravovat. „V této filozofii prázdnoty,“ řeknou, „není žádný základ pro milování druhých lidí, žádný základ pro radost, žádný základ pro kultivaci čehokoli dobrého,“ a tak dále. Nesmysl. Pokud skutečně prozkoumáváte nicotu, stanete se plnými energie, takže vám nic nestojí v cestě. A pokud je to tak, můžete udělat toto, tamto, a další věci s radostí a být

dokonale kreativní. Kreativita vyžaduje nicotu, skutečnou nicotu – ne nějakou temnotu, která by připomínala být navždy pohřbena zaživa. Co je nicota? Je to za hranicí představivosti. Vaše představivost se vyčerpává snahou si ji představit.

To je to, o čem mystikové mluví v celé historii. Oblak nevědomosti, napsaný ve čtrnáctém století anglickým mnichem, byl založen na starším textu nazvaném *De Theologia Mystica* od syrského mnicha ze šestého století, který si říkal Dionýsius Areopagite. Je to fascinující, krátká kniha, kterou jsem přeložil už v roce 1943. Popisuje Boha zcela v negativech – ne ve světle, ne v moci, ani v duchu, ani v otci, ani v tomhle, ani v tom jiném – autor prostě popírá vše, co kdy kdo o Bohu řekl, protože Bůh je nekonečný a je proto mimo dosah veškerého početí. „Každý, kdo měl vizi, myslel si, že vidí Boha, by neviděl Boha, ale nějaké stvoření, které Bůh stvořil, že je menší než Bůh,“ píše, To je uvedeno takovým způsobem, že i svatý Tomáš Akvinský to koupil. Každý musí souhlasit s tím, že Bůh je ten, kterého není, a Dionýsius areopagit to hláskuje.

Pokud prosadíte nějakou představu o hmatatelném bohu, pak se krátce zastavte. Z tohoto průzkumu nezískáte žádný užitek. Když trváte na tom, že tam něco je – milující otec na konci fronty nebo nějaká zahrada ráje – tak se opravdu podvádíte. Musíte důkladně prozkoumat prázdnotu nebo skutečnou naprostou nicotu, a to je to, o čem je celý ten zenový projekt, Vedanta, mystika, nebo cokoli, co máte. A myslím, že to je ta nejjednodušší věc, kterou vám můžu říct.

Část čtvrtá

SVĚT JAKO TAKOVÝ (THE WORLD AS JUST SO)

10

Zenový koan (the koan of Zen)

Přednášky o Zenu jsou svým způsobem podvod. Zen se zabývá doménou zkušeností, o kterých se nedá mluvit. Když už jsme u toho, opravdu neexistuje vůbec nic, o čem by se dalo adekvátně mluvit. Celým uměním poezie je říkat to, co se říct nedá – každý básník má pocit, že se vždy najde něco naprosto podstatného, co vynechává.

Zen se tedy vždy popisuje jako prst ukazující na Měsíc. V sanskrtském rčení *tat tvam asi* – „to jsi ty“ – se Zen zabývá „tím“. „To“ je slovo používané pro Brahma – v hinduistické filozofii absolutní realita – a vy jste „to“, jen v přestrojení a tak dobře maskování, že jste na to zapomněli. Zen bere tyto abstraktní myšlenky – Brahman, konečná realita, konečný základ bytí, velké já, prázdnota a tak dále – a zabývá se mnohem přímějším způsobem, jak tomu porozumět. Zde jsou čtyři klíčové fráze, kterými můžeme charakterizovat Zen: přímý přenos (mimo Písma a tradici), mimo jazyk, přímé ukazování mysli a uvědomění si vlastní přirozenosti a stát se Buddhou (probouzení se z normální hypnózy, pod níž téměř všichni chodíme jako náměsíční).

Proč všichni ten zájem o Zen? Hodně jsem o tom přemýšlel, zvláště když velká část této zvědavosti ve Spojených státech přišla až po válce s Japonskem. Především si myslím, že přitažlivost Zenu spočívá v jeho nezvyklé kvalitě humoru, náboženství zpravidla není humorné v jakémkoliv smyslu. Je docela vážné. Ale když se člověk podívá na zenové umění nebo čte zenové příběhy, je zjevné, že se tu děje něco, co není vážné v běžném slova smyslu, i když to může být docela upřímné. Za druhé si myslím, že dalším apelem na lidi ze Západu je fakt, že Zen nemá žádné doktríny – není nic, čemu byste měli věřit – a Zen vás příliš nemoralizuje. Zen se vůbec nezabývá morálkou. Zen je oblast bádání jako fyzika a člověk by nečekal, že fyzik bude autoritou morálky. Jdete k očnímu lékaři, aby vám zlepšil zrak – Zen je jako duchovní oční lékař.

Dalším důvodem, proč Zen oslovuje západní studenty, je skutečnost, že získali velkou část porozumění Zenu od D.T. Suzukiho, R. H. Blytha, a mě, a představujeme Zen v podobě Čchan, konkrétně ten, který rozkvetl v Číně mezi lety 700 a 1000 našeho letopočtu. Ten se velmi liší od druhu zenu, který dnes najdete v Japonsku, což je velký fetiš studia Zenu sezením. R. H. Blyth se zeptal jednoho zenového mistra, co by dělal, kdyby mu zbývala jen půlhodina života. Poslouchal by hudbu? Opil by se? Šel by se projít? Užil by si společnost krásné ženy? A mistr jen řekl: „Zazen“ – to znamená, že by se rozhodl praktikovat meditaci vsedě. Nu, tato odpověď Blytha dost trápila (znepokojila), protože měl pocit – stejně jako já – že sezení je jen jeden způsob, jak dělat Zen. Buddhismus se týká čtyř důstojností lidí – chůze, stání, sezení a ležení – takže musí existovat i chodící Zen, stojící Zen a ležící Zen. Například byste si měli procvičit i spaní zenovým způsobem, což znamená důkladné spaní. Může to

znít podobně jako stará západní pokyn – „Cokoli má tvá ruka udělat, udělej to celou svou myslí“ – ale to není totéž jako u Zenu.

Paul Reps, který napsal půvabnou knihu s názvem Zenové telegramy, jednou požádal zenového mistra, aby shrnul buddhismus do jedné věty. Mistr řekl: „Nejednejte, ale jednejte.“ (Don't act, but act). A to prostě Repse potěšilo, protože to zní hodně jako taoistický princip wu wei – akce v duchu nebýt oddělen od světa, uvědomovat si, že vaše činnost není zásahem, ale výrazem vesmíru. Ale mistr mluvil příšernou angličtinou a Reps mu špatně rozuměl. On vlastně řekl: „Nechovej se špatně“. (Don't act bad act). Inu, takový přístup si v průběhu staletí vypěstují všichni duchovní. Jdete do kostela a kázání se scvrkne na tohle: buď dobrý. A všichni vědí, že by měli být dobří, ale skoro nikdo neví jak. Nebo dokonce co znamená „být dobrý“.

Součástí fascinace Zenem pro Západ je tedy to, že nabízí náhlý vstup do něčeho, co mělo vždy trvat roky a roky a roky, než se to pochopí. Psychoanalytici vám řeknou, že se můžete dát do pořádku, ale až po nesčetných sezeních – možná dvakrát týdně po dobu několika let. Křesťané řeknou, že pokud se vydáte na cestu duchovní disciplíny a podřídíte se boží vůli, možná dosáhnete nejvyšších stádií kontemplativní modlitby, ale až po mnoha letech. A buddhisté vám řeknou, že po mnoha dlouhých letech meditace a přísné disciplíny byste mohli v tomto životě udělat dostatečný pokrok, abyste v příštím – možná jako mnich – dosáhli lepšího života, a to vás dostane do přípravných stavů Buddhovství, ale na to všechno pravděpodobně bude potřebovat několik inkarnací, abyste se tam dostali. Ale to není případ Zenu.

Zenová literatura oplývá dialogy – v japonštině mondo – mezi zenovými učiteli a studenty. Jeden výtisk jedné z těchto knih, Mumonkan – „bariéra bez brány“ nebo „brána bez brány“ – jsem dal svému příteli. Řekl: „Nerozuměl jsem tomu jedinému slovu, ale ohromně mě to povzbudilo!“ Tyto dialogy mezi učiteli a studenty jsou fascinujícím způsobem nepochopitelné a většinou končí tím, že student najde pravdu. Říkám „studenti“ místo „mniši“, protože v Zenu běžně neskládáte klášterní sliby na celý život týkající se chudoby, cudnosti, poslušnosti a tak dále. Jsi spíš jako student teologického semináře, který zůstává po určitou dobu a obvykle odchází, někdy jde do laického života nebo se stane knězem, který má na starosti chrám. Bez ohledu na to, pořád se můžeš oženit, mít rodinu a tak dále. Pouze velmi málo absolventů zenového kláštera se stane roši, což znamená „starý učitel“. Roši má na starosti duchovní vývoj studentů. Jeden takový student v Mumonkanu si stěžuje rošimu, že jej neučí, přestože je již nějakou dobu v klášteře. Mistr se zeptá: „Už jsi snídal?“ „Ano,“ odpoví student. Roši odpoví: „Tak si běž umýt misku.“ A student byl probuzen.

Ted' byste si mohli myslet, že morální ponaučení tohoto příběhu je dělat práci, která je po ruce, nebo že mísa je symbolem prázdnoty. Nebo, že zenoví mniši si ihned – a bez pobízení – po jídle umývají misku čajem, mistr říkal něco jako „Nepozlacuj lilii“, nebo, abych použil zenovou frázi, „Nedávej nohy hadovi“. Ale pointa příběhu je mnohem jasnější, a to je na tom těžké. Tyto příběhy připomínají vtipy – vtip se vypráví, aby vás rozesmál, a když ten vtip pochopíte, tak se spontánně zasmějete. Pokud vám však má být vysvětlena pointa vtipu, pak to není totéž – nesmějete se tak hezky, nebo možná lehký smích předstíráte. Tyto příběhy ilustrují náhlý vhled do

podstaty bytí, což je něco, co nelze předstírat.

V jiném příběhu si mistr jménem Baijang musel vybrat nového mistra ze svých studentů, aby vedl určitý klášter, a tak navrhl zkoušku. Baijang před sebe položil obraz a řekl: „Aniž byste něco tvrdili nebo popírali, řekněte mi, co to je. Starší mnich řekl: „Nedalo by se to nazvat kusem dřeva,“ ale Baijang odpověď nepřijal. Pak k němu přistoupil kuchař, obraz překopl a odešel. Baijang mu tu práci dal. A komentář v knize říká: „Možná kuchař nakonec nebyl tak chytrý, protože se vzdal snadné práce a přijal těžkou“.

V dalším slavném příběhu mistr říká: „Když jsem byl mladý muž a nevěděl jsem nic o buddhismu, byly hory horami a řeky řekami. Pak jsem začal rozumět trochu Buddhismu a hory už nebyly horami a řeky už nebyly řekami. A když jsem konečně pochopil buddhismus důkladně hory byly horami a řeky byly řekami.“ Jinými slovy, jakmile začneme vysvětlovat věci – například vědecky nebo filozoficky – vidíme věci odděleně a kauzálně, ale podíváme-li se dále, vidíme, že není nic odděleného. Oddělení je iluzí a tento příběh na to přímo ukazuje. Zen hovoří o ctnosti zvané mušin (což znamená „žádná mysl“) nebo mumen („žádná myšlenka“), ale to neznámá, že je ctnostné být mimo jakékoli myšlenky. To, co to znamená, je nenechat se zmást myšlenkami – nebýt hypnotizován formami řeči nebo představami, které klademe na svět, neplést myšlenky se světem samotným.

Jeden příběh vypráví o návštěvě Bódhidharmy u čínského císaře Wu z Liangu. Císař byl velkým patronem buddhismu a oznámil Bódhidharmovi: „Vybuodovali jsme mnoho klášterů, vysvětili bezpočet mnichů a jeptišek a přeložili svaté písmo do čínštiny. Jaká je zásluha za to všechno?“ A Bódhidharma řekl: „Vůbec žádné zásluhy.“ To císaře skutečně šokovalo, protože buddhismus učí, že takové činy přinášejí obrovské zásluhy, což znamená lepší znovuzrození, a to znamená eventuální osvobození. Císař se tedy Bódhidharmy zeptal: „Jaký je tedy nejdůležitější princip svaté dharmy?“ A Bódhidharma odpověděl: „Obrovská prázdnota a nic svatého“ nebo „V nesmírné prázdnotě není nic svatého.“ Císař se opět zaraženě zeptal: „Nuže, kdo tedy před námi stojí?“ Bódhidharma odpověděl: „Nevím.“ Existuje jedna slavná báseň, která odkazuje na toto: „Jako motýli přilétají k čersvě utrženým květům, Bódhidharma říká já nevím.“ A další: „Jestli chceš vědět, odkud ty květiny pocházejí, ani bůh jara to neví.“

Takže každý, kdo tvrdí, že ví, co je Zen, je podvodník. To nikdo neví. Stejně jako nevíte, kdo jste – všechny ty záležitosti o vašem jménu, úspěších a certifikátech a o tom, co o vás říkají vaši přátelé. Víš moc dobře, že to nejsi ty. Problém s poznáním, kdo jste, je stejný jako čichat k vlastnímu nosu. A lidé, kteří čtou o Zenu na Západě, mají pocit, že velké porozumění je možná přímo pod jejich nosem, Je to jako umístit absurdní předmět do místnosti plné lidí – jako balón na stropě. Lidé vstupují do místnosti a vůbec si balónu nevšimají. Zen je přesně takový – je to velmi zřejmé. Jeden student se zeptal mistra Bokuju: „Musíme se každý den oblékat a jíst – jak před tím vším unikneme?“, jinými slovy, jak se vymaníme ze své rutiny – a Bokuju řekl: „Oblékáme se, jíme.“ Student řekl: „Tomu nerozumím,“ a Bokuju odpověděl: „Jestli tomu nerozumíš, obleč se a sněz své jídlo.“ Jeden mnich se Jošua zeptal: „Jaká je cesta?“- čínsky Tao. Jošu odpověděl: „Tvá každodenní mysl je cesta (Tao). „Jak se s

tím dostanu do shody?“ zeptal se mnich. Joshu odpověděl: „Když se snažíš o shodu, odchyluješ se.“ Všechny tyto příběhy spolu souvisí a já chci, abyste to spojení intuitivně pochopili.

Po prezentaci všech těchto ohňostrojů mi dovoluji říci několik strážlivých věcí o zenu jako historickém fenoménu. Zen je odnoží mahájánového buddhismu, což je škola zabývající se realizací Buddhovy přirozenosti v tomto světě – tedy nikoli tím, že se zřekne rodinného života a odejde medítovat do hor. Jinými slovy, Zen pochází ze stylu buddhismu, který nevidí každodenní život jako provázanost, ale místo toho uznává, že se člověk může stát Buddhou uprostřed života. Velká osobnost v mahájánovém buddhismu je bodhisattva, někdo, kdo dosáhl nirvány, ale rozhodl se vrátit se znovu a znovu v různých převlecích, aby pomohl ostatním bytostem – zenové umění někdy prezentuje bodhisattvy jako prostitutky nebo vandráky. Například slavný pobuda Hotei – čínsky Pu-Tai –, který je nesmírně tlustý, je na obraze od Sengaiho zobrazen, jak se protahuje a zívá, když se probouzí, a říká: „Buddha je mrtev. Maitreya (další Buddha) ještě nepřišel. Báječně jsem se vyspal a o Konfuciovi se mi ani nezdálo.“

Zen je tedy indický mahájánový buddhismus přeložený do čínštiny, což znamená, že je hluboce ovlivněn taoismem a konfucianismem. Počátky Zenu leží někde kolem roku 414 n.l., kdy velký hinduistický učenec Kumarajiva uvedl překlad buddhistických sůter do čínštiny. Kumarajiva a jeho tým překladatelů propagovali osvícení jako náhlou událost. To znamená, že k probuzení dojde okamžitě jako k události všechno nebo nic. Jak praví analogie, když z kbelíku vypadne dno, vyteče veškerá voda.

Bódhidharma – první zenový patriarcha – přišel do Číny později, druhým patriarchou byl bývalý armádní generál jménem Eka; Sosan byl třetím patriarchou – sepsal Sin Sin Ming, zázračné shrnutí buddhismu ve verších. Pak přišel Došin – který údajně dosáhl osvícení, když mu bylo čtrnáct let – a Konin, který naplno rozvinul učení Východních hor. A konečně, šestý patriarcha Eno – nejčastěji známý pod svým čínským jménem Chuej-neng – je považován za skutečného zakladatele čínského zenu, muže, který to celé syntetizoval, učitele, který skutečně spojil Zen s čínským způsobem konání věcí.

Chuej-neng napsal Tribunovou sůtru, kterou by si měl přečíst každý zenový student. Pravidl: „Nemyslete si, že dosáhnete Buddhství tím, že budete celý den sedět a nechávat svou mysl prázdnou.“ Tomu věřili tehdejší studenti – že správný způsob uvažování je být co nejklidnější – ale podle Chuej-nenga z vás takové jednání dělá kamenného Buddha, ne živého. Kamenného Buddha můžete praštit do hlavy nebo ho rozbít na kusy, a nic neucítí, ale to není to podstatné. Lidé, kteří si myslí, že k probuzení musíte být bez srdce a bez citů – že nemůžete ztratit nervy nebo se cítit otráveni nebo v depresi – to vůbec nepochopili. A Eno – tedy Chuej-neng – učil, že: „Jestli je tohle váš ideál osvícení, můžete být klidně špalek dřeva nebo kus kamene.“

To znamená, že vaše skutečná mysl je neotřesitelná. Když pohybujete rukou vzduchem, nezanechává po sobě stopu; když se na vodě vytvoří obraz hus, odraz neulpívá, takže být čistokrevný v zenu – nebo spíš „čistomyslný“ je lepší způsob, jak to přeložit – znamená, že vaše mysl neulpívá. Prostě se řídíš proudem života –

neskrýváš křivdy ani nezůstáváš upnutý k minulosti. Život proudí pořád – to je Tao – a vy se s proudem budete ztotožňovat, ať chcete nebo ne. Jsme jako lidé v proudu, a můžeme plavat proti proudu, jestli chceme, ale akorát nás se unaví, zatímco nás potok stejně posouvá dál. Avšak když plaveme s proudem, celá síla toku je naše. Samozřejmě, že pro mnohé z nás je složité zjistit směr proudu.

Eno zemřel v roce 713 n. l. a zanechal po sobě pět velkých učedníků, kteří učili podobné věci. Ale jak už to tak bývá, těchto pět učedníků mělo své učedníky a tito učedníci měli své učedníky, a tak dále a tak dále. Takže v Zenu máte to, čemu se říká "domy" – některé z nich vymřely, jiné pokračují dodnes. A dnes žije Zen dál ve dvou podobách – Rinzai a Sótó, každý s jiným důrazem. Lidé školy Sótó mají tendenci být vyrovnanější ve svém přístupu, kdežto Rinzai je odvážnější – jsou to hlavně lidé z Rinzai, kteří praktikují koány.

Období mezi Enoovo smrtí a 1000 n.l. je považováno za zlatý věk Zenu. Po tomto období Zen v Číně upadal a zapletl se s taoistickou alchymií a dalšími formami buddhismu, jmenovitě těmi, které kladou důraz na siddhis – s nadnormálními silami. Ale tohle všechno je v Zenu naprosto vedlejší. Nicméně, velmi silný Zen přešel do Japonska díky Eisaiovi v roce 1191 n.l. a Dogenovi kolem roku 1227 n.l. Ovšem před touto dobou – tedy ve zlatém věku – byla hlavní praxí čínského zenu chůze, na rozdíl od sezení. Zenoví mniši byli velcí cestovatelé – chodili kilometry a kilometry po všech typech terénu, aby navštívili chrámy, aby se setkali s mistry, kteří dokázali jejich jiskru zažehnout. V japonštině se tomu říká *satori*, v Mandarínštině *wu*, a v kantonštině *hoi ng*. Znamená to „probuzení“ stejným způsobem, jakým je *bodhi* v sanskrtu - probuzení z iluze, že jsme samostatné ego uzavřené v pytli z kůže.

Jinými slovy, zjistíte, že jste celý vesmír, a objevíte to náhle, což je šok – váš zdravý rozum se obrací přímo naruby. Všechno je stejné jako předtím, jen úplně jiné, protože teď už víte, kdo jste. Čeho ses to sakra předtím bál? Co to bylo za povyk a práci? No, víte, byla to součást hry. Z jednoho úhlu pohledu je to samý povyk a konání, konání, konání. Ale když se probudíte, zjistíte, že to konání nebylo vy – bylo to vše, bylo to *to*. A ty jsi to, a ono je to, a všechno je to, a to dělá všechny věci, které se dělají. From one point of view, it's all fuss and to-do, to-do, to-do. But when you wake up, you discover that the to-do wasn't you — it was the entire works, the it. And you are it, and it is it, and everything is it, and it does all things that are done.

11

Nedualita v akci (Nonduality in action)

Chci nyní hovořit o aspektu zenového tréninku nazvaném „jít rovně vpřed.“ Jeden student se jednou zeptal svého mistra: „Co je to Tao?“ – tedy „Jaká je cesta?“ – a mistr odpověděl: „Jdi dál.“ Dneska bychom řekli: „Jed'!“ – jako, „Jed', člověče, jed'!“ Tento aspekt Zenu se vztahuje k odtažitosti (detachment) – mít mysl, která neulpívá, nebo takovou, která netápe, nekolísá a neváhá. Když se zenoví učitelé studentů na něco zeptají, očekávají okamžitou odpověď, a to bez promýšlení a uvažování. V Zenu hovoří o druhu člověka, který „není závislý na ničem.“ To znamená osobu, která se

při svém jednání nespolehá na vzorce, teorie či přesvědčení.

Je pro nás velmi těžké takhle fungovat. Byli jsme vychováváni k tomu, abychom věřili, že máme dvě stránky: zvířecí a lidskou – tedy civilizovanou – stranu. Freud o nich hovořil jako o straně principu potěšení/zvířecí povahy/id a principu reality/sociální povahy/superega; a podle jeho názoru jsou tyto dvě strany člověka v neustálém boji. Teosofisté hovoří o vyšším, duchovním já a nižším, psychickém (ego-orientovaném) já. A když se na věci podíváte tímto způsobem, problém života je přimět své lepší já, aby se ujalo svého nižšího já – jako když jezdec přebírá velení nad koněm. Ale tady je skutečný problém: Jak poznáte, že to, co si myslíte, že je vaše vyšší já, není ve skutečnosti vaše nižší já v přestrojení? Když zloděj vykrade dům a zavolají policajty, kteří vstoupí do domu v přízemí, zatímco zloděj stoupá po schodech do dalšího patra nahoru. A když se do toho patra dostane policie, vyšplhá se na další. Stejně tak, když cítíme sami sebe jako nižší já – tedy jako samostatné ego – přijdou moralisté a řeknou: „Nebud'te sobečtí,“ a tak se ego snaží předstírat že je dobré tím, že se identifikuje s vyšším já.

Proč si myslíte, že máte vyšší já? Viděl jsi to? Víte, že to tam je? Ne. Chcete jen plnit svou povinnost nebo se chovat jako správný člen společnosti. Ale to všechno je velmi falešné. Když nevíte, že existuje vyšší Já, a věříte, že nějaké je, na čí autoritě tomu věříte? Buddhisté by mohli citovat Buddhu, hinduisté by mohli říci Upanišady, křesťané budou říkat Ježíše. Baltimorský katechismus začíná: „Jsme povinni věřit, že existuje jen jediný Bůh, Otec všemohoucí, Stvořitel nebe a země,“ a katolíci shlížejí svrchu na protestanty za to, že vykládají Bibli, jak chtějí, bez jakékoliv autorizované verze. To však ignoruje skutečnost, že katolíci se rozhodli přijmout autoritu církve vykládat bibli za ně. Jinými slovy, musí vám být jasné, že vy sám vytváříte všechny autority, které přijímáte. Jinak je to celé falešné.

Zen nepředstavuje dualitu mezi vyšším a nižším já. Pokud věříte ve vyšší já, tak je to jen jednoduchý trik nižšího já. Pokud věříte, že neexistuje žádné nižší já, ale jen vyšší Já, nebo že nižší já je pouze něco, čím vyšší Já může prosvítat, pak to jen propůjčuje platnost dualitě. Pokud si myslíte, že máte nižší já – nebo ego, kterého se musíte zbavit – a bojujete proti němu, nic neposílí klam, že existuje víc než to. Takže tahle ohromná schizofrenie lidí – toho, že si myslí, že jsou jezdcí a koně, duše ovládající tělo, vůle, která musí ovládat vášně a tak dále – tento druh rozštěpeného myšlení prostě problém ještě zhoršuje. Jen jsem čím dál více rozdělení. Takové uvažování vede jen k vnitřnímu konfliktu, který se nikdy, nikdy nevyřeší. Buď znáte pravé já, nebo ne, a pokud to víte, pak tahle věc, které říkáme nižší já, přestává být problém, protože je to jen fata morgána. Nechodíte kolem a nemlátíte do přeludů klackem a nesnažíte se je zkrotit. Prostě víte, že to jsou pouhé přeludy a projdete skrz ně.

Když jsem byla malý a zlobil jsem, moje matka říkala: „Alane, to nejsi ty.“ A tak jsem získal představu o tom, co jsem v mých lepších chvílích – tedy o momentech, kdy jsem dělal, co po mně matka chtěla. To je ten druh rozštěpení, který je implantován do nás všech. A protože jsme rozpolcení, neustále váháme – Je to volba, kterou se chystám udělat z vyššího já, nebo z nižšího já? Je to z ducha, nebo z těla? Je to poselství, které jsem dostal od Boha, nebo od Ďábla? A nikdo se nemůže

rozhodnout, protože kdybys věděl, jak si vybrat, nemusel bys. Můžete o tom přemýšlet, dokud nezmodráte, ale nikdy se nedočkáte odpovědi, protože životní problémy jsou tak jemné, že pokusit se je řešit vágními zásadami – i když zvolíte vágní principy v podobě konkrétních morálních instrukcí – je naprosto nemožné.

Takže je důležité překonat rozštěpenost. Ale jak? Kde začnete, když už jste rozděleni? Jeden taoistický aforismus říká: „Když špatný člověk používá správné prostředky, správné prostředky pracují špatným způsobem.“ Tak co máš dělat? Jak se můžeš rozjet? V zásadě se tím samozřejmě musíte nechat překvapit. (Fundamentally, of course, you have to be surprised into it.)

Winthrop Sargeant jednou v Kjótu dělal rozhovor s velkým zenovým knězem. Kněz se zeptal: „Kdo jsi?“ Na což odpověděl Winthrop Sargeant: Jsem Winthrop Sargeant. A kněz se zasmál. „Ne,“ řekl, „tak jsem to nemyslel. Chci říct, kdo jste doopravdy?“ Inu, to vedlo k tomu, že Sargeant přednesl nejrůznější abstrakce o tom, že je konkrétní lidská bytost – novinář a hudebník a tak dále – a kněz se nepřestával smát. Nakonec kněz přešel k jiným tématům, Sargeant se uvolnil, kněz nakonec udělal nějaký vtípek a Sargeant se zasmál. A kněz řekl: „Tady jsi!“

Vidíte, ten smích nebyla úmyslná reakce. Reakce nezáměrné mysli je reakcí buddhovské mysli, nebo nespoutané mysli. To ale není totéž jako rychlá reakce, protože když se upnete k myšlence na rychlou reakci, stává se z představy rychlosti určitá forma obstrukce. Někdy dr. Suzuki na hosty reagoval po celé minutě ticha, ale i tak to byla spontánní odpověď, protože během ticha nelovil kolem, aby si vymyslel, co by řekl – nestyděl se za to ticho, ani za to, že nezná odpověď.

Pokud neznáte odpověď, můžete mlčet. Pokud se nikdo na nic nezeptá, můžete být zticha. Není třeba se za to stydět nebo na tom uvíznout. Ale také nemůžete překonat uvíznutí, pokud si myslíte, že byste byli nějak vinni, kdybyste uvízli. Když se můžete cítit dokonale uvíznutý nebo neuvíznutý, pak jste neulpívající. Nic nemůže ulpět (uvíznout) na skutečné mysli – zjistíte to sami, pokud sledujete tok svých myšlenek.

To, čemu říkáme „proud vědomí“ nebo „tok myšlenek“, je v čínštině popsáno opakováním znaku pro „myšlení“ třikrát – nian, nian, nian. Myšlení, myšlení, myšlení. Když přemítáte, myšlenky následují myšlenky – myšlenky stoupají a klesají jako vlny na vodě. A když myšlenky odejdou, je to, jako by nikdy nebyly. Až tohle uvidíte, uvidíte, že vaše mysl ve skutečnosti neulpívá – jde jen o to, že máte iluzi, že ulpívá. Můžete zažít koloběh stejných sledů myšlenek, které vám dávají určitý pocit stálosti, ale to je jen iluze. Z našich společných myšlenek získáváme pocit, že za našimi myšlenkami je myslitel, který ty myšlenky ovládá a prožívá. Ale představa, že nějaký myslitel existuje, je jen myšlenka v proudu myšlenek – myšlenka, myšlenka, myšlenka, myslitel, myšlenka, myšlenka, myslitel, myšlenka, myšlenka, myšlenka, myšlenka, myšlenka, myšlenka, myslitel a tak dále. A pokud se to toto děje dostatečně pravidelně, získáte iluzi, že existuje někdo, kdo myslí odděleně od proudu myšlenek, které přicházejí a odcházejí.

Takže takhle se stáváme rozštěpenými. Myslíme si, že existuje nějaká skutečná entita, která stojí stranou myšlenek a vybírá si mezi nimi, kontroluje je, reguluje je a tak dále. Tohle je vlastně způsob, jak neovládat své myšlenky. Čím silnější je dualita mezi myslitelem a myšlenkami a mezi tím, kdo pociťuje a pocity, tím více je proud

vjemů přemlouván (coaxed) k sebeobraně činnosti. Čím dál tím víc připomíná zaseknutou desku, aby ochránila, zostrila a rozšířila status údajného myslitele.

Když řeknu: „Jdi, nebo sed', ale ať děláš cokoliv, nekolisej,“ co to říkám? Co je to za prohlášení? Když nastolím tuto otázku – to je, *Co je to za prohlášení?* – Začínám mluvit o mluvení. A to mohu za předpokladu, že se o to nepokusím při původním prohlášení. Když chci říct něco k tomu, co jsem právě řekl, musím to udělat později. Ale ne ve stejnou dobu.

Nemohu říci, že jste hlupák, a současně říkat: „A teď vás urážím,“ – ne, pokud nevymyslím nějaký nadmíru složitý jazyk, který mluví o sobě, jak to jen jde. Vysvětluji to, abych ilustroval, jak jsme se úplně popletli. Uprostřed toho, že se chystáme něco vyjádřit, začneme přemýšlet o tom, jestli je to správné, nebo nejlepší, co říct – jinými slovy, začneme kolísat. Začíná se nám dostávat příliš mnoho zpětné vazby a příliš mnoho zpětné vazby způsobuje, že jakýkoliv mechanismus zešílí. A když si velmi dobře uvědomíte rozdíl mezi skutkem a konatelem skutků, a konatel komentuje skutky, zatímco je koná, tak se s nimi ve skutečnosti nikdy neseťká. Snažíte se zatlouci kladivem hřebík, a zrovna když se chystáte udeřit, přemýšlíte, jestli je to nejlepší místo, kam ho dát. To je důvod, proč ses asi trefil do palce – netrefil jsi hřebík.

Neříkám, že by se myšlenky nesměly kritizovat. Říkám, že když kritizujete myšlenky, zatímco přemýšlíte, tak vás to zásadně mate. To je to, co se rozumí sanskrtským výrazem *klesha* – znepokojivým zmatením mysli. A tento druh zmatku je pro lidi zvláštní, protože máme jazyk, a já to slovo používám velmi inkluzivně – slova, obrazy, čísla, notace a tak dále. Takže protože můžeme mluvit o čemkoliv, můžeme mluvit o mluvení, můžeme mluvit o přemýšlení, a můžeme mluvit o sobě, jako bychom se mohli postavit stranou a říci: „Já to řekl sám sobě, jsem řekl já“ Ale jediné, co vlastně děláme, je, že vytváříme druhou myšlenku, která komentuje předchozí a zároveň předstíráme, že druhá myšlenka je jiná než ta první.

A kupujeme to proto, že věříme nejrůznějším falešným obrazům o paměti – například myslíme na paměť jako na záznam vyrytý v desce, jako bychom využívali plochý a stabilní povrch, na němž bychom vytvářeli značky, které by tam zůstaly pro budoucí prohlížení. Myslíme si, že existuje něco stabilního, na čem pohyb myšlenek vytváří otisk. (We think that there is something stable upon which the passage of thoughts makes an impression).

Zní vám to povědomě? Tato myšlenka přímo souvisí s prastarou pověrou, že svět se skládá ze dvou prvků – hmoty a formy, To je keramický model vesmíru. Bůh stvořil Adama z prachu země. Takže na jedné straně jsou věci a formy jsou na nich vyryté – jsou jim vnuceny, orazítkovány – jako pečeť vyražená na vosku. Ale jaké jsou věci bez formy? A jaká je forma bez věcí? Kus beztvaré hmoty ještě nikdo neviděl a nikdo nikdy neviděl bezvěcný tvar – je to totéž. Není nutné přemýšlet o nich jako o odlišných.

Je zde proces. Je zde tok myšlenek. Tok myšlenek se nemusí dít někomu. Pocit (zážitek) nemusí narážet na nějakého pocitovatele. Je to jen proud, který se děje, že sami sebe přesvědčujeme, že stojíme stranou a pozorujeme, protože tak jsme byli vychováni. V mých myšlenkách a zkušenostech jsem objektem – velice prchavým a

pomíjivým – a ty jsi objektem, objektem, který přichází a odchází. Myslím, že existuje mé já obklopené vnějším světem, a vy si myslíte totéž. Ale když se nad tím opravdu zamyslíte – že já jsem ve vašem vnějším světě a vy v mém vnějším světě –, uvědomíte si, že je to všechno jeden svět, který jde ruku v ruce. Nic jako *vnitřní* nebo *vnější* neexistuje – všechno je to prostě proces. Takže je důležité zbavit se iluze duality mezi myslitelem a myšlenkou. Zjistěte, kdo je myslitel – ten, kdo zřejmě stojí za těmi myšlenkami. Kdo je tvé pravé, skutečné já?

Mistři Zenu někdy používají křik jako metodu. Mistr říká: „Chci tě slyšet říct slovo *mo* a opravdu to myslet vážně. Chci slyšet nejen zvuk, ale i osobu, která to říká. A teď mi to vytvoř. A student křičí: „Mo!“ A zenový učitel povídá: „Kdepak. To není ono.“ A student rve: „Mo!“ Ještě hlasitěji a mistr řekne: „Stále to není ono. Pořád ti to vychází z krku.“ A tak to jde ještě dlouho, protože pravé *mo* nikdy nepřijde, dokud student ještě dělá rozdíl mezi pravým *mo* a falešným *mo*.

Abyste jednali sebevědomě, tak prostě jedněte. Ale lidé na to nejsou zvyklí, takže je nutné nastavit chráněné situace, jako je ta výše zmíněná, ve které se to dá dělat. Kdybychom jednali bez rozmyšlení v běžném společenského styku, dostali bychom se do úžasných zmatků. Kdybychom se skutečně řídili radami rodičů, abychom vždy říkali pravdu, například, a řekli, co si skutečně myslíme o ostatních lidech, dostali bychom se pravděpodobně do velikého maléru. Zen však nabízí jakýsi prostor, v němž se takové chování může praktikovat – a lidé se v něm stanou experty a naučí se, jak jej aplikovat ve všech situacích. Zenoví učitelé staví své studenty do takových situací, ve kterých by běžných společenských vztazích uvízli. Například kladou nesmyslné otázky typu: „Jak zní tleskání jedné ruky?“ a kladou nemožné požadavky jako: „Dotkni se stropu, aniž bys vstal ze židle“ nebo „Zastav pískání toho vlaku.“ Pokud tyto otázky nebo požadavky interpretujeme obyčejným způsobem, je to nemožné. Musíme jít nad rámec našich vlastních způsobů rozmlouvání.

Všechny hry, které hrajeme – společenské hry, hry na výrobu, hra na přežití – jsou dobré hry. Ale my je bereme příliš vážně. Myslíme si, že já je jediná důležitá věc; Zen tedy pracuje na tom, aby nás od této představy odpoutal, a přitom si uvědomíme, že by byla stejně dobrá hra teď zemřít, jako žít dál. Je blesk špatný, protože trvá jen zlomek vteřiny? Je hvězda dobrá, protože existuje miliardy let? Takové srovnávání je nesmyslné. Svět blesku jde ruku v ruce s vesmírem plným hvězd – krátkověká a dlouhověká stvoření jdou společně. To je smysl básně: „Kvetoucí větve rostou přirozeně – některé jsou krátké, jiné dlouhé.“

V zenové komunitě je spontánní chování v určitých mezích podporováno, a jak si na to student čím dál víc zvyká, tyto meze se rozšiřují. Nakonec může student vyrazit na ulici a chovat se jako pravá zenová postava a cítit se skvěle. Znáte to, jak na ulici jdete proti někomu – jdete přímo proti sobě a oba se rozhodnete uhnout stejným směrem, abyste se jeden druhému vyhnuli, a pak se oba uhnete opačným směrem a jdete se blíž a blíž až se srazíte? To je ten druh triku, který učitelé Zenu vytahují na své studenty. Zamotají studenta, aby viděli, jak se z toho dostane.

V každodenním životě je velmi jasný rozdíl mezi lidmi, kteří se vždy zdají být posedlí sami sebou, a lidmi, kteří jsou váhaví a nervózní. Ti druzí nevědí, jak mají v dané situaci reagovat – vždycky se cítí trapně, protože mají příliš silně

naprogramovaný život. „Říkal jsi, že uděláš takovou a takovou věc v takovou a takovou dobu, a teď jsi změnil plány a všechno pokazil – není to běžný manželský argument? Změna plánů vlastně nezpůsobuje žádné výrazné nepříjemnosti – je to jen pocit, který pramení z toho, že jsme velmi nepřizpůsobiví. Pokud na tom nijak zvlášť nezáleží, kdy děláme takovou a takovou věc, a někdo se urazí, protože se neudělala v pravý čas, je to prostě proto, že jsou připoutáni k dochvilnosti jako k fetiši. Vynakládáme strašně moc energie na to, aby naše životy odpovídaly představám o tom, co život je nebo by měl být – představám, kterým naše životy nikdy nemohou odpovídat nebo do nich zapadat. Zenová praxe tedy znamená zbavit se těchto představ.

V naší kultuře máme lidi, kteří jsou komici – umějí vtípkovat a dělat gagy v naprosto nepřipravených situacích. Zenový mistr dělá přesně to samé v každodenních situacích. I tohle můžete udělat, pokud si budete pamatovat jednu věc a ta je tajemstvím – nemůžete udělat chybu. To je velmi těžká věc, kterou je třeba pochopit. Od dětství jsme se podřídili určité společenské hře, která říká, že nesmíte dělat chyby, musíte udělat správnou věc, musíte uzákonit určité vhodné chování zde a určité vhodné chování tam a tak dále. To se nás opravdu drží – je těžké z té dětské hry vyrůst. Stejně tak stále věříme dětské hře, která říká, že existují tři druhy lidí: horní třída, střední a spodní. Každý chce být tou nejvyšší skupinou lidí – bydlí na kopci, jezdí v cadillacech, mají krásné koberce ode zdi ke zdi, posekané trávníky a tak podobně. A nikdo nechce být spodní skupinou lidí, kteří žijí blízko nábřeží, nechávají si narůst vousy, nosí modré džíny a kouří marihuanu. Většina z nás je někde uprostřed a vždycky se snažíme vyšplhat se nahoru, aniž bychom si uvědomili, že ti nahoře potřebují ty dole a ti dole potřebují ty nahoře.

Tahle soutěžní hra se projevuje i v jiných ohledech – jsem silnější než ty; jsem chytřejší než ty; jsem více milující víc než ty; jsem tolerantnější než ty; jsem sofistikovanější než ty a tak dále. Nezáleží na tom, co to je – tahle hra na postavení se hraje pořád. Zenový student je osoba, která přestala tuto hru hrát. Skutečným významem toho být mnichem už není snaha držet krok s Novákovými. Aby se stal mistrem, musí se dostat do bodu, kdy se nesnaží stát se mistrem. Celá ta představa, že jsem lepší než někdo jiný, nedává vůbec žádný smysl. Je to naprosto nesmyslné. Vidíte, že každý je zázračným projevem vesmíru stejně jako hvězdy, voda, vítr a zvířata. A vidíte, že všichni jsou na správném místě a ve skutečnosti nejsou schopni dělat chyby, i když si svým způsobem myslí, že chyby dělají a hrají svůj vlastní typ soutěživé hry.

Pokud vás hra tato začne nudit nebo vám začne působit potíže a vředy, pak můžete přemýšlet o ukončení hry a začít se zajímat o něco jako je Zen. Ale to je prostě symptom toho, že rostete určitým směrem. Když jste unaveni z hraní určitého druhu hry, tak přirozeně jdete jiným směrem jako strom, který vyraší novou větev. A doufejme, že nečiníte rozdíl nadřazených a podřadných – tedy, nemyslíte si: „Jsem teď duchovní člověk, který se věnuje vyšším věcem; Nepatřím k těm blbcům, co se zajímají jen o pivo a televizi. Existují různé způsoby, jak žít život, stejně jako jsou zde krabi a pavouci, žraloci a vrabci a tak dále. Vzpomínáte si na báseň, kterou jsem citoval dříve a která říká: „Kvetoucí větve rostou přirozeně – některé krátké, jiné

dlouhé“? První verš téže básně zní: „V jarní krajině není nic nadřazeného a nic podřadného. Jaký má nadřazenost smysl? V procesu růstu není dub lepší než žalud. Dub je jen způsob jak se žalud může stát více žaludy.

Stát se vyvrhelem má tedy zvláštní výhodu v tom smyslu, že přestanete brát sociální hru vážně. A i když na vás lidé neustále štěkají a štěkají, abyste tu hru hráli, necítíte se ohroženi myšlenkou, že děláte chyby, nebo že děláte špatné věci. Jinými slovy, posouváte se dál, než abyste si přenesli své předurčení z dětství do dospělosti. Kazatelé, soudci a učitelé všech typů zauímají k dospělým stejný postoj jako rodiče k dětem – poučují je o tom, co by měli a neměli dělat. No, možná někteří zločinci teprve vyrostou, ale totéž lze říci o soudcích – na vytvoření gardy jsou potřeba dva. A když hru opustíte, můžete začít přemýšlet novým způsobem – v polaritách na rozdíl od konfliktů – protože už nemusíte trčet v soutěživém myšlení: dobří hoši versus zlí hoši, policajti versus lupiči, kapitalisté versus komunisté a všechny ty další idee, které jsou prostě dětinské.

Samozřejmě, že používám typ soutěživého jazyka, abych ukázal, že soutěživá hra má omezení. Je to, jako bych právě řekl: „Podívej, musím ti něco říct, a když to pochopíš, budeš v mnohem lepší pozici, než jsi byl předtím, než jsi slyšel, co se ti chystám říct.“ Ale nemůžete mluvit s určitou skupinou, aniž byste použili jazyk, gesta, zvyky této skupiny. A zenoví mistři se snaží tuto situaci obejít tím, že jednájí zvláštními a náhlými způsoby, které lidé prostě nemohou pochopit. To je skutečný důvod, proč nelze zen vysvětlit. Musíte udělat skok ze oceňovací hry – lepší versus horší lidé, ve skupině versus mimo skupinu a tak dále – a tento skok můžete udělat pouze tím, že uvidíte, že jsou všichni vzájemně závislí. Řekněme tedy, že s vámi mluvím, a řeknu: „Podívejte, musím vám říct velmi zvláštní věc, které musíte absolutně věnovat pozornost.“ No, já jsem ve skupině a vy jste out-group, Ale ve skutečnosti nemohu hrát na učitele, pokud nehrajete studenta nebo posluchače – můj status a pozice jsou zcela závislé na vás. Není to něco, co mám jako první, a pak to dostanete vy – tyhle věci vznikají vzájemně. kdybys neposlouchal, co ti musím říct, nemohl bych mluvit. Nevěděl bych, co říct.

Takže to je ten vhléd, že věci jdou současně. A když to vidíte a nesoutěžíte, neděláte chyby, protože neváháte. Když jsem se poprvé učil hrát na klavír, můj učitel mě praštil tužkou do prstů pokaždé, když jsem zahrál špatnou notu. Kupodivu jsem se nikdy nenaučil číst hudbu – té tužky jsem se bál, a tak jsem příliš dlouho váhal. Takové věci se nám zabudovávají do psychiky. I když jsme dospělí a kromě toho, že nás bijí nebo na nás řvou, stále slyšíme ozvěny v hlavách mámina křiku nebo tátova křiku. A stejné postoje předáváme svým vlastním dětem a fraška prostě pokračuje. Tím nechci říct, že byste neměli svým dětem nastavit pravidla, ale měli byste si udělat nějaké opatření na pozdější období života, abyste je osvobodili – myslím tím, že byste měli projít nějakým procesem, jak je vyléčit ze špatných následků vzdělání. Ale to nemůžeme udělat, pokud taky nevyrosteme. Pokud *my* nedospějeme. Měli bychom se do toho prohlášení zahrnout.

Když se poprvé setkáme se zenovými mistry, zpočátku vypadají jako mimořádně autoritářské osobnosti. To znamená, že předvádějí šou, že jsou hrozivým drakem, aby odradili lidi, kteří nemají odvahu pustit se do toho. Ale jakmile se přes to přenesete,

dojde k velmi zajímavé změně. Mistr se stává spíš bratrem nebo sestrou. Stává se láskyplným pomocníkem a studenti milují mistra stejně jako blízkého sourozence, a ne aby respektovali mistra, jako by byl rodičem. A studenti a mistři si ze sebe navzájem utahují – užívají si velmi zvláštní druh společenského vztahu. Má to všechny vnější rysy autoritářství, ale každý uvnitř ví, že je to vtip. Víte, osvobození lidé musí být velmi cool. Naopak společnost, která v rovnost moc nevěří a nemůže ji praktikovat, by považovala tento druh vztahu za hrozbu. Považovalo by se to za extrémně podvrtné. Takže zenoví mistři nosí všechen ten purpur a zlato, mají žezla a sedí na trůnu. Okolní svět se na to podívá a pomyslí si: „Tak jo, jsou v pořádku. Mají disciplínu a řád, takže to musí být v pořádku.“

12

Velká pochybnost (A Great Doubt)

Vzhledem k tomu, že jsem diskutoval o jeho základních principech, rád bych zprostředkoval praktičtější stránku Zenu. Typická zenová instituce se skládá z kampusu s několika budovami a na okrajích kampusu najdete chrámy založené v dobách minulých šlechtickými rody. Když buddhisté přišli na východ, využívali uctívání předků – velkého čínského náboženství –, což od nich bylo velmi chytré. Buddhističtí kněží nabízeli bohoslužby jako zádušní mše za odpočinek duší a obřady za dobré reinkarnace svých předků. Takže jednou z hlavních funkcí chrámů v Japonsku je pořádat vzpomínkové bohoslužby za zesnulé. Lidé v Japonsku nechodí do chrámu stejně jako lidé ze Západu do kostela – pořádají poutě a prozpěvují a navštěvují zvláštní bohoslužby, jako jsou památníky a svatby, ale nezapojují se pravidelně do farního společenství. Samozřejmě to začalo vypadat jinak ve Spojených státech mezi japonskými přistěhovalci, z nichž mnozí kopírovali praktiky protestantů. A spousta dnešních dětí nerozumí japonsky a nesnášejí zpívání sůter.

V Japonsku spravují chrámy kněží a jejich rodiny a mnoho z nich se začalo prosazovat. Pustili se do toho, přidávají k nim restaurace s velmi dobrým jídlem nebo muzea. Jádrem zenového chrámu je to, čemu se říká sodo – to znamená „sangha“ a to znamená „sál“. Takže sál sanghy je středem všeho. Tento sál má řadu místností, ale hlavní – skutečné sodo – je dlouhá, prostorná místnost s plošinami po obou stranách a širokým průchodem uprostřed. Plošiny jsou šest stop široké a každá obsahuje mnoho rohoží tatami s rozměry šest krát tři, a každý mnich má rohoži, na níž spí a medituje. Na polici u zdi si mniši schovávají veškerý svůj majetek, který je velmi skromný. Uprostřed průchodu mezi plošinami najdete obraz bodhisattvy Manjushriho – v Japonsku nazývaného Monju – držícího meč prajna („moudrosti“), který odsekává všechny iluze. A v hale je kuchyň a knihovna a další speciální místnosti. Je tu také ubikace kansho – opata a administrativní hlavy chrámu – a rošiho. Každý chrám je do jisté míry nezávislý, zvláště v Rinzai Zen. To znamená, že mezi všemi chrámy existuje bratrský vztah – neexistuje nic jako papež nebo arcibiskup nebo jakákoli hierarchie tohoto druhu. Sekta Soto toho má trochu víc, ale celkově by se dalo říci, že v zenu je kansho velkým šéfem každého chrámu, zatímco roshi je respektovaným šéfem – mužem, kterého se všichni děsí, alespoň navenek.

Pokud chcete studovat Zen v jedné z těchto institucí, tak vám to ztěžují. Ve skutečnosti se vás snaží odradit. To je další rozdíl oproti vítacímu přístupu, který máte ve většině křesťanských církví. Formální přístup znamená, že budoucí student přijíždí k bráně chrámu v tradiční cestovní výstroji – obrovském slamáku, černém roucho, bílých *tabi* ponožkách a zejména v dřevěných sandálech. Rádoby student s sebou nese i krabičku s jídelními miskami, zubním kartáčkem, holicím strojkem a dalšími nutnými potřebami. A když student přijede, dozví se, že klášter je velmi chudý, že si nemohou dovolit přijímat další studenty, že učitel stárne a je slabý a další podobné věci. Takže student musí zůstat venku a čekat, ale dostane jídlo, protože žádnému cestujícímu mnichovi nemůže být odmítnuta pohostinnost. A v noci je student přiveden do zvláštní místnosti, kde se očekává, že zůstane vzhůru a stráví celou noc v meditaci. Za starých časů mohl tento proces trvat týden nebo i déle, aby mohl být student důkladně otestován.

Pokud to student tak dlouho vydrží, bude pozván, aby si promluvil s roshim. A teď si připomeňte: zvenku jsou roshi hroziví chlapíci – mají jistou divokost spojenou s ohromnou přímočarostí. Jinými slovy, roši je někdo, kdo do tebe vidí. Takže když student potká roshi, mistr mu hned položí otázku typu: „Co chceš?“ nebo „Proč jsi sem přišel?“ A student samozřejmě oznamuje, že přijel studovat Zen, na což učitel odpovídá: „My tady nic neučíme. V Zenu není nic ke studiu.“ A pokud je student dostatečně bystrý, pochopí, že toto „nic“ je to pravé – vesmír, prázdnota, *shunyata* – takže reakce roših je nijak nezklamala. V tomto okamžiku, pokud student trvá na tom, že chce zůstat v chrámu tak jako tak, pracovat a meditovat a tak dále, bude pravděpodobně přijat na zkušební dobu.

Předběžný rozhovor může ještě nějakou dobu pokračovat. Učitel by mohl položit otázku: „A teď, proč chcete studovat Zen? A studentova odpověď na to je něco jako: „Protože mě tíží kola zrození a smrti – koloběh utrpení. Chci být svobodný. A učitel se ptá: „Kdo je ten, kdo chce být svobodný?“ A to je stopka – studentův první koan. Nebo by rozhovor mohl začít nenuceněji tím, že by se mistr vyptával na studentovo rodiště, rodinu, vzdělání a tak dále. Ale uprostřed těchto zdánlivě uvolněných otázek z roših vypadne koan – něco jako: „Proč se má ruka tolik podobá Buddhově ruce?“ A student je zablokovaný. Slovo *koan* ve skutečnosti znamená „případ“ – jako v judikatuře něco, co funguje jako precedens pro budoucí případy. Většina koanů je založena na příbězích rozhovorů mezi starými mistry a jejich studenty, ale některé mohou vzniknout spontánně. Základní koan však vždy zní: „Kdo jsi?“ A roši nebere slova jako odpověď.

Po tomto rozhovoru jde student k hlavnímu mnichovi – džikidžitu – a dozví se, jaká jsou pravidla, kde spát, jak meditovat a tak dále. Mniši sedí na polstrovaných polštářích, nohy mají půl hodiny v lotosovém sedu. Když vyprší čas, všichni vstanou a chvíli svižně chodí po místnosti, dokud nedostanou signál, aby se posadili, a vrátí se k meditaci. A během této rutiny je na každé straně místnosti mnich, který má dlouhý plochý klacek, a když uvidí mnicha, který se hrbí, spí nebo npodobně, praští to tím klackem po ramenou. Někteří obhájci vám řeknou, že tohle není trest, že úder má jen pomoci mnichům zůstat vzhůru, ale nevěřte tomu. Zenoví lidé jsou s tím v pohodě, ale ve skutečnosti je to divoké (but it's actually fierce thing).

Když poprvé začnete se zazenem – tedy meditací vsedě – neděláte nic jiného, než že počítáte dech, možná po desítkách, až se vám myšlenky zklidní. A zenoví lidé nezavírají oči, když meditují, ani nezavírají uši. Dívají se na podlahu před sebou a nesnaží se zahnat žádné zvuky, které se kolem nich ozývají, ani žádné pachy či jiné vjemy. Nic z toho neblokuje. A jak čas běží, tráví méně času počítáním dechu a více času věnují koanu, který jim přidělil roši– Jak tleskání jedné ruky? Kým jsi byl předtím, než tě otec a matka počali? Má pes Buddhovu přírodu? A tak podobně.

Každý den jde student za učitelem pro to, čemu se říká sanzen – studium Zenu – aby předložil odpověď na koan. K tomuto setkání se přistupuje velmi formálně: mnich se zastaví před mistrovou ubikací, třikrát udeří do bubnu; mistr odpoví zvonkem a student vejde, pokloní se a nahlas koan zopakuje. Pak řekne odpověď. Pokud mistr není spokojen s odpovědí, může jednoduše zazvonit na zvonek, což znamená, „konec rozhovoru.“ Nebo by roshi mohl studenta zmást ještě víc – postrčit jej tím či oním směrem. Můžete nám říct, co se tady děje? Po studentovi se žádá, aby byl naprosto upřímný, což na povel nedokážete – zvláště když osoba, se kterou jste konfrontován, je tato autoritativní osobnost, ještě mocnější a respektovanější než váš vlastní otec (což v Japonsku hodně vypovídá). Takže se po vás žádá, abyste byl v přítomnosti tohoto tygra naprosto spontánní. A jak jsou vaše odpovědi na koan znovu a znovu odmítány, stáváte se zoufalejší a zažíváte stav známý jako „velká pochybnost.“

V tuto chvíli se student pokusí o cokoliv – dokonce se vypráví o tom, jak uhodil svého učitele kamenem –, ale nic nenadělá. Jeden můj kamarád, který studoval v Kjótu, jednou v zoufalství vytáhl z kimona žábu. A mistr jen zavrtěl hlavou a řekl: „Příliš intelektuální.“ Myslel tím příliš vymyšlené, příliš promyšlené. Můj kamarád jen kopíroval zenové šprýmy jiných lidí, a to je něco, co vám prostě jen tak neprojde. Toto zoufalství se během sešinu může stát kritickým – intenzivním obdobím praxe, kdy mniši spí jen čtyři hodiny za noc, celý den meditují a dvakrát denně chodí na pohovor sanzen. Je to ohromný trénink – obvykle pět nebo šest dní dlouhý – a lidé dostanou intenzivní psychický vzteku. A během tohoto zintenzivnění se obvyklý způsob, jak dělat věci, vyčerpá. Student předstoupí před mistra a přestane se o to starat, protože pochopil, o co mu jde – od začátku nebyl nikdy žádný problém. Ten problém vytvořil student. Student si problém vymyslel a promítl ho na mistra, který věděl, jak celou situaci zvládnout, hlavně tím, že ze studenta udělal mnohem hloupějšího, než byl předtím. Takto student konečně přichází k poznání zásadní stupidnosti lidské situace, kdy hrajeme hru na vyvyšování se nad jinými lidmi a nad vesmírem.

Kdo ti řekl, že můžeš získat lepší život? Proč si myslíš, že jsi oddělen od života? Jak můžeš porazit hru? Jakou hru? Tuto iluzi porážky hry koan rozptýlí. Říká se, že práce na koanu je jako komár, který kouše železného býka – je to povaha komára, který kouše, ale je to přirozenost železného býka zůstat nepokousaný.

Nyní, když roši přijme odpověď studenta na koan, celá věc pokračuje. Existuje pět tříd koanů, a to byl jen první krok, takže mistr povzbuzuje studenta, aby zdvojnásobil své úsilí. První koan byl případ Hinayana – měl studentovi pomoci dostat se k nirváně – ale další čtyři třídy koanů jsou z Mahayany, a proto mají přivést nirvánu na

svět. Takže tyhle koany mají co dělat se zázraky – například sfoukáním svíčky v dalekém Timbuktu – a s tím, jak Zen chápe, jak se vypořádat s různými problémy světa. Teď, tohle všechno zabere různé časové úseky. Některým lidem to trvá jen deset let. A v den promoce se všichni ukážou a je tu velká vřava a oni zdraví odcházejícího mnichova, který jde ven, aby se stal laikem, nebo možná chrámovým knězem, nebo dokonce jednoho dne roši.

Celý systém je homeopatický. Používá jako lék na kousnutí chlupy psa, který vás pokousal. Když jsou lidé klamáni, nelze jim jejich blud vymluvit. Ani sebevětší řeči by nikoho nepřesvědčily, že ego je iluze – víme, že tam je. Takže jediný způsob, jak přesvědčit blázna o jeho bláznovství, je přimět jej, aby do toho šel dál, přesně jak říká William Blake: „Blázen, který ve svém bláznovství vytrvá, se stane moudrým.“ Někteří psychiatři, které znám, tuto metodu vyzkoušeli – například přinutit toho, kdo se přejídá a který je ohromně tlustý, aby přibral patnáct kilo, nebo opít alkoholika tak, aby zvracel –, ale je to dost zoufalá metoda. Je to také dost nebezpečná metoda. Bez dobrého poradce by se lidé pod náporom mohli snadno zbláznit.

Takže tato metoda zenového tréninku funguje jen u někoho, koho nic na světě neuspokojí – prostě to *musí* udělat. A to je důvod, proč tato metoda není vhodná pro moderní dobu a proč je většina japonských chrámů relativně prázdná. Ve skutečnosti většina chrámů, které zůstaly otevřené, zestárla ve vyjetých kolejích – jsou velmi fixované a tradiční a mnohé z toho, co dělají, je nesmyslné. Zen v této podobě rozhodně nevydrží. Je dokonce běžné – a je tomu tak již od dob Hakuina – že mistři očekávají, že studenti budou na koany odpovídat předepsaným způsobem s pevnými odpověďmi. Poté, co řeknou správnou odpověď, si studenti přečtou malou knížku poezie nazvanou Zenrin Kushu – antologie zenového lesa – aby našli smysl svého koanu. Nedávno to vadilo mnichovi, který vyhrožoval, že zveřejní všechny odpovědi koanů, aby se mistři museli postavit na nohy a vymýšlet nové. Znam roshiho, který na místě vymýšlí nové koany. Když student začne odpovídat, jakmile otevře pusu, roshi řekne: „Ne! Pozdě!“

Součástí problému moderního Zenu je archaický jazyk. Chci říct, kdo by ještě chtěl vědět o Joshuově mo, nebo o zvuku tleskání jedné ruky? No, pokud jste zběhlí v čínštině, existuje přísloví, které říká: „Jedna ruka nezatleská,“ takže vám koan dává smysl. Všechny tyto staré příběhy a dialogy jsou plné odkazů a narážek, které zrovna nezapadají do dnešního světa, takže je potřeba modernizace – odkazování na věci, které se teď dějí. V Japonsku je historie vymanění se z tradice – sedmnácté století bylo skvělým obdobím kulturní demokratizace. Je to například doba, kdy Bašo vynalezl formu básně haiku. Předtím byla poezie obskurní a zženštilá a člověk musel být z těch sofistických literátů, aby ji mohl napsat, ale Bašova nová podoba to umožňovala všem. Lidé už o poezii nepřemýšleli jako o něčem, co vyžaduje publikaci – nyní psali básně na večírcích. A to vše vycházelo z Bašova zenového citu pro přírodu – krátkého, prozíravého pohledu do přírody – a Bašo se domníval, že by to mělo být na dosah všem.

Ve stejné době, kdy Bašo přiblížil poezii rolníkům, začal jim jistý Bankei představovat Zen. Bankei nabídl úplně jiný systém Zenu, kterému říkal *fu-šo*. *Fu-šo* znamená „nenarozené“ – tedy to, co ještě nevzniklo a vlastně to, co nikdy nevzniklo.

Bankei tvrdil, že dostáváme nesmrtelnou, nenarozenou mysl – buddhovskou mysl – od našich rodičů, že ji má každý a že je to vše, co potřebujeme k tomu, abychom čelili čemukoliv, s čím se v životě setkáme. Jako jeden zajímavý důkaz nabídl fakt, že když slyšíme různé zvuky – například když jsme v lese obklopeni křikem vran a vrabců atd. – slyšíme každý zvuk zřetelně, aniž bychom se nějak zvlášť snažili. Jak se může tak úžasná věc stát tak přirozeně? Tato schopnost pochází z Buddhovy mysli, která je nenarozená, a tudíž nesmrtelná.

Je tu příběh o knězi, který přijde k Bankeiovi a říká: „No, to, co učíte, zní skvěle, ale když se spojím se svou Buddhovou myslí, tak jsem prostě roztěkaný. Bankei reagoval poukazem na to, že kdyby měl kněze bodnout do zad něčím ostrým, kněz by bolest pocítil okamžitě, čímž by dokázal, že jeho mysl je zcela ostražitá. A je tu ještě jeden příklad laika, který si Bankeiovi stěžuje na vlastní lenost, na únavu zenovou disciplínou a na neschopnost postoupit v cestě. Bankei odpověděl: „Nesmysl. Když jsi v buddhovské myslí, není třeba postupovat, a je nemožné upadnout. Až to pochopíš, už se nebudeš obtěžovat takovými hloupými obavami.“ Vidíte, Bankei učil, že myšlenky vznikají v mělčinách mysli, a protože myšlenky nejsou skutečné entity, jediné, co musíte udělat je nechat je přijít, chvíli se poflakovat a zmizet. Takové myšlenky prostě přirozeně přicházejí a odcházejí. Zabloudíme, jen když na nich ulpíme. Bankeiovým primárním pokynem tedy bylo dopustit, aby se tento přirozený proces uskutečnil. Řekl, že pokud necháte myšlenky přicházet a odcházet, zůstanete v Buddhově myslí, a proto procvičování, jako je disciplína a zazen, není zas až tak důležité. „Nezrozená Buddhova mysl,“ řekl, „nemá absolutně nic společného se sezením s vonnou tyčinkou před vámi. Ať už je člověk vzhůru nebo spí, je živý Buddha.“ A tak se Bankei pokusil o zen bez jakýchkoli metod – člověk by mohl meditovat, kdyby chtěl, ale nebylo to nutné. Učil, že meditovat, abychom se stali osvícenými, je jako snažit se udělat zrcadlo leštěním cihly. Taky říkal, že snažit se očistit svou mysl je jako snažit se smýt krev krví.

Bankei byl opatem Myošin-dži, kde přestal praktikovat bytí spících mnichů holí kaiseki, protože, jak řekl, „Spící muž je stále Buddha a to bys měl respektovat“. Hakuin – jeho současník – měl osmdesát nástupců, ale Bankei žádného neměl. A někteří lidé si myslí, že to na něm bylo to nejobdivuhodnější.

Část pátá

SVĚT JAKO JÁ (THE WORLD AS SELF)

13

Hinduistická kosmologie (Hindu Cosmology)

Upanišady jsou destilovanou esencí hinduistického myšlení. V nich se učíme základ celé indické filosofie – v sanskrtu „atman“ nebo v angličtině „self“ - „já“. Ovšem toto je „já“ v nejrozsáhlejší a nejvíce zahrnujícím smyslu slova – *vaše já, já jako takové, existence jako taková, totalita veškerého bytí*. Samozřejmě je to něco, o čem nelze logicky mluvit. Chci říct, dá se o tom mluvit, stejně jako básník může mluvit o čemkoliv, a Upanišady jsou většinou poezie. Samozřejmě, všechno na světě – nože, vidličky, stoly, stromy a kameny – je nepopsatelné. Učenec dvacátého století Alfred Korzybski o fyzickém světě hovořil jako o „nepopsatelném světě“, což je poněkud legrační v tom, že to znamená dvě věci. Za prvé, nemůžete říct nic o fyzickém světě – je to nevýslovné; za druhé, fyzický svět je něco, o čem se *nedá* mluvit – je to tabu, jak budeme zkoumat dále. Z hlediska logiky však nemůžeme říci nic o všem, protože abyste tak učinili logicky, musíte předmět, o němž se diskutuje, klasifikovat. Třídy jsou intelektuálními krabicemi – například třemi krabicemi: živočišné – rostlinné - minerální. Nemůžete klasifikovat jedno bez druhého. Chcete-li mít krabici, musíte mít něco uvnitř krabice a něco mimo krabici, a touto metodou kontrastu můžeme logicky diskutovat o věcech. Všechna slova jsou tedy nálepkami – intelektuálními škatulkami.

Ale když zkoumáte, co skutečně (fundamentálně) *je*, jste mimo rámec škatulek a nemůžete už logicky mluvit. Samozřejmě, můžete rozlišit je od není, ale jen velmi omezeným způsobem. Mohli byste například říct: „Mám pero v levé ruce, nemám pero v pravé ruce,“ a z toho byste mohli abstrahovat představu být a nebýt, nebo je a není. Když však uvažujeme o *bytí* velkým B, zahrnuje to například něco, co *je* nebeské těleso, ale také to zahrnuje příklad, kde to *není*, jako prostor, který zahrnuje tato nebeská tělesa, a tyto dvě věci jdou současně (společně) (together).

Dokonale logický člověk by řekl, že představa o sobě samém – o atman, o základní realitě, v níž všechno existuje – je nesmyslná. Z logického hlediska ano. Ovšem to, že něco nelze zařadit do logické kategorie, ještě neznamená, že to není reálné. Já má ke světu podobný vztah jako membrána reproduktoru – žádná hudba, která vychází z reproduktoru, není o membráně a nikdo o membráně nemluví, ale membrána to všechno zajišťuje. Všechno, co slyšíte z reproduktoru – všechny ty různé zvuky a zvuky – jsou vibrace tohoto kovového zařízení. Stejně je to s vaším ušním bubínkem nebo aparátem oka. Stejně jako bychom se mohli ptát: „Na čem to je?“ když se mluví o hudbě – tedy o pásce, vinylu a tak dále –, Hinduisté mohou odpovědět: „Je to samo na sobě.“ „It's on the self.“

Nejde o to, že solipsistickým způsobem existuje jen jedno já. Solipsismus je představa, že jsi jediný člověk, který existuje a všichni ostatní jsou tvým snem. Nikdo

nemůže dokázat, že tomu tak není, ale rád bych viděl, jak se na kongresu solipsistů dohadují, který z nich tam doopravdy je. Ne, atman je složitější než tohle. Pomyslete na nervy ve svém těle – jsou jich miliardy a miliardy. A teď si představte, že na konci každého nervu je malé oko, které získává dojmy ze světa a odešle informaci zpět do centrálního mozku. Tohle je spíš hinduistická myšlenka. Každá osoba, zvíře, kámen, stéblo trávy a tak dále, je oko, které vyhlíží z jednoho centrálního já. Je snadné vidět spojení mezi jedním nervem a mozkiem, ale je mnohem obtížnější vidět spojení mezi jedním člověkem a druhým. Nejsme zakořeněni ve stejné půdě jako stromy, takže je pro mě snadné vytvářet dojem, že jsem jen to, co je uvnitř mého pytle z kůže a že moje já je jiné já než vaše já – jinými slovy, zdá se, že jsme fundamentálně odpojeni.

Nicméně, v hinduistickém myšlení, každý z nás je dílem. To je překvapivý pohled na věc. A hinduisté říkají, že já – velké já – je vědomí, ale ne obyčejné každodenní vědomí. Samozřejmě, každodenní vědomí je projevem většího vědomí, ale je tu i aspekt vědomí, který si toho nevšimá, ale přesto je vysoce citlivý. Srdce ti bije, dýcháš, rostou ti vlasy – děláš to všechno, ale nevíš, jak to děláš. Stejně tak, jako vědomá pozornost neví o všech ostatních činnostech těla, si nejste vědomi svého spojení se základním Já. Listy odumírají a padají ze stromu a další rok roste listí a ovoce. Ty a já zemřeme a narodí se další děti. A pokud vymře celá lidská rasa, vsadte svůj život, že existují tvorové roztroušení po mnoha galaxiích, kteří se cítí být lidmi. Mohli bychom si myslet, že to jsou různé věci, protože si neuvědomujeme intervaly – nejsme si vědomi sebe s naší vědomou pozorností, když naše vědomá pozornost nefunguje. Ale stejně jako si nevšimáte, co právě v této chvíli dělá vaše epifýza, nevšimáte si spojů, které nás všechny spojují – nejen teď a tady, ale na věky věků.

Já si nevšimáme, protože já se na sebe nepotřebuje dívat. Nůž sám sebe nerozřeže, oheň sám sebe nespálí, voda se nemusí hasit a světlo nemusí svítit samo na sebe. Nicméně celé tvrzení indické filozofie – zejména Vedanty – spočívá v tom, že je možné určitým způsobem si být vědom sám sebe v tomto nejhlubším smyslu a pochopit, že vy jste celek. V hinduistické i buddhistické filozofii je to chápáno jako mokša – osvobození. Osvobození od halucinace, že jsi jen nějaké *ubohé malé já*. Znamená to probudit se z tohoto druhu hypnózy a zjistit, že jste něco, co *se děje* tímto obrovským, neuvěřitelným já, které nemá žádný začátek, žádný konec, ani pokračování, ani nepokračování – je to mimo veškerou kategorizaci. Jak říkají Upanišády: „Není to toto, není to tamto.“ „It is not this, it is not that.“ Cokoliv, co dokážete zformulovat, představit si nebo vykreslit, nebude samo sebou, takže abyste poznali sami sebe, musíte se zbavit všech myšlenek ve své hlavě. To neznamená, že se zbavíme všech smyslových dojmů a vstoupíme do katatonického stavu celkového utlumení. Plná mokša je, když se vrátíte z meditativního pohlčení a vidíte tento každodenní svět přesně tak, jak vypadá nyní, ale jasně vidíte, že to vše je já. Uvědomíte si ohromnou propojenost všeho. Vidíte, že vše jde současně, což je to, co myslíme relativitou. Relativita znamená příbuznost – předního se zadním, vrchu se spodkem, vnitřku s vnějškem, hmoty s prostorem. Všechno jde ruku v ruce. A není rozdíl, jestli něco trvá dlouho nebo jen krátce – galaxie jde dohromady s celým vesmírem stejně jako komár. Z hlediska sebe sama je čas naprosto relativní. Je to všechno otázka úhlu pohledu nebo – abychom použili vědecký výraz – stupně zvětšení. Podívejte se, co je před vámi s větším zvětšením a uvidíte molekuly, a

podívejte se na ty molekuly s větším zvětšením a najdete prostor mezi atomy tak obrovský, že je srovnatelný se vzdáleností mezi Sluncem a jeho planetami. A s časem je to stejné. Mohly by tu být obrovské vesmíry plné říší, bitevních lodí a paláců, bordelů, restaurací a orchestrů – to vše na špičce vašeho nehtu. Na druhou stranu, celý náš svět by se mohl odehrávat ve špičce nehtu někoho jiného. Lidské smysly reagují pouze na velmi malé pásmo známého spektra vibrací. Ale kdyby se naše smysly nějakým způsobem změnily, viděli bychom poněkud odlišně vyhlížející svět. Existuje nekonečné množství možností vibrací – světů uvnitř světů uvnitř světů. Mít smysly a všimnout si je však v zásadě selektivní proces – z většího pole rozeznává konkrétní vibrace. Když hraje na piano, neudeříte oběma rukama na všechny klávesy najednou – vyberete si. Vnímání je druh hry na klavír. Vybíráte si určité věci jako významné – to znamená, že tvoří vzorce. Celý vesmír se zdá být procesem hraní si s různými vzorci. Ale bez ohledu na to, v jakém vzorci hraje – bez ohledu na to, co dělá v jakékoliv dimenzi nebo měřítku času a prostoru – je to všechno na já. (it's all on the self.)

Je tu jeden slavný zenový koan: „Jaká byla vaše původní povaha, než vás otec a matka počali?“ Tedy, kým jste byl předtím, než jste se narodil do tohoto života? Je to stejná divná otázka, jako jaké by to bylo jít spát a nikdy se neprobudit, nebo jaké to bylo probudit se s tím, že jsem předtím nešel spát. Je to velmi mystetiózní. A jak zkoumáte podobné otázky, začínáte mít pocit, že vaše existence je neobyčejně zvláštní. Zvláštní, protože jsi tady a tak snadno bys nemusel být, kdyby se tví rodiče nikdy nepotkali, byl bys tady? Kdyby se vaši rodiče setkali s jinými lidmi a měli děti, byl byste jedním z těch dětí vy? Samozřejmě, že ano. Vidíš, můžeš být sám sebou jen tím, že jsi někým, ale každý někdo jsi ty – každý někdo jsem *já*. Všichni cítí *já* stejným způsobem. Je to stejný pocit, stejně jako má modrá všude stejnou barvu. Ono *já* je ta nejzákladnější věc v lidech a ve vesmíru. Naše *já* vychází z centrálního Já jako jediná větvička na větší větvi obrovského stromu, a proto jsou hinduistická božstva zobrazována s tolika pažemi a tvářemi. Všechny paže jsou pažemi božstva, všechny tváře jsou jeho maskami. Jinými slovy, opravdu se není čeho obávat. To důležité, co jste, je naprosto nezničitelné. Naše příchody a odchody, osudy a neštěstí, to vše je jen jakási fata morgána. A čím víc toho o nich víme, tím víc toho víme o světě a tím průsvitnější se to zdá – všechno na světě je jako kouř. Když se podíváte na kouř prosvícený slunečním paprskem, je plný vírů, vzorů a všelijakých podivuhodných věcí. A pak zmizí. Všechno je právě takové.

Existují dva postoje, které můžete k tomuto stavu věcí zaujmout. Na jednu stranu to všechno vidíte jako mizerné. Dostáváte všechny ty pocity lásky, náklonnosti a radosti, ale nakonec vám vypadají zuby, oči zeslábnu, dostanete rakovinu nebo cirhózu jater nebo něco podobného a všechno se to rozpadne. A to je velmi špatné! Takže se rozhodnete k věcem nepřilnout, neužíváte si života a držíte si život od těla jako zhrzený milenec. Na druhou stranu můžete vidět, jak se kouř neuvěřitelně krásně proplétá, za předpokladu, že se o něj nepokusíte opřít. Můžete to všechno vidět stejně nádherné, pokud se to nesnažíte uchovat nebo chytit. Jinak to v tu chvíli zničíte. Přesně stejným způsobem ve skutečnosti neexistuje nic, o co byste se mohli opřít nebo co byste mohli uchopit. A když to uvidíte, pak je svět forem nádherný – když to necháte plavat. (if you let it go).

Když hinduističtí a buddhističtí filozofové hovoří o oddělení, znamená to prostě jít s celou touhle věcí a nebránit se změnám. A když to uděláte, můžete si dovolit jít s tím – můžete si dovolit zamíchat se do života, zamilovat se a zaplést se do všeho možného. Můžeš si to dovolit, *když* víš, že je to iluze. Právě zde je toto slovo maya rozhodující. Ano, maya znamená „iluzi“, ale znamená to také magii, umění, vymezení a měření. Naše anglická slova jako *hmota* a *materiál* jsou příbuzná slovu maya, ale když dnes říkáme „materiál“, myslíme na něco velmi reálného – vůbec ne iluzorního. No, měření je rozhodně iluze, protože nenajdete centimetry, které by se válely kolem – nedokážete sebrat centimetr. Palce, libry, dolary a hodiny jsou vlastně imaginární, stejně jako já. Skutečné já není materiální – na tom nezáleží. To znamená, že neexistuje za žádným účelem – nepotřebuje existovat za žádným účelem. K jakému účelu by to mělo existovat? Takže nejdůležitější věcí ve vesmíru je jediná věc, na které nezáleží – jediná věc, která je naprosto a úplně k ničemu a kterou nikdo nemůže najít.

Jednoho zenového mistra se jednou zeptali: „Co je ta nejcennější věc na světě?“ odpověděl, „Hlava mrtvé kočky.“ Proč? Protože nikdo za to nemůže stanovit cenu. Takže to já – brahman – je jako hlava mrtvé kočky. Ale pokud si myslíte, že potřebujete jít ven a vzít si hlavu mrtvé kočky, protože je na tom něco duchovního a bylo by to pro vás velmi dobré, stavíte povoz před koně. A pokud chcete najít sebe sama, protože budete lepším člověkem nebo budete oblíbenější nebo užitečnější ve společnosti, to je jako snaha, aby ocas vrtěl psem. Znát sebe sama – Brahmana – nikdy nikomu neprospěje, když se snaží, aby jim to k něčemu bylo dobré. Je to jako když se uvolníte a začnete hrát a myslet si: „Tohle je pro mě dobré – je to cvičení. Je to také přestávka v práci, a to je dobře – pomůže mi to lépe pracovat.“ Obzvláště Američané jsou v tomhle hrozní. Všechno, co dělají, dělají z nějakého vážného důvodu – je to protestantské svědomí. Ale hra je to, co se dělá jen pro sebe – pro zábavu. A já – atman, Brahman – existuje pro zábavu. Práce je něco vážného. Je to to, co děláte za určitým účelem, protože věříte, že musíte žít dál. Musíte pracovat, abyste přežili, protože si myslíte, že musíte přežít. Ale ani to nemusíte. A celá tahle věc nemusí pokračovat, a proto se tak děje. Víím, že to vypadá paradoxně, ale zamyslete se nad tím – život je plný takových příkladů. Když se snažím na někoho udělat dojem, většinou ho neudělám. Když se o něco moc snažíte, většinou to nějak zamotáte. Takže jediné já stojící za světem je zapojeno do hry, a proto se říká, že Brahman se ve skutečnosti světem nestává – Brahman si hraje na to, že je světem, což je odlišné od práce na něm. Ale mějte na paměti, že i když jsem použil slova jeden a ústřední pro označení sebe sama, hinduisté nepoužívají stejný jazyk jinak než poeticky. Já není jedno. (The self is not one.) Namísto toho se o já mluví jako o neduálním. Opakem jednoho je mnoho nebo žádný, takže nelze nazývat sebe sama, protože to je exkluzivní (výlučná) myšlenka, a já nic nevylučuje. Advaita – nedualita – má být naprosto inkluzivním (zahrnujícím) druhem jednoty. Na dvourozměrný kus papíru můžete nakreslit trojrozměrný objekt a divák uvidí objekt ve třech rozměrech díky perspektivě, ale je to iluze. Třetí rozměr nelze nikdy vyjádřit na rovné ploše. Stejně tak *Advaita* je slovo používané specificky k označení toho, co leží za všemi logickými kategoriemi.

Jsme zvyklí používat slovo hra v opozici ke slovu práce, a tak hru považujeme za

něco triviálního a práci za něco vážného. Ukazuje se to v našem jazyce: „Jen si se mnou zahráváš.“ Ale také používáme slovo v netriviálním smyslu: „Slyšel jste Heifetze hrát na housle?“ V takovém případě odkazuje na vysokou uměleckou formu, ale stále je to hra. Když dělám filozofii – jako to dělám teď – cítím, že je to zábava, ale doufám, že se to podobá poslouchání někoho, kdo hraje krásnou hudbu. Nemluvím vážně, ale mluvím upřímně. Rozdíl mezi vážností a upřímností je v tom, že vážný je někdo, kdo mluví v souvislosti s možnou tragédií. Mohlo by to dopadnout úplně špatně, tak jsem nasadil vážný výraz jako voják na přehlídce nebo někdo u soudu nebo v kostele. Všechno je otázkou života a smrti. Což vyvolává základní otázku: „Myslí to Bůh vážně?“ A – samozřejmě – odpověď zní : „Ne.“ A tak je nejvyšší Já zcela k ničemu. Nezáleží na tom, protože přesahuje všechny hodnoty toho, co je lepší nebo horší, co je nahoře nebo dole, co je dobré nebo špatné. Splétá svět tak, že dobro a zlo spolu hrají jako černé a bílé figurky v šachové partii.

Děti si hrají s hlubokým pohlčením a fascinací. Matematici naprosto postrádají serióznost – je jim sakra jedno, jestli to, co dělají, má nějaké praktické uplatnění. Pracují na zajímavých hlavolamech a elegantních a krásných řešeních těchto hádanek. Hudebníci vytvářejí na nástroje řady zajímavých not. Proč některé skupiny lidí rády dělají, když nemusí nic dělat? Pokud vím, lidé se scházejí a dělají něco rytmického – tančí, zpívají a hrají hry. I při hraní kostek je nádherný rytmus protřepávání poháru a házení kostek na stůl. Nebo rozdávát karty v pokeru. Nebo pletení. Nebo dýchání. Je tolik způsobů, jak milujeme prožívání rytmu. Naše samotná existence je rytmus – probouzení, spánek, jídlo, pohyb. A o čem to všechno je? Opravdu to něco znamená? Vede to někam? Svět je v zásadě hra.

Když zkoumáte vibrace – zvláště pokud vibrace vnímáte jako pohyb vlny – zjistíte velmi zvláštní věc: nic takového jako půlka vlny neexistuje. V přírodě nikdy nenajdeme hřebeny bez údolí nebo údolí bez hřebenů. K žádnému zvuku nedochází, pokud mezi nimi nejsou údery a intervaly mezi nimi. Tento vlnový jev se odehrává na tolika škálách – rychlé vlně světla, pomalejších vlnách zvuku – a jsou tu i nejrůznější další procesy vlnění, jako je tlukot srdce, rytmus dechu, bdění, spaní, pohyb lidského života od narození do dospělosti až do smrti. A čím je vlna pomalejší, tím je obtížnější vidět, že hřeben a údolí jsou neoddelitelné, a tak se stáváme přesvědčeni o hře na schovávanou. Vidíme tedy údolí klesat, klesat, klesat a myslet si, že pokračuje věčně – že se už nikdy nezvedne nahoru do hřebene. Zapomínáme, že údolí implikuje hřeben a hřeben implikuje údolí. Nic takového jako čistý zvuk neexistuje – zvuk je zvuk/ticho. Světlo je světlo/tma. Světlo je pulzace – mezi každým pulzem světla je puls bez světla.

Tuto souhru lze vidět na způsobu, jakým hinduisté počítají čas – v jednotkách zvaných *kalpas*, které jsou dlouhé 4 320 000 let. Neberte to moc doslovně. Má to být symbolické nebo hrubé vodítko, na rozdíl od jakéhosi božského zjevení, na jehož základě lze dělat předpovědi a proroctví. U jedné celé kalpy se svět projevuje a v sanskrtu se tomu říká *manvantara*. V tu chvíli Brahman začíná hru na schovávanou skrýváním – skrývá se v každém z nás a předstírá, že jsme to my. Pak tato kalpa skončí a nastoupí další – *pralaya*. Toto je období, ve kterém Brahman, jak už to tak bývá, opouští tento akt a vrací se do sebe v pokoji a blaženosti. To je velmi logická

myšlenka. Co bys dělal, kdybys byl Bohem? Jak každé dítě ví, celá legrace věcí je vydat se za dobrodružstvím, hrát si, předstírat a vytvářet iluze – tedy vzory. Někdy je v hinduistickém myšlení svět reprezentován jako sen božstva a božství je ilustrováno jako dvojtvář: jedna tvář je pohlcena ve snovém světě a druhá tvář je probuzena a osvobozena. Jinými slovy, z hlediska já – tedy nejvyššího já – jsou dvě kalpy, které jsem právě popsal, simultánní. Ale pro lidskou spotřebu jsou pralaya a manvantara v mytologické podobě zastoupeny tak, že se vyskytují postupně.

Pokud tento bod chápete, uvidíte, že zmínky o tomto jevu jsou správně chápány tak, že ukazují na onen jev – tedy na doménu hlubší než egocentrické vědomí. Když se dostanete na dno egocentrického vědomí, dostanete se na jeho hranici, kterou je obrazně jeho smrt. Pak přejdete dovnitř k sobě samému, hlouběji než vědomá pozornost, a tím se dostanete dovnitř až na věčnost. Nepokračuješ *vpřed* do věčnosti. Pokračovat vpřed znamená čas – čím dál tím víc a víc času, v němž se věci točí a točí věčně. Ale jít dovnitř znamená jít věčně. (You don't go onward to eternity. To go onward means time—more and more and more time in which things go round and round forever. But to go in is to go to eternity.)

Můžeme tedy metaforicky hovořit o věčné hře na schovávanou, v níž já hraje samo se sebou. Zapomene, kdo to je, pak se připlíží za sebe a řekne: „Baf!“ A to je velké vzrušení. Samo sobě předstírá, že to začíná být vážné, stejně jako velký herec na jevišti. I když diváci vědí, že to, co vidí na jevišti, je jen hra, hercovo umění je pohltí – pláčou, smějí se a s očekáváním poposedávají na kraji sedadel. Jsou naprosto zapojeni do toho, o čem opravdu vědí, že je to jen hra. Tak to je to, co se tady děje. Brahman je ohromný herec s naprosto vynikajícím uměním, a to natolik, že Brahman sám sebe přesvědčí a cítí, že hra je skutečná. Všichni jsme Brahmanové, kteří hrají své vlastní role a hrají lidskou hru tak krásně, že Brahman je okouzlen, a právě tohle znamená okouzlení – pod vlivem zpěvu, hypnotizovaného, očarovaného, fascinovaného. A tou fascinací je Maya.

Dodělat:

Pochopme že, když se zamyslíme se nad rozpadem jediné kalpy, která se skládá ze čtyř yugas – yuga znamená „epochu.“ Názvy těchto epoch – *krita* (někdy nazývaná *satya*), *treta*, *dwapara* a *kali* – jsou založeny na hinduistické hře v kostkách, v níž jsou čtyři možné hody. Nejlepším hodem je čtyřka, která představuje krita, první éru, která trvá 1 728 000 let. Nikdy si tato čísla moc dobře nepamatuji, takže znovu, neberte to příliš doslovně. Druhým nejlepším hodem je trojka, což znamená treta – dlouhá něco kolem 1 296 000 let. Pak tu máme dwaparu – dlouhou 864 000 let – dva na hod kostkou. A nakonec jedna – nejhorší hod, Kálí. A tato yuga vydrží 432 000 let. Teď vidíte, co se tady děje. Když se poprvé začne projevovat, všechno je prostě nádherné, protože pokud byste mohli snít cokoliv, co byste chtěli snít, začali byste pravděpodobně s těmi nejsvědnějšími sny, jaké si lze představit. Ale než se dostanete k treta yuga, něco je trochu špatně. Krita je čtyřhranná – všechno je dokonalé a čtverec je starobylý symbol dokonalosti – ale treta je trojúhelník. Něco tu chybí; do obrazu vstupuje trocha nejistoty a nebezpečí. A než se dostaneme k dwapara, síly

světla a temnoty jsou si rovny – dualita, dvojice. Ale když se dostaneme ke Kálí, síla temnoty všechno překoná. Sečtěme si tyto údaje, počínaje tou „špatnou“ stránkou toho všeho. Vezměte si jednu třetinu treta yugy, jednu polovinu dwapara yugy a všechno kali yuga. Když sečtete všechnen ten čas, dostanete tu špatnou stranu, která zabírá téměř jednu třetinu kalpy. Co se to tu děje? Inu, není to pohled do kosmu, ve kterém jsou dobro a zlo tak rovnoměrně vyvážené, že se nic neděje. Podle tohoto názoru je zlo dost problematické na to, aby dalo dobru za své peníze šanci – musíte mít nějaký chaos, abyste proti němu mohli hrát hru na pořádek. (In this view, evil is just troublesome enough to give good a run for its money—you have to have some chaos in order to play the game of order against it.) Zvítězí-li pořádek, už se dál nehraje; zvítězí-li chaos, nebude další hra; jsou-li stejně vyrovnaní, je to patová situace. A tak se stane tohle: chaos sice vždy prohrává, ale nikdy není poražen. Je to dobrý smolař. A to je hra, která nestojí za nic. Když budete hrát šachy s protivníkem, který vás vždy dokáže porazit, brzy si s ním přestanete hrát, stejně jako přestanete hrát s někým, koho pokaždé porazíte. Ale pokud tam zůstane určitá nejistota výsledku, a vyhraje jen někdy, pak je to dobrá hra.

Znovu, to vše je pouhá číselná symbolika. Mytologie říká, že jsme nyní v Kálí Yuga, která začala krátce před rokem 3000 př. n. l., takže máme před sebou ještě dlouhou cestu, než tahle věc skončí – pokud trváte na tom, že to vezmete doslova. Samozřejmě, lidé už nějakou dobu mluví o tom, že svět je v Kálí Yuga. Existují egyptské nápisy zhruba z roku 6000 př. n. l., které popisují svět jako beznadějně mířící k psům. Zdá se, že stížnosti byly vždy.

Nad touto mytologií je třeba uvážit ještě jednu důležitou věc. Brahman je zastoupen ve třech aspektech – Brahma, princip vytváření; Višnu, princip zachování; a Šiva, princip ničení. Šiva – který je v hinduistických obrazech vždy reprezentován jako jogín – je zde velmi důležitý. On je ničitel v tom smyslu, že osvobozuje – rozbíjí skořápky vajec, aby například kuřata se mohla vylíhnout. Šiva také otevírá matky, aby se jim mohly narodit děti. Vyskytuje se i v úmyslných destrukčních činech, jako jsou ohně, a proto vyznavači Šivy rádi medituji po březích Gangy, kde se spalují mrtvá těla, protože zkázou se život neustále obnovuje. A Šivova milenka se jmenuje Kálí, která je mnohem horší než Šiva. Kálí má černou pleť a je neobyčejně krásná, ale má dlouhý jazyk a její zuby jsou jako tesáky. V pravé ruce drží šavli a v levé ruce nese za vlasy useknutou hlavu. Takže Kálí je to, čeho se většina lidí děsí – ona je hrůzně hrozná (she's the awful awfuls). Ona je vnější temnota, konec, princip úplné noci, a je někdy ztvárněna jako krvežíznivá chobotnice nebo pavoučí samice, která požívá svého manžela.

Ale v Indii jsou tací – například Šrí Ramakrišna -, kteří vidí Kálí jako nejvyšší bohyni matku. Pro ně má Kálí dvě tváře: hravou a děsivou, milující a požírající, spasitelku a ničitelku. Meditace o Kálí tak pomůže člověku spatřit princip světla v samých hlubinách tmy a vy to můžete udělat osobně tak, že půjdete do akvária a budete studovat příšery z hlubin, které vám jsou nejnepříjemnější. Meditovat tímto způsobem je jako dávat hnůj na půdu – ze všeho toho zdánlivě morbidního a skličujícího uvažování vyvstávají světlé věci. A vyznavači si uvědomují, že Kálí je tím nejvzdálenějším činem, který nejvyšší já může dát – symbolem naprostého odcizení od sebe samého. Stejně jako u dětí, které se předhánějí v tom, kdo dokáže

udělat ten nejodpornější obličej, se s postupem času věci zhoršují a zhoršují až do konce Kálí Yogy, kdy Šiva nasadí černou podobu s deseti pažemi a tančí tanec zvaný tandava, při němž je celý vesmír zničen ohněm. A když se Šiva otočí, aby opustil jeviště, spatříte na zátylku Brahmovu tvář – Stvořitele. A celé to začíná znovu.

Toto obsahuje určité myšlenky, které jsou Západu zcela cizí. Pro začátek, představa světa jako hry. Náš Pán Bůh na Západě bývá příliš seriózní a žádný ze slavných křesťanských umělců nikdy nemaloval Krista, který se směje nebo úsmívá. Vždycky je to taková tragická postava, která má v očích výraz, který říká: „Jednoho dne se musíme sejít a velmi vážně si popovídat.“ A pak je tu pojem cyklického času.

A pak je tu pojem cyklického času. Většina z nás žije v lineárním čase, který sahá až k vlivu svatého Augustina a jeho výkladu Bible. Nějakou dobu bylo v módě v moderní učenosti tvrdit, že judaismus nám dal představu historie, ale hinduisté se vůbec nezajímají o dějiny – nebo alespoň až do nedávna ne – k naprostému rozhořčení historiků. Neexistuje způsob, jak najít písemné důkazy o věku většiny hinduistických textů, protože se zajímají pouze o lidské události jako archetypální události – jako opakování velkých mytologických témat. Takže pokud dokument začíná jistým dobrodružstvím, které se přihodí králi Tomu-a-Tomu – kterého v té době všichni znali – v příští generaci změni jméno minulého krále na jméno současného krále, protože příběh byl stejně typický a oni jen chtěli použít jméno krále, kterého všichni znají.

Na druhou stranu, podle našich učenců byli Židé historicky smýšlejší, protože si pamatovali příběh o svém původu od Adama a Abraháma, velkou událost osvobození z Egypta a triumfální vládu krále Davida. Pak to jde z kopce, jak se jiné politické síly stávají silnějšími a silnějšími, a tak se lidé upínají k myšlence, že jednoho dne nastane Pánův den a přijde Mesiáš, skoncuje s dějinami a dojde k obnově ráje. Vidíte, tohle je lineární. Není tu představa, že by svět byl stvořen už mnohokrát předtím a že by se už mnohokrát chýlil ke konci. Je tu jasný postup od začátku do konce, od alfy k omeze. A když o tom svatý Augustin přemýšlel, uvědomil si, že cyklický čas by pro křesťanství nefungoval – znamenalo by to, že Ježíš by musel být ukřižován pro spásu světa znovu a znovu. To, co nazývají jediná, úplná, dokonalá, dostatečná oběť, obětování a zadostiučinění za hříchy celého světa, by nemohlo být. Takže, jednou stačí. Augustin si samozřejmě spletl hierarchii. Je pravda, že existuje jedna oběť, ale ta je v rovině věčnosti. V rovině času se mohou věčné věci opakovat znovu a znovu. Ale nám byl předáván lineární čas, takže vždy přemýšlíme o vývoji, který nás plynule a rychleji zavede do stále dokonalejšího světa. Myslím, že to ukazuje na poněkud naivní pohled na lidskou přirozenost. Lidé mají tendenci rozbíjet, co vytvoří, a říkat: „Udělejme to celé znovu.“ Takže si nemyslím, že je příliš realistické myslet si, že se lidské bytosti budou zlepšovat a zlepšovat a zlepšovat, protože je to brzy omrzí a rozhodnou se být co možná nejstrašnější. V nacismu určitě ten prvek byl – jak hrozné to může být? Jak brutální? Jak destruktivní? V každém z nás je prvek reprezentovaný Šivou Kálí – je tam vždycky. Hinduisté se takto dívají na svět s tvrdým realismem, vidí hrůzu i velkolepost, lásku a zuřivost jako dvě tváře téže věci. Můžete se na to podívat a zamyslet se nad tím, jestli je možný nějaký mír, protože tyto cykly pokračují dál a dál a dál bez konce. Dokonce i hinduisté si někdy kladou otázku, jestli

to Brahmana někdy unaví, ale Brahmana ne, protože vás unavují jen věci, které si pamatujete. Brahman si nemusí nic pamatovat, protože pro sebe nemá čas – je jen věčné nyní. Tajemství, jak se probudit z dramatu – všech těch nekonečných cyklů – spočívá v tom, uvědomit si, že existuje jen přítomnost. Je to jediná doba, která existuje. A když se k tomu probudíte, končí nuda a vy jste z cyklů vysvobozeni – ne v tom smyslu, že zmizí, ale že už jimi neprocházíte. No, sice jimi projdete, ale uvědomíte si, že nikam nejdou. A ani se nesnažíte pospíchat a dostat se na konec všeho rychleji, protože stejně jako v hudbě, smyslem poslechu není dostat se na konec skladby – můžete sedět se zájmem a nechat to všechno být. Na každý detail života se můžete dívat novým způsobem a říkat: „Ach! Podívejte!“ Tím, že člověk žije úplně tady a teď, se mu oči otevírají údivem.

14

Zasvěcení a nezasvěcení (*Insiders and Outsiders*)

Já není něco, do čeho vcházíme, ale z čeho vycházíme. Říkáme: „Přišel jsem na tento svět,“ jako – přišel odněkud úplně odjinud, odněkud zvenčí, ale to neděláme. Vycházíme z tohoto světa, stejně jako listí ze stromu. Jsme vyjádřením světa a vyjádřením sebe sama – základem, pozadím všeho, co v podstatě je. Takže chci diskutovat o lidském světě jako o sobě. (So I want to discuss the human world as the self.)

Ve známé historii lidí existovaly tři typy kultur – nazveme je loveckými, zemědělskými a průmyslovými. Nejdříve byly lovecké kultury a zemědělské kultury vznikly, když lovci osídlili určité oblasti a naučili se hospodařit, čímž vznikla společenství. A když takto kultura změnila způsob života a z lovců se stanou zemědělci, nastanou dvě velmi důležité změny. Za prvé, v lovecké kultuře je každý odborníkem na vše – tráví spoustu času sám v lesích, kopcích a na pláních, takže musí umět vyrábět oblečení, vařit, stavět stavby, bojovat, jezdit na koni a všechno možné. Když se ale lidé usadí v komunitách, začne dělba práce, protože je praktičtější, když žijí spolu, aby se určití lidé specializovali na některé úkoly a jiní se specializovali na jiné.

Za druhé, lovecké kultury a agrární kultury se velmi liší, pokud jde o náboženství. V lovecké kultuře je hlavní náboženskou postavou šaman a šaman je zvláštní jedinec. Nemyslím tím zvláštní divný nebo podivný, ale spíš v prastarém smyslu slova, které naznačuje smysl pro magii. Šaman je někdo se zvláštním typem citlivosti, který se zasvětil do šamanismu tím, že se sám na dlouhou dobu vydá do hlubin lesa nebo do výšin hor. V této izolaci se setkává s oblastí vědomí, které říkáme všelijaká jména – duchovní svět, předkové, bohové, cokoli. A šamanova znalost tohoto světa mu dává zvláštní sílu léčení, proroctví a magie. K šamanům je třeba poznamenat hlavně to, že jejich zasvěcení pochází od nich samotných. Jinými slovy, není jim dána jejich moc ani autorita od žádného náboženského řádu nebo guru. Na druhou stranu, náboženskou postavou agrární komunity je kněz. A kněz vždy přijímá svoji moc od společenství kněží nebo konkrétního guru – jinými slovy od tradice. Tradice je v agrární komunitě zcela důležitá.

Celkem rozumně byly první obce ohrazeny. Hradby byly stvořeny z palisád, a proto

mluvíme o lidech, kteří jsou uvnitř nebo za palisádami. Tato primitivní, palisádovitá společenstva se často z pochopitelných důvodů usadila na rozcestí – tam se kříží cesty a potkávají se lidé. Takže tyto obce mohly mít čtyři brány s křížením hlavních ulic, které okamžitě zřizují čtyři čtvrtě města. Je zvláštní, že v hinduistické společnosti existují čtyři kasty založené na čtyřech základních druzích práce – kasta kněží, Brahman; kasta vládců a válečníků, Kshatriya; kasta obchodníků, Vaishya; a kasta dělníků, Sudra. To jsou čtyři hlavní role ve světě usídleného lidstva.

Když vstoupíte do společnosti, narodíte se do jedné z těchto kast, což je pochopitelné v komunitě bez generalizovaného systému vzdělávání, který vás vyzývá, abyste zvážili myšlenku, že byste se mohli stát čímkoliv. Když ve společnosti kast vyrostete jako syn tesaře, nikdy tě nenapadne dělat něco jiného než tesaře – proč bys to dělal? Možná se staneš *lepší* tesařem než tvůj otec, ale to je tak všechno, protože takový život je pro tebe přirozený – nepovažuješ ho za nijak zvlášť závadný. Samozřejmě – jak se stalo v Indii – v průběhu času se u tohoto typu společnosti vyvinou nejrůznější komplikace, rituály a zákazy, kvůli nimž je systém zkorumpovaný, nespravedlivý a těžkopádný.

Kromě toho, když vyrůstáte v tomto typu společnosti, procházíte evolucí svého rozvoje v rámci své kasty. Začínáte jako student nebo učeň – *brahmacharya* – a pak se nakonec stanete hospodářem, stádium *grihastha*. Hospodář má dvě povinnosti: *artha* - povinnost občanství jako účastnit se politického života komunity a *kama*, pěstovat smysly estetické a smysly krásy – umění lásky, zkrášlování, oblékání, vaření a podobné věci. Takže *Kama sūtra* je Písmo o lásce – velký hinduistický manuál o sexuálním umění. Každé dítě by si mělo po dosažení puberty přečíst Kámasútru, aby získalo nějaký smysl pro to, jak se milovat, aniž by se chovalo jako pouhý pavíán. Pak je tu *Arthashastra*, což je Písmo svaté pro kastu Kšatrijů. Ale pro všechny kasty, mimo stádium hospodáře, je tu také povinnost *dharmy* a toto slovo má v sanskrtu více významů – právo, spravedlnost, správnost, metoda. Takže když mluvíme o Buddhadharmě – Buddhově doktríně – znamená to „metodu“, nikoli „zákon“. V každém případě se občan v tomto druhu společnosti musí podřídit dharmě, tedy rituálním, etickým a morálním pravidlům hry pro komunitu.

Nyní, když člověk projde těmito stadii a splní tyto povinnosti a nejstarší dítě se ujalo vedení domácnosti, může nyní otec či matka vstoupit do úplně nové životní etapy – do *vanaprasthy*, což znamená „obyvatel lesa.“ Vidíte, co se stalo? Vyšli jsme z lesa jako lovci, usadili se v obci a oddávali jsme se společenským hrám světa, které jsou pro každého dharmou nebo povinností. V dávných dobách, jakmile jste splnili tyto povinnosti, jste skutečně vyšli do lesa a stali se z vás – ze všeho – *sramana*, má se za to, že souvisí se slovem šaman. Jedinec tedy hrál hru světa a pak odešel sám, aby zjistil, kdo doopravdy je.

Máte koncepci role – koncepci masky – sebe sama, protože jiní lidé vám říkají, kdo jste. Při každé společenské příležitosti neustále říkáme ostatním lidem, kdo jsou v našich nejčastějších poznámkách. Všechno k tomu vede. To, jak se já chovám k tobě a to, jak se ty chováš ke mně, mi říká, kdo jsem já a kdo jsi ty. Čtete tato slova nebo mě posloucháte, takže se ze mě stává něco jako učitel a říkáte si, že jste něco jako student. V práci nebo doma nebo mezi tím vám všichni kolem říkají, kdo jste,

tím, že od vás očekávají určité chování, a pokud jste rozumný a společenský člověk, chováte se tak, protože to se od vás očekává.

Takže sramana nebo vanaprastha nejprve trénují *maunu* – slib mlčení, který může trvat měsíce nebo roky. Asi po měsíci přestanete myslet slovy, a to je velmi zvláštní. Přestanete klasifikovat a kodifikovat svět myšlením, takže všechny vaše smysly nabývají ohromné intenzity – západy slunce se zdají neuvěřitelně živější a květy jsou kouzelnější. A v této chvíli bude nový vanaprastha hledat průvodce nebo gurua, který prošel celou disciplínou jógy, protože nový ustupující (the new retreatant) může ztratit veškeré morální zábrany a dostat se do problémů. Proto se říká, že když guru přijme studenta, guru se stává zodpovědným za karmu tohoto jedince, což znamená „činnost“, ale také „výsledky činnosti“. A nový vanaprastha odstraní všechny znaky, které by jej identifikovaly jako konkrétního člověka – opustí své jméno, oblékne si nějakou žlutou róbu, oblekne si bederní roušku nebo se svlékne do naha, často se zakryjí popelem a vlasy si rozčuchají. Už se o sebe nestarají, protože jsou teď mimo palisády (out of pale).

Takže tady máte podivuhodný mikrokosmos – politickou a sociální analogii projevů a stažení světů, toho, že já si hraje na to, že jsme všichni, a pak – jak se každý jedinec dostane do mokši – samo si uvědomí, že je to ono samo. A jsou tam čtyři kasty, stejně jako jsou čtyři yugasy v cyklu kalpa. A odchozí stav vanaprasthy je vyšším evolučním stavem než člověk v lovecké kultuře, která je primitivní. Vanaprastha se jen tak nevrátí tam, odkud přišel – dostal se ve spirále do rovnocenné pozice, ale na vyšší úroveň. To, co v mezidobí získali, je sebeuvědomění. Vidíte, není legrace být šťastný a nevědět to – potřebujeme určitou rezonanci. Sebevědomí je ozvěnou v našich hlavách – ozvěnou toho, co děláme, ale nebyli bychom si vědomi, že děláme, kdyby tu nebyla ozvěna. Takže sebevědomí je neurologická rezonance.

Nicméně rezonance může být problematická, pokud není správně propracovaná. Můžete mít ozvěny, které se nezastaví. Půjdete někam do velké jeskyně a zakřičíte: „Ahoj!“ a v dálce se pořád a navždy opakuje „ahoj“ . To je velmi matoucí. Je to takové vrčení, do kterého se může dostat sebevědomí, a tomu říkáme úzkost. Když si znovu a znovu říkám: „Udělal jsem správnou věc?“ – pokud si sám sebe neustále uvědomuji jakýmsi úzkostným, kritickým způsobem – moje rezonance je příliš vysoká a já jsem zmatený a nervózní. Ale když se naučíte, že sebevědomí má své meze, že sebeuvědomění vám nemůže umožnit, abyste se zbavili chyb, můžete se naučit být spontánní navzdory tomu, že jste si vědomi sami sebe. A můžete si vychutnat ozvěnu. Takže poté, co se u nich v průběhu života vyvinulo sebevědomí, stal se vanaprast opět dítětem. Získají to, o čem Freud řekl, že má dítě na začátku – „oceánský pocit“, že je jedno s vesmírem. Vanaprastha to získá zpátky. Není to však oceánský pocit dítěte – je to oceánský pocit dospělého člověka. Psychoanalytici o tom nediskutují, protože podle nich jsou všechny oceánské pocity regresivní. Ale vyzrálý oceánský, se od nezralého oceánského pocitu liší stejně jako dub od žaludu. A můžete mít ten pocit naprosté jednoty s kosmem, aniž byste zapomněli na pravidla společenské hry s ohledem na vás. Jinými slovy to neznamená, že zapomenete svou adresu, telefonní číslo a křestní jméno – to vše si pamatujete a v případě potřeby hru hrajete, ale vždy víte, že je to hra. Jak si tedy může jedinec uvědomit, že je

univerzálním já? Jakým způsobem si může člověk, který má dojem, že se jedná o samostatného jedince uzavřeného v pytli z kůže, efektivně uvědomit, že se jedná o Brahmana? To je samozřejmě zvláštní otázka. Navrhuje cestu na místo, kde už jsi. Teď je pravda, že možná nevíte, že tam jste, ale jste. A pokud se vydáte na cestu na místo, kde se právě nacházíte, navštívíte mnoho jiných míst, než je místo, kde se právě nacházíte, a možná díky nějaké dlouholeté zkušenosti zjistíte, že všechna místa, kam se vydáte, nejsou místem, které byste chtěli najít. Možná vás napadne, že jste tam byl už na začátku. A to je dharma neboli „metoda“, jak to slovo raději překládám. To je metoda, kterou v zásadě používají všichni guruové a duchovní učitelé. Takže jsou to všechno podvodníci.

Proč používat *podvodník* jako slovo k jejich popisu? Věděli jste, že je strašně těžké schválně překvapit sebe sama? Musí to za vás udělat někdo jiný, a proto je tak často nutný guru nebo učitel. A existuje mnoho druhů guruů; ale mezi lidskými guruy jsou hranatí (square) guruové a bijící (beat) guruové. Square guruové vás provedou běžnými kanály, beat guruové vás zavedou prostředky, které jsou vskutku velmi podivné – jsou to darebáci. Také přátelé mohou působit jako guruové. A pak jsou guruové, kteří nejsou lidé, jako okolnosti nebo knihy. Bez ohledu na to je úkolem guru ukázat tazateli nějakým efektivním způsobem, že už je to, co hledá.

V hinduistických tradicích se uvědomění si, kdo skutečně jste, nazývá *sadhana*, což znamená „disciplína.“ Sadhana je způsob života, který je třeba následovat, abyste se vymanili z iluze, že jste jen v kůži zapozdřeného ego. Sadhana zahrnuje jógu, která má sanskrtský kořen *yuj*, což znamená „spojit se“, a právě z tohoto kořene máme anglická slova *yoke*, *junction* a *union* (jařmo, křižovatka a unie). Přísně vzato, jóga znamená „stav svazku“ – stav, v němž individuální já, *jivatman*, zjistí, že je v konečném důsledku atman. Takže jogín je někdo, kdo si ten svazek uvědomil. Ale normálně se jóga jako slovo tímto způsobem nepoužívá; běžně se používá k popisu praxe meditace, kdy člověk přichází do stavu svazku, a v tomto smyslu je jogín cestující nebo hledající, který je na cestě k tomuto svazku. Samozřejmě, striktně řečeno, neexistuje způsob, jak se dostat na místo, kde už jste. Ani sebevětší hledání neodhalí vlastní já, protože veškeré hledání implikuje absenci vlastního já – velkého já, Já s velkým J. Takže hledat je znamená odstrčit je. A praktikovat disciplínu k jejímu dosažení znamená odkládat realizaci.

Jedna slavná zenová historka vypráví o mnichovi sedícím v meditaci. Mistr jde kolem a ptá se: „Co to děláš?“ A mnich odpoví: „Ach, medituji, abych se stal Buddhou.“ Mistr se posadí opodál, zvedne cihlu a začne ji leštit. A mnich se ptá: „Co to děláš?“ Mistr povídá: „Ach, já tu cihlu leštím, abych z ní udělal zrcadlo.“ A mnich říká: „Žádné leštění cihly ji nedokáže proměnit v zrcadlo.“ Na což mistr odpovídá: „A ani sebevětší množství zazenu tě nepromění v Buddhu.“ Tento příběh se v novodobém Japonsku příliš nelíbí.

Předpokládejme, že bych vám řekl, že právě teď jste velké Já – Brahman. Možná cítíte jakési intelektuální sympatie k této myšlence, ale ve skutečnosti ji necítíte. Hledáte způsob, jak to cítit – nácvik, jak se tam dostat. Ale ve skutečnosti to nechcete cítit; bojíte se toho. Takže provádíte ten či onen trénink, abyste to mohli odložit, abyste cítili, že máte před sebou dlouhou cestu, a možná až si dost vytrpíte, *teprve*

pak si uvědomíte, že jste atman. Proč to odkládat? Protože jsme vychováváni v sociálním schématu, které nám říká, že si musíme zasloužit to, co dostaneme, a cena, kterou musíme zaplatit za všechny dobré věci, je utrpení. To vše je však pouhý odklad. Bojíme se vidět pravdu tady a teď. A kdybychom měli tu odvahu (drzost, nervy - nerve) – víte, opravdovou odvahu – hned bychom to viděli. Ale to je okamžik, kdy okamžitě cítíme, že bychom neměli mít takovou odvahu, protože by to bylo hrozné. Koneckonců, máme se cítit jako ubohé malé já, které musí pracovat, pracovat a trpět, aby se stalo něčím vzdáleným a velkým, jako Buddha nebo *jivanmukta* – někým, kdo se stane osvobozeným.

Takže můžeš kvůli tomu trpět. Jsou různé způsoby, jak to udělat. Můžeš se ukáznit, získat kontrolu nad svou myslí a dělat všemožné neobyčejné věci – jako třeba pít vodu prdelí nebo vystrkat burák na vysoký kopec nosem. Můžeš dosáhnout nejrůznějších úspěchů. Ale nemají absolutně nic společného s realizací sebe sama. Uvědomění si vlastního já v zásadě závisí na tom, zda toho necháte být stejně, jako když někdo něco předvádí, a my řekneme: „Ale no tak, nech toho.“ A někteří lidé toho mohou nechat – smějí se, protože si najednou uvědomí, že si ze sebe dělali blázny. To je tedy úkolem šejdíře – gurma, učitele –, aby vám z toho pomohli. A za tímto účelem guru přijde s různými triky, aby vás z toho dostal. A možná, že až budete mít dostatek disciplíny, frustrace a utrpení, tak se toho všeho konečně vzdáte a uvědomíte si, že jste tam byli od začátku a že vůbec nebylo co si uvědomit. Vidíte, guru je velmi chytrý. Nevyjde do ulic, nekáže a neřekne vám, že je třeba vás přeměnit – sedne si pod strom a čeká. A lidé začnou přicházet a přinášet své problémy a návrhy guruovi a guru jim odpovídá a úkoluje je takovým způsobem, který považují za vhodný pro jejich situaci. Nyní, pokud máte tenkou skořápku, a vaše maska se snadno sundá, guru použije snadnou metodu. Řekne: „Nech toho, Šivo! Přestaň předstírat, že jsi tady ten chlap. Já vím, kdo jsi!“ Ale většina lidí na to nebude reagovat. Většina lidí má velmi silné skořápky, takže guru musí vymyslet způsoby, jak ty skořápky rozlousknout.

Abyste porozuměli józe, měli byste si přečíst Patanjaliho Jóga Sútru. Existuje tolik překladů a já si nejsem jistý, který je nejlepší. Tato sútra začíná: „Teď je jóga vysvětlena.“ To je první sloka a komentátoři říkají, že “ted” v tomto kontextu nese význam, že se předpokládá, že znáte jiný materiál předem. Konkrétně máte být civilizovanou lidskou bytostí ještě před tím, než začnete s jógou – předpokládá se, že jste byli disciplínami v artze, kama a dharmě. Měl jste se věnovat politice, umění smyslnosti a spravedlnosti dříve, než jste mohl začít s jógou. Dalším veršem je „Yogash chitta vritti nirodha“, („Jóga je zastavení revolucí mysli,“) a to může znamenat mnoho věcí – zastavit vlny mysli, dosáhnout dokonale klidné mysli, přestat úplně přemýšlet nebo dokonce odstranit veškerý obsah z mysli. Jak to můžeš udělat? No, sutra pokračuje, aby vám dala konkrétní kroky: *pranajama*, *pratyahara* *dharana*, *dhyana*, a *samadhi*.

Pranajama znamená ovládání dechu; *pratyahara* odkazuje na předběžné soustředění; *dharana* je intenzivnější forma soustředění; *dhyana* – stejná *dhyana*, z níž pochází slovo zen – znamená hluboký svazek mezi subjektem a předmětem; a pak je tu *samadhi* – dosažení nedualistického vědomí. Vidíte, co se tady děje? Nejprve se

naučíte ovládat dech. A dýchání je velmi zvláštní věc, protože dýchání může být vnímáno jako úmyslná i neúmyslná akce. Cítíte, že dýcháte, ale zároveň cítíte, že vás to dýchá. A v józe jsou různé propracované způsoby dýchání, které je velmi zábavné cvičit, protože se na nich můžete docela sjet. Takže tahle sůtra vás naladí na nejrůznější triky, a pokud jste bystrí, možná si v této chvíli začnete některé věci uvědomovat.

Ale pokud nejste příliš bystrý, budete muset pokračovat v práci na koncentraci. Naučíte se soustředit mysl na jeden bod. Tohle může být naprosto fascinující podnik. Tady je jeden způsob, jak to vyzkoušet: najít nějaký světlý, leštěný povrch – řekněme na mědi nebo skle nebo tak něco – a vybrat na něm nějaký odraz světla. Teď se na to podívejte a zaostřete oči tak, aby se světlý bod zdál být rozmazaný, jako rozmazaný kruh. Uvidíte určitý vzor rozmazané skvrny a bude báječné dívat se na to. Pak znovu zaostřete oči, podívejte se na intenzivní světlo a jděte hluboko do něj, jako když spadnete do trychtýře, a na konci trychtýře je toto intenzivní světlo. Jen běžte dovnitř a dovnitř a dovnitř – je to nanejvýš vzrušující zážitek.

Takže takto trénuješ, když tě guru najednou probudí. A řekne: „Proč se díváš na to světlo?“ A vy koktáte cosi o tom, že toužíte po realizaci, protože žijeme ve světě, v němž se ztotožňujeme s egem, a proto se dostáváme do potíží a trpíme. A guru se ptá: „No, bojíte se toho?“ A vy odpovíte: „Ano.“ No, pak vás guru upozorní, že jediné, co děláte, je cvičení jógy ze strachu – jen utíkáte a utíkáte pryč. A jak daleko si myslíte, že se můžete dostat k realizaci skrze strach? A tak si pomyslíte: „No, teď musím cvičit jógu, ale ne motivovanou strachem.“ A celou tu dobu vás guru pozoruje. Jsou to velice citliví lidé a vědí přesně, co děláte – vědí přesně, jaký máte motiv. Takže vás nakopnou tím, že vás motivují čistotou, což znamená, že získáte velmi hlubokou kontrolu nad svými emocemi. Takže se snažíte nemít nečisté myšlenky. Snažíte se a snažíte a možná se vám podaří potlačit co nejvíce nečistých myšlenek a pak se jednoho dne guru zeptá: „Proč potlačujete své myšlenky? Jaký je váš motiv?“ A pak zjistíte, že jste měl nečistý motiv, protože jste se snažil mít čistou mysl. Udělal jsi to ze stejného starého důvodu. Od samého začátku jste se bál, protože jste chtěl obehřát vesmír.

Nakonec uvidíte, jak je vaše mysl šílená. Může chodit jen v kruzích. Všechno, co vaše mysl dělá, aby se dostala z pasti, ji bezpečněji drží v pasti. Každý krok k osvobození vás ještě víc svazuje. Začal jste s melasou v jedné ruce a peřím v druhé a guru vás donutil zatleskat rukama a pak vám řekl, ať peří seberete. A čím víc se o to snažíte, tím větší nepořádek naděláte. Mezitím, jak se stále více a více zapojujete do tohoto kuriózního procesu, guru vám řekne, jak postupujete. „Dnes jste dosáhl osmé etapy. Blahopřeji! Teď už vám zbývá jen padesát šest kroků. A když se dostanete k té čtyřiašedesáté etapě, guru ví, jak to roztočit a všechno to dotáhnout do konce, protože pořád doufáte, že tu věc dostanete, stejně jako byste mohli vyhrát nějakou cenu nebo získat skvělou práci nebo vysoké vyznamenání a konečně někým být. To byla po celou dobu vaše motivace, jen velmi duchovní. Není to pro světské uznání, ale chcete, aby vás poznali bohové a andělé – je to stejný příběh na vyšší úrovni.

Takže guru pořád drží všechny tyhle návnady a student se pořád chytá na návnadu. A guru drží další návnady, dokud si student neuvědomí, že jen běhá ve veverčí kleci

rychleji a rychleji. Myslím tím, že student udělá obrovský pokrok, ale nikam se nedostane. A takhle vás guru podvádí. Guru působí na uvědomění těmito metodami, až nakonec zjistíte, že vy – jako ego, jak běžně nazýváte svou mysl – jste zmatek. A tohle prostě nemůžete udělat. Nemůžete to udělat žádným ze způsobů, které vám byly předloženy. Nyní se můžete soustředit, to ano, ale zjistíte, že jste se soustředili ze špatného důvodu a neexistuje způsob, jak to udělat ze správného důvodu.

Tohle dělal Krishnamurti. Byl to velmi chytrý guru. A začátkem dvacátého století mystický G.I. Gurdjieff také, i když stejnou hru hrál jiným způsobem. Nutil své studenty, aby se neustále pozorovali sami, a říkal jim, aby nikdy, nikdy nebyli roztržiti. A japonští učitelé šermu dělají to samé. Jejich prvním ponaučením je být neustále ve střehu, protože nikdy nevíte, kde a kdy k útoku dojde. Víte, co se stane, když se snažíte být pořád v pohotovosti? Přemýšlíte o tom, že budete ve střehu – nejste ve střehu. A jsi beznadějnou kořistí nepřítelů. Trik je tedy v tom být jednoduše vzhůru a uvolněný. Pak vám fungují všechny nervy a kdykoliv přijde útok, jste připraveni. Velcí učitelé to přirovnávají k sudu s vodou – voda je v sudu, a jakmile do sudu uděláte díru, voda prostě vyteče. Nemusí o tom přemýšlet. Stejně tak, když je mysl ve správném stavu, je připravena reagovat jakýmkoliv směrem, aniž by měla pocit, že je napjatá nebo úzkostná. A ve chvíli, kdy se něco stane, je to přímo tady, protože to nemuselo nic překonávat, jako vracet se z opačného směru, aby reagovalo na útok. Vidíte, pokud jste nastaveni na to, že útok má přijít odtamtud, a ten přijde odsud, musíte se odtamtud stáhnout a přijít sem, ale to už je pozdě. Tak si sedněte doprostřed a nečekejte, že útok přijde z nějakého konkrétního směru.

V józe můžete být pozorní, koncentrovaní a ostražití, ale jediné, co vás kdy naučí, je to, co nedělat – jak *nepoužívat* mysl. Musíš to prostě nechat, jako jít spát. Nemůžeš se pokoušet usnout. Stejně je to s trávením jídla – nemůžete se pokoušet trávit jídlo. A stejně je to s osvobozením – musíte to nechat probudit se. Když zjistíte, že neexistuje žádný způsob, jak si to vynutit, možná si to přestanete vynucovat. Ale většina lidí tomu nevěří. Říkají: „No, to u mě nebude fungovat. Jsem velmi nevyvinutý. Jsem jen malé ubohé já a když je nebudu nutit, nic se nestane. Zním pár lidí, kteří si myslí, že musí bojovat a namáhat se, aby střeva pracovala – myslí si, že musí pracovat na tom, aby se to uskutečnilo. To vše je však založeno na nedostatku víry – nikoli na důvěře v život. Jak přimět lidi, aby věřili životu? Musíš je obelstít. Nechtějí skočit do vody, tak je tam musíte hodit. A pokud se nechtějí nechat hodit, budou chodit na hodiny potápění nebo číst knihy o potápění nebo dělat přípravná cvičení nebo stát na kraji skokanského prkna a vyptávat se, jaký je správný postoj, dokud někdo zezadu nepřijde a nenakopne je do zadku, aby je do vody dostal.

A je tu ta nejúžasnější hra, která se odehrává v celé oblasti jógy a duchovní praxe. Budete ohromeni. Jednou z her je najít ve vás malou vadu, která opravdu funguje – protože každý má uvnitř své místo, kde se může trochu třást – něco, za co se stydí. A někdy si myslíme, že to vidí i jiní – že někde hluboko uvnitř jsme ti hrozní. To se projevuje v náboženské soutěži. Řekněme, že máte za sebou léta terapie a setkáte se s nějakými katolíky. Řeknou něco jako: „No, ta terapie je samozřejmě v pořádku, ale zdaleka to nestačí.“ Nebo jste katolík a jdete mezi buddhisty. Řeknou: „Ano, katolicismus učí některé základní ctnosti, ale nepřibližuje se k jádru věcí a nemá tak

propracovaný systém meditace jako my.“ Nebo jste budhista a navštívíte hinduistickou skupinu. Řeknou: „Buddhismus je skvělý až do určitého bodu. Mohou dosáhnout velmi vysokého stupně realizace, ale je něco mnohem vyšší, kam se prostě nedostanou. A tohle najdete po celém světě – každý tvrdí, že má tu malou esenci navíc, kterou ostatní nemají.

Co se to tu děje? Jsou to všechno podvody? Chtějí všichni jen to, aby vás dostali do své společnosti? Někdy ano. Ale jindy se jen snaží zjistit, jestli na to skočíte – prostě vás testují. Tomu se říká *upaya* – „zručná metoda“. A když skočíš na příslib té malé speciální věcičky, která má být hned za rohem, tak tě dostanou. Nebo spíš jste se dostali do mixu a musíte na tom pracovat a pracovat a tak dále, dokud nezjistíte, že z tebe udělali opici. A dělali z tebe opici, protože z tebe mohli dělat opici. Ještě jste nedorazil. Ještě jsi neměl nervy být sebou – být sám sebou, vždycky jsi musel cítit, že za tím něco je, něco jiného, něco vyššího nebo lepšího. Proto mají skupiny jako zednáři takový úspěch. Mají třiatřicet stupňů a po tom žebříku se dá šplhat celý život – čím víc stupňů, tím líp. Některé skupiny mají stovky stupňů a mají nesmírný úspěch, protože své osvobození můžete odkládat na neurčito. Ale když ho dostanete, stane se to okamžitě. A stane se to okamžitě, ať už do toho vložíte třicet let praxe, nebo tři minuty – je to stejné osvobození.

Vraťme se k vanaprasthovi – osobě v hinduistické společnosti, která celý život hrála společenskou hru a nyní se věnuje sebeobjevování. To bylo vlastně něco, co bylo dovoleno volněji ve středověké západní společnosti, která uctívala a povzbuzovala poustevníky, mnichy a jeptišky různých typů. V Indii se nedalo přidat k jiné kastě, ale v evropské společnosti to bylo snazší – stačilo se stát gramotným (duchovní prostě znamená „gramotný člověk“). Mohl ses narodit jako nevolník, vstoupit do kláštera, stát se gramotným, stát se knězem nebo dokonce arcibiskupem. Byl to jediný způsob, jak zkřížit kasty, a díky gramotnosti se náš kastovní systém nakonec začal hroutit, protože jsme dostali nápad zvolit si vlastní povolání – tedy nejen následovat to, co dělali jeho rodiče.

Ale opuštění typické společenské hry není v současné společnosti podporováno. Katolická církev a některé další náboženské instituce podporují poustevníky a kláštery, ale jsou ve velké menšině. A nemůžete se jen tak odhlásit ze hry na vlastní pěst bez obrovských potíží. Pokud to uděláte, jste vnímán jako povaleč a chudý příživník. Někteří lidé opustí vysokou školu, protože si myslí, že je to hloupost – možná jim říkáme beatnikové –, ale městu se to moc nelíbí. Víte, tihle odpadlíci nevlastní ten správný typ aut, takže místní prodavač aut na nich nevydělá; a nemají trávníky, takže jim nikdo nemůže prodávat sekačky na trávu; a ve skutečnosti nepoužívají myčky nádobí ani jiné spotřebiče, protože je vlastně ani nepotřebují. A nosí modré džíny a podobné věci, takže místní obchody s oblečením se cítí poněkud zneklidněny tím, že mají kolem sebe lidi, kteří mají velmi málo a žijí velmi jednoduše. No, to nemůžou dopustit. Každý musí žít komplikovaně – musíte mít ten správný typ auta, který vás identifikuje jako osobu s podstatou, statusem a tak.

Proč je to problém? Ve společnosti se vždy najde nezanedbatelná menšina lidí, kteří se nepřidávají, ale nejisté společnosti jsou nejvíce netolerantní k těm, kteří se nezúčastňují hry. Tyto společnosti si jsou tak nejisté platností svých pravidel hry, že

požadují, aby tuto hru hrál každý. Tak tohle je dvojitá slepota. Nemůžete říct člověku, že musí hrát, protože pak po něm požadujete, aby udělal něco, co bude přijatelné pouze v případě, že to udělá dobrovolně. Takže „každý musí hrát“ je ve Spojených státech pravidlem a je to pravidlo ve většině demokratických vlád, protože jsou velmi nesví – každý je zodpovědný, alespoň teoreticky. To je děsivé. Pokud si někdo může údajně dělat, co chce, nebo si myslet, co chce, znamená to, že jsme všichni neklidní. Proto se musíme stát stále více konformními. Drsný individualismus vždy vede ke konformismu. Lidé se bojí, nahnou se do stáda, nosí stejné oblečení a oblečení je čím dál tím nudnější a fádňější.

Demokracie, jak jsme ji zkoušeli, vyšla špatnou nohou. Vzali jsme křesťanská písmena, která říkají, že všichni jsou si rovni před zraky Boha, a učinili jsme to tak, že každý je podřadnější před zraky Boha. A tohle je parodie na mysticismus. Protože původně mystika znamenala, že z božího hlediska jsou všichni lidé božské bytosti, což je něco úplně jiného. Proto je veškerá byrokracie drzá, proč je policie hrubá, proč jste nuceni čekat ve frontách na všechno a proč se ke každému přistupuje jako k nějakému darebákovi. A společnost, jako je tato, která na každého pohlíží jako na méněcenného, se rychle promění ve fašismus kvůli svému strachu z těch, kteří jsou mimo (outsiders).

Svobodná a snadná společnost je miluje. Ví, že outsider pro nás dělá to, co my sami nemáme odvahu udělat. Outsider žije tam nahoře v horách na nejvyšším vrcholu lidské evoluce – jejich vědomí je jedno s božským, a to je prostě skvělé. Člověk se pak cítí o něco lépe, když má kolem sebe někoho takového. Ten člověk je uvědomělý – ví, o co jde. Takže my ty lidi potřebujeme, i když nehrají naši hru, protože to vládě připomíná, že se děje něco důležitějšího. Proto si moudří králové nechávají dvorní blázny – ten hlupák králi připomene, že zemře, že je smrtelný. Blázen dává králi najevo, že existují síly a domény daleko, daleko za těmi královskými. Ale to je pro demokracii velmi těžké si uvědomit, protože je to nejisté. Proto je v našem současném světě téměř nemožné opustit své občanství, jak to vyjádřil Henry David Thoreau: „Kdekoliv budeš hledat samotu, muži tě vypátrají a donutí tě, abys patřil do jejich zoufalé společnosti podivínů.“

Část šestá

SVĚT JAKO PRÁZDNOTA (THE WORLD AS EMPTINESS)

15

Buddhistická metoda (The Buddhist Method)

Existuje pocit, že buddhismus je hinduismus svlečený za účelem exportu. Hinduismus není jen náboženství, je to celá kultura – společenský a právní systém, který zahrnuje vše od etikety po bydlení, jídlo a umění. Hinduisté nedělají rozdělení mezi náboženstvím a vším ostatním – náboženství není oddělením života (department of life). A když jsou náboženství a kultura neoddělitelné, je velmi obtížné exportovat kulturní aspekt, protože to je v rozporu se zavedenými tradicemi, způsoby a zvyky jiných lidí. Jaké základní prvky hinduismu by se tedy daly exportovat? Když přibližně odpovíte na tuto otázku, dostanete buddhismus.

Podstatou hinduismu není doktrína ani disciplína, ale *mokša* – osvobození. Zjistíte, že jste na jedné úrovni iluzí, ale na druhé úrovni jste tím, čemu se říká já – tím jediným já, které je jediné, co existuje. A vesmír je hra sebe sama, které hraje na schovávanou na věky věků. Když se skrývá, skrývá se tak dobře, že předstírá, že je námi všemi a vůbec všemi věcmi, a my to nevíme, protože já si hraje na *schovávání*. Ale když hraje na *hledání*, vstupuje na stezku jógy, a tím, že jde po této cestě, probudí se a závoje mu spadnou z očí.

Podobně jediná opravdu důležitá věc na buddhismu je zkušenost s probuzením. *Buddha* je titul, ne jméno. Pochází ze sanskrtského kořene *bud*, které někdy znamená „vědět“, ale lepším významem je „probudit se“. Z tohoto kořene, dostanete *bodhi* – stav probuzení – takže Buddha znamená „probuzený“. A osoba zvaná Buddha je jen jednou z nesčetných množství, protože buddhisté si jsou zcela jisti, že náš svět je jen jedním z miliard a že Buddhové přicházejí a odcházejí ve všech světech. Nicméně čas od času přichází na svět něco, co by se dalo nazvat velkým Buddhou – velmi důležitým Buddhou. Takže historický Buddha v našem světě – Gautama – byl jedním z těchto velkých Buddhů. Říká se, že byl synem knížete, který vládl části Nepálu kolem roku 600 př. n. l. Většina z vás bude znát příběh jeho života, ale jde o to, že když ve starověké Indii byl člověk nazýván Buddhou byl to titul velmi vznešené povahy. A Buddha je považován za nadřazeného všem bohům a andělům, protože vyvýšené bytosti, jako jsou tyto, jsou stále v kole stávání – stále v řetězech karmy. Tyto bytosti stále obíhají kolo od života po životě, protože stále žízní po existenci – nebo, řečeno hinduisticky, já stále hraje hru, že není samo sebou.

Zde je Buddhův zážitek z probuzení: Po sedmi letech extrémního asketismu – půstu, ležení na posteli s hřebíky, spaní na rozbitých kamenech a tak dále – po všech těchto rozličných praktikách, které mu umožnily rozbít egocentricitu, odpoutat se a vymýtit svou touhu po životě, to všechno považoval za marné. Jednoho dne Gautama porušil disciplínu a přijal misku mléka od dívky, která se starala o dobytek. A najednou – s nesmírným uvolněním – se šel posadit pod strom, aby zjistil, že

všechno, co dělal, je na špatné cestě. Z prasečího ucha se hedvábná kabelka udělat nedá. A žádné úsilí nepřiměje osobu, která se považuje za ego, aby se stala skutečně nesobeckou. Pokud si myslíte a cítíte, že jste uloženi v pytli z kůže a to je vše, neexistuje vůbec žádný způsob, jak se chovat nesobecky.

No, můžete napodobovat nesobeckost. Můžete projít všemi možnými vysoce rafinovanými formami nesobeckosti, ale stále jste svázáni s kolem stávání se zlatými řetězy vašich dobrých skutků, stejně jako jsou k němu očividně zlí lidé připoutáni železnými řetězy jejich špatného chování. To se projevuje mnoha způsoby – od duchovně hrdých lidí, kteří věří, že mají jediné pravé učení, až po ty, kteří tvrdí, že jsou nejtolerantnější, nejvstřícnější a nejinkluzivnější, což je jen hra nazývaná být tolerantnější, vstřícnější a akceptovatelnější než všichni ostatní. Egocentrická bytost je vždy ve své vlastní pasti.

Buddha viděl, že všechna jeho cvičení jógy a asketické disciplíny byly jen způsob, jak se dostat z pasti, aby si zachránil kůži, aby pro sebe našel klid. No, uvědomil si, že je to nemožná věc, protože motivace za vším ten projekt ničí. Buddha zjistil, že kromě něj není žádná past, ze které by se mohl dostat – past a ten v pasti jsou jedno. A když to pochopíš, nezbyde už žádná past. A tak na základě této zkušenosti zformuloval to, čemu říkal dharma – svou metodu. A je naprosto důležité mít na paměti, že metoda buddhismu je dialektická. To znamená, že Buddha neučil doktrínu v tom smyslu jako křesťanství nebo judaismus či islám. Celý buddhismus je diskurz a to, co si většina lidí myslí, že je jeho základní učení, jsou jen úvodní fáze dialogu.

Buddha formuloval své učení tak, aby bylo snadno zapamatovatelné – všechna buddhistická písma jsou plná mnemotechnických pomůcek. Věci jsou očíslovány pro snadnější zapamatování. A tak Buddha navrhl Čtyři Ušlechtilé Pravdy: *dukkha*, *trishna*, *nirvana* a *marga*. Jeho hlavní starostí byla ta první – *dukkha* – což znamená „utrpení, bolest, frustrace a chronická nepohoda.“ Je to opak *sukhy*, která se vztahuje ke štěstí, blaženosti, rozkoši a tak dále. Problém *dukkhy* je tedy v tom, že trpíme, nechceme trpět a chceme najít někoho nebo něco, co by problém vyřešilo. A tak Buddha poukázal na to, že na světě není nic – ani v materiálním, psychickém, ani duchovním světě –, čeho byste se mohli držet pro vaši jistotu (bezpečí). Nic. A nejen, že se není čeho chytit, není tu žádné *ty*, které by se mohlo chytit – to je učení *anatman*, nebo žádného já. Jinými slovy, všechno lpění na životě je iluzorní ruka svírající kouř. A když si to vezmete do hlavy a uvidíte, že je to tak, nikdo vám nemusí říkat, že byste to neměli chápat. Vidíš, buddhismus není v podstatě moralistický. Moralisté lidem říkají, že by měli být nesobečtí, když se ještě cítí jako ego, takže snahy moralistů jsou vždy a bez výjimky marné. Všechno, co dělají, je zametání prachu pod koberec.

Druhá ze Čtyř Ušlechtilých Pravd pohlíží na příčinu utrpení, kterou je *trishna*. Souvisí to s anglickým slovem žízeň a často se to překládá jako přání, touha, lpění, uchopení nebo – abych použil moderní termín psychologie – blokování. Když je například někdo zablokovaný, tápe, váhá a neví, co má dělat, je – v nejpřísnějším buddhistickém slova smyslu – *připojený*. Je zaseklý. Buddha se ale nezasekne – nedá se vyvést z míry. Stejně jako voda, Buddha vždy teče, a i když se snažíte zastavit vodu tím, že ji přehradíte, je stále vyšší a vyšší, až přetéká přehradu. Inu, Buddha

řekl, že dukkha pochází z trishny – trpíme, protože lpíme na světě. A lpíme na světě, protože si neuvědomujeme, že svět je *anitya* – tedy nestálý – a anatman. Tak to zkus neuchovat.

To však představuje problém. Student, který začal tento dialog s Buddhou, vyvine různé úsilí, aby se vzdal touhy, a tento student rychle zjistí, že touží netoužit. A když student vezme tento problém zpět učiteli, učitel řekne: „No, jen se snažte vzdát touhy co nejvíc to půjde. Nechodte za hranici, které jste schopni.“ To je místo, kde dostaneme střední cestu v buddhismu. Je to prostředek mezi extrémní asketické disciplíny a hledání rozkoše, ale je to také střední cesta v jemnějším smyslu. To znamená, že netoužíte vzdát se více touhy, než můžete, a pokud zjistíte, že je to problém, pak netoužíte být úspěšní v tom, vzdát se více touhy, než můžete. Vidíte, co se děje? Pokaždé, když se student vrátí na střední cestu, vymaní se z extrémní situace.

Třetí je nirvána – cíl buddhismu. Je to stav osvobození odpovídající tomu, čemu hinduisté říkají mokša. Z kořene *nivritti* nirvána v podstatě znamená „vyfouknout“ (blow out). Někteří lidé si myslí, že se to vztahuje k vyfouknutí plamene touhy, ale já si myslím, že to znamená vydechnout. V indickém myšlení je prana – dech – životním principem. Nedokážete zadržet dech a zůstat naživu a stává se nesmírně nepříjemným trávit veškerý čas tím, že se držíte života. Když se budeš držet života, ztratíš ho. A jaký má k čertu smysl přežít – žít dál – když je život otrava? Ale to je to, co lidé dělají – vynakládají obrovské úsilí na udržení určité životní úrovně, a to je velká potíž. Pořídíte si pěkný dům na předměstí a první věc, kterou uděláte, je, že zasadíte pěkný trávník, a pak musíte pořád chodit a sekat tu zatracenou trávu a koupit si drahé nářadí a stroje, a brzy se zapletete příliš hluboko do hypoték, než abyste mohli chodit po zahradě a užívat si to. Trávíš všechn svůj čas vyděláváním peněz a placením účtů – to je ale spousta nesmyslů! Takže nirvána je nechat jít – vydechnout. Vidiš, nirvána není anihilace. Když vypustíte dech, vrátí se vám. Nirvana nemizí do jakési nediferencované prázdnoty – je to stav nechávat jít. Nirvana je stav vědomí – stav bytí tady a teď v tomto životě.

Nakonec se dostáváme k tomu nejkomplicovanějšímu ze Čtyř Ušlechtilých Pravd – marga. Toto slovo v sanskrtu znamená „cesta“ a Buddha proslul tím, že vyučoval osminásobnou cestu k realizaci nirvány. Je snadné zapomenout všech osm kroků, takže si jen pamatujte, že tato osminásobná stezka má tři části: *drishti*, *sila*, a *smriti*. V angličtině je to „porozumění“, „chování“ a „meditace“. A každé z těchto tří částí předchází slovo *samyak*, které se obvykle překládá jako „sprvný“ – takže správné porozumění, správné chování a správná meditace. Ale tohle je velmi špatný překlad. *Samyak* může v určitých souvislostech znamenat „správně“, ale má několik dalších významů, včetně „kompletního“, „totálního“, „všeobjímajícího“ a „středového“ – tedy středového či vybalancovaného bodu. Použijeme-li tedy tento druhý překlad, Buddha vyučoval střední způsob nahlížení na věci, střední způsob porozumění, střední způsob řeči a tak dále.

To je obzvlášť výstižné, pokud jde o buddhistické představy o chování – tedy o počínání. Buddhisté po celém světě – mniši i laici – přísahají, že zachovají *pancha sila*: pět přikázání. To ovšem nejsou přikázání ve smyslu komandování, protože buddhismus nenabízí nějaký morální zákon stanovený vesmírným zákonodárcem.

Důvod, proč člověk podstupuje tyto zásady – zdržet se braní života, krádeží, zneužívání své sexuální vášně, lhaní a falešných řečí a opojení – není sentimentální. Nedělají z vás dobrého člověka. Důvod, proč se člověk tohoto chování zdržuje, je ten, že je vhodné pro osvobození. Pokud budete chodit kolem a zabíjet lidi, budete si dělat nepřátele a budete se muset neustále bránit; pokud budete chodit kolem a krást, získáte hromadu věcí a to vám také přinese nepřátele; pokud využijete své vášně, budete ztrácet spoustu času na zábavu; pokud se dopustíte falešné řeči, budete zmateni tím, že budete brát slova příliš vážně; a když se opijete, všechno uvidíte v oparu, a to není zrovna probuzení. Jinými slovy, všechny zásady jsou docela praktické.

Pak jsou tu smriti nebo samádhi – meditace. Znamená to také vzpomínku, paměť nebo přítomné myšlení, což je vtipné – stejné slovo může znamenat vzpomínku i přítomné myšlení. Znamená to mít naprostou duchapřítomnost. Existuje nádherná meditace, kterou praktikují jižanští buddhisté, které říkám Dům, který Jack postavil meditaci. (The House that Jack Built Meditation). Jdete a říkáte si: „Je tu zvedání chodidla, je tu zvedání chodidla,“ a pak si řeknete: „Je tu vnímání zvedání chodidla,“ a pak: „Je tu tendence k vnímání pocitu zvedání chodidla,“ a nakonec: „Je tu vědomí tendence vnímání pocitu zvedání chodidla.“ Takže se všim, co děláš, víš, že to děláš – uvědomuješ si sám sebe. Tohle je samozřejmě ošidné – není to snadné. A zjistíte, že v každém okamžiku je tolik věcí, kterých si musíte být vědomi, že si v nejlepším případě můžete vybrat jen jednu nebo dvě z nich. A když praktikujete tuto meditaci, zjistíte, že neexistuje žádný způsob, jak být skutečně roztržitý – všechny myšlenky jsou přítomné a v přítomnosti. Když to zjistíte, přiblížíte se k samádhi. Mezi všemi sektami buddhistů a hinduistů najdete různé představy o tom, co samádhi je. Někteří lidé jej považují za tranz, jiní ji označují za stav vědomí bez obsahu – tedy poznání bez předmětu poznání – někteří tvrdí, že jde o sjednocení znalce a znalosti. Ale samádhi, o němž mluvil Buddha je bránou do nirvány – je to stav, v němž se iluze ega jako samostatné věci rozpadá.

A pak je tu ještě drishti – pochopení střední cesty. V podstatě řečeno, anatman se v buddhismu aplikuje nejen na individuální ego, ale také na představu, že ve vesmíru existuje vlastní já. Proto se všeobecně předpokládá, že buddhismus je ateistický, a to je pravda – záleží na tom, co myslíte „ateismem“. Společný ateismus pozitivně popírá existenci jakéhokoli boha. No, buddhismus to nedělá. Buddhismus nezapře Já s velkým J – velký atman nebo kdovíco ještě. Píše se v něm, že pokud o těchto věcech vytvoříte koncepci a doktrínu, jste náchylní se k nim připoutat, a proto začnete věřit, místo abyste to věděli. Vzpomeňte si, že v Zenu je přísloví: „Buddhismus je prst ukazující na měsíc – nepleťte si prst s měsícem. A jak bychom mohli říci na Západě: „Myšlenka Boha je prst ukazující na Boha,“ ale většina lidí nesleduje kam prst ukazuje – místo toho prst pro útěchu (pohodlí) (comfort) ocucávají.

Buddha usekl prst a podkopal veškerou metafyzickou víru. V Pálijském kánonu je několik dialogů, ve kterých se lidé snaží zahnat Buddhu do metafyzické polohy: „Je svět věčný?“ Buddha neodpověděl. „Copak svět není věčný? Buddha odpověděl, že ne. „Je svět věčný i nevěčný?“ Nic. „Není svět ani věčný, ani věčný?“ Víc nic. Buddha po celou dobu zachovával to, čemu se říká *vznešené ticho* nebo *hromové*

ticho, protože jeho mlčení nebylo prázdnotou. Bylo to otevřené okno, kterým můžeme vidět – ne pojmy, ideje či přesvědčení, ale samotné zboží. Když řeknete, co vidíte, vztyčíte obraz a modlu a lidi špatně nasměrujete. Takže je lepší zničit víru lidí, než jim dávat víru. Vím, že to bolí, ale je to pravda. To je to, co rozbije vaječnou skořápku a vypustí kuřátko.

Proto se pravda neříká přímo v buddhismu, ale je navrhována či naznačena formou dialogu. Mezi učitelem a studentem se vyskytuje metoda výměny, kdy učitel studentovi neustále píchá bubliny. A o tom to všechno je. A protože to tak je, zjišťujeme, že buddhismus se v průběhu času mění – rozvíjí se a roste s tím, jak lidé provádějí průzkumy na základě Buddhových návrhů. Lidé zjišťují nejrůznější nové věci – zkoumají mysl a všechny její triky. Pak o těchto věcech mluví a učí je ostatní. Jakákoliv představa, že se můžete vrátit k jednoduchému, originálnímu učení Buddhy, je tedy zavádějící – nedostanete se *zpět* k Buddhovi, můžete jít jen *vpřed* k Buddhovi. Stejně jako žalud je buddhismus živoucí tradicí, která roste a roste. Jakmile strom začne růst, nepokusíte se vrátit k původnímu žaludu – vezmete nový žalud a z něj vyrostete další strom.

Dovolte mi, abych vás varoval: vědecké studium buddhismu je magnum opus nevěření. V pali, sanskrtu, tibetštině a čínštině je nekonečno kanonických písem a většina těchto písem je neuvěřitelně nudná. Psali je mniši, kteří měli během období monzunů dost času na to, aby ve vlhkém odpoledni mohli předávat, opakovat, zpracovávat a prezentovat všelijaké fanfáry. Mohli by například představit a popsat libovolný počet Buddhů a bytostí – jak se shromáždili a jak seděli a jaké dělali úklony a všechno to klábosení. Pak by tam konečně mohlo být pár perel moudrosti, které tam někde buddha upustil. Takže vás varuji. Je v pořádku číst Dhammapadu nebo Diamantovou sútru nebo Lankavataru, ale když to pletete s větší Prajnaparamitou a všemi těmi věcmi, jste v hluboké vodě.

Uvědomte si také, že buddhisté jsou vtipní ohledně Písem – nezacházejí s nimi tak, jak křesťané zacházejí s Biblií. Buddhisté respektují jejich Písmo svaté – možná si je dokonce příležitostně přečtou. Ale většinou mají pocit, že psané slovo je čistě vedlejší. O to tu nejde. Ve skutečnosti to může být velmi vážná překážka. Jak jednou řekl taoistický mudrc Čuang-c': „Stejně jako pes není považován za dobrého psa jen proto, že je dobře štěká, není člověk považován za dobrého člověka jen proto, že dobře mluví.“ Takže si musíme dávat pozor na pasti slov.

Nestálost jakéhokoli jména (Impermanence by Any Name)

Jedním ze základních bodů buddhismu je, že svět je v pohybu. Buddha zdůrazňoval nestálost, neskutečnost permanentního já, a utrpení. Opravdu, utrpení vzniká z toho, že se člověk nedokáže smířit s dalšími dvěma charakteristikami – změnou a nedostatkem trvalého já. Dnes se potkáme a zítra vás zase uvidím a vypadáte skoro stejně, jako jste vypadal včera, takže si myslím, že jste ta samá osoba – ale nejste. Ne opravdu. Když se dívám na vodní vír, tak vír nikdy nezadržuje žádnou vodu – voda jím celou dobu proudí. Stejně tak univerzita – co je to univerzita? Studenti přicházejí a odcházejí, fakulty přicházejí a odcházejí poněkud pomaleji, budovy se mění, administrativa se mění – co zůstává stejné? Takže člověk, vír a univerzita jsou všechno vzorce - dění určitého druhu. Každý z nás je vírem v přílivu existence. Každá buňka v našem těle – každá molekula, každý atom – je v neustálém toku. Nic se nedá přišpendlit. Naše pozorování atomů a subatomárních částic mění jejich chování – co dělají, když se na ně nedíváme? Opravdu zhasne světlo v ledniče, když zavřeme dveře?

Buddhistická filozofie je tedy filozofií změny. Z jednoho úhlu pohledu je změna prostě velmi špatná. Všechno odtéká a je v tom jistý druh smutku – jakási nostalgie, možná dokonce hněv. A musí existovat nějaký odpor vůči změnám, aby došlo k tomuto nádhernému projevu formy. To je tanec života. Ale lidská mysl si je strašně vědoma času, takže hodně přemýšlíme o budoucnosti a na jisté úrovni víme, že každá viditelná forma zmizí a bude nahrazena takzvanými jinými. Ale jsou tito ostatní skutečně „další“? Nebo jsou to ty samé formy, které se vracejí? To je velká hádanka. Jsou listy příštího roku na tom stromě stejné jako letošní listy? Co bychom tím „stejným“ mysleli? Budou mít stejný tvar, budou mít stejné botanické vlastnosti, ale budete moci sebrat scvrklý list z loňského podzimu a povšimnout si rozdílu mezi nimi. V tomto smyslu nejsou totéž. Co se stane, když muzikant dnes zahraje určitou skladbu a zítra pak tu samou skladbu? Je to ta samá skladba, nebo jiná? Na tohle existuje palijská fráze: *nacha so, nacha anno*. Znamená to „ne stejný a ještě ne jiný.“ (not the same and yet not another.)

Buddhismus takto hovoří o reinkarnaci, aniž by musel věřit v nějaký druh duše, která se reinkarnuje – nějaký druh atman nebo fixního já, které se přesouvá z jednoho života do druhého. A to platí i v našich životech, jak jdou teď, z okamžiku na okamžik, protože by to platilo o našich životech, jak se zjevují a znovu objevují po miliony let – není v tom nejmenší rozdíl. Jsou zde dlouhé intervaly a krátké intervaly, vysoké vibrace a nízké vibrace. Když slyšíte vysoký tón na hudební stupnici, neslyšíte v něm žádné mezery – jde to příliš rychle a zní to naprosto nepřetržitě. Ale když slyšíte ty nejhlubší slyšitelné tóny, cítíte to chvění – to je hudba, která se zapíná a vypíná. Stejně tak, jak žijeme dnes ze dne na den, zažíváme sami sebe, jak žijeme ve vysokých vibracích, a zdá se, že jsme spojití, protože si mezer nevšímáme. Ale rytmus, který běží z generace na generaci a ze života do života, je mnohem pomalejší, takže si všímáme mezer. Žijeme tedy na mnoha různých úrovních rytmu.

To je podstata změny. Když se tomu bráníte, je to dukkha. Trpíte frustrací a utrpením. Ale na druhou stranu, pokud rozumíte změně, nelpíte na ní a necháte ji

plynout. Pak to není žádný problém – stane se to pozitivně krásným. Proto je v poezii téma pomíjivosti světa nádherné. Percy Bysshe Shelley píše:

*Jeden zůstává, mnoho změn a odchodů;
Světlo nebes navždy svítí, stíny Země plynou;
Život, jako kopule z mnohobarevného skla
znesvěcuje bílou záři Věčnosti,
dokud ji smrt nerozšlape na úlomky ...*

Co je na tom krásného? Je to tím, že světlo nebes září navždy? Nebo je to spíše kopule z mnohobarevného skla, která se tříští? Vidíte, báseň je vždycky tvořena obrazem změny. A mluvčí si je vědom toho, že věci neustále přicházejí a neustále mizí, a v tom je nějaký skrytý zázrak. Japonské slovo *yugen* odkazuje na jemnou hloubku, ale je to také způsob, jak kopat změnu. Je to popsáno poeticky – cítíte *yugen*, když v dálce vidíte lodě mizející k vzdáleným ostrovům. Cítíte *yugen*, když se díváte na létící divoké husy, jak najednou zmizí v oblacích. Cítíte se jako *yugen*, když se podíváte na horu, na které jste nikdy předtím nebyli, a na druhé straně vidíte oblohu. Nejdete se podívat, co je na druhé straně – to by nebyl *yugen*. Necháte druhou stranu být druhou stranou a ta ve vaší fantazii něco vyvolá, ale nesnažíte se to definovat nebo přišpendlit.

Stejně tak je úžasný přícházení a odcházení věcí na světě. Jdou, ale kam jdou? Neodpovídej – to by mystérium pokazilo. Věci mizí v záhadě. A když se je pokusíte pronásledovat, zničíte *yugen*. Existuje čínská báseň, která říká: „Vítr ustává, ale okvětní lístky neustále padají. Pták zavolá a hora se stane záhadnější.“ Není to divné? Vítr už nefouká, ale okvětní lístky padají a pták v kaňonu pláče, a ten jediný zvuk v horách probouzí ticho úderem. Nepatrné nestálosti přinášejí změnu a dávají vám tento velmi zvláštní pocit – *yugen*, záhada změny.

Předpokládejme, že nějakým d'ábelským kouzlem bych tě mohl donutit zůstat navždy stejně starý. Bylo by to hrozné. Za tisíc let by z tebe byla krásná babizna. Potíž je v tom, že máme jednostranné mozky – vlnu života vnímáme, jen když je na vrcholu nebo na hřebeni. Když je u dna, tak si ho nevšímáme – ne obvyklým způsobem. Pro nás je to vrchol, co se počítá. Třeba taková cirkulárka. Zdá se, že ostří zubů je to, co řeže, a ne mezery mezi zuby. Bez těch mezer ale žádné zuby nedostanete – pila bez zubů a mezer neřeže. A my to ignorujeme. Údolí si nevšímáme tolik, jak si všímáme hor. Údolí ukazují dolů, hory ukazují nahoru a my preferujeme věci, které směřují nahoru, protože nahoře je dobře a dole je špatně. Takže vzhledem k tomu, že ignorujeme údolní aspekt věcí, veškerá moudrost začíná zdůrazňováním aspektu údolí tak odlišného od vrcholu, a pohled na údolí je nám velmi nepříjemný. Chceme si udělat radost pouze pohledem na vrcholky, ale to nám ve skutečnosti odpírá potěšení, protože tajně víme, že každý vrchol je následován údolím – údolím stínu smrti. A vždycky se bojíme, protože nejsme zvyklí dívat se do údolí – nejsme zvyklí s nimi žít. Představují pro nás podivné a hrozné neznámé. Možná se bojíme, že údolí zahltí a dobudou vrcholky. Možná je smrt silnější než život. Zdá se, že život vždy vyžaduje tolik úsilí, zatímco smrt je něco, do čeho člověk sklouzává bez

námahy.

Bráníme se tedy změnám, ignorujeme skutečnost, že změna je život, ignorujeme skutečnost, že nic není vždy nepříznivou tvářící něčeho. Většina lidí se vesmíru bojí. Ignorují prostor a berou ho jako nic. Ale prostor a hmota jsou dva způsoby, jak mluvit o stejné věci, která je prostor/hmota. Nikdy nenajdete prostor bez pevných látek a nikdy nenajdete pevné látky bez prostoru. Nemůže existovat vesmír, ve kterém by byl jen prostor – prostor mezi čím? Prostor je vztah. Prostor vždy patří k hmotě, jako zadní patří k přednímu. Ale rozdělená mysl ignoruje prostor a myslí si, že jsou to pevné látky, které dělají všechno – hmota je jediná věc, která je skutečná. Jinými slovy, vědomá pozornost ignoruje intervaly. Ale vezměme si hudbu. To, co skutečně slyšíte, když slyšíte melodii, je interval mezi jedním tónem a druhým – kroky, jak jdou na stupnici. Takže je to interval, který je důležitý. Stejně tak jsou stejně důležité intervaly mezi letošními a loňskými listy – nebo touto a předešlou generací lidí. Vlastně se nedá říct, že by intervaly nebo to, co je mezi intervaly, byly důležitější než to ostatní, protože jdou dohromady. Vesmír, noc, smrt, temnota ... *nebytí* je podstatnou složkou *bytí*. Jedno bez druhého nemůžete mít.

Ve striktních buddhistických termínech hledá následovník Buddhovy cesty vysvobození z náklonnosti ke světu změn. Buddha popsal nirvánu – stav mimo změnu – jako „nenarozené, nevzniklé, nestvořené, nezformované.“ Ale když někdo hledá nirvánu jako stav odlišný od samsáry, ve skutečnosti hledá něco trvalého. Buddhisté o tom tedy postupem času hodně přemýšleli, a tak došlo k tomuto rozkolu mezi dvěma velkými školami – Theravadou (někdy neuctivě známou jako Hinayana) a Mahayanou. *Yana* znamená „vozidlo“, „transport“, „pracovitost“ nebo „převozní člun.“ *Hina* znamená „malé“, a *maha* znamená „velké“, takže máte malé vozidlo a velké vozidlo. Tak co se to tady děje? Přišli mahájánisté a řekli: „Vaše malé vozidlo prostě dostane pár lidí, kteří jsou velmi houževnatí asketi, na druhou stranu k nirváně, zatímco naše velké vozidlo ukazuje lidem, že nirvána se neliší od běžného života. Když tedy dosáhnete nirvány, pokud si myslíte, že jste skutečně dosáhli nirvány – že jste zachytili tajemství vesmíru a uspěli a dosáhli míru –, je to jen falešný mír. Stal se kamenným Buddhou – máš novou iluzi neměnnosti. Tak onoho člověka nazývají *Pratyekabuddha* – soukromým Buddhou, který má všechno jen pro sebe.

Na rozdíl od pratyekabuddhy – který získá nirvánu a zůstane v ní – prezentují mahájánisté myšlenku bodhisattvy, jakéhosi mladého Buddy, který dosáhl nirvány a rozhodl se vrátit do každodenního života, aby vysvobodil všechny ostatní bytosti. Je to jakási postava spasitele. V populárním buddhismu Tibetu, Číny a Japonska lidé uctívají bodhisattvy, zejména ty, jako je Kuan Jin – v Japonsku nazývané Kannon. Takže lidé uctívají tyto bodhisattvy jako záchránce, kteří se vrátili, aby všechny zachránili, ale je tu ezoteričtější výklad. Bodhisattva „navracející se na svět“ znamená zjištění, že nemusíte nikam chodit hledat nirvánu – nirvána je tam, kde jste, pokud proti tomu nic nenamítáte.

Všechno je změna. Nic se neudrží. A když jdete s tokem, tečete s ním. Pokud se však toku vzepřete, bude s vámi bojovat. Když si to uvědomíte, plavete s proudem – jdete s tím a jste v klidu. To platí zejména v těch okamžicích, kdy se zdá, že nás život opravdu odvádí, a proud změn nás zcela pohltí. A tak se v okamžiku smrti stáhneme a

řekneme: „Ne, ne, ne! Tohle ne! Ještě ne! Celý problém je ale v tom, že si neuvědomujeme, že jediná věc, kterou můžeme udělat, až ten okamžik nastane, je přejít přes vodopád – stejně jako pokračujete ze dne na den, jako když jdete v noci spát. Až ta chvíle přijde, měli bychom být naprosto ochotní zemřít.

Já nekážu. Neříkám, že byste *měli* být ochotni zemřít v tom smyslu, že byste měli sebrat odvalu a postavit se na správnou stranu, až ta strašná událost konečně přijde. To vůbec není to, co chci říct. To, co chci říct je, že dobře zemřít můžete jen tehdy, pokud rozumíte tomuto systému vln, pokud chápete, že vaše zmizení jako forma, v níž si myslíte, že jste vy – vaše zmizení jako tento konkrétní organismus – je prostě sezónní. Jsi stejně tak temným prostorem po smrti jako světelným intervalem zvaným život. Tohle jsou jen dvě tvé strany – ty jsi úplná vlna. Stejně jako nemůžete mít poloviční vlnu, nemůžete mít ani polovinu lidské bytosti – tedy někoho, kdo se narodí a nezemře. To by byla jen půlka věci.

Když se nebráníte změnám – mám na mysli přehnaný odpor; neobhajují ochablost – vidíte, že mění se svět se nijak neliší od nirvány. Pamatujte, že nirvána znamená „vydechnout“ – pustit dech. Stejně tak jsme opustili svět – nebráníme se změnám. Všechno je to na stejném principu. A tak bodhisattva nezachraňuje bytosti kázáním, ale tím, že jim ukazuje, že už jsou osvobozeny. Osvobozuje je už samotný fakt, že nejsou schopni zastavit proměnlivost. Nemůžeš se držet (lpět) sám sebe. A nemusíte zkoušet nedržet (nelpět) sám sebe – to nejde. To je spása.

Memento mori – myslete na smrt. G.I. Gurdjieff učil, že pro každého je nejdůležitější uvědomit si, že vy a každý člověk, kterého uvidíte, bude brzy mrtvý. No, to nám zní tak ponuře. Vymysleli jsme kulturu, která zásadně odolává smrti. Na smrt v západním světě se pohlíží jako na skutečný problém – ututláme to a předstíráme, že se to nestalo. Až onemocníte rakovinou a půjdete do nemocnice, všichni vaši přátelé přijdou a řeknou vám, že vypadáte lépe, že budete doma dřív, než se nadějete, a tak dále. A doktoři a sestry jsou naprosto příjemní a odtažití, protože vědí, že umíráte a nesmějí vám to říct. A když je smrt problém jako tento, když umíráte, nechováte se správně – máte žít. Takže nevíme, co dělat s umírajícím člověkem. Ale mohli bychom to udělat jinak. Mohli bychom za ním zajít a říct: „Poslouchej, člověče – mám pro tebe skvělou zprávu! Umřeš a bude to skvělé. Už žádné úcty, žádné povinnosti, žádné starosti. Ty prostě umřeš, tak pojďme do toho. Uspořádáme velkou párty, dáme ti morfium, aby tě to tolik nebolelo, podepřeme tě v posteli a přivedeme s sebou všechny tvé kamarády. Dáme si šampaňský, a ty na konci večírku umřeš a bude to prostě úžasné!“

Tak si vyzkoušejme nějaké nové myšlení: smrt je zdravá, přirozená událost, jako když se člověk narodí. A malá změna ve společenském přístupu v této věci všechny opevní. Měli bychom pogratulovat těm, kteří se chystají zemřít, protože čas těsně před tím, než zemřete, je skvělou příležitostí k osvobození. Smrt není strašná – bude to jen konec tebe jako systému vzpomínek. Takže máte velkou šanci těsně před tím, než se to stane, všeho nechat, protože víte, že to všechno půjde, a vědět, že vám to pomůže nechat to být. Můžete dát svůj majetek pryč a říct, co potřebujete říct – chci říct, jestli se něčeho držíte a trápí vás to, tak to řekněte. Nemyslím tím nutně poslední zpověď, prostě cokoliv, co bys měl říct, než odejdeš. Až ta chvíle přijde, hlavní je tvůj

postoj a smrt by mohla být pozitivní jako zrození a měla by být důvod k radosti. Takže pokud máme mít kolem sebe dobré náboženství, tohle je jedno z míst, kde to může začít. A měli bychom mít něco jako Institut pro kreativní umírání, ve kterém si buď můžete vybrat koktejl party se šampaňským, nebo se účastnit slavnostních náboženských rituálů s kněžími a podobnými věcmi, nebo brát psychedelické drogy, nebo poslouchat speciální druhy hudby, nebo prostě cokoliv. A všechna tato opatření budou zajištěna v nemocnici pro příjemné umírání. To je právě ono – odejít s parádou místo kňourání.

17

Doktrína prázdnoty (The Doctrine of Emptines)

Když zjistíte, že není na čem lpět a že není nikdo, kdo by na něčem lpěl, všechno je úplně jiné. Stane se to úžasným. Nejen, že se všechny vaše smysly stávají více probuzenými a máte pocit, že téměř kráčíte vzduchem, ale také konečně vidíte, že neexistuje žádná dualita – není žádný rozdíl mezi obyčejným světem a nirvánou. Je to stejný svět a jediný rozdíl mezi nimi je v úhlu pohledu.

Samozřejmě, pokud se budete stále ztotožňovat s nějakou stabilní entitou, která sedí a dívá se, jak svět ubíhá, pokud neuznáte svoji jednotu, pokud nerozeznáte svou neoddělitelnost od všeho ostatního, co existuje, pokud budete trvat na tom, že se budete snažit zaujmout trvalé stanovisko – snažit se být stálým svědkem toku –, pak to bude skřípat, bude to proti vám a budete se cítit velmi nepříjemně. Je to základní pocit ve většině z nás, že jsme svědci. Cítíme, že za proudem našich myšlenek, pocitů a prožitků se skrývá jakýsi myslitel, pocit'ovatel a prožitkář. A tahle věc patří dovnitř a ne mimo měnící se panorama zážitku.

To je to, co by se dalo nazvat „startovací signál“. V jednu chvíli, když si někdo chtěl váš telefonický rozhovor nahrát, bylo rozhodnuto, že by se mělo každých sedmdesát vteřin ozvat pípnutí, aby vás upozornilo na to, že se rozhovor nahrává. Podobným způsobem se v naší každodenní zkušenosti ozývá pípnutí, které nám říká, že prožíváme nepřetržitý zážitek. Je to jako když skladatel aranžuje nějakou hudbu ve stále se opakujícím tématu, ale dělá různé variace na toto téma. Neozývá se neustálý hluk, který by vám napověděl, že skladba je souvislá, i když v hinduistické hudbě něco takového je – bzučení (drone). A to bzučení představuje věčné já za všemi měnícími se podobami přírody, ale to je jen symbol. Abyste zjistili, co je věčné, nemůžete si z toho udělat obraz – nemůžete se ho držet.

Pro osvobození je psychologicky výhodnější si uvědomit, že myslitel, pocit'ovatel nebo prožitkář a zážitky jsou všechny pohromadě – všechny jsou jedno. Pokud se však z úzkosti pokusíte stabilizovat nebo si udržet stálého nějakého samostatného pozorovatele, pak vás čeká konflikt. Tento pocit samostatného pozorovatele – myslitele myšlenek – je abstrakce, kterou vytváříme z paměti. Považujeme sebe sama – spíše ego – za úložiště vzpomínek, jakousi bezpečnostní schránku nebo databázi,

kde jsou uloženy všechny naše zkušenosti. Ale to není moc dobrý nápad. Jde spíš o to, že paměť je dynamický systém – je to opakování rytmů a tyto rytmy jsou nedílnou součástí nepřetržitého toku současného prožitku. Jak rozlišit mezi vzpomínkou a něčím známým v dané chvíli? Vlastně nevíte vůbec nic, pokud si to nepamatujete, protože pokud se stane něco, co je čistě okamžité – například záblesk světla trvající jen jednu miliontinu sekundy –, ve skutečnosti to nezažijete. Neposkytuje vám dostatek času, abyste si ji zapamatovali, a tak nezpůsobí žádný dojem. Všechny současné vědomosti jsou paměť.

Na něco se podíváte a tyčinky a čípky v sítnici se předají do mozku řadu vibrací nebo ozvěn, a tyto ozvěny se stále ozývají. Mozek je neuvěřitelně komplikovaný. Například vše, co víte, si pamatujeme, ale existuje způsob, jak rozlišujeme mezi tím, že tu nyní někoho vidíme, a vzpomínkou na to, že jsme viděli někoho jiného, kdo tu teď není, ale koho jste viděli v minulosti. A víte moc dobře, když si vzpomenete na obličej toho druhého člověka, že to není zážitek toho člověka, který je zde. Jak to je? No, paměťové signály mají jiný podnět než současné signály – nesou jiné vibrace. Někdy se ale vedení promíchá a k přítomným zážitkům se přiloží paměťový signál, tedy když zažíváme *déja vu*. Jsme si docela jistí, že jsme to už zažili.

Obvykle si neuvědomujeme, že ačkoli jsou vzpomínky sérií signálů, ke kterým je připojen zvláštní signál, abychom si je nepletli se současnými prožitky, jsou vlastně součástí přítomného momentálního prožitku. Jsou součástí tohoto neustále proudícího životního procesu a neexistuje žádný samostatný svědek, který by stál stranou tohoto procesu a sledoval, jak to všechno ubíhá. A s tím se můžete smířit a už se nechytat toho pocitu samostatného já. A proto by smrt měla být příležitostí k velké oslavě – je to příležitost pro největší ze všech zážitků, když se konečně pustíte, a to můžete udělat, když víte, že se nedá nic jiného dělat.

Takže v buddhistické filozofii je toto přijetí změny doktrínou světa jako prázdnoty. Toto učení se výrazně projevilo až dlouho po Buddhově smrti – teprve kolem roku 100 př. n. l. začínáme vidět, jak se skutečně objevuje, a svého vrcholu dosáhlo až v roce 200 n. l. Doktrínu vytvořili mahájánští buddhisté, kteří vytvořili celou kategorii literatury nazývanou Prajnaparamita. *Prajna* znamená, že „moudrost“ a *paramita* lze přeložit jako „pro přechod přes“ nebo „pro cestu na druhou stranu“. Verze Prajnaparamity jsou recitovány buddhisty po celém světě, zejména v krátké verzi nazvané *Sútra srdce*, a text obsahuje větu: „Forma je prázdnota, prázdnota je forma,“ a pak pokračuje v rozpracování tohoto tématu. První misionáři se tedy domnívali, že buddhisté jsou nihilisté – že buddhisté tvrdí, že svět opravdu nic není –, ale filozofie je mnohem jemnější než toto.

Hlavní osobou, která toto učení šířila, byl Nagarjuna, který žil někdy kolem roku 200 př. n. l. Měl jednu z nejúžasnějších myslí, jakou kdy lidská rasa vytvořila. Jméno Nagarjunovy myšlenkové školy se nazývá *Madhjamaka*, což znamená „doktrína střední cesty“ či „doktrína prázdnoty.“ Prázdnota v podstatě znamená „pomíjivost“ – nic k uchopení, nic trvalého – a konkrétně se vztahuje k myšlenkám reality, což znamená, že realita unikne všem pojmům. Když řeknete: „Bůh existuje,“ tak je to pojem. Řeknete-li: „Není žádný Bůh,“ je to také pojem. A tak Nagarjuna kladl důraz na dialektickou metodu výuky buddhismu, konkrétně na Univerzité v Nalandě, která

byla zničena při invazi muslimů do Indie, ale která byla v moderní době obnovena. Dialektická metoda je naprosto jednoduchá a dá se provést s individuálním studentem a učitelem nebo se skupinou – žasnete nad tím, jak je účinná, když zahrnuje o něco málo víc než diskusi. Učitel si postupně od účastníků zjišťuje jejich základní předpoklady pro život – jaké jsou jejich základní domněnky. Co je správné a co špatné? Jaký je dobrý život? Kam se stavíte vy? A učitel to zjistí u každého studenta a pak to zdemoluje.

Když ztratíte své základní přesvědčení, ztratíte svůj osobní kompas. A vy se leknete a okamžitě hledáte něco, na co se můžete spolehnout. A v této dialektické metodě učitel nenabízí žádné alternativní návrhy, jen pokračuje v procesu zkoumání: „Proč si myslíte, že musíte mít něco, na co se můžete spolehnout? Nyní se to drží po poměrně dlouhou dobu a jediná věc, která brání studentům zešít, je přítomnost učitele, který se zdá být naprosto šťastný. A když si studenti konečně uvědomí prázdno – prázdnotu – jsou osvobozeni, a přesto nedokážou přesně říci, proč nebo co vlastně zjistili. Proto se mu říká prázdnota. Nagarjuna pokračoval ve výuce, že musíte „zrušit prázdnotu“ – to znamená, že nesmíte lpět na prázdnotě. A tak prázdnotou neprázdnoty je velký stav buddhismu Nagarjuny, jak už to tak bývá. Ale nesmíte zapomínat, že všechno, co bylo zrušeno – vše, co bylo popřeno – jsou ty pojmy, v nichž se člověk dosud pokoušel určit, co je skutečné. Zen učí, že „na oblohu nelze přibít kolík.“ Být někým z nebe – být někým z prázdna – znamená, že nejste na ničem závislí. Když na ničem nevisíte, jste to jediné, co na ničem nevisí, což je vesmír, který nevisí. Kde by visel? Nemá se kam zřítit, kam spadnout.

To je zvláštní představa pro lidi, jako jsme my, kteří jsou zvyklí na bohaté představy o božství – Pán Bůh na nebesích zářící slávou se všemi barvami duhy, obklopený zlatými svatými a anděly a vším podobným. A my cítíme, že je to pozitivum – máme tu opravdu hlučné náboženství plné barev. Ale takhle to nefunguje. Čím jasnější je váš obraz Boha, tím méně je mocný – je to spíš modla než cokoli jiného. Ale zrušení tohoto obrazu úplně nezmění to, co považujete za prázdno. Co považujete za prázdno? Ztrácet se v mlze? Ve tmě? V něčem, jako je prostor za vašimi očima? Nějakou prázdnotou nicotu? Žádná z těchto myšlenek není prázdna.

Šestý patriarcha Zenu – Huineng – učil, že je velkou chybou, když se lidé, kteří meditují, pokoušejí udělat mysl prázdnotou. Hodně lidí se o to snaží. Posadí se a snaží se nemít v hlavě vůbec žádné myšlenky, a nejen žádné myšlenky, ale také žádné vjemy. Lidé zavírají oči, zacpávají si uši a většinou se snaží o smyslovou deprivaci. A to může být docela zajímavé – některé lidi to dohání k šílenství, některé lidi to vůbec neobtěžuje a někteří lidé mají příjemný pocit beztlíže. Jinde jsem řekl, že člověk, který skutečně přijímá pomíjivost, se začíná cítit beztlíže. Když D.T. Suzuki byl dotázán, jaké to je prožívat satori – osvícení – odpověděl: „Je to jako každodenní zkušenost – ale asi dva palce nad zemí.“ A Čchuang Tzu jednou řekl: „Je dost snadné zůstat stát na místě – potíže je v chůzi, aniž bychom se dotkli země.“

Proč se cítíme tak těžcí? Není to jen otázka gravitace nebo váhy – cítíme, že ta těla nosíme s sebou. Jak se ptá Zenový koan: „Kdo je to, kdo nese tu mrtvolu?“ Ve společné řeči hovoříme o tom, že život je otava nebo neseme své břímě na zemi. Kdo nese to břímě? To je otázka. A když už nezbyl nikdo, pro koho může být tělo

břemenem, tělo už není přítěží. Ale dokud s tím bojujete, je to břímě. A když už nezůstane nikdo, kdo by se bránil tomu, čemu říkáme změna (což je prostě jiné slovo pro život), když rozptýlíme iluzi, že myslíme své myšlenky místo toho, abychom byli jen proudem myšlenek, když ztratíme představu, že své pocity cítíme místo toho, abychom byli jen pocity, pak už život není břemenem. Cítění pocitů je nadbytečný výraz, jako když říkáte, že slyšíte zvuky, když je slyšení je zvuk – nejsou žádné zvuky, které nejsou slyšet. Dívání se je zrak – nevidíte dívání. To je směšné.

Když uvažujeme takto nadbytečně, je to srovnatelné s oscilací v elektrickém systému, kde je příliš mnoho zpětné vazby. U staromódních telefonů byly sluchátko a mikrofon oddělené, a pokud jste opravdu chtěli někoho otrávit, přiložili jste sluchátko k mikrofonu a vytvořili ten strašný hukot, které mohlo být pro uši velmi nepříjemné. To je způsobeno oscilací. Takže když si člověk začne myslet, že si myslí, že myslí, má to podobný důsledek – „Mám obavy a neměla bych si dělat starosti, ale protože se nemůžu přestat bát, bojím se, protože si dělám starosti.“ Vidíte, kam to vede? Pro nás tato oscilace znamená úzkost. Ale Nagarjunova metoda ruší úzkost, protože zjistíte, že žádná míra úzkosti na ničem, co se bude dít, nic nemění. Nezáleží na tom, co uděláte – umřete. Neodkládejte to někde v hloubi duše jako něco, o čem byste měli uvažovat později – je to ta nejdůležitější věc, kterou byste měli zvážit právě teď, protože vám to umožní pustit se. Abyste se nemuseli neustále bránit. Nemusíte plýtvat veškerou energií na sebeobranu.

V buddhistických představách je prázdnota často symbolizována zrcadlem. Zrcadlo nemá žádnou barvu – pouze odráží všechny barvy, které se v něm objevují. Huineng také řekl, že prázdnota je jako vesmír. Vesmír obsahuje všechno – hory, oceány, hvězdy, dobré lidi, zlé lidi, rostliny, zvířata, všechno. A mysl je taková. Vesmír je tvoje mysl. Je pro nás těžké to vidět, protože si myslíme, že jsme ve vesmíru a že se na to díváme ven. Veškerý prostor, všechny typy prostoru – vizuální, rozměrové, slyšitelné, časové, hudební, hmatatelné – jsou myslí. Jsou to dimenze vědomí. A tak velký prostor, který každý z nás zachytí z trochu jiného úhlu pohledu, v němž se vesmír pohybuje, je mysl. Mysl je tedy reprezentována jako zrcadlo, protože zrcadlo v sobě nemá žádnou barvu, přesto je schopno přijímat všechny různé barvy. Křesťanský mystik ze třináctého století Mistr Eckhart řekl: „Aby mé oko vidělo barvy, musí být bez barev. Stejně tak, abyste viděli, slyšeli, mysleli a cítili, musíte mít prázdnou hlavu. Důvod, proč si nejste vědomi vašich mozkových buněk, je ten, že jsou prázdny, a z toho důvodu jste schopni prožívat.

To je ústřední princip Mahájány. Když hinduističtí buddhističtí mniši odjeli do Číny a Číňané je viděli, jak se snaží sedět v naprostém klidu a nezapojovat se do žádných světských aktivit – a tito mniši žili v celibátu – Číňané si mysleli, že jsou blázni. Proč to všechno děláte? Číňané byli velmi praktičtí, a tak reformovali buddhismus a umožnili buddhistickým kněžím uzavřít sňatek. A jejich oblíbená historka z Indie byla o laikovi – o bohatém kupci Vimalakirtim, který dokázal argumentovat proti jakémukoliv jinému Buddhovu učedníkovi. Dokonce vyhrál debatu proti bodhisattvovi moudrosti, Manjushri. Všichni se hádali o definici prázdnoty. Mniši uvedli své definice a Manjushri uvedl své a pak přišla řada na Vimalakirtiho. Kupec neřekl nic. A tak vyhrál celou při. Hromové ticho.

O autorovi

Alan Watts se narodil nedaleko Londýna v roce 1915. Od útlého věku žil s obrazy z dálného východu z rozsáhlé sbírky čínského a japonského umění, kterou vedla jeho matka, učitelka internátní školy pro děti misionářů v Asii. Brzy projevil zájem o východní filozofii a ještě jako školák se prohlásil za buddhistu poté, co objevil buddhistickou lóži v Londýně, kde se setkal s autorem Christmasem Humphreym a později D. T. Suzuki. Watts se stal redaktorem časopisu *Střední cesta* a první brožuru napsal v šestnácti letech. Koncem třicátých let se přestěhoval z Londýna do New Yorku a o několik let později získal magisterský titul v oboru teologie na Seabury-Western Seminary poblíž Chicaga a stal se na šest let episkopálním duchovním, než v roce 1950 kostel opustil a v roce 1951 se přestěhoval do San Franciska. Tam na pozvání Frederica Spiegelberga vyučoval na Americké akademii asijských studií. Následně se stal děkanem akademie a v roce 1957 vydal knihu *Cesta zenu* – jednu z prvních bestsellerů o buddhismu. V roce 1958 vyrazil na první z mnoha národních i mezinárodních přednáškových turné, kde hovořil na vysokých školách, univerzitách a později v nově vznikajících centrech růstu. Nakonec mu byl udělen čestný doktorát teologie na Univerzitě ve Vermontu a získal stipendium na Harvardově univerzitě. V polovině šedesátých let se Watts stal nejpřednějším interpretem buddhismu, zenu, hinduismu a taoismu na Západě. Alan Watts je autorem více než pětadvaceti knih včetně: *Ta Kniha: O tabu poznání, kdo jste, Moudrost nejistoty a Psychoterapie východu a západu*. Po odchodu z Americké akademie asijských studií pokračoval v psaní a cestování po celá šedesátá a počátkem sedmdesátých let a natočil stovky rozhovorů, přednášek, seminářů a také dva televizní seriály. Psal pro *Elle*, *Playboy*, *Redbook* a *Chicago Review* a zastánci kontrakultury si ho osvojili jako duchovní figuru. Zemřel ve svém domě nedaleko Muir Woods v roce 1973. Jeho syn Mark Watts pokračuje v otcově tvorbě prostřednictvím Alan Watts Electronic University a publikoval kurzy a rozhlasové seriály z rozsáhlých audiovizuálních archivů Alana Wattse, stejně jako produkoval dokumentární film *Why Not Now?*

Alan Watts - Still The Mind

*Ve skutečnosti chci říct,
že nemusíte dělat nic,
protože pokud se vnímáte správně,
jste všichni stejně výjimečným jevem
přírody jako stromy, mraky,
vzory v tekoucí vodě, plápolání ohně,
uspořádání hvězd,
a tvar galaxie. Všichni jste právě takoví,
a není na vás vůbec nic špatného.*

--- Alan Watts

PŘEDMLUVA VYDAVATELE MARC ALLEN

Alan Watts se proslavil v 50. letech jako brilantní, intenzivní intelektuál, bývalý episkopální⁵ kněz s rozsáhlými znalostmi východních i západních náboženských a duchovních tradic. Na rozdíl od většiny svých vrstevníků však přijal a skutečně praktikoval různé tradice, které studoval. Jeho porozumění, vyjádřené velkým množstvím knih a veřejných rozhovorů, bylo jedinečné.

V 60. letech se stal seriózním studentem zenového buddhismu a byl učitelem – a nakonec děkanem - na American Academy of Asian Studies (nyní CIIS , Kalifornský institut integrálních studií). Populárta jeho knih a rozhovorů vzrostla. Každý týden mluvil ve veřejném rádiu v San Franciscu, které vysílalo na národní úrovni. Velké množství lidí naslouchalo každé nedělní ráno; mnozí to považovali za svou bohoslužbu.

Watts žil na hausbótu v Sausalitu, severně od San Francisca, které se proslavilo jako centrum nekonečných diskusí, večírků a meditačních sezení, se slavnými i nechvalně proslulými duchovními vůdci, guruy, intelektuály, spisovateli a dalšími.

Pokračoval v meditaci a jeho psaní a rozhovory se prohlubovaly. Více a více, spíše vedl lidi k meditaci a duchovní zkušenosti než aby o tom jen mluvil.

V posledních letech svého života opustil hausbót a uchýlil se do malé, izolované chaty hluboko v lesích. Téměř každé ráno trávil sám, obvykle začínal japonským čajovým obřadem, po kterém následovala doba meditace a rozjímání. Pak začal psát.

Jeho psaní a mluvení se ztišilo a prohloubilo. Tato kniha byla přepsána z nahrávek několika přednášek, které vedl v pozdějších letech. Ukazují zralost a porozumění tématu, které přichází pouze po letech meditace. V průběhu let se proměnil z vážného intelektuála v radostného, spontánního milovníka života.

Jeho slova jsou stále aktuální a stejně svěží, jako když byla před mnoha lety pronesena. Je to spisovatel, žák a učitel, na kterého se bude vzpomínat, a tato kniha nám ukazuje proč:

Dokáže používat slova tak, aby nás přenesla za jejich hranice; dokáže čtenářům a posluchačům vnuknout nejen schopnost porozumění meditaci, ale i skutečný duchovní zážitek.

⁵ Episkopální církev Spojených států amerických je protestantská církev v USA, která je součástí anglikánského společenství církví. Je jednou z nejstarších církví na území Spojených států,

ÚVOD

MARK WATTS

Na začátku knihy „Still The Mind“, Alan Watts zmiňuje dar, který dostal - a byl to jedinečný dárek. Watts dokázal vzít své čtenáře a posluchače na cestu za často ignorovanými omezeními kalkulací a účtování. Možná největší součástí tohoto daru byla jeho schopnost ukázat nám jak objevit jednoduché způsoby dostat se ven z mentální pasti, kterou si sami vytváříme.

V naší moderní společnosti se ukázalo, že svět založený na moci - svět politiky, vláda a mezinárodní finance, které ovlivňují nás všechny - byly naprosto zhypnotizovány a poblázněny slovy a myšlenkami. Máme stát se otroky opakujících se vzorů v nekonečném proudu slov. Naši političtí vůdci neustále mluví o mnoha problémech, ale je to, jako by mluvili cizím jazykem, který by se dal nazvat „memorandese“. Téměř každý má zkušenost se sledováním politické debaty a po ní se divil, co se to probíhá děje, o čem kandidáti mluví.

Do jisté míry jsou všichni civilizovaní lidé mimo kontakt s realitou, protože nedokáží rozlišovat mezi tím, jak se věci mají, a způsobem jakým jsou popisovány. Pro politiky tato dichotomie dosáhla extrémních rozměrů, ale týká se všech. Pleteme si peníze, což je abstrakce, se skutečným bohatstvím; zaměňujeme představu o tom, kdo jsme, se skutečnou zkušeností naší organické existence. Během šedesátých a na počátku sedmdesátých let Alan Watts přednášel na univerzitách a centrech růstu po celé zemi. Aby pomohl svým posluchačům lépe porozumět jejich spojení se světem, popisuje velmi podrobně mnoho způsobů, jak nás naše organická existence neoddělitelně spojuje s celým světem. Od svých šestnácti do dvaceti let, kdykoli jsem mohl, nahrával jsem přenosným magnetofonem jeho rozhovory.

Ať už byl název jeho přednášky Ekologické Povědomí, Psychologie mystického zážitku nebo Praktikování Zenové meditace, často se vracel k tématu neoddělitelnosti člověka a světa. Bylo to něco, co uchopil na hluboké úrovni a vždy mohl pomoci svým posluchačům porozumět. Jeho zásadní bod bylo to, že skutečná organická bytost je neoddělitelná od vesmíru, ale odlišná představa o tomto zřetelném kroucení celého vesmíru, kterému říkáte vaše tělo, vás může velmi snadno přesvědčit abyste přijali iluzi, že jste samostatná entita.

Jedním z důvodů, proč jsme propadli myšlence na oddělené, izolované já, je to, že i když obdivujeme krásu světa přírody, téměř každý, kdo vyrostl v západní společnosti má určité pochybnosti o tom, že skutečně žije jako nedílná součást přírody. Místo toho přijímáme určité konvence, které nám umožňují žít v moderní společnosti; kultivujeme naše vědomí, abychom „se povznesli“ nad úroveň přirozeného instinktu.

V jednom extrému jsme drsní individualisté, kteří cítí potřebu dobýt fyzický svět a získat nové území pro lidstvo. Ale i ti, kteří se nesnažili ovládnout svět ve fyzickém smyslu se pokoušejí překonat to, co vnímají jako svoji zvířecí přirozenost potlačováním jejich přirozených tužeb. Vidíme to projevat se téměř všude v naší kultuře ve vědomé snaze dodržovat abstraktní ideály ctnostného života.

Ale jak napsal Carl Jung ve své eseji *Etapy života* „instinkt se nestará o vědomí“. Stejně jako můj otec i Jung věřil, že problémy, které máme jsou projevem našeho vědomí, a zejména přímým důsledkem sebeuvědomování a naší snahy zlepšit věci. To je základem mnoha dilemat, která si vytváříme v mnoha oblastech našich životů.

Podívejte se například na problematiku ekologie: Ačkoli upřímně chceme vycházet s přírodou a ne ničit, stále se vnímáme jako lidé, kteří žijí odděleně od světa přírody. Stále nejsme její součástí kvůli triku vnímání nazývaném ego, který má mnoho lidí. Ve skutečnosti je celý problém mentální past a jedinou cestou, jak se z ní dostat, je probudit se a prostě být ve skutečném světě.

Proto je nutné zažít skutečný svět přímo - zde však narážíme na problém, protože někteří lidé věří, že skutečný svět je duchovní svět a jiní věří, že je to svět fyzický. Obojí jsou však pouhé představy, koncepty. Jak říká Alan Watts a mnozí další, skutečné umění spojení s vesmírem je *přestat myslet*, alespoň čas od času.

Praktikování umění meditace nebo rozjímání nám může pomoci zastavit neustálé tlachání, které se odehrává v našich lebkách. Jak často říkával můj otec: "Člověk, který neustále přemýšlí, nemá o čem přemýšlet, kromě myšlenky a žije ve světě iluzí." Do jaké míry dokážeme přestat myslet a začít prožívat se vracíme ke zdravému rozumu a k realitě. V meditaci nebo kontemplaci můžeme občas objevit stav vědomí, které si skutečně není vědomo sebe sama. Ale jediným způsobem, jak toho dosáhnout, je přestat se všemi pokusy o mentální popis světa. Pokud budeme neustále mluvit, nebudeme slyšet, co nám chce říct někdo jiný, a pokud budeme budeme neustále myslet, nikdy nezažijeme podstatu naší organické existence (toho, co se děje).

Na následujících stránkách budeme zkoumat jádro toho, co dnes může být považováno za nový způsob myšlení a života. Jak Alan Watts a další pochopili, není na tom nic nového: Jsme spojeni – nebo znovu spojeni – s energií stejně starou jako vesmír a s moudrostí starou přinejmenším stejně jako lidstvo, dobře pochopenou domorodci a skvěle vyučovanou buddhisty a hinduisty.

V této knize se vydáváme na zkušenostní cestu. Účastí na navržených experimentech, najdete způsob, jak se znovu dostat do kontaktu s realitou, která existuje za hranicemi našeho myšlení - velkou, jednotnou realitou, kterou naše myšlenky představují, ale nemohou ji nikdy zachytit nebo vyjádřit.

Alan Watts to říká mnohem jasněji než já - a bylo pro mě potěšující strávit tolik času se stovkami hodin jeho slov které byly nahrány na magnetofonový pásek. Je řečníkem a spisovatelem jehož hlas má velký dopad i mnoho let po jeho odchodu, a myslím, že stojí za to strávit čas od času několik tichých hodin s knihou, kterou držíte v rukou. Uvidíte, jak používal slova a myšlenky, aby nás vedl za hranice našich slov a myšlenek, a pochopíte, že jsme ve své podstatě mnohem větší a mnohem zázračnější, než naše slova dokáží vyjádřit.

Kapitola 1

KDO JSME VE VESMÍRU

Když jsem byl malý chlapec, učili mě, že je dobré být nesobecký a milující, a myslel jsem si, že bych měl vyrůst tak, abych sloužil druhým lidem. Ale po chvíli jsem zjistil, že pokud člověk nemá něco, co by mohl lidem dát, nemůže jim nijak pomoci. To, že jsem si myslel, že bych měl pomáhat, ale neznamenalo, že mám co dát. Postupně, v průběhu let, když jsem pochopil co to bylo, že jsem získal význam od světa, uvědomil jsem si, že tyto věci nikdy nemohou být darovány jako dar v obvyklém smyslu slova. (Gradually, over the years, as I understood what it was that I had received of significance from the world, I realized that these things were never intended as gifts to be given in the usual sense of the word.) Ačkoli se mnoho lidí těší ze zpěvu ptáků, oni nezpívají kvůli rozvoji hudby, a mraky neplují po obloze proto, aby je maloval malíř.

Slovy zenové básně:

Divoké husy nemají v úmyslu

vrhat svůj odraz

Voda nemá v úmyslu

zachovat jejich obraz

Když horský potok vytéká z pramene u cesty a žíznivý pocestný jde kolem a hluboce se napije, je pocestný vítán. Ale horský potok nečeká s úmyslem osvěžit žíznivého pocestného; prostě jen bublá a pocestní jsou vždy vítáni, aby si pomohli sami. Tak přesně v tomto smyslu nabízím tyto myšlenky a vy všichni jste vítáni, abyste si pomohli sami.

TŘI PŘÁNÍ

Nabízím vám tato slova pro pobavení, a pro pobavení sebe sama. Nesnažím se vás vylepšit, a opravdu nevím, jak bych vás vylepšil. Bylo by ode mne neuvážené doporučovat nějaká zlepšení, protože člověk nikdy neví, jak se tyto věci mohou vyvinout (obrátit) a jak se říká, dávejte si velký pozor na to, co si přejete, protože se vám to může vyplnit.

Jedním z problémů, když lidé žádají o zázraky, je, že nikdy nevědí, co ty zázraky nakonec zahrnují. Proto kouzelníci a džinové vždy nabízejí tři přání, takže po prvních dvou vždy můžete použít třetí, abyste se vrátili tam, kde jste začali. Při prvním přání se vždy stává, že, nikdy nevyjde tak, jak jste očekávali. Může se stát, že si neuvědomujete, co všechno může zahrnovat, když si například přejete, aby se sklo proměnilo ve zlato. Pokud změníme uspořádání vesmíru tak, aby se sklo proměnilo ve zlato, můžete najednou zjistit, že vám selže zrak nebo přijdete o všechny vlasy, protože by s tím mohlo souviset. Nerozumíme všem vzájemným souvislostem mezi věcmi, protože ve skutečnosti to, co nazýváme "věcmi" není v realitě od sebe odděleno. Slova a představy o nich je od sebe oddělují, ale oddělené nejsou. Všechny spolu souvisejí, jsou propojené v jednom rozsáhlém vibračním vzorci, a pokud jej změníte na jednom místě, změní se na všech možných jiných místech, protože každá vibrace proniká skrz celý vzorec.

PROČ VĚŘÍTE?

Nikdy nevíte, co se stane, a proto bych si nedovolil tvrdit, že byste měli být jiní, než jste. Nejsem guru ve smyslu duchovního učitele nebo autority, od které můžete očekávat něco víc, než co máte. Když druhému člověku propůjčujete (udělujete) duchovní autoritu, musíte si uvědomit, že mu tím umožňujete vybírat vaše kapsy a prodávat vám vaše vlastní hodinky.

Jak si můžete být jisti jakýmkoli velkým učitelem (nebo učením), že ví, co říká? Můžete věřit v nějaké náboženství; to je volba, kterou jste učinili. Ale jak to víte a proč věříte?

Pokud v něco věříte jen proto, že například Bible říká, že je to pravda, děláte to proto, že věříte, že Bible má autoritu, aby vám řekla, že je to pravda. Můžete také říci, že vaši otcové a matky a nejrůznější důvěryhodní lidé tomu věřili, a proto jste ji přijali na základě jejich autority. Pokud jste zvědaví, tak se však také zeptáte: „Jak věděli, že je to pravda?“ Ukázali svým světlem a příkladem, že se díky své víře nesmírně zlepšili?

Pokud se pozorně podíváme na lidské dějiny, vidíme, že po strašlivě dlouhou dobu se lidé navzdory svým náboženstvím a náboženským ideálům příliš nezlepšili. Když se stanete dědečkem s pěti vnoučaty jako jsem já, uvědomíte si, že jste stejně hloupí jako byl váš vlastní dědeček, protože se stále díváte z vlastního omezeného pohledu. A i když si o mně vnoučata mohou myslet, že jsem moudrý a ctihodný muž s plnovousem, vím, že jsem ještě dítě a cítím se skoro stejně jako vždycky. Takže když někoho stavíte do role autority, nikdy nezapomínejte, že víra v tuto autoritu je jen váš názor.

ZŮSTÁVÁ TO NA NAŠÍ AUTORITĚ

Když de Tocqueville řekl, že lid má takovou vládu, jakou si zaslouží, měl pravdu. Vládě, ať už politické nebo duchovní, dovolujeme, aby se jí dařilo tím, že se opírá o naši autoritu. To platí i o Bohu. Pokud věříte v Boha - že Bůh je dobrý, nebo že Bůh vůbec je, je to váš názor. A tak se Bůh odvozuje od vás, a proto má tato myšlenka velmi zvláštní důsledky, pokud jde o vládu vesmíru.

Uvědomění si zdroje duchovní autority - pochopení, že pochází od nás, od lidí - může znamenat, že v ní existuje určitý druh demokracie v království nebeském. Samozřejmě to nevyvrací Boha, ledaže by se jednalo o určitý druh Boha, a většina lidí si neuvědomuje, že může existovat mnoho docela různých představ o Bohu.

Bůh nemusí být monarcha, může existovat i být organický bůh. Existují také osobní a neosobní bohové, a také bohové kteří nejsou ani osobní, ani neosobní. Jsou bohové, kteří existují, a bohové, kteří neexistují, a jsou bohové, kteří nejsou ani existující, ani neexistující. Ale ať už věříte, že je Bůh jakýkoli, vždy je to se vrací k vám.

NA ČEM SPOČÍVÁ VĚDOMÍ?

Když se žáci obrátili na velkého hinduistického mudrce Šrí Ramana Maharši a zeptali se: "Guruji, kdo jsem byl já v mém posledním vtělení?", odpovídal: "Kdo to chce vědět?"

Když se zeptali: "Guruji, jak se dosahuje osvobození?" odpovídal: "Kdo ho chce dosáhnout?"

Kdo se ptá? Vždy se vrací k otázce kde to všechno začíná - a co to je? Samozřejmě si můžeme myslet, že víme, kdo jsme - nám bylo řečeno, kdo jsme, a uvěřili jsme příběhu, který nám byl vyprávěn.

Takže nemůžete vinit nikoho jiného za to, co si o sobě myslíte. Nemůžete se vrátit zpět, jakousi psychoanalytickou cestou, a najít příčinu toho, čím jste nyní. Odpověď není v chování vašich rodičů, ve skupině vašich vrstevníků nebo v jakékoliv situaci, v níž jste se nacházeli v dětství, protože vesmír takto nefunguje. Místo toho funguje jinak: Vychází z vás a vrací se zpět do minulosti, protože jste to začali. A tak když obviňujete někoho jiného, že vás dostal vaší současné situace, znamená to pouze to, že jste se špatně definovali. Možná jste se definovali tak, že jste limitováni vědomou pozorností a omezení na vašim svalstvem. (Perhaps you have defined yourself as being limited to your conscious attention, and limited to your voluntary musculature.) Ale je to všechno? Je to vaše skutečné já? (But is that all there is? Is that the real you?)

Na čem spočívá vědomí? Už jste někdy položili tuto otázku sami sobě?

KDO JSTE?

Vědomí neosvětluje lampu z níž svítí, stejně jako baterka nesvítí na baterii která ji napájí. Když učiníte rozhodnutí, pochází odjinud než od vás? Ne, pochází z hlubin vás, jichž si ve skutečnosti nejste vědomi. Máte v sobě mnohem víc než cokoli, co vědomě víte.

Ale my jsme si zvykli považovat "já" za pouhé centrum našeho vědomí a za centrum naší vůle, a tak ignorujeme (nebo si neuvědomujeme) většinu sebe sama. Když přemýšlíte o konkrétním člověku, o čem přemýšlíte? Předpokládejme, že řeknu: "Mysli na svého strýce" nebo "Mysli na svou matku." Co se vám okamžitě vybaví, je jejich tvář, protože jsme nejvíc zvyklí vidět fotografie a obrazy tváří. Když vidíme obrazy prezidenta, nejčastěji je to prezidentova tvář, hlava a ramena, a jen výjimečně je zobrazeno celé tělo.

Co se vám vybaví, když se řekne květina? Stejně tak se vám vybaví hlavně květ, někdy i stonek a občas celá rostlina. Ale jen velmi zřídka, když myslíme na květinu, myslíme na květinu na poli. Řekli bychom: "To je víc než květina. Květina není pole." Ale je to tak? Kde by byla květina bez pole? Mohu říci slovy: "Květina roste na poli." To je pravda. Slovy mohu odříznout pole a říci: „Květina roste“ a věta bude stále dávat smysl. Nicméně, v přírodě smysl dávat nebude. Pokud pole odstraním, květina nemůže růst. Květina je spojena s polem velmi hlubokým způsobem, a stejně tak člověk není jen hlava. Hlava musí jít ruku v ruce s tělem a tělo musí jít ruku v ruce se sociálním a přírodním prostředím - ale nikdy o tom nepřemýšlíme tímto způsobem. Víme, že to všechno existuje, ale nepřichází to na mysl automaticky.

Tak kdo jste? A kdo rozhoduje o hranicích organismu? Kdo jsi, že dáváš duchovní autoritu někomu jinému a pak předstíráš, „Ovšemže nepochází ode mne. Skláním se, protože vím, že ten člověk to opravdu ví.“?

Nyní mají buddhisté velmi vtipný trik, pokud jde o klanění, protože buddhisté nemají představu nadpřirozené autority, která by na ně dohlížela. Tak proč se tedy klaní, když vzdávají úctu Buddhovi? Proč se klaní, když vás potkají, a tak uctivě vás zdraví? Poklonkování je paradoxně činem krále, protože uděluje autoritu. Ten, kdo se klaní, staví uctívaný obraz na podstavec, a kdyby se neměl kdo klanět, nebyl by na podstavci žádný obraz.

Dal jste ho tam, ale znovu jste se zeptal, „Jak by to mohlo být tak, že to, co staví autoritu tam nahore, je jen ubohé malé já, které je neurotické nebo hříšné a vlastně ani nechápe, co se děje?“ Ale v zásadě já, které to dělá, je větší já, které není jen činností vědomí, ale komplexní činností, která se vyjadřuje, když sedíte a čtete tuto stránku. A co se vyjadřuje, když čteš? A co jsem já, který se jmenuje Alan Watts a nabízí tyto nápady?

Na začátku jsem prohlásil, že to všechno dělám pro zábavu, a myslel jsem to vážně. Ale kdo to dělá pro zábavu? Když řeknu, „Alan Watts je velký akt, (představení)“ (big act) kdo je to, kdo hraje tento akt (představení)?

Abychom se pokusili najít odpověď, mohli bychom zajít za astrologem a zeptat se, „Kdo to hraje?“ „No,“ řekl by, „Kde jste se narodil a v kolik hodin? A šel by se podívat na pozice hvězd a planet, a pak by nakreslil obrázek mé postavy/charakteru, což je shodou okolností velmi hrubý obraz vesmíru.“

„Tady jsi,“ řekl by, „Ale vidím, že jsi nakreslil obraz vesmíru“, odpověděl bych. To pro něj může být překvapením, protože pravděpodobně považuje vlivy hvězd a planet za něco, co mě ovlivňuje, a to znamená určité oddělení mezi tělesy, které ovlivňují, a loutkou, která je ovlivněna. Ale ovlivňuje kořen květiny květinu jako něco, co se od ní zásadně liší? Ne, samozřejmě - kořen a květina jsou jeden proces, a stejně jako vaše hlava a nohy to jde společně (all goes together). V tomto smyslu tedy vesmír a to, co vy nebo já děláme, jde dohromady/společně (all goes together), takže obraz vesmíru je ve skutečnosti obrazem vás.

Možná sami sebe nepoznáme (nerozeznáme), protože se považujeme za odseknutý kousek obklopený kůží, a proto se vidíme poněkud ochuzeným způsobem. A tato forma vnímání je téměř automatická. Považujeme se za samostatné bytosti, které stojí samy (who stand alone) a pohybují se různými místy, ale jsou odříznuty od okolního prostředí.

V důsledku toho máme skrytý (underlying) pocit odcizení, nepatřičnosti v tomto vesmíru, a cítíme, že jsme konfrontováni s něčím, co na nás kašle. Bylo to tu dávno před námi a bude to tu dlouho poté, co tu nebudeme. Přicházíme na tento svět na krátké údobí jako malý záblesk vědomí mezi dvěma věčnými temnotami. Samozřejmě, že během našich životů se dějí všechny možné další

věci, ale přesto pocit, který pronásleduje téměř každého, je, že toto „já“ je sirotek, který zde je na návštěvě, a nemáme pocit, že sem skutečně patříme.

Stejně tak, co cítíš, když se podíváš na vzdálené galaxie? Vyjdeš-li do pouště nebo do hor, kde je jasná obloha, uvidíš tuto kolosální záležitost, do které jsi zapleten (involved). Spousta lidí si pak připadá velmi malá, ale neměla by. Měl by ses cítit tak velký, jak velké to je, protože je to všechno neoddelitelně spojené s tím, co nazýváš *já*.

Toto ohromné víření energie je přesně jedna a tatáž energie, která se dívá z tvých očí, která proudí uvnitř tvého mozku, která dýchá, a která vydává zvuky, když mluvíš. Celá energie vesmíru jde k tobě a skrze tebe, a ty jsi ta energie.

POVAHA ENERGIE

„No,” říkáme, „Ale určitě zemřu, zmizím, proměním se v prach a tohle bude pokračovat ještě dlouho poté, co odejdu.” Celá podstata energie nicméně je ta, že je to vibrace, a vibrace je vlna, a vlna má hřeben a údolí. Je to jako puls, zapíná se a vypíná a všechno se takto zapíná a vypíná.

Věci jako světlo se rozsvěcují a zhasínají tak rychle, že nemůžete vidět fázi vypnuto, protože z definice zapnuté je vždy o něco nápadnější než vypnuté. Je pozitivní, zatímco vypnuto (off) je negativní. Vnějšík věcí je vibrace, ale protože jde velmi rychle, tak ji úplně necítíme, a proto se zdá být konstantní nebo pevná, jako lopatky elektrického ventilátoru. To platí pro světlo a také pro zvuk, ale když slyšíte velmi hluboký zvuk, znatelně vibruje. Můžete v něm slyšet texturu; můžete slyšet vibrace, které se zapínají a vypínají. Když slyšíte velké píšťalové varhany, celá budova se chvěje těmito vibracemi. Většinu pulsů však téměř nevnímáme, včetně pomalejších pulsů vytvořených otáčením Země, cyklů přílivu a odlivu nebo přicházející a odcházející rovnodennosti. Jsou to velmi pomalé vibrace, ale vždy se zapnou a pak vypnou.

Jsme si vědomi těchto změn pouze díky jejich kontrastu. Samozřejmě, že byste nevěděli, že je něco zapnuté, kdyby se to občas nevypnulo, a nevěděli byste, že je to vypnuté, kdyby se to někdy nezapnulo. Často jsem si proto kladl otázku: „Jak bys věděl, že jsi naživu, kdybys nebyl kdysi mrtvý?”

KDE BYS BYL BEZ NICOTY? (WHERE WOULD YOU BE WITHOUT NOTHING?)

Kde jsi byl, než jsi se narodil? Kde budeš, až zemřeš? Můžeme si myslet, že se staneme ničím, ale neuvědomujeme si, že nic je svým způsobem tak důležité jako něco. Kde bys byl bez ničeho? Jaké je pozadí bytí, když to není nebytí?

Musíš mít nic, abys měl něco. Je to tak jednoduché, ale nikdo to nevidí, protože pro západní filozofii je zásadní, že nic přichází z ničeho (out of nothing comes nothing.), Ale jak je to možné? Podle naší logiky, aby se něco nebo někdo vynořil z ničeho, musí být uvnitř ničeho nějaká skrytá struktura. Musí obsahovat nějaké vnitřní prvky, ze kterých něco vychází. Tak tomu však vůbec není. Základní bod je, že neexistuje žádná skrytá struktura, a je to opravdu prostě nic, z kterého vychází něco. (The whole point is that there is no concealed structure, and it is just because it is honest-to-goodness plain nothing that something comes out of it.) Toto je elementární logika, ale nikdo to nevidí, protože se všichni bojí nicoty (ničeho). Lidé si myslí, „No, když to nic není, už to nikdy nic nebude, protože to bude konec.” Teologové si to také pletou, a dokonce i někdo jako Svatý Tomáš Akvinský⁶ věřil, že z ničeho vzejde nic, (out of nothing comes nothing) a pak řekl, „Bůh stvořil svět z ničeho.“ Udělal chybu, protože se snažil ztotožnit Boha výlučně s bytostí – a samozřejmě nemůžete mít bytí bez nebytí.

To chápou hinduisté, stejně jako buddhisté, kteří zdělili jejich filozofii a mytologii. Říká se, že Bůh není ani bytím, ani nebytím; to je to, co mají společné. Ale nikdo nemůže říct, co to je, a přesto dobře víte, že bytí a nebytí jdou společně, jako vnitřek a vnějšek, předeek a zadek, vršek a spodek. Bytí a nebytí jsou polarity, jako severní a jižní pól. Co je mezi tím?

6 Svatý Tomáš Akvinský (1225 - 1274) byl katolický filosof a teolog scholastické tradice. Jeho práce znamenala vrchol scholastiky. V římskokatolické církvi patří mezi 36 učitelů církve a platí za jednu z největších teologických autorit.

Nikdo to neví, protože můžete vědět jen to, co můžete porovnat s něčím jiným. Můžete znát něco jen proto, že to můžete srovnávat s ničím a naopak, ale nikdo neví, co srovnat s tím, co je společné jak pro něco, tak pro nic.

Ze stejného důvodu nemůžete na vlastní oči vidět barvu vědomí. Jaká je barva zraku? Známe všechny barvy, protože se od sebe liší. V zrcadle vidíme různé barvy, ale jaká je barva zrcadla? Můžeme říct, „stříbrná“ – ale ve skutečnosti není. I když zrcadlo bude odrážet stříbrnou lžičku jako něco odlišného od něčeho jiného, zrcadlo je nebarevné. Nemůžeme to srovnávat s žádnou jinou barvou, a tak je pro naše vědomí průhledné. A stejně jako vaše vědomí, a stejně jako vesmír, je to velké nic.

Většina lidí zachází s prostorem a vědomím, jako by tam nebyli, ale předpokládejme, že tam není žádný prostor, jen pevná látka. Vně pevného tělesa nebude nic a nikdo nebude vědět, jestli je kulaté nebo hranaté, protože nebude nic, s čím by se dalo srovnávat, a bude to vše.

Vypadá to dost husté, ale samozřejmě většina toho, čemu říkáme něco, je z velké části nic, když se dostanete k atomům. Ať už jsou ve skutečnosti z čehokoliv, jsou od sebe vzdáleny obrovskými vzdálenostmi, a když se dostaneme k vnitřní struktuře atomů, najdeme toho tam velmi málo. Je to spousta ničeho — a tohle nic se ukáže jako velmi mocná věc (powerfull stuff).

VŠE JDE KOLEM

Abyste měli prostor pro pohyb, musíte mít prázdnotu, ve které se pohybujete, a pohyb je energie, což je rozhodně něco. Takže to je něco v čem jsme a je to něco čím jsme. (So that is the sort of thing we are in, and that is the sort of thing we are). Nejsme jen v něm, jsme tím a to vibruje, kmitá a jde okolo.

Cykly nejsou jen pouhé vlnové pohyby nebo zvlnění, jsou to také cykly kruhové. Všechno jde dokola, stejně jako když tančíme, jdeme dokola — a je nesmírně důležité, abyste pochopili tento princip. Nacházíme se ve fázi života lidstva, kdy se zdá, že jsme zapomněli na tuto cyklickou kvalitu; místo toho, abychom chodili do kola (going around), všichni si myslíme, že někam směřujeme, a to znamená, že je třeba jít někam jinam. Ale jak se tak toulám, nemůžu si pomoci, ale přemýšlím, kde by to jiné místo mohlo být.

VYŠŠÍ ŘÁD BYTÍ (HIGHER ORDERS OF BEING)

Stejně tak, když uvažujeme o evoluci, myslíme na měřítko a hierarchii různých druhů bytostí. Mohli bychom si například myslet, že nad námi jsou andělé, a pak bohové, a pak Buddhové s účastí Bodhisattvů, až do neznámých výšin úžasného lidského vývoje. A pak si myslíme, že pod námi jsou ostatní savci, možná démoni, hmyz, bakterie, rostliny, skály, a dolů až do neznámé hloubky.

Takže si gratulujeme a říkáme, „Jak je skvělé být člověkem a nebýt kočkou, nebýt růží a nebýt rybou.“ A myslíme si, o kolik lepší to bude, až se můžeme stát anděly. My lidé jsme velmi domýšliví a myslíme si, že se tam můžeme dostat a být bohy nebo Buddha.

Ale jak víš, že jsi vyšší řád bytí než brambora? Co ty vlastně víš o bramborách? Pravděpodobně jste nikdy nestudoval brambory, kromě toho, že víte, jak je vařit a jíst. To je asi všechno. Ale přemýšlel jsi někdy o tom, jak se cítí brambora?

„No,“ řeknete, „Necítí nic, je to jen brambora, nemá to co cítit.“ Ale počkej chvíli. Když na bramboru nasadíte detektor lži – nějaký přístroj měřící odezvu na slupce –, určitě něco zaregistruje a jeho údaje se při určitých činnostech změní. Když bramboru píchneš, nebo na ni zakřičíš, cukne sebou. Ve skutečnosti, když se naučíte zapínat své alfa vlny a sedíte vedle rostliny, zjistíte, že zachytí tyto alfa vlny. Takže rostliny možná nakonec nejsou tak hloupé.

„Dobře,“ mohli bychom říct, „Jak je to možné? Nemají žádnou civilizaci. Nemají žádný dům. Nemají žádné automobily. Nemají piána, umělecké galerie a náboženství.“

Ale brambora by mohla říct, „Já je nepotřebuji. To vy, chudáci necivilizovaní lidské bytosti, musíte mít kolem sebe všechny ty blbosti, abyste věděli, kdo jste a o co jde. Jste nepořádní a

neefektivní a svou kulturou zaneřádíte celou planetu. Ale já, brambora, to všechno mám v sobě zabudované.”

„No,” mohli bychom říct, „To není možné, protože jsi pořád na jednom místě. Jak můžeš vědět něco o světě?”

Ale brambora nemusí chodit běhat, protože její citlivost sahá všude kolem. A tak by se mohlo říct, „Chci vás seznámit s několika věcmi. Tady je můj soused, Bodlák. Viděl jsi někdy, jak se můj bodlákový soused pohybuje? Má maličká semena, s chmýřím na všechny strany, a když přijde vítr, tato semena plují vzduchem. A můj soused javor má malé helikoptéry, které posílá pryč, a ty se točí ve vzduchu a odlétají. A pak mám kamaráda jabloň, které má ovoce tak chutné, že ho ptáci mají rádi. Snědí jablko a spolknou semena, pak odletí a když upustí semínko, zaseje se.”

Jsou to neuvěřitelná zařízení. Jiní mají trny, které se zabodávají do kůží jelenů, kteří tato semena nosí s sebou. „To je jeden ze způsobů, jak se dostat do okolí a rozmístit se tak, abychom nebyli všichni namačkaní dohromady a nezadusili se.”

Brambora by pokračovala ve vysvětlování, „Ale to je jen začátek neobyčejných věcí, které děláme. Uvnitř našich vláken probíhají vibrace, které jsou stejně dobré jako cokoliv, co vymyslel váš Bach a Mozart. Užíváme si to, a přestože si možná myslíte, že nic neděláme, protože tu pořád jen sedíme, vibrujeme a jsme v extázi. Bzučíme do velkého bzučení, které se děje všude.” (We are humming to the great hum that is going on everywhere.)

Vaše rostliny mohou být v tak pokročilém stavu vědomí, že vám neznámí andělé rostou v květináči u vašich dveří. Aniž byste to tušili, mohou mít hodně společného s tím, jak přemýšlíte. Vezměme také v úvahu, že skromán moucha může být také nesmírně inteligentní. Všechna těma očima vidí složitý vztah perspektiv a se schopností chodit po stropě hlavou dolů může mít určitý rozhled, který je daleko za naším. Co dělají mouchy, když bzučí? O čem to všechno je? To nevíme, protože ani nevíme, jak je začít studovat. Trvalo mnoho let zjistit, že včely spolu komunikují tancem, a to byl takový šok, že jeden entomolog z UCLA⁷ řekl: „Mám tu nejvášnivější nechuť přijmout tento důkaz.”

Je šokující zjistit, že například delfíni mohou být inteligentnější než lidé a že takzvané kosatky jsou velmi inteligentní druh delfína. Podívejte se na ty tvory. Jsou to savci a říká se – i když si nejsme jisti, zda je to pravda – že kdysi žili na pevnině. Zřejmě se rozhodli, že být na souši je pro savce dost hloupý způsob života, a řekli: „Pojďme se potápět.”

Řekli, „Opravdu nemusíte dělat moc pro živobytí a můžete tancovat a hrát si.“ A tak delfíni tráví většinu času tím, že jen blbnou – a blbnou velmi složitými způsoby. Kdybychom byli delfíni, říkali bychom tomu umění.

Když praktikujeme jakékoli umění, tak svým způsobem jen blbneme. Mícháme spoustu barev a vytváříme krásné vzory na plochých plochách nebo na strukturovaných plochách. Dáváme dohromady všechny druhy krabic s odnímatelnými dráty, malými trubičkami, kterými můžeme vypustit dech, a obrovskými trubičkami, kterými vyfukujeme dech mechanicky. Napínáme velké kůže, do kterých bušíme pěstmi nebo klacky, a děláme různé další věci.

Když symfonický orchestr přijde na pódium, je to v podstatě jen spousta paviánů, kteří foukají do dř, a přesto je to něco velmi důležitého. Nastane ticho, přijde koncertní mistr a všichni zatleskají a posadí se. Koncertní mistr pak oživí orchestr a lidé s diadémy, perlami a v kravatách sedí, protože tohle je kultura a tohle je velmi vážné. Celá atmosféra koncertního sálu je velmi spořádaná, jako v kostele.

Je to trochu jiné, když se toho ujme rocková kapela a je tam světelná show a všechno se jen děje. (everything is just blowing)

Tohle je autentická hudba a je to velmi důležitá hudba. Možná je to pokračování velké západní tradice. Koncertní sál je dobrý pro klasickou hudbu, ale jak noví umělci přebírají svou poměrně sofistikovanou novou hudbu, hudebníci jako Beatles a Grateful Dead⁸ pokračují v tradici, ale děje

7 Kalifornská univerzita v Los Angeles (University of California, Los Angeles)

8 Grateful Dead byla americká rocková skupina založená v roce 1965 v San Franciscu. Kapela byla známá tím, že ve

se to v jiném duchu. Ta hudba je oslava a není to žádné sedativum. Je to hudba s kterou rostete, jste přímo u toho, protože nepředstíráte, že děláte něco důležitého ve vážném/slavnostním (solemn) smyslu. Děláte něco důležitého, protože jste přímo uvnitř věci, a pohybujete se s tím.

Všechna zelenina to chápe, a tak jsou z jejich pohledu velmi vysoce vyvinuté bytosti. Možná nás nepovažují za podřadné bytosti a považují nás jen za něco jiného, ale k zelenině jsme velmi nespravedliví. Když se konečně lidská bytost blíží ke konci života a upadne do kómatu, říkáme, „Chudák starý ten a ten, je to jen zelenina.“ Nebo když je někdo líný, řekneme, „Jenom vegetuje.“

To ukazuje nedostatek soucitu se zeleninou. Slovo „soucit“ znamená cítit nebo mít vášeň. Máte-li soucit se zeleninou, mouchami, houbami nebo viry, znamená to, že jste se dostali do jejich pozice. Když se opravdu vcítíte, zjistíte, že myslí na sebe jako lidé a mají stejné právo si myslet, že jsou civilizovaní a kultivovaní jako ty i já.

Co to tedy dělá s naším vnímáním uspořádaného vesmíru? Přemýšlejte o tom chvíli z lidského hlediska. Jednak většina lidí, které nazýváme primitivními, je mnohem méně násilná a méně ďábelská než my jako společnost. Žijí mírumilovnější životy, a přestože nástroje, které používají, nejsou tak rozvinuté nebo složité jako ty naše, jsou to velmi důstojní, civilizovaní lidé. Rozhodně to nejsou divoši.

Mnoho primitivních národů se na nás dívá s vážnými obavami. Vůbec nás nepovažují za civilizované. Místo toho na nás pohlížejí jako na poměrně vážnou hrozbu pro planetu, protože nejsme v kontaktu s ekologií přírody a celkově máme tendenci být neobyčejně mizerní. Některá z nejbohatších míst, o kterých vím, jsou plná bohatých lidí, kteří jsou na tom opravdu úžasně mizerně, protože navzdory svým obrovským zdrojům se neustále obávají o své zdraví, daně, politiku nebo o své peníze. Vždy se můžete o něco starat, pokud jste znepokojující (starající se) typ, a nezáleží na tom, jak jste bohatí nebo jak jste chudí.

MÍSTO ZVANÉ TY

Jak pozorně pozorujete cykly života, začíná se ve vašem vědomí zakořeňovat velmi zvláštní druh relativity. Všude na kouli je stejné místo, protože na východ od vás je tolik, kolik na západ od vás, a podle stejné logiky je každý bod na povrchu koule středem kruhu. Navíc, pokud žijeme v zakřiveném časoprostorovém kontinuu, jakákoli planeta může být považována za střed celého vesmíru, a proto každý člověk na planetě stojí v situaci Boha – jako ten kruh, jehož střed je všude a jehož obvod není nikde. Takže když se chcete stát něčím víc, než jste, odlišným od toho, čím jste, nebo vyšším, než kde si myslíte, že jste, znamená to jen to, že jste ještě nezjistili, kde jste, a máte iluzi, že jste někde jinde, než byste měli být.

To, čeho se zde účastníme, je cesta na místo, kde jsme, a rád bych vám popsal některé zvláštnosti této cesty. Je to jakýsi příběh Alenky v říši divů, protože je plný paradoxů.

Když řeknu, „Jdeme na cestu tam, kde jsme, na cestu do středu vesmíru a do středu prostoru a času, a je to místo, kterému se říká ty,“ lidé vždy začnou vynášet soudy o nějakém pokroku na cestě. Budou říkat věci jako, „Myslím, že ten člověk si toho je vědom víc než někdo jiný. Je tam víc než ten a ten.“

Pak začneme přemýšlet o etapách, kterými člověk prochází, aby byl víc tam, kde je, než předtím. Nacházíte to zejména v sofistikovaných kruzích, kde se lidé zabývají duchovním a psychologickým vývojem a náboženstvím. Hrají se velmi kuriózní hry a mnohé z nich jsou formou duchovní nadřazenosti (spiritual one-upmanship)⁹. Lidé se zajímají o to, aby byli pokornější než ostatní lidé.

své hudbě kombinovala prvky rocku, folku, bluegrassu, blues, reggae, country, jazzu, psychedelického rocku, space rocku i gospelu. Vydali několik desítek studiových i živých alb. V roce 1995 se skupina rozpadla.

9 One-upmanship - technika nebo praxe získání pocitu nadřazenosti nad jinou osobou.

ZDRŽENÍ SE SOUDU (PASSING JUDGMENTS)

Předpokládejme, že uvidíme někoho, kdo má pověst, ať už zaslouženou nebo nezaslouženou, že je „duchovně vyspělý“ (spiritually evolved). To je druh fráze, která se obvykle používá. Ale když dostane chřipku a je mu hodně špatně, lidé krouží hlavou a říkají: „Kdyby ten a ten byl opravdu duchovní, nemoc by jej nepostihla.“

Máme v hlavě legrační představu, že skutečně duchovní lidé jsou z litiny, že jsou necitliví, takže když je omlátíte, neovlivní je to. Ale jak poukázal velký šestý patriarcha Číny, musíte se naučit rozlišovat mezi živým Buddhou a kamenným Buddhou, protože pokud by Buddha byl prostě ten, který není ničím ovlivnitelný, pak kusy dřeva a kusy kamene by byli Buddhové. A možná jsou svým způsobem, ale o to nejde. Jde o to, že pokud si myslíte, že největším životním ideálem je být nezranitelný, pak jste na cestě stát se spíše geologickým než duchovním.

Tento druh duchovní geologie je velmi rozšířený, pokud znáte duchovní lidi stejně dobře jako já. Neustále slyším příběhy lidí, kteří trvají na tom, že „můj guru je lepší než tvůj.“ To nesnesitelně pokračuje, ať už je to můj ministr, moje církev, moje společnost, nebo moje vlastní organizace. Vyslechl jsem všechny důvody a slyšel jsem, jak lidé shazují ostatní učitele a guruy a říkají, jak je hrozné, že je takový a takový mistr zenu nutí dělat to a to. Nebo slyšíme o učiteli jógy, který je opilý, nebo spí se svými studentkami, nebo sází, nebo příliš rychle jezdí autem.

Velké množství duchovních lidí v této zemi je ve skutečnosti kryptoprotestanty a stále silně věří v protestantskou etiku. Proto vynášejí všechny tyto rozsudky, navzdory tomu, že zakladatel křesťanského náboženství řekl, „Nesud', ať nejsi souzen.“

VŠECHNA RŮZNÁ PROVEDENÍ (PŘEDSTAVENÍ) VESMÍRU (ALL THE DIFFERENT PERFORMANCES OF THE UNIVERSE)

Když se podíváte na všechna náboženství a různé druhy praktik, které lidé dělají, stejně, jako se díváte na různé druhy zeleniny a různé druhy květin, hmyzu a motýlů, uvidíte, že zatímco jogíni předpokládají jednu perspektivu a baptisté předpokládají jinou, to, co všichni skutečně dělají, je rozdílný druh tance — a můžete to přijmout a dívat se na to s absolutním úžasem a říct: „Páni, podívejte se na všechna ta různá představení, které tenhle vesmír předvádí.“

Pokud to uděláte, máte tendenci přestat skuhrat a hádat se o to, který z nich je ten pravý. Samozřejmě nemusíte přijmout všechna představení úplně, nemusíte souhlasit s jejich názory. Musím přiznat, že mám určité předsudky. Nemám rád příchut' některých náboženství biblického pásu, protože je považuji za nesmírně depresivní. Taky nemám rád vařenou cibuli, je taky odporná. Na druhou stranu, mohu se klanět římským katolíkům, episkopům, teosofům¹⁰, hinduistům a muslimům a cítit se naprosto v klidu, protože zjišťuji, že všichni dělají totéž různými a fascinujícími způsoby. Někdy za tím stojím, ale vím, že když to dělám, není to nic jiného než osobní předsudek, a na nějaký předsudek mám právo, protože jsem člověk.

Koneckonců, abys byl člověkem, musíš mít v sobě špetku rošťáctví. Když Bůh stvořil Adama, vložil do něj jen dotek vzpurného ducha, stejným způsobem, jakým člověk přidává trochu soli do dušeného masa. Kdyby tam ta drobná zvláštnost, ta trocha nepředvídatelnosti nebyla, nikdy by se nic nestalo, protože Adam by jablko nikdy neochutnal.

ŠPETKA ROŠŤÁCTVÍ

Jednou Carl Jung měl pocit, že potkal člověka, který nemá vůbec žádné lidské selhání, a byl hrozně rozrušený, protože se kvůli tomu cítil provinile. Napadlo ho, že by se na sebe měl podívat

¹⁰ Teosofie je novověký výraz, složený z řeckého theos (Bůh) a sofia (moudrost). Vznikl v souvislosti s eklektickým hnutím esoterické spirituality, „Teosofickou společností“ založenou roku 1875 ruskou kněžnou Helenou Petrovnou Blavatskou, která o sobě prohlašovala, že má nadpřirozené schopnosti. Později se význam rozšířil na různé starší i mladší proudy duchovního života, založené na okultních jevech, mystice, tajemných tradicích a s příklonem k východním náboženstvím. Teosofické hnutí se tak dovolávalo prastarých kořenů, jak indických či tibetských, tak také antických (gnóze, Plótinos) a novověkých (Paracelsus, Jakob Böhme, Emanuel Swedenborg a další).

zblízka. O den nebo dva později potkal Jung mužovu ženu a on se tím přestal zabývat. Nebylo to proto, že by řekla: „Měl bys vědět, že s mým manželem je velmi těžké žít.“ Tak to vůbec nebylo. Místo toho manželka ztělesňovala všechny věci, které byly v jejím manželovi potlačovány, protože když spolu žijete tak intimně, začnete sdílet svůj psychický život. Pokud se tedy člověk stane příliš velkým světlem, může se stát, že jeho partner to bude kompenzovat a stane se stínem a naopak. Takže v tom musí být prvek rošťáctví – ale ne příliš, jen špetka.

Když narazím na někoho, kdo ji zřejmě nemá, zejména na takzvané duchovní lidi, kteří jsou velmi ryzí a upřímní, vždycky mám podezření, že nemají lidskou povahu. Na těchto vážných puristech je něco, co mě zneklidňuje, protože mám rád lidi, se kterými si můžu rozpustit vlasy.

HIERARCHIE ŽIVOTA

Možná se vám to bude zdát znepokojující, ale pak si začnete říkat, „Copak neexistuje dokonalá lidská bytost? Není tam nahoře někdo, velká bytost, ke které můžeme všichni vzhlížet a respektovat ji, nebo jsou svatí a spasitelé stejní jako všichni ostatní?“

Když se pozorně podíváte na ideu hierarchie života, uvědomíte si, že i někdo tak pozoruhodný jako Ježíš Kristus – který by z buddhistického hlediska byl považován za velkého bodhisattvu – může vzniknout na jakékoli úrovni. Podle buddhistické myšlenky reinkarnace jsme všichni zaujímali všechna místa v hierarchii, nebo na kole stávání, jak tomu říkají buddhisté, protože obraz času, který používají, je kolo. V tomto pohledu si pohybem kolem kola nakonec uvědomíte, že každá poloha, do které můžete posouvat, je stejná, v jaké jste byli vždy. Zatímco se posouváte, můžete mít pocit, že dochází ke změně, ale jakmile se usadíte na své nové pozici, je to jako každá jiná ustálená pozice, kterou jste vždy cítili. Zevnitř víme, jaké to je mít ustálenou pozici, protože čas od času se můžeme změnit – ale jak říkají Francouzi, čím více se mění, tím více zůstává stejná.

My, kteří žijeme v neklidné kultuře, můžeme mít pocit, že je to strašně nudná filozofie a že se nikam nedostaneme, protože není žádný skutečný pokrok. Na druhou stranu však předpokládejme, že existuje možnost skutečného pokroku a zlepšení. Použijte svou představivost podle svých nejlepších schopností a zjistěte přesně a do detailu, kde byste raději byli a kdo byste raději byli, než kdo jste.

Když na tom budete nějakou dobu pracovat, někdo, kdo je dost důmyslný, vám vždy bude moci zdůraznit, že jste něco vynechali a že je tu ještě něco, co byste mohli vylepšit. Můžete pokračovat dál a dál, a během tohoto nápaditého stvoření dokonalého života si nakonec uvědomíte, že to, co opravdu děláte, je rozšiřování moci.

Tento proces je velmi podobný lidem, kteří nyní pracují na manipulaci s geny, aby člověk mohl řídit budoucnost evoluce a my mohli plodit intelektuální Einsteiny, fyzické Elizabeth Taylorové a morální sestry Terezy. Všichni tito lidé měli neobyčejný směr jako lidské bytosti díky své integritě a vynalézavosti, a tak se někteří lidé mohou dívat na tuto myšlenku a myslet si, že by byla prostě skvělá. Ale podívejte, jak jsme teď rozšířili naši moc. Možná si myslíme, že by bylo dobré mít na starosti evoluci, ale znovu přichází starý problém tří přání. Jak poznáme, která cesta je opravdu lepší?

Když se lidské bytosti pokoušejí převzít kontrolu nad evolucí, činí tak pomocí svých myslí a jakéhosi vědomí, které snímá svět a dívá se na všechno sériově – ale problém je v tom, že svět sám o sobě není sériový. Svět je to, čemu říkáme multidimenzionální, což znamená, že se všechno děje dohromady všude najednou a jde to příliš rychle na to, abychom to dostatečně poznali pouhým skenovacím postupem. Protože skenování je limitováno lineárním přístupem, vždy některé věci vynechá a tyto věci mohou být velmi důležité.

Proto, jak jsem již dříve zdůraznil, přeměna skla ve zlato může znamenat, že vám selže zrak nebo vám vypadají vlasy. Když přineseme změnu s naší poměrně omezenou vizí a když změníme lidi změnou jejich genů, určitě budeme mít novou situaci, ale nemusí to být nutně o nic lepší, protože nejsme schopni předem vidět plnost role, kterou bude hrát každý jednotlivec.

Pokud jde o projekci síly, uvidíte, že síla genetiků je omezená, protože mají omezený výhled.

Pokud se rozhodneme dát jim všechny počítače, které potřebují, aby to všechno sečetli, aby měli úplný přehled o životě, stavíme se do pozice, kdy můžeme řídit život na planetě. Toto má být konečný výtvar a my se ho snažíme pečlivě zařídit svým zdánlivě obrovským intelektem a všemocným vědomím. Máme být mistři magie; máme nad sebou mít úplnou kontrolu a nesmí se stát nic, co by nebylo v souladu s naší vůlí.

Ale předpokládejme, že to všechno děláme, a předpokládejme, že se nám dokonce podařilo projevit vůli tak, aby to byla vždy dobrá vůle. Nejsem si úplně jistý, jak bychom poznali, že je to dobrá vůle, kdyby nebyla možnost zlé vůle, ale předpokládejme, že se nám to podařilo. Nakonec se musíte zeptat, „Chci být v takové situaci?“ Jinými slovy, myslíte na to, kam ty směry, o kterých mluvíme jako o progresivních, skutečně směřují, a extrapolujete je.

Možná řeknete, „To bych samozřejmě neudělal, protože si uvědomuji, že se tam nikdy nedostanu. Ale i tak, proč tím směrem vůbec míříte? Jsi si jistý, že je to lepší směr? Koneckonců, zabíjíme víc lidí auty než válkami a o takových věcech musíte přemýšlet. Netvrdím, že bychom neměli mít technologický vývoj, ale možná je krátkozraké automaticky dospět k závěru, že se jedná o zlepšení. Z dlouhodobého hlediska nemusí jít vůbec o zlepšení – a proto je velmi důležité zvážit, zda chcete kontrolovat (řídit) směr, kterým míříte.“

PLNÝ PŘEKVAPENÍ

Vnitřně, opravdu a skutečně chcete mít moc nad vším, co se děje ve sféře vašeho vědomí? Možná, když mluvím jako muž, chtěl bych na ženu seslat kouzlo, aby se stala tak krásnou, jak si jen dokážu představit krásu, a aby mě každé její slovo a gesto poslouchalo jako housle pod rukou dokonalého mistra. Já bych zcela řídil její činy, a ačkoli by v každé její akci byla mým snem, rychle bych si začal dělat starosti s tou Frankensteinovou. Myslel bych si, že doma možná nikdo není a že jedině, co jsem udělal, bylo, že jsem vytvořil stroj. Když se nad tím zamyslím, chci, aby udělala něco, co nečekám.

Slyšel jsem lidi, kteří si myslí, že v budoucnu, díky našemu psychickému vývoji, budeme všichni schopni číst si navzájem myšlenky. Díky přímému přenosu z jedné mysli do druhé budeme mít přístup k myšlenkám všech a nezbude nám žádné soukromí. Samozřejmě, protože všichni budou naprosto transparentní ke všem ostatním, nebudeme schopni jeden druhého překvapit. Osobně se na takový svět netěším, protože se obávám, že bude zcela postrádat spontánnost. Můžeme ztratit ten malý prvek, kterému říkáme vitalita.

Teď to může znít, jako bych říkal, že nejlepší věc není vesmír, kde si uvědomíme, že existuje hluboká základní jednota skrze všechny věci, ale vesmír, který je pluralitní, který není vůbec jeden. Jistě lze říci, že jednou z nejlepších částí života je mít spoustu oddělených věcí, které se navzájem překvapí, ale já stále vidím jiné schéma.

Svět, který vidím, můžeme nazvat jednotou v rozmanitosti. To, čemu říkáme já a tomu, čemu říkáme ostatní, je jako něco a nic. Jsou to základní polarity, které – jen proto, že spolu kontrastují – mají něco společného. Nemůžeme však říci, co to je, a proto bude náš svět vždy plný překvapení.

Kapitola 2

Potkej své skutečné já – Meet your real self

Vydali jsme se na společnou cestu na místo, kde jsme. Je dobré přemýšlet v určitém okamžiku na cestě o marnosti určitého druhu mocenské hry, kterou hrajeme s naší energií.

MARNOST MOCENSKÝCH HER - THE FUTILITY OF POWER GAMES

Existují dva typy her - hra, kterou hrajete, abyste vyhráli, a hra, kterou hrajete. Rozdíl mezi nimi je ve stejném smyslu jako rozdíl mezi cestováním někam a cestováním jen tak, které můžeme nazvat putování.

Je rozdíl mezi pohybem s cílem někam se dostat a pohybem jako tanec. Všechny ty formy energie, které se tančí nebo se potulují, jsou radostnými projevy energie. Na druhou stranu, všechny ty formy energie, které nás nutí se někam dostat, mají tendenci šílet a mají vlastnost naléhavosti, která nás posouvá rychleji a rychleji, dokud prostě nemůžeme jít dost rychle, abychom dosáhli cíle. I když jde o nácvik meditace, lidé se stále ptají na nejrychlejší způsob a chtějí vědět, jak dlouho to bude trvat.

Nishkarma znamená činnost nebo konání (karma) bez připoutání (attachment), zejména bez připoutání k výsledkům činnosti. Nishkarma je celá pointa a poselství Bhagavad Gíty, nebo „Písně Páně,” která se skládá z instrukcí vozataje Krišny válečníkovi Arjunovi o jeho počínání na bitevním poli. Díky této zásadě můžeme pohlížet nejen na běžné činnosti každodenního života, ale i na naši náboženskou činnost zcela novým způsobem — nikoli jako na něco, co se dělá pro dosažení výsledku.

PROČ TO DĚLAT? - WHY DO IT?

Samozřejmě, lidé se pak ptají, „Proč to dělat?” Lidé se stále ptají proč, ale člověk si musí uvědomit, že proč je neplodná otázka. Očekáváte odpověď z hlediska motivace: chcete znát příčinu toho, co někdo dělá, a cíl, ke kterému to vede, pokud však jednáte bez cíle, nemůžete říci, proč to děláte, leda to udělat. Přesto se lidé stále trápí/sužují (bothered) a ptají se, „Proč to tedy dělat?” - jako by říkali, „Proč vůbec využívat energii? Proč prostě nebýt v klidu?” Ale to je samozřejmě totéž, jako se ptát, „Proč vesmír existuje?” Proč, jinými slovy, existuje pohyb? Odpověď na to je, protože je tu klid. A proč je tu klid? Protože je tu pohyb. Tímto způsobem dosáhnete konce otázky proč, protože to chodí pořád dokola.

Dalším způsobem, jak dospět k závěru otázky proč, je vrátit se do minulosti, protože když najdete vysvětlení za vysvětleními, takže, slovy oblíbeného sémantikářského verše:

*Velká vysvětlení mají na zádech malá vysvětlení,
která je mohou skousnout,
a malá vysvětlení mají menší vysvětlení,
a tak dále až do nekonečna.*

Big explanations have little explanations
upon their backs to bite them,
and little explanations have lesser explanations,
and so on infinitum.

Jinými slovy, nikdy se tam nedostanete.

Co se vlastně stane, když pátráme v minulosti a snažíme se pochopit, proč děláme to, co děláme? Stane se, že stopa zmizí. Dívejte se zpět, jak daleko můžete, ale nikdy nenajdete začátek, protože stopa vyprchá, stejně jako zmizí brázda za lodí, nebo jako se ve vzduchu rozplynou kondenzační páry letadla.

Minulost, kterou jsme považovali za výchozí/odrazový bod (push-off point) nebo příčinu, je pryč. Skutečný důvod, proč minulost nefunguje jako vysvětlení, je však samozřejmě velmi jednoduchý: odraz? (push-off), příčina, nikdy nebyla v minulosti, vždy byla v přítomnosti. Je naprosto zřejmé, že pokud existovala doba, kdy vesmír vznikl, kdy tak učinil, bylo to právě teď. A to je stále zde, a stále to začíná, právě v tuto chvíli. Takže to, co nazýváme minulostí, jsou prostě stopy, vytrácející se ze současnosti.

Nemá tedy smysl ptát se, proč jste tady, protože pokud si nemyslíte, že jste tady, abyste vyřešili nějakou záležitost z minulosti – a v tom případě jste byli motivováni, jako byste byli kulečnicková koule odpálená tágem – je tato otázka irelevantní. Všichni pořád mluví o motivaci a ptají se proč, „Proč to děláte?“ Ale vždy můžete říct, „Proč ne?“ Ačkoli to zní jako trochu dětinský způsob odpovědi, zde *není* žádné proč a tím způsobem, je to spíše skvostné.

Máme tendenci si myslet, že věci jsou nesmyslné a strašné, pokud nedokážeme vysvětlit, proč se dějí. Policista, který zastaví motoristu, který nejel dost rychle, se ptá, „Kam jedeš?“ „Vlastně nikam“ přichází odpověď. To policistu rozčiluje, protože si myslí, že musíte být z nějakého důvodu na cestě a že byste měl někam jet. Pokud ne, jste podezřelí, protože jste pravděpodobně blázni nebo děláte něco nelegálního (up to no good).

TOUHY A ŘÍZENÍ

Proč něco děláte? Je to kvůli touze? Když lidé odkazují na své základní touhy, nazývají je instinkty, což je prostě způsob, jak označit touhy za pohon. Všichni se cítíme poháněni – a přesto si neuvědomujete, že energie pohonu jste vy. Když se obvykle odpoutáváte od toho, co prožíváte jako zážitkář nebo znalec zážitku, začnete se cítit jako Loutka, kterou pohánějí vaše emoce nebo vaše chutě či touhy, ať už jsou jakékoliv. Ale ve skutečnosti tě neřídí, protože není tebe, abys byl jimi hnán. Oni jsou ty.

A tak tato představa, která vede k řečem nebo myšlením, „Promiňte, jsem veden,” nebo “Promiňte, musím se najíst, musím do práce, mám sexuální touhy“ – tohle všechno jsou nesmysly. Nebudu se omlouvat za to, čemu se říká „můj hlad“. Jsem velmi rád, že mám hlad, a že jím. Takže místo toho, abych řekl, „Promiňte, ale musím jíst,” jím s potěšením. Podívejme se, jakou degradaci nás samotných tento postoj nese, a to vše vychází z pocitu, že jsme tlačeni nebo řízeni něčím, o čem jsme přesvědčeni, že je větší než my.

TO OBROVSKÉ FUNGOVÁNÍ POD TÍM

Důvod, proč cítíme, že je to větší než my sami, je ten, že máme představu o nás samých jako o ničem jiném než o povrchním skenovacím mechanismu zvaném „vědomí“. Samozřejmě, pokud je to vše, co jste, přirozeně se cítíte poháněni, protože jste odpojeni od obrovského fungování, které leží za vědomím.

Zříkáme se té části sebe sama, kterou nazýváme instinktivní, zvířecí nebo primitivní. Místo toho si myslíme, že jako lidské bytosti jsme ozdobou na samém vrcholku evoluce. Cítíme, že jsme mnohem vyvinutější a neuvědomujeme si, že vše, co máme prostřednictvím vědomí a rozumu, vyrůstá z prvotní energie, která je pod ním.

Proto, pokud rozum vyrůstá z prvotní energie, kterou jsme, pak to znamená, že prvotní energie je alespoň rozumná, ať už je jakákoliv. Strom poznáte podle plodů – neboť „podle jejich plodů je poznáte“ – a tak se stává, že na bodlácích nerostou říčky nebo na trní hrozny a hloupý vesmír nemůže stvořit lidi. Lidé jsou projevem potenciálu v energii vesmíru, a pokud jsme inteligentní, pak to, co to vyjadřuje, je také inteligentní. Logickým rozšířením toho, v čem ji vyjadřujeme, je naše centrální já. Svět není něco vnějšího; je to to, co je v zásadě tebou.

Dokud si však myslíme, že jsme motivováni něčím vnějším, a proto se cítíme nedostačující, dokud máme takové pojetí sebe sama, hrajeme abychom vyhráli, protože to, co chceme, je více vyhrávat a stát se většími. Ale jak jsem zdůraznil, naše pojetí nebo obraz nás samotných je pouze karikatura, a jako taková je abstraktní a naprosto nedostatečná. Máme pocit, jako bychom byli

nějakým způsobem nedostateční.

Když se zeptáte, „Co jste dělal včera?“ Průměrný člověk se poradí s pamětí a poskytne vám velmi oslabenou, napjatou/strunovou? (strung-out) kroniku událostí, která zredukovala včerejší zážitek na tenkou řádku slov. To, co jste udělali včera, se stalo tím, čeho jste si všimli včera, a to, čeho jste si všimli včera, byla jen nepatrná část toho, co se stalo. Bylo to jen tolik, kolik se dalo zaznamenat do nějakého paměťového kódu, slovy nebo krátkými dojmy.

Pokud se ztotožňujete s tím malým tenkým proudem života, není divu, že se cítíte nespokojeni, protože jste snědli rybí kosti místo ryb. A protože si myslíme, že se to děje pořád, a že život je jen taková malá hubená věc, cítíme hlad po zážitcích, vzrušení a extázi.

Říkáme, „Musí přijít něco dalšího“ a my potřebujeme více a více budoucnosti, protože minulost je pryč, a stejně to byla hloupá minulost. Nemáme žádný dárek, protože život vypadá jako přesýpací hodiny: Má velkou budoucnost a velkou minulost, ale jen maličký krk přítomnosti, kterou všechno prochází.

V buddhistické symbolice je myšlenka přesýpacích hodin reprezentována jako druh bytosti nazývané preta. Preta se považuje za hladového ducha a tito tvorové jsou představováni jako tvorové s obrovskými břichy, ale ústy a hrdly pouze o průměru jehly, takže nikdy nemohou dostat dost. Ta drobná ústa a nesmírné břicho představují krk přesýpacích hodin a pocit, že nemáte žádnou přítomnost.

Ve skutečnosti je naše přítomnost nesmírně bohatá a vy si to uvědomíte, pokud pochopíte, že není jiný čas než přítomný čas. Je jen teď; nikdy nebyl jiný čas než teď a nikdy nebude jiný než teď. Teď už je to všechno. S hltáním života není kam spěchat, a když to uděláte, nebudete schopni ho strávit. Můžeme pokračovat mnohem déle, než předpokládáme, bez jídla, takže je v pořádku jen sedět a být v přítomnosti.

Pokud se však ztotožňujete s lineárním pojetím sebe sama, se svým příběhem a abstraktním egem, cítíte se neadekvátně, a proto je nutné pokusit se tuto nedostatečnost napravit využitím energie k dosažení něčeho více všemi možnými způsoby.

CHTÍT VĚTŠÍ KONTROLU

Chceme větší kontrolu nad tím, co se stane, a to nás vede přes postupné kroky. Začneme samozřejmě tím, že se pokusíme získat moc fyzickým způsobem, prostřednictvím vlastnictví materiálního bohatství, historicky dobytka, otroků, půdy, plodin. Abychom si to všechno udrželi a udrželi kontrolu nad lidskou myslí, budujeme společnosti, které toto materiální bohatství vydělávají.

Ale jak ví každý, kdo kdy měl takové bohatství, pocit vnitřní frustrace to nezastaví. Všimneme si, že když je bohatství v rodině po několik generací, potomci původního loupeživého barona se stávají duchovními a jdou cestou umění a náboženství, protože se stále cítí nespokojeni. Mnoho lidí, kteří nikdy neprošli fází materiálního bohatství, samozřejmě pochopilo, že je to slepá ulička, a hned se pustili do umění nebo náboženství.

PRVNÍ FÁZE NÁBOŽENSTVÍ: JEDNODUCHÁ MAGIE

Náboženství ve své první fázi je něco, co nazýváme „jednoduchou magií“ a je typizováno snahou ovládnout svět nikoli násilím paží a silou svalů, ale jeho hypnotizací a očarováním. Ženy někdy ovládají muže tím, že je očarují, a muži se snaží ovládat ženy podobným procesem — a v průběhu dějin bylo náboženství pokusem okouzlit vesmír, okouzlit bohy nabízením obětí a prostřednictvím náboženských tanců a rituálů. Tak se náboženství stává magickým náboženstvím.

Lidé se ptají člověka, který chodí do kostela, zejména pokud chodí do kostela, kde praktikuje magii, „Proč to děláš? Proč musíš dělat ty rituály?“ Odpověď nevyhnutelně je, tak či onak, „Vykonáváme tyto obřady, protože věříme, že jsou potěšující pro Boha, a bylo nám nařízeno, abychom tyto věci dělali. To je způsob, jakým bylo zjeveno, že bychom měli uctívat, a proto to děláme, samozřejmě v naději, že nás Bůh požehná dlouhým životem, zdravím a bohatstvím a syny a

dcerami." V tomto smyslu, se to vše stále dělá z pocitu nedostatečnosti.

MORÁLNÍ FÁZE NÁBOŽENSTVÍ

Sofistikovanější fáze náboženství vstupuje do hry, když prorok konečně řekne: „Vaše spálené oběti jsou pro mě urážkou. Tvé dny svátků a obřady jsou pošetilé. To, co žádám, je spravedlnost a milosrdenství k jiným lidem." Pak náboženství přechází z magické fáze do fáze morální, ve které je kladen důraz na život a lásku, budování lidské solidarity a společenství.

Na této úrovni se učitel náboženství stává především prorockým učitelem morálky, ale bohužel nelze milovat z vyprahlosti. Pokud máte vyprahlou identitu, nemáte lásku na rozdávání. Pokud se považujete za odříznutou rostlinu, které říkáme vědomé ego, nemáte žádné kořeny v bohaté a lahodné/svůdné (luscious) půdě, a tak vše, co musíte dát, je jen trocha povrchové energie; nemáte žádnou hlubokou a trvalou lásku.

V důsledku toho jsou morální kázání dáována lidem, kteří jsou naprosto neschopni je dodržovat. Kazatelé vám řeknou, jak se máte chovat, konkrétně co byste měli dělat a co ne, ale nikdy vám neřeknou, jak se stát člověkem, který tyto věci dokáže. A tak jediné, v čem uspějí, je dělat věci horší tím, že se budete cítit provinile a neadekvátně. Víš, že bys měl udělat, co ti řeknou, ale nemůžeš přijít na to, jak to udělat, a tak se cítíš provinile.

Člověk, který se cítí provinile, se cítí ochuzenější než kdy předtím, a tak se musí uchýlit k nejružnějším opatřením, aby zmírnil svůj pocit viny. Přirozeně to nefunguje, a pak začneme vidět, že náboženství musí zahrnovat více než morální zásady.

MILOST: TRANSFORMUJÍCÍ SÍLA BOŽSKÉHO

Náboženství musí být způsobem, jak nás dostat do kontaktu s tím, co křesťané nazývají „milostí“ – tedy transformační mocí božstva. Samozřejmě, obvykle to otočí a řeknou, že díky magii dostaneš milost, a tak praktikují magické obřady křtu a svatého přijímání. Má se za to, že pokud se účastníte těchto obřadů správným způsobem, magická Boží moc projde a změní vás. Zdá se však, že tomu tak není. V takové situaci by buddhisté a hinduisté mohli říci, že magie selhala, protože nebyla provedena správně – protože jste byli ve špatném rozpoložení mysli.

Ježíš v podstatě řekl totéž: Pokud budeš mít víru, bude to fungovat. Ale nějak musíte najít víru, a jak ji najít, když ji nemáte? Když se na to zeptáte kazatelů a kněží, nevědí, jak odpovědět. Mohou psát velmi chytré knihy, aby vás přesvědčili, že Bůh skutečně existuje a že je docela vědecké věřit v Boha, ale nemohou vám víru vštípit. Čím chytřejí to vymyslí, tím více z toho plynou pochybnosti a samotná potřeba uchýlit se k chytrému uvažování nás ujišťuje, že neexistuje žádný skutečný projev víry.

PRAXE MEDITACE

Na této úrovni náboženství nacházíte snahu o transformaci vědomí prostřednictvím praktikování meditace. Člověk mohl slyšet, že pústem nebo soustředěním se na dýchání je způsob, jak se otevřít vyšším energiím. Lze věřit, že tyto energie, které skrze vás proudí, produkují magickou sílu – a proto se učíme něco, co je v podstatě sebehypnózou – a ta dokáže některé velmi překvapivé věci. Brzy se však vrátíme ke stejnému problému, který jsme našli u genetiků, kteří také mohou dělat velmi překvapivé věci. Jak všichni zkušenější technici vědí, otázkou je, co s tím budeš dělat? Víte, co dělat, když získáte moc meditací? Jak to chcete použít?

A otázka stále je, Kdo jste? Kdo rozhodne, jak se bude používat? Kdo získává tuto moc?

Samozřejmě, v hloubi své mysli máte stále oslabené a zbídačené pojetí vás a pocit chronického napětí, které se drží pevně a je základem pro pocit „já," ega. Existují učitelé smyslového uvědomění, kteří vám mohou ukázat, jak se zbavit toho chronického napětí, abyste se uvolnili a na chvíli se zbavili zkušenosti být egem. To je samozřejmě moc hezké, ale brzy nato se do toho napětí vrátíte znovu.

Dokud budete věřit, že jste svým obrazem sebe sama a že dokážete ovládat své myšlenky a pocity, přejdete do zvyku vytvářet svalové napětí, abyste se ovládli, a budete znovu prožívat iluzi ega. Pak se můžete cítit provinile, protože se neuvolňujete, a ve chvíli, kdy se cítíte provinile, si můžete být jisti, že ego funguje velmi dobře, i když tento pocit provinilosti znamená, že se cítí zraněné. Pýcha ega utrpěla újmu a sebevětší pocit viny vás základního problému nezbaví.

V tomto okamžiku si možná začnete uvědomovat, že meditační cvičení jsou stále formou magie, která se dělá, aby zvětšila ego, a že jako kazatelé a učitelé, kteří vštěpují pocit viny, se jednoduše snažíte uhasit žízeň slanou vodou. Problém je v tom, že přístup k sebezdokonalování je založen na vlastní zkušenosti, která je naprosto nedostatečná. Dokud budete myslitelem odděleným od prožívání myšlenek, pocitujícím odděleným od prožívání pocitů, nebo tím, kdo prožívá, odděleným od prožívání, budete se cítit uškrceni jako krk hladového ducha, krk přesýpacích hodin.

Ve snaze o zlepšení, to je způsob, jakým jste se definovali, a proto nebudete moci využívat energii radostně, protože ji budete používat s postranním motivem. Při přibližování se k „problému“ definovali jste sami sebe jako motivovanou a řízenou bytost, jako loutku. Až se však tato iluze rozpustí, objevíte něco velmi zvláštního — že meditace a náboženská a duchovní cvičení jakéhokoliv druhu nejsou nutné. Lidé se vždy ptají, zda je nutné naučit se jógové dýchání, nebo cvičit tai chi, nebo jít na psychoanalýzu. A já se vždycky ptám, „Potřebné k čemu? Kam to jdeš? Co chceš?“

Ano, pokud se chcete dostat do New Yorku, bude možná nutné jet po dálnici. Ale kam jdeš? A co myslíte tou nutností? Je to nutné, aby se člověk stal Buddhou? Chce být někdo Buddhou? Víš, co to znamená být Buddhou? Jak víš, že chceš být Buddhou, když nevíš, co je Buddha? Lidé si myslí, že by bylo hezké mít klid v duši, být vyrovnaní, klidní, nerušení tímto, tamtím a tím ostatním. Dokud však ze všech těchto věcí činíte objekty touhy, definujete se tak, že je postrádáte, a osoba, která hledá mír, je očividně ve zmatku. Osoba, která chce ukončit konflikt, je v konfliktu, a tak čím více se snažíte zastavit vnitřní rozruch, tím více ho rozdmýcháváte. Snažíte se vyhladit vodu žehličkou a nikdy to nebude fungovat.

PROČ MEDITUJETE?

Vždy v tomto bodě vyvstává velká otázka: „Pokud nám chcete říct, že meditace není nutná, a že je to všechno tady a teď, tak proč medituješ? Proč vyznáváš náboženství, provádíš rituály nebo zpíváš? Proč o tom vůbec mluvíš? Moje odpověď zní, že pro to není vůbec žádný dobrý důvod. Tohle všechno je forma radostné energie a hrát si s ní je forma tance. Je to skvělá věc a je tu spousta skvělých věcí, které můžeme dělat, a my je můžeme zkoumat podle svého vkusu. Můžete udělat z jakékoliv lidské činnosti meditaci jednoduše tím, že jste s ní úplně a děláte to jen proto, abyste to udělali: Pokud vás plavání opravdu baví, neplavete proto, abyste se dostali na druhý břeh řeky, nebo abyste dokončili určitý počet kol, nebo abyste se dostali tak daleko do oceánu, nebo abyste jakkoli soutěžili se sebou nebo s jinými lidmi. Plavete, abyste zažili vlnící se vodu kolem vás a abyste si užili pocit plavání, když si lehnete na záda a díváte se na modrou oblohu a ptáky kroužící kolem. Každým okamžikem jste prostě zabráněni do tohoto rozvlněného světélkujícího světa, díváte se na vzorce a proměnlivou síť slunečního světla a písek pod sebou – o tom je plavání. Někteří z nás mají rádi plavání a stejným způsobem někteří z nás mají rádi náboženství a meditaci.

SKVĚLÁ UMĚLECKÁ FORMA

Prošli jsme všemi úrovněmi náboženství, dokud jsme nedospěli k náboženství nenáboženství, kde můžeme vidět, že to stejně všechno bylo tady a že nebylo třeba nic dělat. Ve stejném duchu se pak můžeme vrátit do zbytku života a proměnit ho v uměleckou formu — a je to nádherná umělecká forma.

Ale když se mě zeptáš, proč by sis měl vybrat tenhle výraz, než nějaký jiný, nebudu mít odpověď, můžu jen říci, že scházet se, meditovat nebo zpívat si je to, co spousta lidí dělala, než je vstřebala televize.

V džunglích a na terasách v horských komunitách, tak dlouho, jak si jen někdo vzpomene, se lidé sešli, aby udělali něco, čemu říkám „kopání zvuku“ („digging sound.“). Někteří lidé si stále hrají s touto zvukovou energií vesmíru, stejně jako jsem popsal někoho, kdo si hraje s vodou při plavání. Když to tito lidé dělají, nestarají se o to, kam směřují, jaký je jejich osud nebo podobné nesmysly. Místo toho jsou zcela naživu.

VELKÁ OSLAVA

Pro lepší porozumění všemu, co se snažím říct, rád bych se zeptal, zda byste pro tuto chvíli nezměnili své základní pojmy ekonomie — a tím myslím ekonomiku energetiky. Neustále škrtneme a šetříme, protože naše ekonomické modely jsou založeny spíše na nedostatku než na nevázanosti. Všimněte si však, že ekonomika přírody je podle našich měřítek údajně nehospodárná a je založena na nevázanosti. Produkuje se mnohem více semen, než je nezbytné pro stromy, a mnohem více spermatu, než je nezbytné pro lidi, a existuje mnohem více hvězd a obrovských galaxií, než by si kdo mohl představit. Příroda je obrovská oslava energie.

Když si na to stěžuješ a řekneš: „Ach bože, ono to všechno dojde,“ znamená to jen, že stále hledáš naplnění v budoucnosti. V podstatě říkáš, „Pokud nebude dost budoucnosti, nedostanu zlatou odměnu, na kterou čekám na konci řady.“

Jádrem našeho ekonomického modelu je pohled na čas, který je napnutý na linii, ale v přírodě se vše děje v cyklech, tedy v kruzích. Život se pohybuje v cyklech zrození, růstu, kvetení a plodů, které zase vrhají semeno, které začíná život. Kvetení je naším symbolem bujnosti života a plody potěšení z jeho hojnosti.

V náboženském umění představuje zlatá květina naplnění, a když se lidská bytost snaží na konci řádku symbolizovat to, co skutečně chce, velmi často si na květinu vzpomene. Je tam v nebeské růži v Dantově vizi ráje a ve zlatém lotosu Mahavairocana, velkém Slunečním Buddhovi uprostřed mandaly. V katedrálách jsou růžová okna a vždycky ta květina na konci řady.

Freud říká o květině, že tam chce jít každý, a protože je Freud, říká, že se vrací do dělohy. Co je tak přitažlivého na děloze? Vysvětlit náboženské představy květiny analogicky se sexem znamená jen přidat další hádanku. Co je na sexu tak skvělého? Co je tak skvělého na návratu do dělohy? Tam jsme se vrátili na místo, o kterém psychologové neradi mluví, a mohou říci, že v děloze se dítě cítí všemocné, ale to je samozřejmě fantazie.

Převzali jsme darwinovský boj o existenci jako naši osobnost a říkáme o bujnosti květin a hojnosti ovoce, že vzkvétají jen proto, aby zajistily přežití — ale to je skutečně zbídačený pohled na život, světský pohled, v němž je člověk na světě odtržen od dělohy. V děloze dítě plave a plovoucí dítě nepozná rozdíl mezi tím, co je uvnitř jeho kůže a co je venku. Má to to, čemu Freud říká „oceánský pocit“, a to je jen další forma kosmického vědomí, jen dítě nemá jazyk, aby to vyjádřilo jako dospělý. A přece je tady, pluje vesmírným oceánem — a to způsobem, který si všichni přejí, protože to je naše původní podstata.

Oscar Wilde popsal luno-květ existence jako „květy, ve kterých sní včely zlaté.“ A přece ta zlatá květinka není na konci řady – žije v ní. Vyzařující okvětní lístky, mandala, velký kruh květu je galaxie, ve které žijete, a je to celý vesmír vyzařující kolem vás. Samozřejmě, tato záře je také v cyklu, a že cyklování je tanec, do kterého jste intimně zapojeni, pokud si dokážete uvědomit, že smysl života není v budoucnosti.

Samozřejmě, pokud si myslíte, že je to v budoucnosti, budete to hledat dál a dál a nikdy to nenajdete. Budoucnost se vytrácí stejně jako minulost. Stárneš a stárneš, a budoucnost nikdy nepřijde, a ty prostě vycouváš. Nikdy to tam nebylo a možná se kvůli tomu všemu budete cítit podvedeni. Myslel sis, že se něco blíží, že na konci je nějaká skvělá věc, zlatá odměna.

A ty sedíš uprostřed té zlaté odměny celou dobu.

Nyní by to vše mělo být velmi snadno pochopitelné, pokud nezaujmete masochistický názor a nemáte pocit, že pokud netrpíte, zkušenost není skutečná. Zdá se, že každý hledá nové způsoby

utrpení, jako by ho v životě stejně nebylo dost, a snaží se spojit se svou „autentickou“ existencí. Ale ve skutečnosti, ať už jste v kontaktu se svou autentickou existencí nebo ne, nemůžete ji ztratit, takže není třeba se obávat ztráty pocitu z ní, není třeba říkat „Vím, že tam je, protože jsem to jednou viděl, ale bojím se, že ten pocit ztratím.“

Zapomeň na to. Když se to snažíte cítit – jako byste to nedokázali – tak to odháníte. Nemůžeš se zbavit svého skutečného já o nic víc, než se můžeš zbavit teď. Jsi to ty. Je to vaše bytí — abych byl přesnější, vaše bytí není vaše bytí, vy jste to bytí. Nezáleží na tom, jestli žijete nebo zemřete; není v tom nejmenší rozdíl. Je to nic stejně tak jako něco a nic a něco jsou jen střídání a vibrace energie.

JAK SE TO V TOMTO OKAMŽIKU CÍTÍ?

Jak se teď cítíte? Vnímej se. Jaké to je, být tu teď? Stačí cítit pocit — a můžete cítit, kromě tohoto pocitu, cítit někoho kdo cíto, nebo je to stejné jako pocít?

Někteří z vás mohou mít to, co byste nazvali negativní pocity – deprese, úzkost – a můžete cítit napětí na hrudi, zvláštní pocit v žaludku nebo tlak v hlavě. Nebo pokud jste nemocní chronickým způsobem, můžete cítit potíže z centra, kde se nemoc nachází. Ale v tuto chvíli ten pocit nepojmenovávejte — prostě ho prozkoumejte. Je tam, ať je to cokoliv. Možná chceš změnit ten pocit, ale předpokládejme, že nemůžeš. Chvíli možná dokážete myslet na něco jiného, ale teď si řekněme, „Cítím se tak, jak se cítím, a nemůžu s tím nic dělat.“ Jak jsme viděli, to je proto, že „já“, které má být odděleno od a ovládnutí pocitu je pouze imaginární.

VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ SVĚTY

Takže pokud tomu tak je, pak to, co jste, je souhrn této současné zkušenosti — vnitřní pocity, nepohodlí a dunění a pulzování uvnitř vašeho organismu, společně s vašimi vnějšími pocity, protože ve skutečnosti se vaše vnější pocity odehrávají uvnitř vašeho mozku. To, co vidíte před sebou, je stav vašich optických nervů, které jsou uvnitř vaší hlavy. To, co slyšíte, je stav vašich sluchových nervů, které jsou uvnitř vaší hlavy. Takže vnitřní a vnější jsou mezi sebou tak promíchané, že v tom není rozdíl.

Kůže je mostem mezi světem „uvnitř kůže“ a světem „mimo kůži.“ Ale nebyl by žádný vnější svět, kdyby nebyl vnitřní, a naopak. Váš vnitřní svět je v mém vnějším světě a můj vnitřní svět je ve vašem vnějším světě. Všechno to jde dohromady ve velkém smíšeném smyslovém poli, kde je všechno podstatné pro všechno ostatní, jako zadek pro zadek a zadek pro zadek. Takže tady to je a cítíte, jak se všechno děje. Tvůj dech jde s tebou. Pracují ti uši. Lidé naproti vám se pohybují, stromy a budovy se barví a formují. Je to všechno takový happening.

Nyní můžeme stejně dobře definovat, že se to děje jako vaše práce. Celé to dění, které se děje – to jsi ty, pokud existuje nějaké ty, já, v jakémkoliv smyslu. Takže pokud se to pokusíte změnit, odlišujete se od toho. Stojíte stranou od toho a v tu chvíli rozštěpíte jednotu.

Ale nebojte se, pokud zjistíte, že jste zvyklý stát stranou toho. Prostě to berte jako součást děje. Pokud nemůžete přestat stát mimo – objektivizovat to, jak to bylo – je to také součást děje a ten stále pokračuje. Pokud existují věci, které nemůžete přijmout, a bojujete s nimi, tak boj je součástí děje také. Takže se do toho nesnažte zasahovat, jen ať je to, co je.

Není kam spěchat, ani kde jinde být. Předpokládám, že můžete odejít, pokud chcete, pokud jste nervózní a chcete dělat něco jiného. Ale napadlo vás, že možná opravdu není kam jít, protože když půjdete někam jinam, vezmete se s sebou? A pokud máte problém tady, budete mít problém někde jinde, protože vy jste ten problém. Takže není kam spěchat a svým způsobem není žádná budoucnost. Všechno je to tady — tak se uklidni, nespěchej a seznam se s tím.

SLEDUJ TIŠE

Jen se tiše dívejte na tohle „pokračování.“ Jestli zavřete oči, nebo je necháte otevřené, není

velký rozdíl. Opět máte tendenci dávat jména, slova, popisy na všechno, co prožíváte, a to není nutné. Nesnažte se přestat dávat na věci jména, prostě to berte jako činnost, která se děje, jako zvuk projíždějícího auta. Když se zeptáte, „Proč to dělám?“ jen vnímejte zvuk — „proč to dělám, proč to dělám“ - jako „da da da, dadada.“

Když cítíte ty vnější zvuky, činnosti a pohyby, mohou se zdát divné, protože už nejsou pod vaší dobrovolnou kontrolou – ale ani kručení v břiše nebo mechanismy vašeho optického nervového systému. Nic z toho nemáš pod kontrolou, ale jsi to určitě ty. Myšlenka, že něco ovládáte, také opravdu není pod vaší kontrolou, protože když pohybujeme prsty, používáme energii, ale tu neovládáme. Naše myšlenky jsou také jen energie — všechno to v nás bublá a my nevíme proč.

Stejně tak všechny události, které jsou podle sociální definice mimo vaši kůži – nejsou pod vaší dobrovolnou kontrolou, a tedy ani vy – jsou stejně tak vámi, jako kručí v břiše a ve vás bublá energie. Celý tento zážitek je, že jdete, a pokud se ho pokusíte ovládat, začnete znovu nejrůznější absurdní namáhání, jako je pokus zvednout letadlo ze země zatažením za bezpečnostní pás. Takže nech to všechno, co cítíš, aby se stalo, protože ve skutečnosti není nic jiného, co bys mohl udělat. Není na výběr; stejně se to stane.

TVÉ CELÉ TĚLO, TVÉ SKUTEČNÉ JÁ

Nyní v tomto stavu je to celé vaše tělo, které prožíváte, celé tělo vaší zkušenosti. Na Dálném východě buddhisté říkají, že naše celé tělo, naše skutečné tělo, se skládá z trojice tří těl: Nirmanakaya je fungující tělo, fyzické tělo, se kterým se obvykle ztotožňujeme. Sambhogakaya je tělo naší duševní a emocionální aktivity a je to naše schopnost užívat si, protože je to energie věčné rozkoše. Dharmakaya je naše konečné tělo, naše skutečné tělo, které se skládá z ničeho menšího než celého kvantového pole vesmíru, protože ve skutečnosti jsme Jedno se Vším, Co Je.

Vnímej to, je to dění. Vaše toulavé myšlenky se prostě dějí. Ten bzukot v hlavě se prostě děje. Tady jsi. Není ti ničím postrkováno. Je to velký happening, a to znamená, že je zdarma. Neděje se to tobě, děláš to ty, a to je ten rozdíl. (It is the big happening, and that means it's free. It isn't happening to you, it is you happening, and that's the difference.) Seznam se se svým skutečným já.

Kapitola 3

Filosofie meditace

Jsem od přírody člověk, který má základní pocit, že existence je mimořádně zvláštní. Jiní lidé si zjevně myslí, že existence je docela vyrovnaná — tedy obyčejná — a není třeba se jí vyptávat, ale vždy jsem měl v hloubi srdce pocit, že je opravdu velmi zvláštní, že tu vůbec jsem. Pocit „já“ mi dává něco, co mohu popsat jen jako legrační pocit, a neberu to jako samozřejmost.

Tento pocit není něco, co bych mohl jen tak zahodit a pak pokračovat ve své každodenní práci — a přitom zvláštním paradoxem tohoto jevu je, že to zároveň neberu vážně. Na jednu stranu mám pocit, že být naživu, účastnit se tohoto vesmíru, je tak úžasné, že prostě nevím, co o tom říct, ale na druhou stranu se nemohu ztotožnit s žádnou z částí nebo společenských rolí, které lidé hrají.

PROBLÉM S EXISTENCÍ

Zdá se, že existuje problém s existencí a s tím, že jsme naživu. To, čeho se tento problém týká, je na jakési hnidopišské úrovni základní myšlenka našeho myšlení, že člověk musí žít, že musíme přežít, abychom mohli pokračovat, a proto potřebujeme peníze na jídlo a přístřeší. Cítíme, že musíme pokračovat, i když víme, že nám to moc dlouho neprojde, a víme, že po určitém počtu let zemřeme a že to, čemu říkáme život, skončí.

Až život skončí, věc, které říkáme „já“, půjde někam jinam, možná do hlubokého spánku, možná dokonce beze snů. Od této chvíle do této nevyhnutelné události můžeme zažívat ty nejstrašnější bolesti — nejen bolesti fyzické nemoci, zranění nebo utrpení, ale možná i bolesti z obav z neúspěchu naší odpovědnosti vůči lidem, kteří jsou na nás závislí. Trpíme tedy utrpením jiných lidí jednoduše proto, že jsme citliví a máme představitost; děláme to natolik, že naše hladina adrenalinu reaguje i při pouhé představě na utrpení jiných lidí.

Je zřejmé, že všechny tyto problémy nelze vyřešit na „fyzické úrovni“ – neočekáváme, že nás lékařská zručnost osvobodí od smrti. Také vážně neočekáváme, že se lidé naučí být na sebe milí a zdrží se válek, rasových predsudků a hrůz tohoto druhu. Nečekáme vážně, že najdeme způsob, jak se chránit proti všem možným nemocem a bolestem užíváním nějakého léku.

JINÁ CESTA TOHOTO PROBLÉMU (ANOTHER WAY AROUND THESE PROBLEMS)

V průběhu let jsem začal uvažovat, zda existuje jiný způsob, jak tyto problémy obejít. Možná, že místo abychom tyto problémy řešili na technické úrovni, mohli bychom je řešit na psychologické a duchovní úrovni tím, že se ukázníme, abychom se jich už nebáli. A tak, v souladu s touto motivací, hledáme duchovní a psychologické učitele.

Zajímalo by nás, zda bychom se mohli nějak přeměnit, abychom se nemuseli starat o své problémy. Ale když prozkoumáte touhu překonat tento nepořádek duchovní disciplínou, uvidíte, že touha překonat nepořádek a nemít ho už je přesně ten nepořádek. Věc, která nám na nás samotných vadí, je přesně to, v čem pokračujeme ve svých pokusech o její překonání; jinými slovy, činnost, kterou využíváme při překonávání nepořádku, je nepořádek, proti kterému protestujeme. Je velmi důležité si to uvědomit, a pokud si to uvědomujete, vyvolává to otázku „Tak co mohu dělat?“ Co mohu udělat, abych přeměnil tento otřesný zmatek ve stav mysli pravého mystika?

Nyní, pokud jste nepořádek (mess), není nic, co byste mohli udělat, abyste se přeměnili do stavu mysli, kterou si idealizujete jako mysl pravého mystika, světce, nebo dokonce Krista. Ale sledováním tohoto směru myšlení si „můžete uvědomit, že všechny vaše ideály jsou jen projevem zmatku, který se snaží uniknout sám od sebe.“

Jste postaveni do pozice pocitu, že je naprosto nezbytné být jiný, než jste, ale není absolutně nic, co můžete udělat s tím, protože takoví, jací jste, nemůžete být odlišní od svého já. Je to, jako by člověk řekl: „Vím, že bych neměl být sobecký, a velmi rád bych byl nesobecký člověk, ale důvod, proč chci být nesobecký, je ten, že jsem velmi sobecký. A opravdu bych se miloval mnohem víc a respektoval se mnohem víc, kdybych byl nesobecký.“

Totéž platí o lidech, kteří věří, že by měli milovat Boha. Jeden by se mohl zeptat, „Proč chceš milovat Boha?“ A odpověď je vždy, protože Bůh je nejmocnější vládce, a to je vždy nejlepší být na straně velkých praporů. Nejčastěji je to skutečný důvod, proč lidé věří v Boha, a jde o to, že se starají o bezpečí své vlastní duchovní kůže. Všichni sofistickovaní svatí to věděli, včetně svatého Pavla, Svatého Augustina a Martina Luthera. Nikdo z těchto velkých mužů nevěděl, co s tímto rozparem dělat, protože pokud v něj lidé věří, nedá se nic dělat. Ale zřejmě je třeba něco udělat — nicméně, když se do sebe opravdu podíváte, uvědomíte si, že nemůžete nic dělat. Nikdo nemůže udělat nic, aby byl někým jiným, než kým je, nebo aby se cítil jinak, než jak se cítí v této chvíli.

My jsme ten nepořádek, který má schopnost poznat hrůzy toho, co s námi život může udělat — ale tohle není tak slepá ulička, jak se zdá. Pokud se objevíte ve slepé uličce, skutečnost, že jste se tam ocitli, vám vždy něco řekne. Sledujte tok vody, když zaplaví oblast pevniny a uvidíte, že ukazuje prsty, a některé z nich se zastaví, protože přicházejí do slepých uliček. Ale voda se tímto směrem neubírá; prostě si najde cestu kolem. Voda však nikdy nevyužívá žádného úsilí, pouze své váhy a gravitace, a tím, že sleduje svou úroveň, nachází cestu nejmenšího odporu.

Jako lidské bytosti děláme totéž, a když si myslíme, že jsme se dostali do slepé uličky, snažíme se najít jinou cestu. Předpokládejme, že voda, když se dostane na místo, kde se prst vody rozprostírá po suché zemi a nejde dál, si řekne: „Neuspěla jsem!“ Řekli bychom, to je ale neurotická voda. „Jen počkej,“ radili bychom, „ty najdeš cestu, jak projít.“

Když teď zjistíš, že jsi jako voda a že neexistuje způsob, jak se přeměnit, staneš se nebojácnou, radostnou, božskou bytostí, odlišnou od třesoucího se nepořádku.

Když vidíte, že to nejde, není to ponuré poznání, ale velmi důležitá komunikace. Něco vám říká stejně, jako země říká vodě, že tudy cesta nevede. Opravdu se říká, „Je tu ještě jeden způsob — zkuste to tady.“

Někdy vám život říká, že směr, kterým se ubíráte, není tou správnou cestou, a poselstvím, které je základem toho všeho, je, že se nemůžete přeměnit. Život vám dává poselství, že „vy“, o kterém si myslíte, že je schopen se přeměnit, neexistuje. Jinými slovy, jako ego jsem oddělen od svých emocí, myšlenek, pocitů, zážitků. Takže ten, kdo je má ovládat, je nemůže ovládat, protože tam není. A jakmile to pochopíte, věci se nesmírně zlepší.

CO MYSLÍTE SLOVEM „JÁ“?

Teď můžeme jít do toho a zeptat se, „Co myslíte tím slovem „já“?“ Chystáme se vyzkoušet některé experimenty na několika různých úrovních, nejprve běžným způsobem: Co myslíte tím slovem „já“? Já sám. Vaše osobnost, vaše ego – co to je? Za prvé, je to váš obraz sebe sama, a je složen z toho, co vám o vás lidé řekli. Kdo jste, je založeno na tom, jak na vás ostatní reagovali a jaký dojem ve vás vzbudili o tom, jaký jste člověk. Vaše vzdělání také nahrává tomuto procesu a z toho všeho se vynoří ego, které je koncepčním vyjádřením toho, kdo si myslíte, že jste. Styl života, který pak žijete, je odrazem tohoto obrazu.

Ale pamatuj, je to obraz — jen myšlenka. Jsou to tvé myšlenky o sobě samém, ale ve skutečnosti jím vůbec nejsi. Váš celkový tělesný organismus, váš psychologický organismus a síly mimo něj, to všechno jste vy, protože organismus neexistuje jako izolovaná entita o nic víc, než květina existuje bez stébla, bez kořenů, bez země, bez životního prostředí.

Stejně tak, i když nejsme připoutáni k zemi, jsme přesto neoddělitelní od světa kolem nás a od obrovského sociálního kontextu rodičů, sourozenců a lidí, kteří nás znají a pracují s námi. Je prostě nemožné odříznout se od našeho sociálního nebo přirozeného prostředí. Jsme to všechno a neexistuje jasný způsob, jak vytyčit hranici mezi tímto organismem a vším, co ho obklopuje.

A přesto obraz nás samých, který máme, nezahrnuje všechny tyto vztahy. Naše představa o naší osobnosti a o nás samotných neobsahuje vůbec žádné informace o hypotalamu¹¹ nebo dokonce o

11 **Hypothalamus** je částí mezimozku. Jeho činnost spočívá hlavně ve sladování jednotlivých vnitřních orgánů do komplexní odpovědi. Například připravuje všechny orgánové soustavy na zvýšenou fyzickou nebo psychickou zátěž. **Mozkový kmen** je částí mozku a navazuje na páteřní míchu. Vývojově a morfologicky ho řadíme k zadnímu

mozkovém kmeni, o epifyze, o způsobu dýchání, o cirkulaci naší krve, o tom, jak se nám daří tvořit větu, jak se nám daří být při vědomí, nebo dokonce o tom, jak otevíráme a zavíráme ruce. Informace obsažené ve vašem obrazu o vás o tom nic nevyprávějí.

Proto je to zjevně velmi nedostatečný obraz, ale přesto si myslíme, že obraz sebe sama k něčemu odkazuje, protože máme velmi silný dojem, že „já“ existuje. A myslíme si, že tento dojem není jen myšlenka, je opravdu podstatně tam, přímo uprostřed nás. A co to je?

Co vlastně cítíte? Když sedíte na podlaze, cítíte, že podlaha je tam a je skutečná a tvrdá. Co je to „ty“ sedící na podlaze, a co máte za pocit, když víte, že jste to vy, přímo tady? Co je to?

Za prvé, zeptejme se, „V jaké části těla cítíte, že vaše já – skutečné „já“ – existuje?“ Můžeme tuto otázku prozkoumat velmi hluboce, a možná byste se o tom chtěli na chvíli zamyslet, než navrhnou předběžnou a povrchní odpověď: Pocit, který odpovídá pocitu „já“, je chronické svalové napětí v těle, které nemá absolutně žádnou funkci.

Co děláte, když to zkoušíte, soustředíte se nebo dáváte pozor? Když jsem byl malý kluk ve škole, seděl jsem vedle jiného chlapce, který měl velké potíže se čtením. A když se probíral učebnicí, při čtení sténal a mružel a snažil se ze sebe dostat zvuky, jako by svaly zvedal obrovská závaží. Učitel byl ohromen tím, že se snaží, a i když se zdálo, že vynakládá obrovské úsilí, všechno jeho namáhání nemělo absolutně nic společného s tím, aby něco udělal.

Svázat se do uzlu nemá absolutně nic společného s tím, jak pracuje vaše mysl. Pokud se hodně snažíte a díváte se velmi intenzivně, možná napnete svaly kolem spánků a možná trochu zatnete čelist, ale pokud to něco udělá, jen se vám rozmaže vidění. Chcete-li vidět něco jasně, uvolněte se a místo vynakládání úsilí prostě důvěřujte svým očím a nervovému systému, že udělají svou práci.

Minulou noc jsem psal a úplně jsem zapomněl něčí jméno, ale věděl jsem, že ho nakonec vyprodukuje moje paměť. Jen jsem chvíli seděl a říkal si, „Víš moc dobře, kdo to je, prosím, odpověz mi.“ A tady to bylo, protože tak pracují nervy, Nefungují tak, že by se nutili, a přesto jsme všichni byli vychováni k tomu, abychom si vynutili naši nervovou aktivitu, koncentraci, paměť, Naše pochopení a vlastně i naši lásku.

Snažíme se to vynutit svaly – a muži mi porozumí, když řeknu, že svalovou námahou se k erekci nedonutíte. Ženy mi porozumí, když řeknu, že se nemůžete nutit svaly k orgasmu – prostě se to musí stát a musíte věřit, že se to stane. Není absolutně nic, co bys s tím mohl udělat tím, že použiješ své svaly. Stejně tak představa, kterou o sobě máme, o egu, je složena z obrazu sebe sama, který neodpovídá faktům, a pocitu svalové námahy, který je marný. Když na to přijdete a podíváte se zblízka, to, co si představujete jako sebe sama, je manželství iluze a marnosti.

NEJSME MENŠÍ NEŽ VESMÍR

Co jsme, když nejsme tím, kým si myslíme, že jsme? Když se na to podíváte z vědeckého hlediska, váš organismus je neoddelitelný od svého prostředí, a tak jste skutečně organismem/prostředím. Jinými slovy, nejste o nic menší než vesmír a každý z vás je vesmír vyjádřený na konkrétním místě, které cítíte tady a teď. Jste otvor, kterým se vesmír dívá sám na sebe a zkoumá sám sebe.

Když cítíte, že jste osamělý, nastrčený, izolovaný malý cizinec, který tomu všemu čelí, jste pod vlivem iluzorního pocitu, protože pravda je zcela obráceně. Ty jsi celé dílo, vše, co existuje a vždy bylo a vždy bylo a vždy bude. Ale stejně jako má celé mé tělo malý nervový konec soustředěný tady, který zkoumá a který přispívá k pocitu doteku, ty jsi takový malý nervový konec pro všechno, co se děje. Stejně jako oči slouží celému tělu, vy sloužíte celému vesmíru. Jsi funkcí všeho, co je.

Je-li tomu tak, pak fakta prostě neodpovídají tomu, co cítíme, protože to cítíme naopak: „Jsem tady osamělý tvoreček, který zkoumá vesmír a snaží se z něj něco udělat. Chci z toho něco mít a

mozku a střednímu mozku, ale funkčně tvoří nedělitelný celek. Mozkový kmen zahrnuje tyto struktury: Prodloužená mícha, Varolův most, Střední mozek. **Šišinka (epifyza)** je malý nepárový orgán, součást mezimozku. Je to endokrinní žláza produkující hormony melatonin a pravděpodobně i trofický hormon a endogenní halucinogen DMT. V některých kulturách byla šišinka označována jako "třetí oko" a považována za hlavní sídlo ducha.

něco s tím udělat. A vím, že selžu, protože vím, že jednoho dne umřu.” Takže jsme všichni v zásadní depresi, a v důsledku toho vymýšlíme fantazie o tom, co se s námi stane, až budeme mrtví, a snažíme se, abychom se cítili lépe.

Ale pokud jsi v podstatě vesmír, co se s tebou stane, až budeš mrtví?

Co tím myslíš? Pokud jsi vesmír, v širším kontextu je tato otázka irelevantní. Nikdy ses nenarodil a nikdy nezemřeš, protože to, co existuje, jsi ty. To by mělo být naprosto zřejmé, ale z egoistického hlediska to zřejmé vůbec není. Mělo by být nejjednodušší věcí na světě pochopit, že ty, „já“, jsi to, co se vždy dělo a vždy bude dít, přicházet a odcházet na věky věků.

Byli jsme však vyvedeni z míry religionisty, politiky, našimi otci a matkami, všemi možnými lidmi, kteří nám říkají: „Nejsi to ty. A my jsme tomu věřili.

Takže, když to řeknu negativně, nemůžete udělat nic pro to, abyste se změnili, stali se lepšími, šťastnějšími, vyrovnanějšími, mystičtějšími. Ale když řeknu, že nemůžete udělat vůbec nic, můžete pochopit tento negativní výrok v pozitivním smyslu. Ve skutečnosti říkám, že nemusíte nic dělat, protože pokud se vidíte správně, jste všichni stejně neobyčejnými přírodními jevy jako stromy, mraky, vzorce v tekoucí vodě, mihotání ohně, uspořádání hvězd a podoba galaxie. Všichni jste takoví a není s vámi vůbec nic v nepořádku.

PRVEK POCHYBNOSTI (AN ELEMENT OF DOUBT)

Můžete však mít v sobě prvek pochybností. Všichni proti sobě různými způsoby protestujeme a v jistém smyslu na tom také není nic špatného, protože to je součástí toku toho, co se děje. To je součástí přírody a součástí toho, co děláme. Abych tě zbavil pocitu viny, naučím tě, že se nemusíš cítit provinile, protože se cítíš provinile. Naučili tě jako dítě cítit se provinile a ty se cítíš provinile – to není žádné překvapení. Když někdo přijde a řekne, že bys neměl, tak o to nejde. Nebudu říkat, že bys neměl – ale říkám, že pokud ano, nedělej si s tím starosti. A jestli chceš říct, „Ale nemůžu si pomoci, dělám si s tím starosti,“ Řeknu, „Dobře, tak si s tím dělej starosti.“

To je princip, kterému se v japonštině říká judo, což znamená jemný způsob. Smiř se s tím, smiř se s tím — a pak můžeš přesměrovat energii tak, aby šla vlastní cestou.

Nejzajímavější věc, kterou můžete v životě udělat, je opravdu ta nejpřirozenější věc: zpochybnit pravidla hry. Když řekneme, „Budme k sobě všichni upřímní,“ co myslíte tou upřímností? Víš, co je pravda?

Pokud tyto věci zpochybníte, stane se zvláštní věc, a to, že nikdo neví, co má dělat. A tohle je ta nejtrapnější situace v životě. Když tu všichni jsme a nevíme, co máme dělat, jsme opravdu proti našemu pohledu na realitu.

ZÁKLADNÍ PROCES MEDITACE

Tohle je začátek meditace. Nevíš, co máš dělat, tak co můžeš dělat? Když nevíš, co máš dělat, tak se dívej. Jednoduše sleduj, co se děje. Když někdo pouští hudbu, tak posloucháš. Prostě následuješ ty zvuky a nakonec té hudbě porozumíš. Pointa se nedá vysvětlit slovy, protože hudba nejsou slova, ale po chvíli poslechu pochopíš smysl, a tím smyslem je hudba sama.

Úplně stejně můžete naslouchat všem zážitkům, protože všechny zážitky jakéhokoliv druhu jsou vibrace, které k vám přicházejí. Popravdě řečeno, jste tyto vibrace, a pokud opravdu cítíte, co se děje, povědomí, které máte o vás a o všem ostatním, je stejné. Je to zvuk, vibrace, všechny druhy vibrací v různých pásmech spektra. Vibrace zraku, vibrace emocí, vibrace dotyku, vibrace zvuku — všechny tyto věci se spojí a jsou utkané, všechny smysly jsou utkané a vy jste vzor v tkanivu a tento vzor je obrazem toho, co nyní cítíte. Tak to jde vždy, ať už tomu věnujete pozornost nebo ne.

Místo toho, abyste se ptali, co s tím máte dělat, tak to proživejte, protože kdo ví, co s tím? Abyste věděli, co s tím, musíte vědět všechno, a pokud ne, pak jediný způsob, jak začít, je dívat se. Sleduj, co se děje. Sleduj nejen to, co se děje venku, ale i to, co se děje uvnitř. Chovej se k vlastním myšlenkám, k vlastním reakcím, k vlastním emocím z toho, co se děje venku, jako by ty vnitřní

reakce byly také mimo. Ale ty se jen díváš. Jen je následuj a jednoduše sleduj, jak jdou.

Můžete říct, že je to těžké a že vás nudí sledovat, co se děje. Ale když sedíte docela klidně, prostě jen pozorujete, co se děje: všechny ty zvuky venku, všechny ty různé tvary a světla před očima, všechny ty pocity na kůži, uvnitř kůže, kručení v břiše, myšlenky, které se vám honí hlavou – štěbetání, štěbetání, štěbetání. „Měl jsem napsat dopis tomu a tomu... měl jsem udělat to a to“ – všechno to hemžení se děje, ale ty se na to jen dívej.

Říkáš si: „Ale tohle je nuda.“ A teď sleduj i to. Co je to za zvláštní pocit, že říkáš, že je to nuda? Kde to je? Kde to cítíte? „Měl bych místo toho dělat něco jiného.“ Co je to za pocit? V jaké části těla to je? Máš to v hlavě, v břiše, v chodidlech? Kde to je? Pocit nudy může být velmi zajímavý, když se do něj podíváte. Prostě sledujte všechno, co se děje, aniž byste se to pokoušeli jakkoliv změnit, aniž byste to soudili, aniž byste to nazývali dobrým nebo špatným. Dávej pozor. To je základní proces meditace.

Kapitola 4

praxe meditace

Co nazýváme meditace nebo rozjímání – z nedostatku lepšího slova – má být opravdu zábava. Mám určité potíže tuto myšlenku zprostředkovat, protože většina lidí bere cokoli, co má něco společného s náboženstvím, vážně – a musíte pochopit, že nejsem seriózní člověk. Možná jsem upřímný, ale nikdy ne vážný, protože si nemyslím, že vesmír je vážný. A potíže přicházejí na svět především proto, že různé bytosti berou se vážně a ne hravě. Koneckonců, musíte se stát vážnými, pokud si myslíte, že něco je zoufale důležité, ale budete si myslet, že něco je zoufale důležité, jen pokud se bojíte, že to ztratíte. Pokud se však bojíte, že něco ztratíte, nestojí to za to. Jsou lidé, kteří žijí v hrůze, a tak jdou dál, protože se bojí zemřít. Pravděpodobně budou učit své děti totéž a jejich děti budou zase učit své vlastní děti, aby tak žily. A tak to jde dál a dál.

Ale zeptám se tě, kdybys byl Bůh, myslel bys to vážně? Chtěl bys, aby se k tobě lidé chovali, jako bys to myslel vážně? Chtěl bys, aby se za tebe někdo modlil? Myslete na všechny ty hrozné věci, které lidé říkají ve svých modlitbách. Chtěl bys to poslouchat pořád? Podporoval bys to? Ne, kdybys byl Bůh.

Stejně tak se meditace liší od věcí, které mají lidé brát vážně. Nemá to žádný účel, a když mluvíte o cvičení meditace, není to jako cvičit tenis nebo hrát na klavír, což člověk dělá, aby dosáhl určité dokonalosti. Praktikuje hudbu, abyste se v ní zlepšili, možná dokonce s myšlenkou, že jednoho dne můžete jít na pódium a vystupovat. Ale takhle meditaci neprovádíte, protože pokud ano, tak nemeditujete.

PRAXE MEDITACE

Jediný způsob, jak můžete mluvit o praxi v kontextu meditace, je používat slovo praxe stejně, jako když někdo řekne, že praktikuje medicínu. To je jejich způsob života, jejich povolání, a dělají to skoro každý den. Možná to dělají stejně, den za dnem — a to je v pořádku i pro meditaci, protože v meditaci neexistuje správná cesta a neexistuje ani představa o čase. Při procvičování a učení věcí jde obvykle o čas. Snažíme se to udělat co nejrychleji, a dokonce najít rychlejší způsob, jak se naučit dělat věci. V meditaci nemá rychlejší způsob učení vůbec žádný význam, protože se člověk vždy soustředí na přítomnost. A přestože v tomto procesu může docházet k růstu, je to růst stejným způsobem, jakým roste rostlina.

DOKONALÝ PROCES RŮSTU

Kdysi v Číně žila farmářská rodina a večereli. Nejstarší syn přišel pozdě a oni se ho zeptali, „Proč jdeš pozdě na večeri?“ „Ach,“ řekl, „Pomáhal jsem pšenici růst.“ Vyšli druhý den ráno a všechna pšenice byla mrtvá. Ukázalo se, že syn každý stvol trochu vytáhl, aby mu pomohl růst.

Jde o to, že k růstu dochází v bytosti vždy stejně jako v rostlině a je dokonalý na každém kroku. V přeměně žaludu na dub není žádný pokrok, protože žalud je dokonalý žalud a stromek je dokonalý stromek a velký dub je dokonalý dub, který opět vytváří dokonalé žaludy. V každé fázi je dokonalost a nemůže tomu být jinak.

Praktikovat meditaci je úplně stejné. Neměli bychom hovořit o začátečnicích tak odlišných od pokročilých a měli bychom vytvořit, pokud to půjde, nový slovník, protože v kontextu našeho konkurenčního světa je velmi obtížné hovořit o věcech, jako je tato. Přenést myšlenku dělat něco, co není něco, z čeho něco dostanete – je obtížné. A je to ještě těžší, když není nikdo, kdo by něco získal. Když „ty“ rozumíš umění rozjímání, není žádný zážitkář oddělený od prožitku a není nikdo, kdo by ze života něco dostal, nebo získal něco z meditace.

OBRÁCENÉ ÚSILÍ

Máme tu princip obráceného úsilí, něco, co je třeba chápat jako pozadí všeho, co se říká o technikách — protože kdykoli mluvíme o technikách, zdá se, že mluvíme o soutěživosti a o mistrovství. Myšlenka zvládnutí techniky je velmi důležitá, pokud hrajete na hudební nástroj, protože technika je klíčem k vytvoření uspokojivého zvuku, Ale pokud si vynutíte učení techniky, nebo vynutíte její výkon, všichni to uslyší, a vy uslyšíte, jak se vynucujete.

Abyste byli hudebníci, musíte se věnovat hře na nástroj, aniž byste spěchali a aniž byste se k něčemu nutili. Zjistíte, že existuje okamžik, kdy se zdá, že nástroj hraje sám za sebe, a máte zvláštní pocit, že zvuk vycházející z flétny nebo houslové struny se děje sám o sobě. Pak hrajete na nástroj správně. Je to stejné, když zpíváš: přijde okamžik, kdy tvůj hlas převládne. To je rozdíl mezi potem a inspirací.

Můžete říci, jako křesťané, že akt uctívání je inspirován Duchem svatým. Když mniši zpívají, věří, že skrze ně zpívá Duch svatý, a jsou to flétny pro Ducha svatého. Jedná se o velmi přesný a zvláštní jev, protože existuje způsob, jak rezonovat dech a harmonizovat zvuk tak, že přichází sám od sebe a vy to neděláte. Přisuzujeme tento způsob tvorby zvuku „Duchu svatému,“ ale je založena na dechu.

SLEDOVÁNÍ DECHU

Dech je zvláštní operace, protože může být prožívána jako volní konání i mimovolní dění. Můžete provádět dechové cvičení a cítit, že „dýchám“, stejně jako můžete cítit „chodím.“ Přesto na druhou stranu, dýcháte celou dobu, když na to nemyslíte, a v tomto směru je to mimovolní. Musíte dýchat — a tak je to fakulta, jejímž prostřednictvím můžeme realizovat jednotu volních a mimovolních systémů.

V buddhismu se tomu říká vědomí dechu, nebo pozorování dechu. A sledování dechu je zásadní v meditaci, protože stejně jako zvuk, je snadné vidět děje v něm, stejně odlišné od toho, co jsme si mysleli, jako jeho konání. Dýchání se stává, ale zvláštní je, že se můžete stát dechem, a když se ním stanete, mohou se stát mimořádné věci. Každý, kdo plave, to ví a každý, kdo zpívá, ví, že dýchání je důležité. V lukostřelbě, v jakékoliv atletické disciplíně, je seřízení těla a dechu rozhodující. Synchronizace toho, co děláte se svým dechem, je celé umění. Ale silného dechu není dosaženo prostřednictvím svalové síly. Dosahuje se gravitací, hmotností.

MEDITAČNÍ CVIČENÍ

Chtěl bych, abyste seděli vzpřímeně, buď v pohodlném křesle, nebo na podlaze na polštáři. Důvodem pro rovný sed je, aby část těla, ve které se dýchání vyskytuje, byla nezatížená. Také, když sedíte vzpřímeně na podlaze je lehce nepohodlné, a nebude se vám chtít spát, protože v každém klidném stavu myslí je velmi snadné usnout. Nyní v této pozici, si jednoduše uvědomte své dýchání, aniž by se s tím snažili něco udělat. Ať se to stane a sleduj to.

Zároveň, ať vaše uši slyší, co chtějí slyšet. Jinými slovy, ať slyší stejně, jako vy necháváte

dýchat své plíce.

Nyní můžete dýchat tak, že necháte dech vydechnout, aniž byste ho popoháněli, a až se dostanete na konec výdechu, pustíte se se stejným pocitem, jaký máte, když necháte své tělo klesnout do velmi pohodlné postele – necháte ho klesnout a spadnout. Ať to udělá tíha vzduchu. Netlačte to, pusťte to. Pak se po chvíli dech vrátí. Ale netahej ho dovnitř, nech ho spadnout zpátky. Dech se spustí, dokud ho nebudeš mít dost; pak ho nech zase vyjít. Je dobré při tomto cvičení dýchat nozdrami a ven přes rty, což umožňuje, aby došlo k mírnému pocitu pohybuujícího se vzduchu na rtech, takže víte, že dýcháte. Nikdy nic nenutíte — jen mějte pocit, že jdete tudy a tudy díky váze a gravitaci.

PŘIDÁVÁNÍ ZVUKU

Pak, pokud si přejete, když necháte dech vydechnout, můžete na něm jednoduše vypustit zvuk. Za prvé, můžeš to udělat mentálně. Myslete na zvuk, který vás potěší, tón, který se zdá být příjemný vašemu hlasu. Když ztěžka vydechujete, představte si ten zvuk pro sebe, ať se cítíte jakkoliv. Pokud máte na mysli nějaký bzučivý zvuk, při dalším kole výdechu si ho pobrukejte nahlas a pokračujte.

Zprvu můžete být z něčeho takového trochu roztěkaní a nesví. Kromě toho, že dovolíte, aby zvuk bzučel a docházelo k němu s dechem, který vydechujete, můžete ho jednoduše požádat o zvýšení hlasitosti, aniž byste ho nutili. A když váš zvuk skončí, přineste ho znovu docela jemně, a pak nechte hlasitost stoupat. Dostanete téměř nepřetržitý zvuk, a pokud to uděláte ve skupině, zvuky poběží společně.

Zkuste to teď, jestli chcete, vybrat si vlastní vzkaz.

Zkus to znovu, ještě jednou.

Teď ho požádejte, aby zvětšil svoji hlasitost. Poslouchej chvíli. To, na čem pracujete, je zcela osvobozený, ale jemný akt, kdy necháte zvuk procházet námi bez sebemenšího pocitu napětí, takže ho nezpíváte, ale zpívá vaším hlasem. Nepromýšlejte melodii, ale nechte ji přijít, takže to skoro vypadá, jako byste mluvili nesmysly. Nech to jemně hrát s tvým hlasem. Jste tím prostě zaneprázdněn, jako snadné pobrukování si. Hmmmmmm... nebo Ahhhh... nebo Oooooommmmm...

Když jste takto pohlceni zvukem, kde jste? Jste ve stavu vědomí, které je i zpočátku přinejmenším primitivní formou samadhi; to znamená, že jsme šťastně zabráněni do toho, co děláme, a zapomněli jsme na sebe. Nemůžete to dost dobře udělat a stále se strachovat nebo myslet na něco vážného.

Všimněte si, že existuje zvláštní způsob, jak to udělat. Můžeme být divoký a dělat něco jako původní americký zpěv nebo jeden z energičtějších a důraznějších tibetských buddhistických zpěvů, ale tato forma zpěvu může být namáhavá, pokud nejste ve velké skupině a nemůžete se vznášet na energii skupiny. Když to ztišíte na tichý tón, najdete plovoucí pocit hlasu. Pokud cítíte jakýkoliv zvuk, který je nepohodlný, můžete se mu okamžitě vyhnout. Sklouzne-li příliš vysoko, nebo sklouzne-li příliš nízko. Pokud má váš hlas tendenci se měnit, následujte jeho změnu, takže s ní prostě souhlasíte.

BOŽSKÝ PRVEK

Proto lidé od pradávna objevovali bzučení a zpěv a všichni si při práci zpívali. Ale všimněte si, že dnes zpívá jen velmi málo lidí; musíte si na tom dát záležet. Lidé se bojí svých hlasů — tedy melodických hlasů stejně odlišných od mluveného. Znímá obrovské množství lidí, kteří nikdy nezpívají.

V Indii se až do dnešních dnů, kdy se čtou Písma – Upanišády a Sutry – se vždy odříkávají, protože jakmile do nich vnesete notu, hlasu se přidá další rozměr. To je božský prvek, který je symbolicky zpívajícím zvukem vesmíru. To je forma toho, co bych nazval svobodný zpěv manter, který se moc nepoužívá. Ale jak to uděláte, získáte velmi dobrou představu o tom, co je meditativní stav. Nejde jen o to, nechat věci, které se dějí kolem vás, je to také uvnitř vás. Ve svobodné mantře,

odlišné od předepsané mantry, má každý spontánní zpěv jiný pocit.

Tibetští mniši jdou do neobyčejně hlubokého zvuku – jdou tak hluboko, jak jen člověk může. Je pro to důvod, ale je velmi těžké to vysvětlit, protože to musíte udělat, abyste to pochopili. Ale když se dostanete tak hluboko do zvuku, jak můžete jít, jdete do extrému vibrací, a přirozeně cítíte, že to, co je hluboké, je součástí základů. Když se mniši dostanou do toho hlubokého zvuku, doslova zkoumají hlubiny zvuku, jdou do něj hluboko. Dostanou se někde na Om, a vezmou to tam, kde se cítí jako ve středu země.

Když zkoušíte meditaci, kterou jsme právě prošli se zvukem, můžete někdy zjistit, že slyšíte, jak se vám pokazí hlas, ale vždy máte smyslný pocit dechu a samozřejmě je velmi příjemné dýchat. Zjistíte, že tento požitek vám pomůže v kvalitě zvuku, který produkuje – i když se při tom musíme oprostít od některých našich hudebních předsudků. Můžete si vytvořit vlastní nesmyslné mantry, a tam je spousta tradičních manter stejně. Ale abyste si ho vymysleli, vložte se do vibrace, která vás rozhybe a pak si s ní hrajte. Hrajte si se zvukem, který vydáváte, a když se zastavíte, budete stále cítit, jak vámi prochází puls. S těmito zvuky se snadno běží.

HLUBOKÉ NASLOUCHÁNÍ

Někteří lidé si myslí, že trávit spoustu času jemným pobrukováním si nesmyslně je ztráta času. Ale zeptej se sám sebe, Co budeš dělat s časem, který ušetříš? S tím vším, první věc, kterou musíme pochopit, je to, čemu říkám hluboké naslouchání. Velmi málo lidí někdy opravdu poslouchá, protože místo toho, aby zvuk přijali, tak ho neustále komentují. Uvažují o tom, a tak zvuk není nikdy úplně slyšet. Musíš to nechat převzít kontrolu, nechat to převzít tě úplně, a pak se dostaneš do stavu samadhi staneš se tím. (then you get into the samadhi state of becoming it).

To také znamená, že opustíte svou společensky nervózní osobnost. Jedním z důvodů, proč lidé nezpívají, je to, že slyší na deskách vystupovat tolik mistrů, že se za své vlastní hlasy stydí. Můžete si myslet, že nemá smysl zpívat, pokud v tom nejste dobří, ale to je jako říkat, že nemá smysl dělat vůbec nic, pokud v tom nejste zvlášť nadaní, což je směšné. Samozřejmě, že zpěv je pro vás velmi dobrý, ale nebudeme se tím zabývat, protože do něj vnáší příliš mnoho účelovosti – musí plnit vědomý účel a funkci.

JAKÝKOLI ZVUK ZE ZDROJE

Místo toho jsme jako děti, které vydávají hluk kvůli pohlcujícímu zvuku, který vydávají. Děti vydávají nejrůznější zvuky, aby prozkoumaly možnosti toho, co svým hlasem dokáží. Ale nevidíte dospělé, jak si broukají a burcují, i když je to ohromná zábava. To vše je dokonale doma v meditaci. Joshu Sasaki, zenový mistr z Los Angeles, říká svým studentům, aby každé ráno vstali a smáli se pět minut, protože to je lepší forma meditace, než dlouho sedět a mít bolavé nohy. Některým lidem je trapné to vůbec zkusit, a místo toho, když vidí, že to někdo dělá, zeptají se: „Čemu se směješ? Víš, že nevidím důvod se smát, pokud v tom není něco vtipného.“

Měl jsem přítele, velmi tlustého přítele, a byl to student teologie. Jezdil zvýšeným vlakem, který jel z Evanstonu do Chicaga a seděl uprostřed vagónu, kde ho všichni viděli. Seděl tam s jakýmsi prázdným pohledem a smál se sám pro sebe. Smál se čím dál hlasitěji a celé tělo mu vibrovalo. Když dorazili do Chicaga, celý vagon se smál hysterickým smíchem.

Vyprávím vám tento příběh, abych ilustroval, že jakýkoliv zvuk, který cítíte, že přichází zevnitř, může být použit jako mantra meditace, a čím hlubší zdroj, záleží na tom, jak je to směšné, tím lépe.

Kapitola 5

Kontemplativní rituál

Po dlouhý čas byly náboženské oslavy, jaké jsme na Západě pořádali, naplněny mluveným slovem a neskutečně didaktickými. Téměř všechny naše náboženské obřady nejsou nic jiného než řeči a spočívají v tom, že říkáme Bohu, co má dělat, jako by On nebo Ona ještě nevěděli, a říkáme lidem, co mají dělat, jako by byli schopni nebo dokonce ochotni se změnit. Tohle všechno je házení knih po lidech, a říkáme Slova, a myslím, že už toho máme dost.

Dějiny náboženství na Západě se téměř rovnají dějinám selhání kázání. Obecně vzato je kázání druhem morálního násilí, které v lidech vzbuzuje pocit viny, a není o nic méně tvůrčího smyslu. Nemůžete milovat a cítit vinu zároveň, stejně jako se nemůžete bát a zlobit zároveň.

SPIRITUÁLNÍ ZKUŠENOST

Mně se zdá, že v našich západních náboženských zásadách chybí nějaký rituál, který nám dává příležitost k duchovnímu prožitku. Duchovní zkušeností narážím na transformaci individuálního vědomí tak, aby tak či onak byl jedinec schopen realizovat svou jednotu s věčnou energií za tímto vesmírem, který někteří lidé nazývají Bohem a jiní jej raději nepojmenovávají ani nepočítají. Když lidé ze Západu slyší, že Asiat praktikuje meditaci, ptají se, „O čem medituješ?“ Ale tato otázka mate buddhisty nebo hinduisty, protože nemeditujete o ničem, stejně jako nedýcháte na něco. Dýcháte a stejným způsobem meditujete. Sloveso je svým způsobem nepřenositelné. Meditace je akt, který umožňuje, aby člověk přestal myslet.

PŘÍJÍT K DOTYKU S REALITOU

Na začátku jógové sútry, Patanjali popsal jógu – což znamená spojení – jako spontánní zastavení rozrušení myšlení. Přemýšlení je mluvení k sobě, nebo přemýšlení k sobě, a to je obvyklé pro většinu z nás. Ale když budu pořád mluvit, Neslyším, co na to říká někdo jiný. Stejně tak, když budu pořád mluvit sám se sebou, nebudu mít o čem přemýšlet, kromě myšlenek.

Mezi myšlenkami není žádná přestávka, během níž bych se mohl dostat do kontaktu s realitou – to znamená se světem, který mé myšlenky představují, způsobem, jakým slova představují události, nebo peníze představují bohatství. Pokud nikdy nebudu mlčet ve své hlavě, ocitnu se ve světě totální abstrakce úplně odtržené od reality.

Můžete se zeptat, „Co je realita?“ Lidé mají různé teorie o tom, co to je, ale je důležité mít na paměti, že to jsou všechno teorie. Ti, kdo věří, že realita je hmotná, promítají do světa určitou filozofickou teorii o ní a ti, kdo tvrdí, že je duševní nebo duchovní, jednají stejně.

Skutečnost sama o sobě není ani mentální, ani duchovní, ani žádný jiný pojem, který o ní můžeme mít; skutečnost je prostě přítomný okamžik.

NEMŮŽETE MEDITOVAT

Slova jsou realitou do té míry, do jaké jsou zvuky, ale i to je příliš mnoho. Chcete-li medитovat, můžete si myslet, že byste se měli pokusit potlačit myšlenky, ale neděláte to, protože nemůžete medитovat. Dovolte mi to důrazně zopakovat: nemůžete medитovat. Ty, tvůj obraz ega, můžeš jen tlachat, protože když přestane, není tam.

Když nepřemýšlíte, nemáte žádné ego, protože vaše ego není nic víc než navyklý koncept. Myslitel za myšlenkami a pociťující za pocity jsou jen myšlenky; každá z nich je představou nějakého referenčního bodu, jemuž se všechny naše zkušenosti dějí. Tato myšlenka nás však odřízne od toho, co prožíváme, a vytvoří iluzi mezery nebo propasti mezi vědoucím a věděným.

To je zase zodpovědné za pocit odcizení, který máme od světa, a v důsledku toho trpíme konflikty a nenávisť. Duch nadvlády pramení z onoho základního rozdělení, které bylo konstruováno v myšlení, a moderní společnosti jsou typicky posedlé touto vysoce destruktivní iluzí.

Když přijdete na konec myšlení, nevíte, jak meditovat, a nevíte, co dělat se svou myslí, a nikdo vám to nemůže říct. Ale stejně myšlení přirozeně skončí a vy se jen díváte. Nemusíte se ptát, kdo se dívá, protože tato otázka vyplývá pouze ze skutečnosti, že v gramatice musí mít každé sloveso předmět podle pravidel – ale to není pravidlo přírody, je to pravidlo gramatiky. V přírodě může být pozorování bez samostatného (odděleného) pozorovatele (separate watcher).

A TAK ZAČNETE MEDITOVAT

Když si uvědomíte, že jste došli až na konec vašeho důvtipu, můžete začít meditovat. Nebo se děje meditace, a to dění je prostě sledování toho, co je, ze všech informací, které vám sdělují vaše vnější a vnitřní smysly, a dokonce i myšlenky, které stále žvaní o tom všem. Nesnažíte se ty myšlenky zastavit, jen je necháte běžet, jako by venku švitořili ptáci, a nakonec se unaví a přestanou.

Ale nedělejte si starosti s tím, jestli ano nebo ne. Prostě sledujte cokoliv, co cítíte, přemýšlíte nebo prožíváte – to je ono. Jen se na to dívejte a nesnažte se na to dát nějaká jména. Tohle je opravdu meditace. Jste v meditaci ve věčné přítomnosti a nečekáte žádný výsledek. Neděláte to proto, abyste se zlepšili, protože jste zjistili, že to nejde. Vaše ego vás nemůže zlepšit, protože je to to, co potřebuje zlepšení, a vaše ego se nemůže vzdát, protože je to komplex myšlenek, který se nazývá „lpění na sobě.“ Když je konečně pochopeno, že není schopno dosáhnout transformace vědomí, nebo živý pocit spojení jednotlivce a kosmu, prostě se vypaří.

JEDNA Z NEJLEHČÍCH CEST JAK VSTOUPIT

Jedním z nejjednodušších způsobů, jak vstoupit do stavu meditace, je proto naslouchání tomu, co je, a prožívání kvalit zvuku. Zvláštní je, že zvuk je smysl, který nás nudí snadněji než zrak. Když posloucháte, poslouchajte náhodné zvuky, o kterých víte, že se odehrávají v místnosti nebo na ulici. Poslouchajte, jako byste poslouchali hudbu, aniž byste se pokoušeli identifikovat její zdroj, pojmenovat ji nebo na ni dát nějaký štítek. Vychutnejte si jakýkoliv zvuk, který se děje, ať už je to venku nebo v prostoru, kde sedíte. To je součást rituálu: jen poslouchej.

NECHAT ZVUK DÍT SE SKRZ NÁS (LETTING SOUND HAPPEN THROUGH US)

Od tohoto poslechu můžeme přejít k tomu, abychom zvuk sami vytvářeli a zároveň ho poslouchali. Ale místo toho, abychom vydávali zvuky, získáme schopnost nechat to proběhnout skrze nás. Kdysi velký sbormistr v Anglii zkoušel sbor za přítomnosti arcibiskupa z Canterbury, kterým byl tehdy William Temple, velký teolog. A tohle byl poněkud syrový sbor, který toho o zpěvu moc nevěděl. Mistr jim zazpíval hymnus, který velmi dobře znali, a aby zapůsobili na arcibiskupa, zpívali ho s chutí a znělo to nuceně a hrozně.

Pak je sbormistr požádal, aby zazpívali málo známý chorál, a několikrát je nechal, aby si ho prošli, dokud se všichni nerozkoukají. „Tak,“ řekl, „Chci, abyste ten chorál zpívali znovu, ale je tu jedna velmi důležitá věc: nepokoušejte se ho zpívat. Nesmíte to zkoušet. Musíte myslet na melodii a nechat ji zpívat samotnou. A zpívali to velmi dobře. Poté se obrátil k arcibiskupovi a řekl: „Vaše Milosti, to je dobrá teologie, ne? A očividně to tak bylo, když mi ten příběh vyprávěl arcibiskup.“

MANTRA

V Indii nacházíme použití mantry — mantra je to, co bychom nazvali zpěv, kde slova a zvuky nejsou zpívány pro jejich význam, ale pro jejich zvuk. Většina manter nemá být chápána v diskurzivním¹² a intelektuálním smyslu. Místo toho jste požádáni, abyste sestoupili pouze do zvuku, a zvuk do vás pronikne. Jste schopni se usadit přímo na jeho dně, protože když posloucháte zvuk, a

¹² Diskurz nebo také diskurs (z fr. discours, rozprava, přednáška, od lat. dis-currere, pobíhat sem a tam, rozebírat v řeči) znamená v běžné řeči rozpravu, pojednání nebo výklad o určitém tématu, a to buď ve formě dialogu několika mluvčích, nebo monologu. Jedná se o soubor výpovědí v určitém tématu. Neexistuje jeden diskurz. Každý diskurz má určitá pravidla a normy. Diskurzy se jednotlivě ovlivňují a regulují.

když necháte zvuk bzučet skrz sebe, je to jeden z nejvýraznějších projevů energie vesmíru. V Indii se běžně říká, že zvuk je Brahman, zvuk je Bůh, a to je možná původní význam rčení, „Na počátku bylo Slovo.“ Neznamenalo to, že na počátku bylo tlachání, nebo na počátku bylo přikázání nebo rozkazy, znamenalo to vibrace, zvuk toho slova.

Takže se soustřeďte čistě na zvuk, a najdete některé mantry, které hrají ve vašich uších jsou tak jednoduché, že se k nim budete moci připojit bez námahy, a to prosím zcela svobodně. Je škoda, že římskokatolická církev, která mívala mantrickou službu, ji vypouští a uvádí mši do veršů, a to nijak zvlášť dobrou, pokud jde o anglický překlad. Začalo to znít strašně intelektuálně a často u oltáře stojí někdo s mikrofonom, aby vysvětlil, co se děje, takže už není možné praktikovat kontemplativní modlitbu při mši. Místo toho jste zavaleni informacemi, jásotem, neustálým vzděláváním, a katolická církev by si měla uvědomit, že když se vzdala latiny, ztratila svou magii.

I když si mantry spojujeme s náboženstvím, nepředpokládá se, že jim budeme rozumět, protože náboženství je to, co je chápáno minulostí. Porozumění k tomu může vést, ale vyjadřovat náboženství intelektuálně znamená snažit se používat intelekt k něčemu, co nedokáže. Je to srovnatelné se zvednutím telefonu a vytočením C-O-J-E-B-Ů-H a očekáváním užitečné odpovědi. I když je telefon jinak velmi užitečný, tajemství vesmíru nemůžete zjistit rozhovorem — pouze uvědoměním. Z tohoto důvodu jsem navrhl, aby se církve zbavily svých lavic, kde se každý dívá druhému na krk, aby rozprostřely na podlahu koberce a polštáře, a aby místo kázání měly rituál, při němž lidé mohou přistupovat k nevýslovnému duchovnímu zážitku, místo aby byli nuceni k určitému způsobu myšlení.

V tomto duchu jsem jen naznačil, jak člověk používá mantru nebo ticho k meditaci. Všichni máte svůj vlastní způsob, jak dělat takové věci, tak to udělejte po svém. Tato technika je prostředek, nebo podpora pro rozjímání, a já navrhuji, abyste prostě seděli tiše, a když se cítíte usazení, pokračujte v rozjímání.

STÁLE MYSL - STILL THE MIND

Sedni si tiše a buď se svým dechem, svou myslí a všemi svými pocity. Nezáleží na tom, zda sedíš se zkříženýma nohama nebo na kolenou s nohama složenýma pod sebou. Smyslem je usadit se do posezu, který je stabilní a pohodlný. Můžete si zkřížit nohy před sebou, nebo pokud jste ohební, můžete zkusit polohu polovičního nebo plného lotosu. Můžete sedět na polštáři s pokrčenými koleny a nohama po obou stranách, nebo můžete sedět na židli. Záměrem je cítit se pohodlně a najít pozici, kterou můžete udržovat bez námahy. Až se usadíte, pamatujte, že i když je v meditaci zdůrazněn klid, neznamená to, že byste se měli pevně držet rigidní formy. Stát se fyzicky klidným pomáhá najít klid mysli, ale pokud se potřebujete hýbat, kvůli pohodlí, můžete se usadit ještě hlouběji.

Držte záda vzpřímená a hlavu vztyčenou, ale nechte ruce uvolněné. Opřete levou dlaň do pravé dlaně a dejte palce k sobě, jako byste drželi vejce. Ruce by měly být umístěny u břicha s palci těsně pod pupkem. Pokud sedíte se zkříženýma nohama, možná se budete chtít chvíli houpat dopředu a dozadu, abyste našli svůj přirozený střed. Pokud sedíte na židli, položte nohy na zem tak, abyste byli uzemněni. Ústa by měla být zavřená, oči mírně sklopené.

Když jste našli stabilní držení těla, dovolte, aby se vaše vědomí ponořilo do vašeho dechu a našlo dno vašeho dechu. Nesnažte se kultivovat určitý druh dechu; jen jemně věnujte pozornost svému dýchání. Ať dech přichází a odchází, jak chce. To je vše, co musíte udělat. Vaše tělo se zklidní a vaše mysl se přirozeně v určitém okamžiku zklidní také. To je základní proces meditace. Pokud si přejete, můžete začít broukat, když se s tím cítíte dobře. Jak se váš hlas zvyšuje, začněte si hrát se zvukem. Hra zvuku se nakonec ustálí do vzorce a spontánně se vytvoří mantra. Jdi s ním a v tomto okamžiku zažíváš rituál v jeho nejbohatší podobě.

O Autorovi

Alan Watts se narodil v Anglii v roce 1915. Od šestnácti let, kdy psal eseje pro časopis Buddhist Lodge v Londýně, si během následujících čtyřiceti let vybudoval pověst předního interpreta východních filozofií pro Západ a nakonec si vytvořil publikum milionů lidí, kteří byli obohaceni jeho knihami, páskovými nahrávkami, rozhlasovými a televizními vystoupeními a veřejnými přednáškami. Stal se široce uznávaným pro své zenové spisy a pro Knihu o tabu které brání poznání, kdo jsi. Celkem vzato, Watts napsal více než dvacet pět knih a zaznamenal stovky přednášek a seminářů, které všechny směřovaly k osobní filozofii, kterou upřímně a radostně sdílel se čtenáři a posluchači po celém světě. Jeho celková díla představila model individuality a sebevyjádření, kterému se může rovnat jen málo filozofů.

Watts přišel do Spojených států v roce 1938 a získal magisterský titul v teologii na Seabury-Western Theological Seminary. Během druhé světové války byl biskupským kaplanem na Severozápadní univerzitě a zastával stipendia na Harvardově univerzitě a Bollingenské nadaci. Stal se profesorem a děkanem Americké akademie asijských studií v San Francisku a přednášel a hodně cestoval. Zemřel v roce 1973 ve svém domě v severní Kalifornii, přežila jeho druhá žena a sedm dětí.

Pro více informací a pro přístup k větší sbírce jeho nahraných materiálů se podívejte na tyto webové stránky:

www.alanwatts.com

www.audiowisdom.com

Překlady Alana Wattse z internetu od Romana Kociána:

Alan Watts - Umění milovat

"Důvěřovat si, že jsem schopen/na milovat, přijít k lásce, jinými slovy fungovat společenským a tvůrčím způsobem, znamená riskovat. Je to hazard, protože to nemusí vyjít.

A stejným způsobem, když se do někoho zamilujete, anebo s někým vytvoříte společnost a důvěřujete jim, nemusí nakonec splnit vaše očekávání. Ale toto riziko musí být přijato. "

"Není nic takového jako pěkná či ošklivá láska, duchovní nebo hmotná láska. Zralý přístup na straně jedné a poblouznění na té druhé. To vše jsou formy stejné energie a tu musíte brát a nechat růst tam, kde ji najdete."

Učili nás například milovat své nepřátele. avšak ve skutečnosti nerozumíme tomu, co to znamená, milovat své nepřátele. Myslíme si, že bychom k nim měli být laskaví a shovívaví v naději, že je přeměníme tak, že přestanou být našimi nepřáteli. Ten skutečný důvod, proč milovat své nepřátele je, že je člověk potřebuje. Jsou pro vás nesmírně důležití.

Myslím, že někteří z vás zde ku příkladu mají pocit, že patříte k jisté vybrané skupině lidí. Může to být obvyklá vrstva měšťáků, veselých staromilců, anebo to může být nějaká církevní skupina, anebo klub či nějaký kult. Nebo jen parta kamarádů z Mokré čtvrti, avšak v každém tom případě cítíte, že na základě členství v některé z těchto společností patříte ke speciální vrstvě těch správných, příjemných či spasených lidí. A teď, když zvážíte, o čem ti milí lidé když společně usednou k jídelnímu stolu a dostanou příležitost pěstovat své společné ego, zjistíte, že nejzajímavějším tématem konverzace jsou ti nestoudní lidé, jak hrozní jsou, jak hrozné věci dělají a kam to nakonec spěje... Tato velice uspokojující odsuzující konverzace živí vaše ego, ale zdá se, že lidé, kteří ji provozují, si neuvědomují, že tímto na těch nestoudných závisí, aby poznali, že oni jsou ti správní.

Ve skutečnosti jsou jim velice vděční.

Na druhé straně, ti tzv. hanební lidé myslí, že to oni jsou skutečně nejlepší lidé a své kolektivní ego si pěstí v duchu odsouzení maloměšťáků, staromilců, vyšší smetánky, politické strany, cokoli mohou být. Proto jsou pro kolektivní ego ne-staromilců staromilci tak extrémně důležití. To kdyby zítra náhle zmizeli, mnoho z nás by ztratilo své pohnutky... V okamžicích, ve kterých si to začnete uvědomovat, to může být lehce nepříjemné.

Je to samozřejmě vtipné a jsem rád, že to vidíte. Protože najednou si začnete uvědomovat, jak moc jste závislí na nepříteli, outsiderovi anebo skupině zatracených lidí, na rozdíl od vaší vlastní skupiny těch spasených.

Takže si začnete uvědomovat, že vaše kolektivní ego, nebo vaše "já", závisí na tom být "tam uvnitř", může tam uvnitř být pouze ve vztahu k něčemu, co je venku, a protože uvnitř a ven jsou neoddelitelné - pokud má vůbec nějaké "uvnitř" a "ven" existovat - najednou zjistíte, že vaše "já" je větší, než jste si mysleli. Zahrnuje to "to druhé" a bez něj se neobejdete.

To přináší zásadní změnu v nazírání smyslu a povahy Já, a tím se stává změna přístupu k jiným lidem, i když budete pokračovat s nějakou formální opozicí vůči nim a jejich nesouhlasem. Když si pak poctivě ujasníte, co se vám líbí a co se vám nelíbí, a zároveň si vydefinujete věci, kterými nejste, vaše láska, která je tím, čím jste, začne se utvářet zcela přirozeně a neovlivněně ve větší šíři. Důvěřovat si, že jsem schopen/na milovat, přijít k lásce, jinými slovy fungovat společenským a tvůrčím způsobem, znamená riskovat. Je to hazard, protože to nemusí vyjít.

A stejným způsobem, když se do někoho zamilujete, anebo s někým vytvoříte společnost a důvěřujete jim, nemusí nakonec splnit vaše očekávání. Ale toto riziko musí být přijato.

Alternativa k takovému riziku je mnohem horší, než věřit a být podveden. Žít spolu na hromádce znamená riskovat, že přijdou zklamání, pochybení a pohromy, jako důsledek takového podniku, ale z dlouhodobého hlediska to vyjde. Tím mám na mysli, že pokud to riziko nepodstoupíte, budou následky toho mnohem horší, než jakákoli divočina, kterou byste mohli riskovat. Vidíte, teď tu jsme jako vysoce disciplinovaná lidská rasa se všemi druhy pravidel a náboženství a čeho se venkoncem snažíme dosíci?

Roztrhat všechno na kusy. Byla to teda dobrá sázka? Strachováním se o lásku, či jsa jí být neschopen, její energii nezničíte. Když to neuděláte, když nebudete milovat a když to nedovolíte, vyústí to v nějakou formu sebe-destrukce. Alternativou k sebe-lásce je jinými slovy sebe-zničení, protože, přeci, nebudete riskovat, že byste se mohli mít sami rádi. Místo toho budete nuceni se zničit.

Tak co byste raději?

Chtěli byste raději lidskou rasu, která není vždy velmi dobře říditelná a občas ji popadne lehký amok, ale ve výsledku stále existuje z velké části na čestnosti a radosti a rozkoši, pokud je tato k dispozici, či byste raději měli celou lidskou rasu rozsekanou na kusy, redukuje všechno na drsnou skálu, bez známky po nákaze, které se říká život?

Ale, opakují, to, čemu je nutno porozumět na celé věci je, že láska je jako spektrum. Není nic takového jako pěkná či ošklivá láska, duchovní nebo hmotná láska. Zralý přístup na straně jedné a poblouznění na té druhé. To vše jsou formy stejné energie a tu musíte brát a nechat růst tam, kde ji najdete. Zjistíte-li, že je ve vás pouze jedna z forem této energie, pokud ji budete alespoň zalévat, vykvete i zbytek rostliny, avšak základním předpokladem už od začátku je nechat ji jít svou cestou...

Alan Watts - Hledání Správné cesty

Začal bych tím, že se zmíním o tom, co já nazývám náboženství Východu a o čem hovoříme jako o Hinduismu, Buddhismu a čínském Taoismu.

Nevyžadují, abyste věřili v něco konkrétního. Nezavádějí žádné myšlenky o poslušnosti příkazům shůry. A nepožadují žádnou shodu s konkrétními rituály, ačkoli rituály mají, přičemž se tyto liší v jednotlivých zemích a časech.

Jejich cílem nejsou nikdy samotné myšlenky, nebo doktríny, nýbrž metoda pro transformaci vědomí. To znamená pro transformaci vašeho vnímání toho, kdo jste, a zdůraznil bych slovo "vnímání", poněvadž je to nejsilnější slovo, které máme pro přímé cítění. Když položíte svou ruku na roh stolu, máte velice jasný pocit.

A když jste si vědomi existence, také máte jasný pocit. Ale z pohledu těchto metod či disciplín je pocit průměrné osoby o tom, jak existuje a kým je, halucinací cítit se jako oddělené Ego. (Že je) Zdrojem jednání a vědomí, které je naprosto oddělené a nezávislé na zbytku světa, nějakou uvězněno uvnitř pytle z kůže, je nahlíženo jako halucinace, že nejste cizincem na planetě, který se tu vyskytl jako výsledek šťastné náhody, anebo duchem, který pochází kdoví odkud.

Ale že vy ve své nejhlubší základní podstatě své existence jste veškerou energií, která tento vesmír tvoří, která si hraje na to, že je vámi, že je tímto konkrétním organismem a dokonce touto konkrétní osobou, poněvadž základním principem této hry na svět je hra na schovávanou. To znamená, že kolosální realita, energie, která je vším, je nedělitelnou energií, jedním, které se projevuje mnohým bytím ve všech svých odlišnostech, tak, že to nazýváme ty a ty a ty a ty a tamto a všechno okolo nás.

V podstatě je to hra a můžeme říci, že takto to vysvětlují ve všech systémech, o kterých hovořím. Je to základem Hinduismu, Buddhismu a Taoismu. Tato intuice. Dnes budeme hovořit o Buddhismu. Buddhismus je odnoží Hinduismu. Jistým způsobem by se dalo říci, že jde o reformovaný Hinduismus či Hinduismus, zpracovaný pro export. Pochází ze severní Indie, blízko oblasti, která se dnes jmenuje Nepál, krátce z doby po 600 před našim letopočtem. Byl tam mladý princ jménem Gautama Siddhartha, který se stal člověkem, kterého nazvali Buddhou. Slovo Buddha není pravé jméno, je to titul a je založeno na sanskrtském kořeni buddh, které znamená být probuzený. Proto lze říci, že Buddha je člověk, který se probudil ze sna o životě, tak jak ho obvykle vnímáme a pochopil, kým byl, kým je. Je zajímavé, že tento titul nebyl něčím novým. V celkovém pojetí Hinduismu se již Myšlenka Buddhů, probuzených lidí, nachází, a jsou paradoxně řazeni výše než Bohové.

Protože z pohledu Hinduismu jsou i Bohové nebo andělé stále připoutáni v kole, podobném kleci pro veverka, která se točí pořád dokola v honbě za úspěchem. A myšlenka je takováto: Pokud se honíte za něčím, co nazýváte úspěch, potěšení, dobro, ctnost, které ve své podstatě samozřejmě znamenají moc magické energie.

U všech těchto pozitivních věcí žijete v iluzi, poněvadž pozitivní nemůže existovat bez negativního. Pochopit existenci něčeho lze jen v kontrastu s jeho protějškem. Takže když nyní řekneme, že v levé ruce je mince, nebude tato mince v ruce pravé.

A z toho získáte pojem o "být či nebýt", nemůžete mít jedno bez druhého. Zkuste to sledovat: získat to pozitivní a současně se vyhnout tomu negativnímu je jako byste se snažili uspořádat všechny věci v této místnosti tak, aby byly všechny nahoře a žádná dole. To nelze. Stavíte se do neřešitelné situace, poněvadž základem života je spektrum. Vezměme v úvahu spektrum barev.

Způsob, jakým přemýšlíme o spektru, jakou formou ho chápeme, většina lidí si ho představuje jako stuhu, na jejímž jednom konci je červená a na druhém fialová. Spektrum je ale vlastně kruh, protože fialová je směs červené a modré. Pohyb se uskutečňuje v kruhu a podobně tímto způsobem veškeré

vnímání, všechny pocity, všechny zkušenosti procházejí spektrem.

Nemáte jen spektrum barev, je spektrum zvuku, máte i různé složitá spektra a textury vůně, chuti a vy se neustále pohybujete napříč všemi možnými variantami zkušeností. A to také znamená, že nemůžete znát jednu stranu spektra bez toho, aniž byste nepoznali tu stranu druhou. Řeknete, že vaší oblíbenou barvou je fialová a chcete jen fialovou, přičemž jste ale museli vyloučit modrou a červenou. Nemůžete ale mít fialovou bez červené a modré.

Za všemi různými barvami spektra je bílé světlo. A za vším tím, co zažíváme, všechna různá vnímání zvuků, barev, doteků, je to bílé světlo. Tento pojem s bílým světlem zde ale používám symbolicky.

Nemyslím do doslovně. Všemmu vnímání však je společné něco, co bychom mohli nazvat základním vnímáním. A když půjdete dál po svých pocitech, a zredukujete je všechny na základní vnímání, jste na své cestě k realitě, která je za vším, ze které pochází Bytí, prvotní energie. A podle toho, do jaké míry si to uvědomujete, do takové míry tím jste./A navíc, pokud to realizujete a víte, že jste TO, přesáhnete, překonáte, překročíte iluzi, že jste pouhým Romanem Kociánem či Hankou Zapletalovou, nebo kým vás nazvali.

Buddha, jako člověk, který se probudil, je považován za jednoho mezi potencionálně myriádami Buddhů. Každý může být Buddha, každý má v sobě schopnost probudit se z iluze, že je pouze tímto odděleným jedincem. Buddha svou doktrínu učinil velmi snadno pochopitelnou. V jeho době nebylo příliš psaných záznamů, lidé vše uchovávali v paměti. Tak své učení nebo metodu vyjádřil pomocí různých formulací, které se velice dobře pamatují. A já vám to vysvětlím tak, abyste se si to mohli pamatovat stejně dobře. Samozřejmě praktikoval různé disciplíny, které v jeho čase byly nabízeny. Časem však přišel na to, že jsou neuspokojivé, protože kladly přehnaný důraz na askezi, soustřeďovaly se co nejvíce na bolest a utrpení. Byl to názor, že pokud je bolest problémem života, pojďme trpět. A to je krédo asketika, který ulehá na lůžka z hřebíků, nebo svou ruku navždy drží nahoře, který jí jen jeden banán denně, který se zříká sexu, zkrátka dělá všechny ty divné věci, protože mají pocit, že pokud se ocitnou přímo v jádru bolesti, nebudou se bát a trpět budou co nejvíce, překonají touto metodou problém bolesti a osvobodí se od úzkosti. Jistý smysl v tom je. Předpokládejme, například, že nemáte vůbec žádný strach z bolesti. Nemáte žádné starosti ani fobie.

Jak silní byste byli? Nikdo by vás nedokázal zastavit. Měli byste maximální odvalu. Buddha byl velmi bystrý. On je historicky první psycholog, velký psycholog, velký psychoterapeut. Všiml si, že člověk, který bojuje s bolestí, který se jí snaží vyhnout, se jí ve skutečnosti pořád bojí. A proto není cesta askeze správná. Rovněž tak cesta hedonismu, hledání potěšení, není správná. Buddhovo učení se nazývá střední cesta, která není ani asketická, ani hedonistická.

A tato je shrnuta do tzv. čtyř ušlechtilých pravd. První se nazývá dukkha. Dukkha značí utrpení ve velice zobecněném významu. Mohli byste to nazvat chronickou frustrací. A je zřejmé, že život, takový, jak ho žije většina lidí, je dukkha, jinými slovy pokus o řešení neřešitelných problémů. Zkuste namalovat hranatý kruh, to nemůžete, poněvadž problém samotný je nesmyslný. Zkuste převrátit všechny věci v této místnosti tak, aby byly všechny nahoře a žádná dole.

Je to nesmyslné, takový problém nelze nikdy vyřešit. Pokuste se vymyslet světlo bez tmy nebo tmu bez světla. Tohle není možné vyřešit. Takže pokoušet se vyřešit problémy, které jsou v podstatě neřešitelné a celý život na tom pracovat, to je dukkha. Dukkha je také jednou ze tří základních charakteristik veškeré existence, Frustrace. Druhá z nich je Aničča. Písmeno "a" na začátku slova znamená v sanskrtu často opak tohoto slova bez "a". Takže ničča znamená trvalý. Aničča nestálý. Žádný projev života není trvalý, proto naše snaha učinit věci trvalými, všechno narovnat, opravit, je nemožný a neřešitelný problém. A proto zažíváme dukkhu, či ten pocit elementární bolesti a

frustrace, jako důsledek toho, že se snažíme učinit vše trvalé. Třetí znak Bytí se nazývá An-atman a jak z mé přednášky o Hinduismu víte, atman znamená já/self.

An-atman znamená ne-já, ve vás opravdové Ego není. Už jsem to vysvětloval ve své řeči o Hinduismu, že představa Ega je sociální institucí. Nemá žádnou fyzickou realitu. Je to prosté - Ego je váš symbol pro sebe. Něco jako je slovo "voda" zvukem, který symbolizuje jistou tekutou realitu. Takže představa Ega, role, kterou hrajete, kým jste, není totéž, co váš živý organismus. Vaše Ego nemá absolutně nic společného s tím, se způsobem, jak jsou zbarveny vaše oči, s tvary vašeho těla, jak vaše krev cirkuluje. To je vaše skutečná já, ale samozřejmě to není vaše Ego, poněvadž vy dokonce ani nevíte, jak je to uděláno z hlediska vaší vědomé pozornosti.

Pojem an-atman je to, že Ego je ne-skutečné. Žádné není. To je první pravda. Jsou situace, během kterých máme dukkhu anebo frustraci, protože bojujeme s proměňujícími se věcmi a protože si neuvědomujeme, že Ego, já, je neskutečné. Druhá ze čtyř vznešených pravd se nazývá tanhá (trišna). Je to opět ze sanskrtu a kořenem slova je triš, což znamená žíznit, prahnout a obvykle se překládá jako touha. Však lepší překlad je "lpění" či "propadnutí". Anebo je pro to výborný pojem obsese.

A tím přesně je tanhá. Obsese. Tanhá je sevření. Něco jako například dusící mateřská láska, kdy se matka tolik obává o své dítě, že ho až přehnaně ochraňuje. A výsledkem čehož je to, že mu brání vyrůst. Anebo když se milenci svírají tak mocně, že musí podepsat dokument, který budou proklínat, že se budou milovat navždy. Jsou ve stavu trišny, drže se tak pevně, až se uškrtí. Druhá pravda je, že tanhá je příčinou dukkhy. Lpění vytváří utrpení. Pokud nerozpoznáte, že celý svět je fantasmagorie a úžasná iluze, víření kouře a vy se ho snažíte držet a začnete trpět. Vážně trpět.

Tanhá je termín založený na avidjá.

Stejný negativ - "a". Vidjá z kořene slova vid, značícího vědomost, jako latinské slovo video, jako české "vidění". A-vidjá je proto opak, ignorance. Gnosis, gn znamená "vědět". Vědomost je stejná věc jako řecké gnosis. Vědět. Tohle je tedy ne-vědět, ignorovat, přehlížet. Vysvětloval jsem to v první přednášce této série. Jak všechny různé věci ignorujeme, protože si všimneme jen toho, co si myslíme, že je pozoruhodné, a proto je naše vidění všeho vysoce selektivní. Vybereme určité věci a řekneme, co tam je, stejně jako když si všimneme postavy, ale nikoliv pozadí. Občas to tady namalují na tabuli. A zeptám se "Co jsem nakreslil?" Co byste řekli? Co jsem nakreslil? Kruh? Někaké další návrhy?

Díru v černé barvě?

Ano, jste blízko. Namaloval jsem zeď s dírou v ní. Ale normálně čtete mé knihy. /Vy čtete mé knihy? Obvykle lidé vidí míč, kružnici, kruh, nebo podobně, ale nikdy nepomyslí na pozadí. Protože ho ignorují. Podobně jako si jeden myslí, že může mít potěšení bez bolesti. Chcete, potěšit postavu a nevíte, že bolest je na pozadí. Takže avidjá je stav omezeného vědomí. Omezená pozornost, která prochází životem, nevědoma si faktu, že BYTÍ obsahuje NE-BYTÍ a naopak.

Třetí vznešená pravda se jmenuje nirvána. To slovo znamená vyvanout. "nir" je negativ, podobně jako "a", "vána" je vanout. Je to jakýsi druh výdechu. U dýchání cítíte, že dech je život. Řecké slovo, které byste mohli vyslovit pnévma znamená duch a duch znamená dech v knize Genesis. Když Bůh stvořil hliněnou figurínu, která se později stala Adamem, vdechnul dech života do jeho chřípí a on potom oživil, poněvadž život je dech. A nyní, pokud dech zadržíte, ztrácíte ho. To, co by život zachránilo, se ztratí. Takže dýchejte, vdechujte, kolik jen vzduchu dokážete a tanhá ulpí a vy musíte vydechnout. Takže nirvána znamená vydechnout.

Jaká úleva, výdech úlevy. Nechte to tak. Poněvadž se to vrátí zpátky, pokud to necháte jít.

Pokud to ale nenecháte, začnete se dusit. Takže osoba, která se nachází v nirváně, by se mohla nazývat vydechnutá osoba. Něco jako okouzlená. Nechte plynout, neulpějte, a potom budete v nirváně. A chtěl bych zdůraznit, že tohle vám nekážu. Neříkám, že byste to měli dělat. Jen poukazuji na to, jak se věci mají. Nehleďte v tom žádný moralismus. Je to jako upozornění na to, že kdybyste strčili ruku do ohně, spálíte se. Můžete se spálit, pokud chcete. To je v pořádku. Ale pokud se stane, že se nebudete chtít popálit, nebudete chtít strkat ruku do ohně. A budete jednat stejně, pokud se nechcete celou dobu ocítat ve stavech úzkosti. A opět zdůrazňuji, že pokud máte úzkost rádi, je to naprosto v pořádku. Buddhismus nikdy nikoho nepopohání. Říká: Máte celou věčnost na to, žít v různých formách. A proto nemáte jen jeden život, během něhož se musíte vyhnout věčnému zatracení.

Můžete kroužit v krysích závodech a hrát tuto hru jak dlouho chcete, dokud si budete myslet, že je to legrace. Jakmile ale přijde čas, kdy to už zábava nebude, nemusíte to dělat. Neradím proto nikomu, kdo se mnou nesouhlasí a říká: No, já myslím, že bychom měli spojit své síly v bitvě se zlem a dát tento svět do pořádku, a tak dále a tak podobně. A zorganizovat všechno na tomto světě, aby bylo vše v pořádku. Zkuste to prosím, je to naprosto v pořádku. Tak jen do toho.

Spontánní život

"Jde o to, že jsme byli naučeni používat svou mysl určitým způsobem. Způsobem, který ignoruje, či stírá skutečnost, že každý z nás je otvorem, skrze který se celý Vesmír dívá ven. Jako byste měli nějaké světlo, celé obklopené černou koulí a v této kouli byly velice malé dírkky a každá z těch dírek byla zároveň maličkou škvírkou, ze které světlo tryská ven. Takovým způsobem je potom každý z nás ve skutečnosti dírkou po špendlíku, skrze kterou prozařuje Světlo Podstaty, to jest samotná existence."

Život je spontánní. Děje se - slovy taoistů - zírán (自然), což znamená „samo o sobě“ - to je čínský výraz pro přírodu. To, co se děje samo o sobě. Co není popoháněno, ale jen se prostě objeví, rozumíte?

Tak, jako nikdy nezapomenu na velkého zenového mistra, kterého jsem jednou potkal v New Yorku. Jednou večer přednášel a byl oblečen do svého zlatého slavnostního roucha, seděl před oltářem, nebo před nějakým druhem takové věci, ale měl před sebou také stolek se slavnostními svíčkami a sútru, kterou přednášel. No a pronesl: "Základním principem buddhismu je: žádný účel. Bezúčelnost. Když si uprdnete, neřeknete: „V devět hodin si uprdnu.“ Stane se to samo o sobě." Hmmm? Všichni ti jeho zbožní západní stoupenci si vkládali do úst kapesníky a snažili se nesmát.

No ale to je význam "čehosi, co se děje samo o sobě", jako je uprdnutí nebo dostat škytavku. Anebo jako když jste se narodili. Stane se to jako žbluňnutí, nebo tak. A takovému procesu nemůžete nakázat: "Mělo by se to stát. Musíš se stát." Poněvadž to svazuje stejným způsobem, jako když máte malé dítě a sejdou se všichni příbuzní na oslavu, vy to dítě posadíte doprostřed celé společnosti a řeknete: "No, zlato, a teď si hraj!" To dítě stoprocentně obtěžuje. Takhle si hrát. Před podobným problémem také stojí každý umělec. Poněvadž umělec je člověk, který se živí hraním. Ať už tančí, maluje, či hraje hudbu, nebo cokoli. A tento problém musí překonat. Musí vědět, jak hrát na veřejnosti v daný čas na daném místě. A to není tak jednoduchá věc se to naučit. Když se ten trik ale naučíte, můžete to udělat - hrát na požádání. To je ta nejtěžší lekce života: dosíci toho, co můj japonský přítel umělec Sabro Hasegawa nazývá kontrolovaná náhoda.

Jde o to, že jsme byli naučeni používat svou mysl určitým způsobem. Způsobem, který ignoruje, či

stírá skutečnost, že každý z nás je otvorem, skrze který se celý Vesmír dívá ven. Jako byste měli nějaké světlo, celé obklopené černou koulí a v této kouli byly velice malé dírkky a každá z těch dírek byla zároveň maličkou škvírkou, ze které světlo tryská ven. Takovým způsobem je potom každý z nás ve skutečnosti dírkou po špendlíku, skrze kterou prozařuje Světlo Podstaty, to jest samotná existence. Pouze ta hra, kterou hraje(me), je o tom to nevědět. Být jen tou malou dírkou, kterou nazýváme "já", mé ego, můj specifický Josef Novák. Nebo kdokoli.

Pokud si však dokážeme ve stejném čase udržet současně pocit, že jsme tímto Josefem Novákem s jeho životní rolí, nebo kýmkoli jiným a zároveň pod tím vším vědět, že jsme celým tímto dílem, získáte velmi úchvatné a příjemné uspořádání. Je to ta nejpozoruhodnější harmonie, neb dává životu báječný pocit radosti a hojnosti, pokud tyto dvě věci dokážete podržet najednou. Pokud jinými slovy víte, že všechny ty vážné nesnáze života jsou jen hrou.

Ale jinak: Neříkám, že je to špatné, něco odsouzeníhodného, když svůj vlastní osobní život berete seriózně, smrtelně vážně a nesete si s tím všechny problémy s ním spojené.

Chápete, že takový způsob bytí, být vskutku zmatenou a nevyváženou osobou, je projevem přírody, něco jako jsou vlnky na vodě tam venku, anebo jako mušle? Sbíráme mušle, vždycky si jednu vyberu jako demonstraci, příklad pro spoustu věcí a říkám si: "Božítku, no není to nádhera?" Není na ní jediná estetická chyba. Je naprosto dokonalá. Zajímalo by mě, zda se jiná taková stvoření na sebe dívají a říkají si: "Nezdá se vám, že támhleta je nějak moc při sobě? Tý jo, tyhle vzory nejsou moc dobře umístěné." Protože my to tak děláme.

Neuvědomujeme si, že všichni z nás ve svých nejrůznějších aktivitách a chování a tak dále jsme úžasnější, mnohem komplikovanější, mnohem zajímavější! Všechny tyto tváře, do kterých se dívám. Každá z nich. Některé jsou údajně pěkné, některé méně, no ale všechny jsou naprosto velkolepé. A všechny oči jsou jako šperky za hranicemi chápání. Nádhera!

Alan Watts - Filozofický headtrip do nitra hmoty

Alan Watts na svou dobu (začátek 70.let) obratně vysvětluje, co je to hmota a jak to, že se tak projevuje.

Dnes večer se budeme muset probrat některými teoretickými materiály, takže si dopřejeme jakýsi 'head trip'. Nevím, kdy skončí, to záleží na vás. Ale abychom pro to položili základy, musíme prozkoumat myšlenky, které jsou základem našeho zdravého rozumu. Myšlenky jsou velmi mocné. Nejsou to jen emoce, které ovládají lidský život. Psychoanalýza samozřejmě zkoumala emocionální základy lidských názorů a přesvědčení, měla by ale také zkoumat intelektuální základ psychologických principů, teorií nebo terapií.

Protože u každého, kdo mluví nějakým jazykem, se v jeho jazyce ukrývá předpoklad, či kalkul, že používá některé základní axiomy, které nejsou obvykle dále zkoumány. A tyto neprozkoumané systémy víry jsou extrémně mocnými nástroji, které ovlivňují naše životy.

Začneme jednou běžnou myšlenkou. Je součástí našeho běžného vnímání, a to je, že podstata světa, fyzického světa, tkví ve dvou aspektech, a to ve formě a hmotě. To bylo již řečeno Aristotelem a také Biblií, protože se říká, že Bůh stvořil člověka z prachu Země, vytvořil si postavu k obrazu svému a pak do jeho nozder vdechl životní sílu, takže tato forma z jílu stala se živou bytostí.

A tak je v tom skryta myšlenka, že všechnen materiál je vyroben z nějakého druhu látky, tak jako je jíl základem pro hrnec. A po celá staletí hledají vědci a filozofové odpověď na otázku, co je tímto základem všeho? Co je tou látkou, z čeho jsme vytvořeni?

Podívejte se tady: Stolař vyrábí stůl ze dřeva a hrnčíř hrnec z hlíny. Ale zeptám se vás: "Je strom

vyrobený ze dřeva?" Samozřejmě, že ne. Strom JE dřevem, není z něj vyroben. Je hora vyrobená ze skály? Evidentně nikoli, ona je skálou. Jen se podívejte, jaký nespočet duchů náš jazyk obsahuje.

Řeknu, že blesk zableskne. Jistě, blesk je to stejné jako zablesknutí. Neexistuje jedna věc, která je bleskem a druhá, která je zablesknutím.

Zablesknutí je bleskem. Když prší... Co to je to, co prší (dešťuje)? Déšť. Ze slovesa můžu kdykoli udělat nějaké podstatné jméno tím, že ho změním na gerundium (specifikum anglického jazyka-- dešť dešťuje [pozn. RK]). A tak si svět zabydlujeme duchy, kteří povstávají ze struktury našeho jazyka, pročež ze struktury našeho myšlení, protože myslíme v jazyce či v počtech, v číslech. A tak přijde velice fascinující vyšetřování, abyste se dobrali skrytého základu, který se nachází pod jazykem a počty. Tedy, pod jazykem a matematikou.

A tu je zakopán pes, téměř u každého z nás. Vkrádá se to znovu a opět do našeho každodenního projevu, že forma, vzorec, organizace, organismy jsou z něčeho vytvořeny, jakoby byly nějakou inertní, prvotní a samozřejmě tupou hmotou, která musí být utvářena jakousi energií a nějakou inteligencí, které jsou od těchto věcí odděleny. Podobně jako intelligence hrnčíře tvaruje hlinu. Takže náš základní náhled je svět, ve kterém je vše postrkáváno. Je tu Šéf. Kdosi, kdo je zodpovědný, a kdo je oddělen od toho, kdo je jím ovládán. A ten Zodpovědný všemu dává podobu, protože náš zdravý rozum nedovoluje, aby se věci formovaly samy o sobě. Velice zvláštní.

Čínština má pro přírodu slovo "zirán", což znamená "to, co je samo o sobě" - spontánní. Číňané nemají problém s tím přemýšlet o přírodě jako o samo se tvořící. Čínské dítě se matky neptá, jak jsem bylo stvořeno? Zeptá se, jak jsem vyrostlo? Což je trochu rozdíl. Být stvořen znamená být ovládán, a proto se každá dobrá duše podvolí. Ať už se podvolíte Bohu anebo se podvolíte zákonům Přírody, podvolíte se. A tak je analogicky svět, který byl vložen do našeho běžného vnímání, světem vojenského velení. Všimněte si toho. Jelikož obraz Boha, a já bych zašel ještě dál a použil termín modlářský obraz Boha, který nám byl předán, je obrazem jednoho z těch dobročinných tyranů. Šéf, velký Papá.

Takže, když se naši fyzikové začali nořit do zkoumání hmoty, pronikali do ní, hlouběji a hlouběji, a zkoumali ji pomocí stále nepatrnějších a sofistikovanějších nástrojů. Začali nejprve ostrými nástroji a krájeli ji na menší a menší kousky, dokud částice, které chtěli rozdělit, nebyly přesně tak velké, jako bylo ostří jejich nástrojů. A tak dospěli k atomu, což je řecké slovo Atomos, značící nerozdělitelný. A = ne, tomos=dělit. To je základní atom, něco, co nelze dále rozdělit, poněvadž jste došli až do konce. No, nebyli s tím spokojeni.

A tak dospěli k átomos, jinými slovy k částice něčeho či jiného, co mělo stejnou šířku jako ostří nože a podívali se na to pod mikroskopem. A zadrželo se, že to je složeno z dalších, menších částíček. A tak našli způsoby, jak s nimi pracovat a vynalezli mimořádné prostředky ke zkoumání vlastností hmoty. Až potom dosáhli bodu, kdy už nedokázali rozhodnout, zda jde o částice, anebo o vlny. A tak je nazvali vlnočástice.

Domnívali se, že narazili na nejzazší vlnočástice, zvané elektrony. Ale pak se bohužel všechno rozpadlo na protony, neutrony, na mezony a mnoho dalších mimořádných částic. Co si však neuvědomili, je to, že jak vyrábíte stále silnější mikroskopické nástroje, vesmír se bude zmenšovat a dále zmenšovat, aby unikl pátrání. Stejně tak jako máme stále silnější teleskopy, musí galaxie ustupovat, aby se dostaly dál od dalekohledu.

U takovýchto všech pátrání se totiž děje následující: Naším prostřednictvím, prostřednictvím našich očí a našich smyslů, se Vesmír dívá sám na sebe. A když se otočíte a zkusíte si pohlédnout do tváře, co se stane? Vidíte? Bude pryč. Nikdy se na ni přímo nepodíváte. Nekousnete se do vlastních zubů,

a nedotknete se špičkou prstu toho stejného prstu. To je podstata.

Shankara to vysvětluje krásně ve svém komentáři ke Kena Upanišád, kde říká, že to, co poznává - základ všeho Poznání, není nikdy samo o sobě předmětem poznání, stejně tak, jako oheň nepopálí sám sebe. Vždycky tu bude přítomné ono hluboké tajemství, že nikdy nebudete mít absolutní kontrolu nad tím, co se odehrává. Jelikož kdybyste ji měli, bylo by to jako milování s umělohmotnou ženou. A kdo to chce? Vždycky tu bude tajemství, věci, které nevíme. Jak řekl van der Leeuw: Tajemství života není problém, který by měl být vyřešen, nýbrž realita k prožití.

Kdyby tomu tak nebylo, nebyl by žádný život. Důvod, proč se někteří lidé obracejí k filozofii, pročež já se stal filozofem, už jako malý chlapec. Vždy jsem vnímal tuto existenci jako takovou tajuplnou. Tedy - my jsme tady. A není to zvláštní? Samozřejmě, že je to zvláštní! A co myslíte tím svým "zvláštní?" No, je to jiné než stejné. Chci říct: Co je zvláštní, se vymyká. Co je stejné, zůstává plytké. A nezazříte čnicí bez plochého pozadí za tím. Víte, je tu ta věc, která vyčuhuje. A to je zvláštní. Každý z vás je zvláštní. Neobyčejný, jedinečný, speciální, odlišný.

Jak bychom věděli, co je za tím, kdyby bylo vše ploché na pozadí a neodlišitelné? To není rozlišené. Tak jako prostor. A tak dostanete tuhle filozofickou vyrážku, začnete se škrábat na hlavě a přemýšlet nad tím, proč je to tak.

Po chvíli si ale uvědomíte, že je to nesmyslná otázka. Přičemž se zeptáte, tak jak to je? Přivede vás to k vědě a dalším druhům zkoumání. Chcete přeci vědět, co to je? Myslím to dění vůkol, které se nazývá Existence. CO je to? Ptáte se na to dost dlouho, až vás najednou trkne, že pokud byste na to dokázali odpovědět, nevěděli byste, jaká slova použít v odpovědi.

Když začneme zkoumat vlastnosti přírody a potom dostávat nějaké odpovědi, zůstanou všechny v konturách struktur, forem a vzorců. A ty je možné měřit a jejich chování lze předvídat. Ale když chci položit otázku: "Čím jsou ty formy tvořeny?" Tedy: "Čím jsou doopravdy?", nevymyslíme žádný způsob, jakým bychom mohli odpovědět. Poněvadž bychom museli narazit na nejvyšší úroveň ze všech úrovní. Jakmile položíte otázku se zájmeny "čím" nebo "co" na začátku, jako byste říkali Jsi ty jsi?, nebo Jsi ty nejsi? Jsi zvíře? Jsi zelenina? Jsi minerál? Republikán nebo demokrat? Jsi muž či žena? Jsi křesťan, nebo žid nebo hindu? Anebo co jsi? Abychom mohli na otázku "CO to je?" odpovědět, musíme třídit. A když třídíte, rozlišujete vnitřní skupinu od té vnější.

Takže to, co potřebujeme znát je, jaká je ta nejvyšší nadmnožina všech množin? Ale nedokážeme si představit, co by mohlo být "to tam venku". Takže ani nemůžeme odpovědět na otázku Co to je. A tak se fyzikové této roviny hmoty vzdali a popis Vesmíru podávají pouze z hlediska formy.

Vzorce, nikoliv hmota.(Vysvětlují mapu, ne území.) A když se lidé ptají: Ale co to je? Tak to nemůžete dělat. Čím je tvořen ten vzorec? Zajisté, na to odpověď nemůže být?/ Na to zajisté odpověď najít nelze?

Podívejte, co se stane, když zaostříme mikroskop, se všechna látka změní ve formu. Všechno se začne dělit. Tak třeba koberec normálně vypadá jako nějaká věc. Ale když se na něj podíváte pod mikroskopem, spatříte krystalickou strukturu nylonu, anebo čehokoli, z čeho je koberec vyrobený. Chtějí vědět, čím jsou ty krystaly tvořeny. Dobrá, tak zvyšte rozlišení! A nejdete molekuly. Zvyšte rozlišení! Najdete vlnočástice. Jsme přesvědčeni, že "z něčeho" musí být! Ty ale samozřejmě nejsou. Najdeme substanci, nebo látku, která úplně zmizí a tak jsme tu zbyli s formou. Sanskrť ve skutečnosti nemá slovo pro hmotu. Má slovo nama-rupa, což značí jméno-forma. Je to forma, která materializuje. Pojďme na to jinak. Vše je záležitostí formy (anglicky "matter" značí "hmota" ale i "záležet", "záležitost"). Ponořme se do toho, je to fascinující.

Řekneme, záleží na tom? (Doslova "zhmotňuje se to?"). Co to znamená? Záleží na tom? Je to

důležité? Rovná se to něčemu? Vraťme se k indo-evropským kořenům jazyka. Matérie pochází ze sanskrtského kořene "matr", což znamená "měřit, hodnotit". Abychom položili základy, řekněme pro stavbu.

Z tohoto kořene "matr" dostáváme v sanskrtu "mája". A mája je všeobecně překládána jako "iluze", ačkoliv to také znamená "kouzlo" či "tvůrčí síla". A slovo iluze, přepínám, dostávám z latiny. A tak pochází z latinského ludere - hrát si. Předstírejme, že materializujeme/na nás záleží.

A také z kořene "matra" dostanete metr a také slovo měřit. Dostanete mater v řečtině, v latině, což znamená matka, máma. Matka Buddyho se nazývá Maya. Marie byla matka Ježíše. Ma, ma, ma, ma, ma. Ale "ma" je záležitost formy, vzorec.

Číňané nazývají základní princip přírody slovem "li". A znak pro "li" znamená "značky v nefritu", "vlákno ve svalu", "vlákno ve dřevě". A proto jej Joseph Needham překládá jako "přírodní vzorec". A to je to, oč jde, není tu žádný "materiál". To, co je oním materiálem, tou látkou, je vzorec, viděný nezaostřeně, který se stal rozmazaný. Jako duté vlákno, které je výplní polštáře, ten materiál je něco jako druh smetí. Když však duté vlákno prozkoumáme podrobněji, najdeme strukturu. A to je to, co vždy najdete, a nikdy nic jiného. Šílené. Protože to je výsměch zdravému rozumu.

Řeknete zajisté. A filozofové bouchají po stole, který je před nimi a křičí: Ale on je tady! Protože, buch, vidíte? Musí tu něco být, nějaká hmota, co je pevné! Avšak jediný důvod, proč vaše ruka nemůže projít stolem, je, že se stůl pohybuje příliš rychle. Je to, jako když se snažíte prostrčit prst rotujícím ventilátorem, jen, že stůl kmitá mnohem rychleji než elektrický ventilátor. Cokoliv pevného kmitá tak rychle, že není způsobu, jak se skrz to dostat. Tot' vše. Tak se zeptáme a co je to To, co kmitá tak rychle? Nu, tato otázka se zakládá na gramatické iluzi, že všechna slovesa musí mít podmět, TO, co to dělá. Dokážete si představit něco podivnějšího, než myšlenku, že sloveso, nebo akce nebo událost, musí být uváděna do pohybu podstatným jménem? Tedy ne-událostí, čili věcí. Jaký je rozdíl mezi věcí a událostí?

A ať se snažím jak chci, nemůžu to říci.

Řekneme, že to je pěst. To je podstatné jméno. Co se stane, když otevřu dlaň? Ta věc nepostřehnutelně zmizela. Měl bych ji proto nazývat pěstnění a to je ručnění. Taky by to mohlo být ukazování. A tak bychom mohli vymyslet jazyk, který by byl jako je jazyk indiánů Nootka, ve kterém neexistují žádná podstatná jména, jsou v něm pouze slovesa. Čínština je tomu velice blízko. Domnívám se, že záměna podstatného jména a slovesa v čínském jazyce je západním vynálezem. Nemůžu brát nějaké čínské slovo jako podstatné jméno. Všechny jazyky indo-evropského původu však mají podstatná jména i slovesa, mají své činitele a operace. A to je jeden ze základních problémů. Jakmile svět rozdělíme na operace a činitele, na ty, co konají a činy, pak začneme pokládat takové hloupé otázky, jako: "Kdo ví?", "Kdo to dělá?", "Co to dělá?". Když to, co to má dělat, je stejné jako samotné děláni! Velice snadno nahlédnete, že celý proces Vesmíru lze chápat jako proces. Nikdo to nedělá. Když se totiž vrátíte k tomu, KDO to dělá, vrátíte se k vojenské analogii, k řetězci velení. Šéf, který udělá BANG a objekt poslouchá. Je to primitivní myšlenka a velice nesofistikovaná.

Pokud to tedy dokážete, odstranili jsme náhle strašidlo. To strašidlo se jmenovalo hmota. A se sebou budeme žít více s lehkostí ve světě forem a tvarů. Namarupa - pojmenované formy. Musíme se samozřejmě zbavit názvů. Můžeme zajít dále a pokusit se o experiment, kdy formy nebudeme nazývat žádnými jmény. Stačí je pozorovat. Ačkoli, jakmile se zbavíme názvů, nemůžeme dokonce ani říci "formy, tvary". Protože to je další název. A tu přichází cosi bizarního, co buddhisté nazývají tathata. Což znamená "takovost", "onakost". Vlastně, tathata zní jako tatata. Když dítě poprvé promluví, říká ta, ta, ta a otcové si libují, že dítě říká tata. Neříká. Říká TA. Upanišády proto říkají

"tat tvam asi" - Ty jsi To.

Základní "ta". Jelikož "ta" neznámá nic. TA je jako cokoli jiného. Svět je jako hudební fenomén. Dobrá hudba se nikdy neodkazuje k ničemu jinému, než sama k sobě. Neptáme se pana Bacha, nebo pana Ravi Shankara, co jste tou hudbou zamýšleli?

Co má ta hudba vyjadřovat? Špatná hudba vždy vyjadřuje něco jiného, než sebe. Jako Slavnostní předehra 1812 (Čajkovskij), anebo Potopená katedrála (Debussy). Dobrá hudba nehovoří o ničem jiném, než o hudbě. Zeptáte-li se Bacha, jaký to má smysl, odpoví: "Poslouchej."

To je smysl. Žirafy žirafí, stromy stromují, hvězdy hvězdují. Oblaka oblačí, déšť deští. A pokud to nechápete, koukněte se ještě jednou. A lidé lidují.

Alan Watts - Rozmanitost Jednoho

Cokoli se děje, je ve skutečnosti Bůh a to musí nutně obsahovat dobré věci, ale i špatné věci.

Tak, co myslíte, jaké by to bylo vidět to vše jako JEDNO?

A vy jste To (Jedno).

Vy jste To.

Jde ovšem o doktrínu, jejíž přijetí je těžko stravitelné pro ty, kteří byli vychováni v křesťansko-židovských tradicích, poněvadž pro křesťanskou a židovskou teologii je zásadní, že ať jste cokoli, rozhodně nejste Pánem Bohem.

Kvůli názoru, že v případě, že pokud je všechno Bůh, jdou všechny zavedené morální modely k čertu.

To totiž znamená, že všechno je stejně dobré.

Cokoli se stane, je Bůh, a to musí obsahovat jak dobré, tak zlé věci. A to jim přijde jako velice nebezpečná myšlenka. Ve skutečnosti však všechny náboženské doktríny obsahují velice nebezpečné myšlenky. A všechny morální standardy jdou k čertu: Vy jste To.

Takže pokud křesťan, či osoba v křesťanské kultuře prohlásí, že zjistil, že je Bůh, je poslán do blázince, protože upalovat lidi dnes kvůli kacířství už vyšlo z módy. Pokud ale v Indii prohlásíte, že jste Pánem Bohem, odpoví: "No, samozřejmě. Jak suprovní je, že jste na to přišli." Poněvadž každý jím je.

Nu, co myslíte. Jaké by to bylo, vidět všechno jako Jedno?

Takže. proč vyvstává tento velký problém? Proč se zdá se, že Tím nejsme? Proč si to myslíme? Proč máme smyslové vjemy, které ukazují na to, že se celý tento vesmír skládá z obrovské rozmanitosti různých věcí? A tyto my nevnímáme jako Jedno. Jaké by to bylo, vnímat to jako Jedno, co myslíte? Jaké by to bylo "mít to"? Jak byste se cítili, kdybyste viděli, že všechno je opravdu jedna základní realita?

Mnozí se domnívají, že by to bylo, jakoby se všechny obrysy a odlišnosti v oblasti vidění náhle staly nejasnými, roztekly se a my spatřili jen jakýsi druh průzračného moře světla. Ale filozofie Védanty právě úmyslně nepoužívá slovo "Jedno" pro nejvyšší Já.

Poněvadž slovo a myšlenka "jednoho" má opak v "mnohém" na jedné straně a na straně druhé potom v "ničem". A pro Védantu je zásadní, že nejvyšší Já není ani Jedním, ani Mnohým, nýbrž (jak oni říkají) je ne-duální ("subjekt"). A to jste Vy.

Alan Watts - Co jste to zapomněli

Víte, vždy můžete lidi popostrčit, docela pěkně, nápomocným způsobem. Prostě jim říkám: "Co jste zapomněli?"

"Mm, já nevím. Měl bych si pamatovat?"

"Nebojte, skutečně na vás nic nehraju. Myslím, že to není těžké. Je to něco naprosto zřejmého co jste zapomněl. Vzpomněl by jste si snáze, kdybyste věděl, že je to tak zřejmé?"

"No, to je ta nejtěžší věc na světě, na kterou by se dalo myslet. Co je tou nejzřejmější věcí, kterou jsem zapomněl? Ksaku co to je?"

Tak co myslíte, kdo jste? Jak odpovíte na otázku KDO jste?

Dali vám jméno. Řekněte: "jmenuji se Joe Doe", a já jsme Alan Watts. To není pravda. To je to, co vám řekli ostatní, že jste! Označili vás jménem a teď vás trápí, abyste se s tím identifikovali a chovali se podle toho, jak je všeobecně očekáváno. Ale to nejste vy, to víte moc dobře. Jděte spátky ve své paměti, vraťte se do raného dětství, před to než vám to všechno začali říkat. Kdo jste?

Až se s tím vypořádáte, budete moc dobře vědět, kdo jste. Co jste ve své podstatě, tam hluboko uvnitř, tam daleko, je jednoduše základ, struktura samotné existence.

Že by to bylo spiknutí, které se nesmí prozradit? Protože tím je každý.

A pokud a pokud si to jedna osoba uvědomí, druhá se cítí trochu uraženě. Zeptají se: "Hmm, jak to, že jsi tak skvělý?" Takže každý, komu se dostane náznaku, kým doopravdy je a když se s tím vytasí v křesťanské civilizaci, ptají se lidé: "Kdos si sakra myslíte, že jste? Ježíš Kristus?" Anebo můžete říci: "Ježíš Kristus řekl, že je Ježíš Kristus a každý jej za to zatracoval a to nyní vy děláte se mnou."

Je něco jako výběžek duše, psyché ve kterém si je každý moc dobře vědom toho, že nejste tou nezodpovědnou malou myškou, která byla vhozena do tohoto světa. Ale, že tohle vskutku děláte VY. Vy jste toho činitelem.

Jenom si to neumíte připustit, stejně tak, jako si neumíte přiznat, že jste zodpovědní za způsob, jakým bije vaše srdce. Jen řekněte: "Ne to nedělám já. Nad svým srdcem nemám žádnou kontrolu." Máte nějakou kontrolu nad tím, že jste vědomí? A víte jak by jste mohli?

Bůh je to co každý je, ale nikdo se k tomu nechce přiznat - Alan Watts

Jsme nekonečné vědomí, které prožívá samo sebe. Všechno je nekonečné vědomí, které samo sebe prožívá.

Nejsou žádní bohové, je jenom nekonečné vědomí, které má nekonečné zkušenosti, aby nekonečně zažívalo samo sebe - David Icke.

Leonardo da Vinci řekl: "Naučte se jak vidět, uvědomte si, že všechno je navzájem propojené".

Einstein řekl: "Všechno je energie a to je všechno co v tom je, sladte se s frekvencemi, které chcete a tu realitu musíte získat, jinak to být nemůže to není filosofie to je fyzika".

Osoba, která pořád přemýšlí, nemá o čem přemýšlet, kromě myšlenek samotných, takže ztrácí kontakt s realitou a žije ve světě iluzí. - Alan Watts

Svět iluzí je svět myšlenek ne svět vědění.

Alan Watts - Způsob, jakým je tvořeno Bytí

A tak si tímto způsobem nejsme vědomi, že život a smrt, černá a bílá, dobro a zlo, bytí a ne-bytí, pocházejí ze stejného centra. Jsou v sobě navzájem obsaženy, takže byste jeden bez druhého nepoznali.

A netvrdím, že je to špatně, je to zábava. Hrajete hru, ve které nevíte, že "já" a to ostatní jdou ruku v ruce, stejně jako dva opačné póly magnetu.

Když potom kdokoliv z naší kultury proklouzne do stavu Vědomí, a v něm si náhle uvědomí, že je to pravda a všem okolo řekne "Já jsem Bůh", odpovíme mu, že zešlel. Je to potom složité. Velice snadno můžete vklouznout do stavu vědomí, kdy máte pocit, že jste Bůh; Může se to stát každému. Stejně jako můžete chytit chřipku anebo spalničky nebo něco takového, můžete se dostat do tohoto stavu Vědomí. A když se vám něco takového přihodí, záleží potom na vašem zázemí, a vaší výchově, jak to budete interpretovat. Pokud v sobě nosíte představu Boha, která vychází z lidového křesťanství, Boha jako guvernéra, politickou hlavu světa a myslíte si, že jste Bůh, potom každému říkáte: "Měli byste se přede mnou sklonit a uctívat mě." Ale pokud jste členem Hindu kultury, a náhle všem svým přátelům oznámíte, že jste Bůh, tak namísto, aby vám řekli, že jste zešlel, říkají: "Gratulujeme! Tak nakonec jsi na to přišel!"

Ve skutečnosti jsme však všichni mistři, poněvadž jak rostou vlasy na vaší hlavě, aniž byste o tom museli přemýšlet? Každý nerv. Jak tlučete svým srdcem a ve stejném okamžiku trávíte ve svém žaludku? Nemusíte na to myslet! Ve svém těle jste všemocní, v pravém smyslu slova všemohoucnosti, což znamená, že jste schopni být vše-mohoucí. Jste schopni dělat všechny tyto věci, aniž byste na ně museli myslet.

Když jsem byl malé dítě, pokládal jsem své matce různé druhy všelijak směšných otázek, na které se samozřejmě ptá každé dítě, a když už byla mými otázkami znavena, řekla: "Zlato, jsou tady zkrátka nějaké věci, o kterých nemáme vědět." A já se zeptal: „Budeme je někdy vědět?" Odpověděla: „Ale samozřejmě, až zemřeme a přijdeme do nebe, Bůh nám všechno vysvětlí." A tak jsem si představoval nějaké upršené odpoledne v Nebi, všichni sedíme okolo trůnu Nejvyššího a ptáme se Boha: „A proč jsi udělal tohle a proč jsi udělat támhle to?" A on by nám to vše vysvětloval. "A, nebeský Otče, proč jsou stromy zelené?" a on by odvětil: "To kvůli chlorofylu." A my bychom řekli "Ach!"

Ale v hinduistickém vesmíru byste se zeptali Boha: "Jak jsi udělal hory?" A on by odpověděl: "No, prostě jsem je udělal. Protože když se mě zeptáte, jak jsem hory udělal, žádáte mě, abych vám popsal SLOVY, jak jsem hory stvořil, ale nejsou slova, která by to dokázala! Slova vám neumějí říci, jak jsem udělal hory, o nic lépe, než jak bych mohl vypít oceán vidličkou!?"

Vidlička může být užitečná k tomu, aby se do něčeho zapíchla a to něco bylo snědno, není však určena k tomu, abyste s její pomocí srkali oceán. To by trvalo milióny let. Jinými slovy, vysvětloval bych milióny let a vy byste se mým popisem začali nudit dlouho před tím, než bych se dostal přes to, abych vám to slovy vysvětlil. Poněvadž já hory nestvořil slovy, zkrátka jsem je stvořil.

Podobně jako otevřete a zavřete ruku. Víte, jak to udělat, ale dokázali byste popsat slovy, jak to děláte? Ale děláte to.

Jste vědomí, že ano? A nevíte náhodou, jak se vám to daří, že jste vědomí? Víte, jak bít svým

srdcem? Můžete to popsat slovy, přesně popsat, jak je to děláno? Děláte to, ale nevkládáte to do slov, protože slova jsou příliš těžkopádná, přesto to mistrně zvládáte a budete tak dlouho, jak jen budete moci to dělat.

Spousta lidí se bojí prostoru. Ignorují ho a myslí si, že prostor nic není. Prostor a hmota jsou dva způsoby, jak hovořit o té stejné věci. Prostor-hmota. Nenačnete Prostor bez hmoty a hmotu bez Prostoru. Pokud bych řekl, že je tam Vesmír, ve kterém není nic, kromě Prostoru, museli byste se zeptat: „Prostor mezi čím?“ Prostor je vztah a vždy jde ruku v ruce s hmotou, tak jako jdou záda s čelem. Rozmarná mysl si však Prostoru nevšímá. A domnívá se, že je to hmota, která dělá veškerou tu práci, že je to jediná věc, která je skutečná. Jinými slovy to znamená, že Vědomá pozornost ignoruje mezery (intervaly, odstupy), protože se domnívá, že jsou nedůležité.

Co třeba hudba? Když uslyšíte hudbu, co skutečně slyšíte, když slyšíte melodii, je pauza mezi jedním tónem a jiným. Jako schody, které by byly na stupnici.

Je to pauza, která je důležitá. Stejně tak, v mezidobích mezi letošním listím a tím loňským, touto generací lidí a tamtou generací, je pauza (mezidobí, přestávka) určitým způsobem stejně důležitá, v některých ohledech důležitější, než to, co je mezi nimi.

Ve skutečnosti jsou si rovny, a když říkám, že pauza je někdy důležitější, je to proto, že ji podceňujeme, takže to budu zvýrazňovat v rámci nápravy :) Takže Prostor, noc, smrt, tma, nebýt tam, jsou stejnou složkou Toho, jako být tam. Nebude jedno bez druhého, stejně, jako by pila neměla žádných zubů bez prohloubenin mezi špičkami. A to je způsob, jak je stvořeno Bytí.

"Tat tvam asi", "Ty jsi To".

"To si jen děláte srandu, že jste malé ubohé já. Víte, úloha takového gurua, tj. duchovního učitele v Indii, je rozdávat zvláštní pohledy do očí. Poněvadž vy k němu přijdete a řeknete: "Pane Guru. Mám problémy."

Rád bych vám přiblížil tajemství prastaré moudrosti. Jde vlastně o dvě věci. Jak to ty kultury, které jistým způsobem věděly, či spíše mezi nimi velké množství lidí toto tajemství znalo, zvládly? A potom chci učinit pár poznámek na téma, jak se to snažíme zvládnout my a jak to nebude fungovat. Mezi hinduisty a mezi buddhisty byl tento pohled na skutečnou podstatu lidské bytosti vždy znám. Alespoň velmi vlivnou menšinou.

Ústřední doktrína hinduistického způsobu života, čímž tento výraz použiji raději než náboženství, zní v sanskrtu "Tat tvam asi", "Ty jsi To". Abych to řekl tak nějak hovorově. Ty jsi to! A to je Ten, který žádný Ten není. Který pojmenovali Bráhman anebo Átman, s velkým á. Což značí Já. To si jen děláte srandu, že jste malé ubohé já. Víte, úloha takového gurua, tj. duchovního učitele v Indii, je rozdávat zvláštní pohledy do očí.

Poněvadž vy k němu přijdete a řeknete: "Pane Guru. Mám problémy. Trpím tím a je to nepříjemné. Nedokážu kontrolovat svou mysl. A jsem z toho špatný a depresivní." A on se na vás podívá tím zvláštním pohledem, což vás lehce znervózní, právě proto, jak se na vás dívá, protože, to víte, čte vaše myšlenky.

Ten muž je veliký kouzelník. Dokáže číst všechno, co se ve vás odehrává. Zná podrobně vaše podvědomí, však i vy znáte všechny ty své strašné myšlenky, které vás napadají a všechny ty strašné touhy, které máte. Jste tak trochu v rozpacích, že se ten muž dívá jakoby skrze

vás a vidí je všechny.
To ale není to, na co se dívá!

Jeho pohled je zvláštní z úplně jiného důvodu, poněvadž on ve vás vidí Bráhmána, Božství, které jen předstírá, že je malým ubohým já.

A možná časem rozdá nějaké rady, jak provozovat jisté druhy rafinovaných technik, kterým se v sanskrtu říká "upaya" a v politice šikanování, přičemž v duchovním výcviku to značí obratnou pedagogiku. Bude se snažit, aby vás vrátil k pochopení toho, co opravdu jste. Proto k vám vysílá ten zvláštní pohled.

A proč se zdá, že vidí přímo skrze vás. Jako by říkal: "Šivo, ach chlapče, to mi nedělej. Já vím, kdo skutečně jsi. Ale v tomto dějství ti to jde skvěle! V téhle hře, ve které jsi úplně někdo jiný.

Můžu ti pogratulovat, odvádíš skvělou práci! Hraním té role, které říkáš Osoba, Moje osoba." Víte, "osoba" je napodobenina. To slovo znamená masku, takže pokud čtete knihy o tom, jak se stát opravdovou osobou, čtete knihy o tom, jak se stát opravdovou napodobeninou. Slovo "persona" znamená masku. Používanou jak v řeckém tak v římském dramatu.

A tak když přijdete za guruem a on se vás případně zeptá: "Kdo jsi?" ...

Když přišel kdokoli za Srí Ramana Maharshim a zeptal se ho, což lidi občas dělají, "Kdo jsem byl ve své poslední inkarnaci?" anebo: "Narodím se znovu?", odpovídal: "A kdo se na tuto otázku ptá?" A každý byl podrážděný, poněvadž nedostal odpověď na svou otázku "Co jsem byl ve svém předchozím životě".

Řekl pouze: "Kdo jsi?" a tak se na vás podívá...

Když se na fotografii toho muže podívám, nosím jeho fotografii u sebe kvůli pobavenému výrazu v jeho očích. Dívají se na vás s tančícím třpytem, jakoby říkaly: "Vyskoč z toho!"

Alan Watts - Sebevědomí

"Všichni musíme být do určité míry osvobozeni od své kultury, protože vzdělání je takový podivný druh nezbytného zla. A jakmile proces vzdělávání či akulturace dokončíme, potřebujeme na něj léku. Vzdělání je jako solit maso, abychom jej zachovali na později. Ale když jste připraveni ho vařit a jíst, musíte také nějakou tu sůl odsát. Takže v procesu, kdy jste byli vychováváni svými rodiči a učiteli, jste byli v jistém smyslu pokaženi."

Když jsem o Zenu mluvil naposledy, pojal jsem ho jako dialog mezi mistrem a studentem a to ve velké míře ve vztahu k daleké východní kultuře: která je ve skutečnosti metodou osvobození od kultury. Všichni musíme být do určité míry od své kultury osvobozeni, protože vzdělání je takovým podivným druhem nutného zla. A jakmile proces vzdělávání či akulturace dokončíme, potřebujeme na něj lék. Vzdělání je jako solit maso, abychom jej zachovali na později. Ale když jste připraveni ho vařit a jíst, musíte nějakou sůl odsát. Takže v procesu, kdy jste byli vychováváni svými rodiči a učiteli, jste byli v jistém smyslu pokaženi - ačkoli jistým způsobem jste s nimi museli vyjít.

A tak je v naší kultuře stále módnější chodit na psychoanalýzu, jakmile skončíte se vzděláváním, abyste vyřešili a vyléčili všechny škody a traumatické šoky, které vám byly v tomto procesu způsobeny. A stane se něco, čím - v sofistickovaných kruzích - člověk prochází, ne proto, že jest duševně nemocným člověkem, ale protože je to považováno za všeobecně přínosné pro duševní zdraví. A tím je náš nemotorný pokus o to najít lék pro naši kulturu. Léku samozřejmě potřebujeme, protože to, co ztrácíme během výchovy, je spontánnost. To je to, co je u dítěte tak nádherné, a stejně tak nevhodné - že děti jsou prostě spontánní. A když to dělají způsobem, který nám vyhovuje, myslíme si, že jsou nádherné.

A když to dělají způsobem, který nám nevyhovuje, myslíme si, že jsou hrozní. A tak jsme v nich spoustu spontánnosti pozabíjeli - aby nebyly tak děsivé a tak budou milé, ale tak trochu falešně. A to je docela katastrofa, že ano? Protože když sledujeme dítě - řekněme když tančí - a to se nikde nenaučilo; nikdy neabsolvovalo jedinou taneční lekci a opravdu tančí jen pro zábavu, řekneme, "to je nádherné". Pak nakonec dítě zjistí, že se jedná o způsob, jak získat pozornost a začne si být tance vědomo, a tak ho pošleme do taneční školy, kde to jde ztuha a mizerně. A teprve až po mnoha, mnoha letech praxe dítě - jako tanečník/tanečnice, nyní mladý muž nebo mladá žena - znovu zachytí spontánnost dětství. Muselo jít celou tu cestu, aby se dostalo zpátky k tomu, co kdysi mělo. A to je strašně těžké.

Stejně tak bychom mohli parafrázovat obecný postoj k životu, ke kterému je dítě vedeno, aby se naučilo žít, stejně jako když se dítě učí znovu tancovat. Musí dodržovat pravidla. A při tom se objevuje ta věc, která nás, lidské bytosti, otravuje nad všechna očekávání. A tou je: sebe-vědomí. Sebe-vědomí je v jistém smyslu pýcha jako nás, lidských bytostí. Je to skvělá věc, co máme. Nemůžeme být pouze šťastni. My si uvědomujeme, že jsme šťastni. Nemůžeme jen myslet, můžeme také přemýšlet o myšlení. A v tom tkví veškerý potenciál uvažování: myslet o myšlení, vědět o vědění, být si vědom toho, co jeden každý dělá. Odtud pramení veškerá rozumová kontrola chování, o které byste mohli prohlásit, že vyjadřuje slávu člověka a civilizace. Ale zároveň jde o perfektního škůdce, protože jak přijdete na to, kdy přestat myslet na myšlení? Například přemýšlíte o problému a musíte se rozhodnout.

Jak dlouho byste o tom měli přemýšlet? Kolik důkazů shromáždit, než uděláte první krok? Nikdy nebudete vědět. Vlastně, to, co většina z nás dělá, je, že o daném rozhodnutí přemýšlíme, dokud nám není na obtíž, anebo tak dlouho, dokud není pozdě, abychom nad něčím přemýšleli a potom něco uděláme. Nikdy jsme neměli jistotu, že jsme se rozhodli správně. A jedním z problémů, stran myšlenkového rozhodnutí, je nespočet nepředvídatelných proměnných, vystupujících odevšad! Můžete vypracovat tu nejlepší obchodní smlouvu, a všechno bude v pořádku, ale nemáte tam ošetřeno, že uklouznete na banánové slupce, když půjdete tu smlouvu podepsat, či cokoliv to může být.

Tyto věci nelze předvídat v jakémkoli rozsahu rozhodovacích procesů. A jakkoliv se snažíme vypracovat dokonale spolehlivé metody uspořádání svého života, budeme se vždy ocitát v boji proti záplavě detailů nemožných situací. To je problém přílišného množství předpisů. Když zajistíte všechno v zákoně, zjistíte náhle, že se nepohnete bez vyplnění třiset formulářů a bez konzultace se všemi možnými druhy úředníků, aniž byste si nenajali štáb právníků a účetních a všechny tyto druhy věcí, abyste si byli jisti, že neuděláte žádný špatný tah. A po chvíli hra nestojí za zlámanou grešlí. A život se stane tak bezpečně svázaným, že v žádném případě to nebude k žití.

To je tedy jeden z problémů být si vědom. A veškeré vzdělání je návodem na sebe-vědomí. Co se učíte ve vzdělávání? Učíte se v podstatě slova. Tedy - zástupné symboly reality. A díky slovům jsme schopni mluvit o životě a tedy o něm přemýšlet, a tak mít o něm znalosti. Žádné znalosti však nebudou akademicky respektovanými znalostmi, dokud to nebudou znalosti z hlediska slov anebo čísel. To znamená v symbolickém jazyce o životě. Jakmile se ale ocitnete v pozici, kdy víte, že víte, a víte, že jste živ/a a že jednou zemřete, poněvadž dokážete předvídat, máte pocit, že jste ztratili nevinnost. Něco se pokazilo.

Takto je v křesťanské tradici poznáváno dobro a zlo. Co je řečeno v hebrejštině, není přímo morální dobro a zlo, které bylo známo jako důsledek konzumace ovoce stromu poznání, nýbrž to, co bylo výhodné a nevýhodné. To vám dává možnost přiblížit se Bohu, tedy dar ovládat průběh událostí. A kdokoli, kdo kontroluje průběh událostí, se pravděpodobně ocitá v situaci čarodějova učně. A Pán dívá se dolů a praví: "Dobře, člověče. Chtěl jsi být Bohem. Tak jen do toho a ukaž, co umíš!" A tak to zkusíte a zabředáváte do stále většího a většího chaosu. Chápete, daří se vám skvěle, stejně jako

čarodějův učeň dokázal poslat koště pro vodu, ale nedokázal je zastavit. Stejně jako říkáme dnes: Pokrok nezastavíš.

Takže celý ten problém se sebevědomím tkví v tom, že vždycky budete váhat a zmítat se v pochybnostech. Říkáme tomu úzkost. A v nás ve věku nevinnosti mohutní nostalgie. Nebylo by skvělé nemuset dělat žádná rozhodnutí? Žít naprosto vrtošivě? A když se dostanete do potíží, nu, v pořádku, o nic se nebudete strachovat. Podívejte se, do jakých potíží se dostane můra, když si svůj sexuální chtíč omylem ukojí na svíče, což se stává. Proto do svíčky můra vlítne, udělá chybu a pffůů. Zhasne. Tak to je. Můra se na cestě ke svíče netrápí otázkou, zda se nepopálí. A samozřejmě, můry jsou dostatečně plodné, takže na jedné můře, co zmizí ve svíče vůbec nezáleží. Stovky mūr, ztracených ve svíčkách nemají žádnou váhu. Prostě pokračují dále. Takže si lze představit lidskou civilizaci, ve které dělají lidé chyby a zhasínají s velikým ohňostrojem, namísto nářku. A tom to je. Nebudou se bát. Žili úžasně. Ale neumíme se jaksi oprostít a udělat to. Nedokážete jednat bez účelu. Nedokážeme se vědomě vzdát sebe-vědomí, neumíme se přestat bát, neumíme se vzdát přemýšlení o sobě a hlavně se bojíme žít spontánně, protože bychom mohli udělat něco špatně.

Nicméně smyslem Zenového tréninku je žít spontánní život. Proto je to pro mnoho západních lidí tak fascinující, obzvláště pro západní intelektuály, kteří jsou zavaleni svým sebevědomím. Protože to, co všechny v Zenu zaujalo, když o něm poprvé skrze spisů Dr. Suzukiho uslyšeli, byly Zenové příběhy. Kdysi před lety jsem tuto knihu zenových příběhů zapůjčil svému příteli, který byl právě v nemocnici. A když mi je vrátil, tak pravil: "Bože, já nerozuměl ani slovo, ale ohromně mě to nakoplo." Zenová literatura, zejména literatura Zenu z jejich raných dob dynastie Tang v Číně, je dílo, která se datuje přibližně z let 700 do 1000 n.l. Tato léta jsou zlatým věkem Zenu a téměř veškerá literatura z tohoto období - z raně buddhistické Číny - jsou anekdoty o setkáních zenových mistrů se svými studenty.

V japonštině se nazývají mondō, což znamená "otázka-odpověď." A zdá se, že způsob, jakým byl Zen studován v těch dávných dobách, byl poněkud odlišný od toho, jak ho studujeme nyní. Nyní je Zen již zaveden a studován v komunitách, jako jsou ty, o kterých jsme si říkali, a zůstane tam i zítra. Ale v těch dobách byl Zen kočovnou věcí. Jinými slovy, pokud jste se stali zenovým mnichem, absolvovali jste mnoho cest. A namísto toho, abyste po většinu dne seděli na své zadnici, jste putovali. Procházeli jste prériemi, horskými cestami, drsnou zemí; navštěvovali jste mistra za mistrem, abyste našli jednoho, který by konečně odpověděl na vaši otázku.

Přirozeně - předpokládám, že když člověk hledá, je hledající. Není falešným hledajícím, nýbrž skutečným uchazečem - což znamená, že v sobě má tu vroucí touhu zjistit, o co tu jde. Kdo jste vy, a co je život, co to je realita anebo jak se z toho nepořádku vymotat. A namísto zmatené lidské bytosti se chcete stát, chcete se stát něčím tak jednoduchým a pravým jako je tygr, nebo kočka, jako je jím pták anebo - Buddha.

Alan Watts - Je to jen hra

Pokud byste byli Nejvyšším Já, co byste dělali? Chci říct, seděli byste jen a byli blaženě Jedním a nikdy jinak? Ne, samozřejmě, že ne. Hráli byste hry. Už z toho přirozeného důvodu, že žádný energetický systém není energetickým systémem, dokud sám sebe nenechá běžet.

A tak byste to nechali běžet. A ztratíte se. Zapletete se do různých dobrodružství a zapomenete, kým jste, stejně jako když hrajete hru. Třeba poker.

A přestože hrajete pouze za deseticeuty anebo za žetony, hra vás zcela pohltí. Není nic důležitého, co by se dalo vyhrát, nic důležitého, co by se dalo prohrát, přesto se ve hře jeví fantasticky zajímavé, kdo vyhraje a kdo trátí. Stejně tak by se dalo říct, že Nejvyšší Já je ponořeno do nespočet

různých kanálů, které nazýváme aktéry ve hře, stejně jako jsou malíř, nebo spisovatel naprosto ponořeni do svého uměleckého díla, které tvoří, anebo herec, pohlcen hrou v části dramatu. Samozřejmě, že víme, že jde o drama, o hru.

Přijdeme na představení a říkáme: Je to jen hra. A to, co se stane na jevišti, není skutečné. Pouze hra. Ale skvělí herci vás přesvědčí, že je to skutečné, ačkoli jde jen o hru.

Přinutí vás sedět na krajíčku židle, abyste plakali, abyste se chvěli, protože vás téměř přesvědčí, že je to pravda. Co by se stalo, kdyby byl nejlepší herec konfrontován s nejlepším publikem? Jak by nemohli být zcela ponořeni ve hře, když navíc jeden přesvědčil toho druhého? Tak toto je myšlenka Vesmíru jako dramatu, že naše Prapodstata, Saguna, Brahman hraje tuto hru, vtažen do všech nás a dělá to tak zatraceně dobře, je to tak dokonale zahráno, že se to zdá být skutečné. Nejenže sedíme na krajíčku židle, ale jsme schopni vstát a něčím hodit. Sjednotíme se s dramatem a existuje pouze to, Co se odehrává.

A potom, samozřejmě, na konci dramatu (poněvadž všechny věci, které začaly, skončí), padne opona a herci se uchýlí do svých šaten. A tam oba, darebák i hrdina, odloží masky a stanou se z nich "jen" herci. Předstupují-li před oponu, v závěrečné děkovačce, ovace sklízí oba, padouch i hrdina. Padouch za to, že byl dobrým padouchem a hrdina, že byl skvělým hrdinou. Jejich hra končí a všichni vydechli úlevou: No ale byla to skvělá podívaná, že ano?!

Celý tenhle svět je velkou hrou, Lílou, hrou Nejvyššího Já a proto je porovnatelný se snem, pomíjivou iluzí, a proto byste jej neměli brát tak vážně, avšak v něm zainteresováni, bereme ho vážně.

A zde jedna z velkých otázek, kterou bychom si měli položit: Když se ponoříte až na dno toho nejhlubšího jádra svého Já, cítíte, že jste opravdoví, anebo tam někde uvnitř sebe cítíte, že jste falešní?

Alan Watts - Jak zbavit se úzkosti - video

Fascinující, mysteriózně sladěné video s Alanem Wattsem (pohlčující hudba i obrázky). Trošku bezhlavá cesta a trošku neodkladné smrti, jak se zbavit úzkosti.

Narazil jsem na tuto zvláštní úpravu Wattsova projevu, přičemž se mně zprvu nepozdávala, ale při druhém poslechu jsem pochopil, že jde o symbiózu hudby, jeho hlasu a toho, co říká.

Vzal jsem tedy tuto symbiózu a přidal k ní obrázky tohoto talentovaného zdroje:

<https://ryky.deviantart.com/> Doporučuji sluchátka.

Svým specifickým způsobem zde AW také hovoří o Bezhlavé cestě, která tehdy ještě nebyla "vynalezena" a tedy známá :)

https://www.youtube.com/watch?v=xtl_8r1gAro

Alan Watts - To, co se odehrává

Naše představa sama sebe nezahrnuje žádné informace o hypotalamu (orgánu v mozku), o epifyze (šišinka), ani o tom, jak dýcháme, o tom, jak naše krev cirkuluje, o tom, jak dokážeme vytvořit větu, o tom, jak dosáhnout toho si být vědom, či toho, jak rozevřete a zase sevřete svou ruku. Informace, obsažená ve vašem obrazu o sobě samém(n) nic z toho neobsahuje. A proto jde zjevně o extrémně nedostatečný obraz.

Proto když máte pocit, že jste osamělým, využívaným, izolovaným, pranepatrným cizincem, který tomuhle všemu musí čelit, jste pod vlivem iluzorního pocitu, poněvadž pravda je zcela opačná. Vy jste tím celým dílem, vším, co existuje, vždy bylo, je a vždy bude.

Tak jako má moje tělo tady takové malé nervové zakončení, které zkoumá, a které přispívá k pocitu dotyku, jste právě vy takovým malým nervovým zakončením pro všechno, co se odehrává. Tak jako oči slouží celému tělu a pomáhají mu najít si svou cestu, tak vy také jako byste sloužili celému vesmíru. Plavíte se jím a takto on zkoumá sám sebe. Takže vy, jako funce, jste tímto funkcí toho všeho.

A proto, pokud je tomu tak, tak to nezapadá do rámce, ve kterém to vše vnímáme, protože to cítíme opačně. Jsem tak trošku osamoceným tvorem, co zkoumá tento svět a snaží se z něj něco udělat, něco vyřešit, něco s ním udělat. A také vím, že selžu, protože vím, že jednoho dne zemřu.

Tím pádem jsme všichni v podstatě deprimovaní a vymýšlíme všechny ty fantazie, co se bude dít, když budeme mrtví a všechny ty věci okolo. Co bude, až ty budeš mrtvý? Co myslíš tím slovem "TY"? Pokud jsi ve své podstatě Vesmírem, je tato otázka irelevantní. Nikdy jsi se nenarodil/a a nikdy nezemřeš.

Protože To, co JE - jsi ty. To by mělo být naprosto zřejmé! A přitom vůbec není! Měla by to být ta nejprostší věc na světě: že ty - JÁ - je to, co tu vždy bylo, je, a vždy bude na věky věků. Napálili nás však náboženstvím, doběhli nás politici, otcové a matky, všichni ti lidé, kteří nám říkali, že tím nejsme. A my jim věřili.

Takže, vidíte, proč, když vám to podávám takovýmto velice negativním způsobem, nemůžete dělat nic, abyste se změnili, abyste se stali lepšími a šťastnějšími, vyrovnanějšími, či abyste se stali mystikem a podobně? Když vám povím, že nemůžete udělat vůbec nic, dokážete pochopit toto negativní prohlášení pozitivním způsobem? To, co se snažím opravdu říci, je, že to nepotřebujete. Poněvadž pokud sami na sebe nahlédnete správným způsobem, pochopíte, že všichni jste stejně takovými mimořádnými jevy přírody, jako jím jsou stromy, mraky, vzory, jež tvoří tekoucí voda, podoba plamene, uspořádání hvězd, formy galaxií.

Všichni jste něco podobného. Není na vás nic špatně. Až na jedno malé "ale". Máte to ale v sobě, myslíte si, že je s vámi něco špatně. A není pochyb, děláte to!

Všichni se od sebe různíme všelijakými způsoby. A k tomu bych chtěl dodat: ani na tom není nic špatně. Protože to je součást plynutí. Součástí toho, co se odehrává. Součástí toho, co děláme. Takže nechci, víte, to, co vlastně dělám, je, že vás chci vyvést z pocitu viny. Protože vám chci vysvětlit, že se nemusíte cítit provinile proto, že se cítíte provinile. (hahahahahahaha) Samozřejmě se cítíte provinile!

Je to, jakoby k vám někdo přiložil sirku a vy jste cítili žár. Tak vás učili jako dítě, abyste se cítili vinni a vy se tak cítíte. Potom by k vám řekněme někdo přišel a řekl: "Tak to byste neměli, nemá to význam." Já neříkám, že byste neměli, ale ač to děláte, nemusíte si dělat starosti. A pokud k tomu chcete dále dodat: "Ale já si nemůžu pomoci a starosti si dělám", řeknu vám na to: "OK, dělejte si starosti." Jde o princip v japonštině zvaný slovem "judo", což značí "mírná cesta".

Jděte s ní, jděte po ní. Tady je začátek meditace. Nevíte, co byste měli dělat. Co můžete udělat? Když nevíte, co byste měli udělat, tak pozorujte. Pozorujte prostě to, co se odehrává. Řekněme podobně jako když někdo hraje hudbu. Posloucháte. Prostě jen následujete ten zvuk. A případně porozumíte smyslu té hudby.

Její smysl však slovy vysvětlit nelze, protože hudba, to nejsou slova. Ale po chvíli poslechu jakékoliv hudby pochopíte její význam. Jejím smyslem je hudba samotná. Stejně tak můžete

naslouchat všem svým prožitkům, protože všechny zkušenosti, které k vám přicházejí, jsou vibracemi.

Ve skutečnosti JSTE těmi vibracemi. Pokud byste doopravdy vnímali, co se odehrává, uviděli byste, že to, čeho jste si to vědomi, jako "já" a potom to všechno ostatní dookola, jsou obě tím samým

Je to ojojoojojooj, vibrace všeho druhu a jsou z různých částí spektra: vibrace viděného, emoční vibrace, vibrace dotyku, zvukové vibrace, všechny vzájemně protkané. Všechny různé smysly jsou vzájemně protkány, vydávajíc vám ze svého tkaní svůj výsledný vzorec. A ten vzorec je obrazem toho, co nyní cítíte. A ta věc jede dál "ojojoojojoojojooj", vidíte? Tak nač se dotazovat: "Co s tím mám dělat?", protože kdo ví, co se s tím dá udělat? Abyste věděli, co s tím máte dělat, byste museli vědět všechno. A pokud nevíte, potom to jediné, co můžete udělat, je začít to pozorovat.

Sledujte, co se odehrává. Sledujte nejen to, co se děje "venku", ale také to, co se děje "vevnitř". Sledujte své myšlenky, reakce, své emoce, reagující na to, co se děje "venku", jakoby tyto vnitřní reakce byly rovněž těmi vnějšími, které zrovna pozorujete. A sledujte, prostě pozorujte, jak plynou.

Všimněte si, že byste mohli namítnout: "A to je těžké. Nebaví mě dívat se na to, co se děje." Řekněme, že sedíte úplně klidně a prostě jen pozorujete, co se odehrává. Všechny vnější zvuky, veškerá hra tvarů a světla před vašimi očima, všechny pocity na kůži, a uvnitř ní, pohyby trávení, myšlenky, odehrávající se uvnitř vaší hlavy, to brebentění, žvanění a komentování: "Měl bych napsat dopis té a taky té...", "Měl bych udělat to a támhleto." Všechno, co je předloženo k dění, sledujte, jen to pozorujte. Pak si ale řeknete: "To mě ale nebaví!" Tak to pozorujte také. Co je to? Co je to za legrační pocit, který vás přinutí říci "To je ale nuda!"?

Kde to je? Kde to cítíte? "Měl bych namísto toho dělat něco jiného." Co je to za pocit? V jaké části těla se odehrává? Je to tady, anebo tady? Anebo v chodidlech? Kde to je? Nuda, pocit nudy může být velice zajímavý, pokud na něj zkusíte zaměřit pozornost. Tak jen pozorujte. A všechno, co se odehrává, bez pokusů to jakkoliv měnit, soudit, nazývat to dobrým či špatným, pozorujte. To je esenci meditace.

Alan Watts - Brambora (hovoří)

Jak můžete vědět, že jste na vyšší úrovni Bytí, než brambora? Kolik toho víte o bramborách? Nikdy jste se jimi nezaobírali, alespoň ne doopravdy. Chci říci, rozumíte, vy víte, jak je zasadit, jak je obdělávat a sklízet. A uvařit je a sníst. A o tom to je. Přemýšleli jste však někdy nad tím, jak taková brambora vnímá? "Ale," řeknete asi, "brambora nevnímá! Je to jen brambor! Ani nemá čím vnímat!" Počkejte chvíli! Když na bramboru dáte elektroencefalograf anebo detektor lži tak jistě něco registruje. A když uděláte jisté věci, změní se to. Pokud do brambory píchnete, bude ta věc volat něco jako "Jaujau jauvajs!" A když na ni zařvete, něco to udělá. Ve skutečnosti, pokud víte jak zapnout své alfa vlny a vedle sebe máte rostlinu, se kterou jste propojeni, začne je přijímat. Možná ta věc není tak úplně hloupá. "No," řeknete, "Jak by ale mohla nebýt? Nemá žádnou civilizaci. Nemá žádný dům. Žádné automobily. Žádná piana, galerie umění. Žádné náboženství."

Brambora by ale řekla: "Já to nepotřebuju. Jste to vy, ubohé necivilizované lidské bytosti, kdo musí mít všechny ty blbosti kolem sebe, aby vám říkaly, kdo jste a o čem to všechno je.

Jste chaotici! Celou planetu jste zaneřádili svou kulturou. Ale, já, brambor, to v sobě mám již zabudováno."

Odpoví: "Dobrá, to je však nemožné, protože jste stále na jednom místě. Tak jak můžete něco vědět o světě?" "Nepotřebuji po něm běhat, protože se moje vnímavost rozprostírá po celém prostoru. Chtěl bych vás obeznámit s několika věcmi: Tadyhle je můj soused, bodlák. Viděli jste někdy, jak to můj bodlakový soused řeší? Má semínka. A když přijde vítr, tato malá, drobná semínka se všude zachytí a vznášejí se ve větru.

A pak tu má můj soused, javor, malé helikoptéry, které vysílá, a ony se točí ve vzduchu a stoupají. A pak mám přítelkyni jabloň, která má plody tak chutné, že si je oblíbili ptáci. To je však teprve začátek," pokračoval brambor, "abych vysvětlil mimořádné věci, které děláme. V našich vláčkách probíhají vibrace, které jsou stejně dobré jako to, co vynalezl váš Bach s Mozartem. Udělali jsme to. Možná si myslíte, že neděláme nic, protože tu jen sedíme. Po celou dobu ale vibrujeme. Jsme v extázi. Předeme ve velkém souznění, které se po celém světě odehrává." Takže, vidíte? Mohou být v tak pokročilém stavu vědomí, že všichni ti vám neznámí andělé rostou v květináči u vašich dveří. Může to mít co do činění se způsobem, jak všichni jste nevidaní.

Alan Watts - Kdo ksakru jste?

Tak vy si myslíte, že máte instinkt přežití. A tak jediná věc, na které bychom se dnes mohli shodnout, je, že bychom měli přežít. Takže to, když si říkáme, "musíš pokračovat", "musíš jít dál", má svou příčinu ve skutečnosti, že nežijeme v nekonečném Teď, které je realitou. Vždycky si myslíme, že spokojenost v životě nastane později.

"Přijdou dobré časy, ať už jsou jak chtějí daleko!"

Každý si myslí, že existuje jistá vzdálená božská událost, ke které směřuje veškeré stvoření, jen si to nenalhávejte. Hinduisti nás v průběhu času učili, že vše jde jen k horšímu. Ona se nakonec rozpadne, ve skutečnosti není mnoho budoucnosti. Zemřete.

Tato naděje v budoucnost je proto podfukem, je to smyšlenka. Všichni to jen oddalují. Což je důsledkem skutečnosti, že nejste úplně živí Teď. Domníváte se, že jednoho dne možná budete. A tak jsou vždy ne-šťastní. Naprosto bezútěšní. A proto vždy doufají, že přijde něco dalšího. Poněvadž věří tomu, že se nakonec stane něco závažného. Jen potřebujeme víc a víc času!

Konfucius velice moudře pronesl: "Člověk, který pochopil ráno Tao, může večer spokojeně zemřít." Protože pokud pochopíte, nevkládáte svou naději do času, neboť čas nic neřeší. Křesťanské slovo pro hřích v řečtině je "amatanén", což znamená "minout cíl/nepochopit smysl". A tím smyslem je věčný život, který je tady a teď.

Vraťte se k vašim smyslům, načež jste opět dítětem a jednoduše zapomeňte všechno to, co vám bylo řečeno, a kontemplujte TO, co je, a pak vstoupíte do stavu bezmeznosti. To není žádný problém!

Alan Watts - Čas a budoucnost

To co nazýváte prožíváním/plynutím času, jste VY. Není to něco co se děje nezávisle na vás, což je velmi těžké pochopit. VY jste čas. Dobře, jdete dál? Chcete pokračovat? Čas vytváříte tím, že chcete pokračovat. Proč chcete pokračovat? „Nu,“ řeknete, „protože člověk přece musí pokračovat.“ A proč? Proč musí pokračovat? Máte pocit, že je to od vás vyžadováno? „Jo, musíš pokračovat, je to naše povinnost.“ Jak jste na to přišli? „No, naši rodiče nás to naučili, když jsme byli dětmi. Řekli, že musíme přežít. Musíme žít.“ To samé jim řekli jejich rodiče, když oni byli dětmi, takže neslyšeli nic jiného. Pokud však žijete život, ve kterém máte pocit, že MUSÍTE přežít, život je pak otrava a přítěž.

A vy pokračujete a cítíte, že musíte pokračovat, protože TEĎ nejste naplněni.

Kdybyste skutečně chápali přítomný okamžik, neměli byste pocit, že musíte pokračovat. Jak řekl Konfucius „Jestliže člověk ráno chápe Tao, večer může zemřít a nebude toho litovat.“

Pokud však máte pocit, že musíte pokračovat, musíte, je to proto, že jste nikdy nežili, vždy jste jen doufali, že budete žít. Takže když potom přijdete k rozumu, pochopíte, že neexistuje nic jiného než

TEĎ/Přítomnost Přítomný okamžik, a tedy, protože není nic jiného než přítomný okamžik, je krajně nanejvýše důležité v něm spočinout, se v ní usadit, zůstat v něm, splynout s ním, potom pochopíte smysl toho, co se děje.

Že jste svým způsobem svými navrátilivšími se otci a praotci. Myriády, nesčetná množství minulých událostí, se odehrávají stále ve vás. A vy provádíte pořád tu stejnou věc, která však pouze mění podobu, což je stejná iluze, v podobném duchu, jako když se zdá, že se vlna pohybuje po hladině oceánu.

Citát: „ Z jednoho úhlu pohledu je přítomný okamžik kratší než mikrosekunda. Z jiného pohledu v sobě zahrnuje veškerou nekonečnost.“

Zbytečná kniha

(verze 2.1.3)

Ladislav Kořan
vesmat.cz

Touto knihou bych rád poděkoval Alanu Wattsovi.
Pokud ti některé pasáže knihy budou připomínat
jeho myšlenky, pak si jen těžko necháš namluvit,
že se jedná o podobnost čistě náhodnou.
Pro tebe je totiž tato kniha zbytečná.

Zbytečná kniha

(dialog o monologu o ničem)

Jsem rád, že čteš tyto řádky. Co tě přimělo vzít do ruky něco, co samo o sobě prohlašuje, že je zbytečné? Nuda? Jsi znuděn či znuděna a už nevíš coby, tak zkoušíš zbytečnosti, poté co nezbytné věci tě už nebaví? Už jich máš dost? Nebo je za tím něco jiného? Zvědavost? Ostatně vzít do ruky cokoli, co člověk nezná, učiní člověk nejspíše ze zvědavosti. Máš dostatek času na zbytečnosti? Nebo očekáváš, že třeba kniha nebude tak docela zbytečná, jak slibuje? Pokusím se napsat knihu tak, aby byla vskutku zbytečná a až jí dočteš, tak můžeš posoudit, jak se mi to povedlo či nepovedlo. V záplavě miliónů zcela jistě nezbytečných knih bude alespoň jedna zbytečná. To není špatné. Nebo je? Je třeba kácet stromy a vyrábět papír, mnoho ušlechtilé a drahé energie přeměnit v pouhopouhé teplo, vyplácet černou barvu a množství lidské práce kvůli zbytečné knize?

Je také možné, že něco hledáš. To znamená, že důvod není nuda, ani zvědavost, ale hledání. Ono se to ale asi nedá tak úplně oddělit – nuda, hledání, zvědavost. To, že člověk hledá ze zvědavosti, to se asi dá očekávat, ale že v pozadí hledání může být nuda, to už tak zjevné není. Ale kdyby se člověk nenudil, tak by asi nehledal ...

Pokud někdo otevře knihu, tak očekává poučení nebo zábavu. Může také číst knihu, aby ji kritizoval. Kritik bude mít s touto knihou velmi málo práce. Stačí napsat, že je tato kniha zbytečná a nechápe drzost autora. Dále číst nemusí. Ostatně nikdo dále číst nemusí. Ani ty. Kdo jiný, než ty? Nikdo nemusel ani začít číst, natož pokračovat, nebo dokonce číst do konce.

Čím začít, aby to bylo dostatečně zbytečné? Co třeba definice zbytečného. Tak tedy: Co je zbytečné? Je třeba přemýšlení o ničem zbytečné? Dá se vůbec přemýšlet o ničem? Je rozdíl mezi nepřemýšlet a přemýšlet o ničem? Určitě :)

Pokud rozdělíme svět na nezbytné a zbytečné, tak kromě toho, že se asi lidé nebudou moci dohodnout, co do které skupiny zařadit, tak také určitě vytvoříme i množinu něčeho, co nepatří ani do jedné skupiny, případně se dá zařadit do obou skupin. Může vzniknout celá řada diskuzí na toto téma. Tuto knihu prosím zařadíme do skupiny – zbytečné. A to bez diskuze.

Co třeba filosofie? Zbytečná či nezbytná? Věda? Láska? Přátelství? Ale můžeme samozřejmě pokračovat: náboženství, literatura, umění, sport, televize, brokolice, internet, pohled na vzdálenou galaxii,

Rozdělení věcí na zbytečné a nezbytné zcela jistě každý provádí jinak. Každý považuje za zbytečné něco jiného, než někdo jiný. Stejně tak je to i s tím, co kdo

považuje za nezbytné. Tak se nyní podívejme na jiné dělení. Zkusme rozdělit skutečnost nikoli podle hlediska zbytečné/nezbytné, ale nějak jinak. Co třeba živé neživé? A co takové dobro a zlo. Nebo dokonce já a vesmír?

Jediné k čemu dojdeme je, že vlastně nevíme jak dělení provést. Ale k tomu, abychom mohli přemýšlet, musíme rozdělovat. Není možné přemýšlet, aniž bychom skutečnost předem nerozdělili na části. Ty pak můžeme srovnávat, porovnávat, všimnout si podobností a odlišností. Teprve pak můžeme začít používat slova, začít přemýšlet. Abychom mohli použít slovo „kámen“ musí zde také být něco, co není kámen. Jinak by toto slovo nemělo žádný význam. Abychom mohli použít slovo člověk, musí zde být i něco, co není člověk (třeba půllitr s pivem nebo kámen). Na začátku jakéhokoli přemýšlení tedy musí být rozdělení. Musíme rozkrájet vesmír na kousky a tyto kousky zpracovávat. Jinak to nejde. Nejde přemýšlet bez předchozího rozdělení. Přemýšlet v podstatě znamená řetězit myšlenky. Myšlenky jsou tvořeny různými symboly, které zastupují kousky skutečnosti. Nejdříve ale musíme skutečnost rozsekat na kousky. Podívejme se na louku – tady je tráva, tady taky, tady je nějaká květina (botanik by nám řekl český i latinský název), tady je jiná květina a další a další, támhle letí motýl, je to bělásek nebo ne?

Každý kousek musíme označit – přisoudit mu symbol (název, jméno, číslo, nějaký znak) a někam zařadit - zařadit (rostlina, živočich, nábytek). Podobně jako procesoru počítače musíme vše převést na nuly a jedničky, našemu myšlení musíme vše převést na symboly. Musíme svět rozdělit na části. Ještě před tím, než začneme počítat, musíme mít co počítat. Musíme ze skutečnosti vybrat nějaké předměty k počítání. Je jedno, zda jsou to hračky nebo jablka, nebo cokoli jiného. Musí být odděleny od ostatního. Bez tohoto vyčlenění nejen že nemůžeme počítat, ale nemůžeme vůbec přemýšlet. Nemůžeme přemýšlet bez tohoto před-rozdělení světa. Každý si ovšem toto před-rozdělení udělá po svém. No, po svém. To si možná většina z nás myslí, že po svém. To totiž vůbec není tak jednoznačné. Pojdme se na to podívat více zblízka.

Asi se shodneme, co je kámen a co je stůl. A taky je jasné, že nás to musel někdo naučit. Rozhodně jsme si toto rozdělení a označení neudělali po svém. Museli jsme se na nějakém rozdělení a označení shodnout. Pokud bychom se neshodli, pak slovo kámen znamená pro každého něco úplně jiného (a pro někoho neznámá nic, než shluk zvuků) a není možné se vůbec domluvit. Někdo nám musel říci – toto je kámen a toto je stůl. Tato pravidla musí přijmout každý, kdo chce komunikovat s někým jiným (s někým, kdo přijal stejná pravidla). Podobně jako počítače zapojené do sítě musí používat stejná pravidla (například TCP/IP protokol). Musíme se dohodnout i v otázce jednotek a měny a převodních vztahů mezi nimi. Asi nikdo nepůjde do obchodu zaplatit mušlí, plátýnkem, nebo valounem zlata. Platíme penězi – je to věc dohody. Délku měříme v metrech – je to věc dohody.

Pokud se řekne slovo kámen, tak všichni vědí, co to slovo znamená - je to věc dohody. Někdo nás to dříve naučil a my tuto dohodu respektujeme. Ačkoliv si každý pod slovem kámen představí trochu jiný kámen. Stejně tak slovo strom. Každý si představí nějaký strom. Někdo si představí jablonoň, někdo třeba smrč, někdo třeba kresbu stromu. Ale shodneme se na tom, co je a co není strom.

Když ale začneme blíže zkoumat, co je to strom, tak zjistíme, že k tomu, aby strom byl stromem potřebuje také slunce, vodu, oxid uhličitý a tak dále. To teď ale necháme stranou. To je na jinou diskuzi. Možná se k tomu později vrátíme.

Jde o to, že kromě tohoto celkem bezproblémového (ovšem pouze na první pohled bezproblémového) rozdělení světa na „věci“ a jejich označení, přichází na řadu i další rozdělování. Takže necháme zatím stranou rozdělování světa na kameny, stromy, stoly, židle, auta, motorky, zvířata a bambusy. Budeme to pro začátek považovat za jednoduché a dané. Na zoubek se tomu podíváme později. A vrhneme se na jiné rozdělení, přičemž asi nejkontroverznější je rozdělení na dobré a špatné. Ona tam je ještě jakási „metrika“, neboť nemusí být pouze dobré a špatné, ale může být dobré, lepší, ještě lepší, ještě mnohem lepší a nejhorší.

Rozdělit znamená vést dělicí čáru, nebo vytvořit nějakou příhrádku a do ní zařadit to, co tam patří a to, co není v příhrádce tam nepatří. Podobně jako matematik definuje množinu. Pak rozhoduje, zda nějaký prvek náleží množině, nebo množině nenáleží. Například rovnostranný trojúhelník patří do množiny trojúhelníků, na rozdíl od kružnice, která tam nepatří. To je jasné, ale jak to tedy je s tím dobré a špatné?

Každý si vytvoří svojí příhrádku dobro a do ní pravděpodobně nastrká příhrádky jako je láska, svoboda, přátelství, tolerance, mír, pomoc jinému a podobně (z čeho se skládají tyto příhrádky?). Pokud jeden člověk nastavil příhrádku dobré jinak než někdo jiný, pak se mohou začít dohadovat. Většina sporů se vede ve jménu dobra. Jde o to, že každý si do pojmu dobro zaškatulkuje něco jiného. Není zde tak jednoznačná definice jako v případě trojúhelníků. Proto zde vznikají spory. Proto se většinou bojuje za dobrou věc. Málokoho přesvědčíte, aby bojoval za špatné věci, ale za dobro, to se to bojuje. Každý bojuje za něco jiného, ale všichni bojují za dobro. Za dobro tak, jak jej oni vnímají. Například muslimové bojují s křesťany za dobro - správnou víru. A samozřejmě obě strany jsou přesvědčeny, že ta druhá se mylí, že pravda je na naší straně ...

Než se pustíme do tohoto sporu – nepůjde o nic menšího, než vyřešit problém dobra a zla jednou provždy, začneme něčím jednodušším. Takovou malou rozvičkou. Projedeme se na kole ...

Pokud máme na kole tachometr, tak můžeme vidět naši okamžitou rychlost. Jedu z kopce rychlostí 62 km/h – to je trochu dost, asi bych měl přibrzdit, byl bych nerad, aby se má kinetická energie přeměnila na deformační ...

Co ovšem znamená okamžitá rychlost? Musíme začít definovat. Musela by přijít na řadu fyzika a matematika. Museli bychom definovat příhrádky: derivace, čas, prostor, soustava souřadnic (ideálně inerciální soustava souřadnic) a podobně. Tachometr dokonce neměří a ani nemůže měřit okamžitou rychlost, ale průměrnou rychlost během jedné otočky kola, na kterém je snímač (vlastně jen počítá impulsy). Tachometr je přístroj na měření rychlosti. Záleží na jeho provedení – na technické zdatnosti jeho výrobce. Jak tedy definovat rychlost? Někoho by mohlo napadnout, že můžeme použít tachometr k definici rychlosti. Ale to nelze. Tachometr je přístroj, který vychází z definice rychlosti. Musíme vědět, co to je rychlost, a teprve pak můžeme vytvořit tachometr. Není to tak, že vyrobíme tachometr a řekneme, že to, co

tachometr měří je rychlost. Není možné rychlost definovat tachometrem. Než jsme měli tachometr, musela zde být nějaká představa rychlosti. Nebylo to tak, že někdo jen tak, pro nic za nic vymyslel tachometr a pak dlouze přemýšlel, k čemu by to asi tak mohlo být, až zavedl pojem rychlost, aby tachometr nebyl tak úplně zbytečný. Můžeme tachometr definovat pomocí rychlosti (přístroj k jejímu měření). Nikoli naopak. (Diskuze by mohla pokračovat směrem k definici okamžité rychlosti, času, prostoru a podobně, ale to přenechám užitečným knihám).

Co má tachometr společného s diskuzí o dobru a zlu? Nic, pochopitelně. K tomu se teprve dostaneme. Nikdo nemůže očekávat, že vyřeším problém dobra a zla, který tíží lidstvo mnoho staletí, na jedné stránce knihy (zbytečné knihy).

Tak k čemu tedy ten odstavec o tachometru? No, kromě toho, že jsem se pochlubil tím, že už jsem někde slyšel pojem derivace a inerciální soustava, tak jsem uvedl příklad omezení použití určitého nástroje. Ještě jednou – tachometr nelze použít k definici rychlosti, neboť z této definice vychází. Tachometr měří rychlost, tečka. to je ona.: Pokud jej používáme k tomu, abychom věděli jak rychle jedeme (s určitou mírou přesnosti), pak je to výborný nástroj. Kdo si chce dokazovat, jak rychle umí jet, kolik kilometrů za den ujede a kolik už toho najezdil, tak je to dokonce nástroj nezbytný (tedy nikoli zbytečný).

No dobrý, a co dál?

Chtěl jsem prostě poukázat na různá omezení používaných nástrojů. Pokud používáme nástroje správně, pak také správně slouží. Pokud ovšem přeženeme oblast použití a použijeme nástroj „mimo oblast použití“ (například použít tachometr k definici okamžité rychlosti), pak narazíme. Dostaneme se totiž do kruhu, z něhož není úniku. Rychlost je to, co se měří tachometrem a tachometr je to, co měří rychlost a rychlost je to, co se měří tachometrem a tachometr je to co měří rychlost a rychlost ... Toto můžeme opakovat pořád dokola, dokud nás to baví, nebo dokud se nezhroutíme.

Doufám, že zatím je vše jasné. Každý nástroj můžeme používat jen k tomu, k čemu je určený. Teď ovšem poprosím o trochu soustředění. Chystám se udělat veledůležitý krok. Co krok, přímo skok! Ano, veledůležitý skok. Jsi připraven, milý čtenáři? I ty, milá čtenářko? Tak jdeme skočit.

Pokud používáme myšlení a chceme zjistit, jak myšlení funguje, dostáváme se mimo oblast použití myšlení. ??? Ano, napsal jsem to nějak divně. Tak znovu a lépe.

Nástroj na měření rychlosti je tachometr. Nástroj na zkoumání vesmíru je myšlení. A jako každý nástroj, má omezené možnosti použití. Pokud používáme myšlení mimo tuto oblast, pak narazíme. Jak napsat, že už nebudu připomínat tachometr? Tak tedy i myšlení musíme používat opatrně a to pouze v rámci jeho omezení. Nesmíme používat myšlení „mimo oblast použití“. Stále je vše jasné? Opravdu? Tak jdeme dále. Vlastně, teprve teď přichází na řadu onen skok.

Pokud myšlení rozseká vesmír na malé kousky (slova, symboly – myšlenky) pak nemůžeme použít tyto malé kousky (myšlenky) k tomu, abychom zjišťovali jakým způsobem a na jakém základě bylo toto rozdělení provedeno. Pokud myšlení rozseká vesmír na malé kousky (slova, symboly – myšlenky) pak nemůžeme použít tyto malé kousky (myšlenky) k tomu, abychom zjišťovali jakým způsobem a na jakém základě bylo toto rozdělení provedeno. Nebyla jedna věta napsána dvakrát za sebou? Ano,

byla. Není to chyba? Ne, není. Je to skutečně napsané dvakrát za sebou. Ano, použil jsem Ctrl+C a Ctrl+V. A to zcela záměrně. Přesto, že to bylo napsáno dvakrát, neškodilo by, přečíst si to ještě jednou dvakrát. Tady by kniha mohla klidně skončit, protože stejně nic důležitějšího se napsat nedá, ale vzhledem k tomu, že je celá kniha zbytečná, tak proč si nedovolit luxus mnoha dalších zbytečných slov, symbolů a myšlenek, které se pokusí o zbytečné – pomocí rozdělených kousků zjistit, jak bylo rozdělení provedeno a co vlastně bylo rozdělováno. Jako by kousek mrkve mohl říci, čím byla mrkev nakrájena. Jako bychom chtěli ochutnat chuťové pohárky nebo slyšet vlastní ucho.

Tak jdeme na to, jdeme chutnat chuť, slyšet sluch a vidět zrak. Myslet to, z čeho vycházejí myšlenky. Je to možné? Podle mne to možné není. Takže je to zbytečný pokus, snažit se vidět zrak? Nebo myšlenkou uchopit základ, na němž vznikají myšlenky?

Je to zbytečné? Je. Zcela zbytečné? Ano.

Samozřejmě, že je to zbytečné. Doufám, že toto je jasné. Je to zbytečné – jasné? Jasné? Fajn. Ale spousta lidí si to vůbec neuvědomuje a pokouší se o zbytečné. Jen o tom prostě neví. Neví, že je to zbytečné. Neví, že používá myšlení „mimo oblast použití“. Spousta lidí vytváří neřešitelné problémy díky tomu, že si tuto zbytečnost neuvědomuje. Tato kniha se, co se týká zbytečnosti, pokusí těmto snahám konkurovat.

V podstatě všechny „zásadní problémy“ vznikají díky použití myšlení mimo oblast použití. Většina problémů je podobného druhu jako snaha vidět sítnici, nebo snaha slyšet bubínek, kladívko, kovadlinku a třmínek. Jako nabít baterii v notebooku tak, že vyťukám na klávesnici „nabívám baterii“.

Tato kniha se pokusí poukázat na omezení našeho způsobu myšlení a vykázat jej do patričních mezí – tedy do „oblasti použití“. Pokud člověk používá myšlení tak, jak má, pak zjistí, že všechny problémy, kterými se mozek tak rád zabývá, jsou zcela bezproblémové. Že vlastně žádný problém není. Ano, tak jednoduché to je. JE to tak jednoduché! Pokud se čtenáři podaří na základě této knihy zjistit, jak se věci mají, pak taktéž zjistí, že tato kniha je vskutku zbytečná.

Jinými slovy: chci říci, že všechny zásadní problémy (problém dobra a zla, hledání smyslu života, filosofické, psychologické i politické otázky, problém přežití jednotlivce i lidstva) se dají vyřešit jedinečně tak, že nebudeme používat myšlení „mimo oblast použití“.

Co to ale znamená?

Pokusím se to objasnit z několika různých pohledů a samozřejmě mi nezbyde nic jiného než používat analogie a příklady. Občas se možná budu opakovat, občas se myšlenky zatoulají neznámo kam, tak mi to prosím nevyčítej. Bude to spíše takové putování než cesta s jasným cílem. Vše je vyřčeno v následující větě:

„Pokud máš nějaký problém, tak prostě jen neužíváš myšlení správně.“

To je vše. Tak to skutečně je. Je to pravda pravdoucí. Pokud ti to je jasné, pak nemusíš číst dále – pro tebe je tato kniha zbytečná. Ale má to svůj háček. Nebo

několik háčků. Dva. Za prvé tomu asi nikdo neuvěří. Za druhé, kdyby se našel někdo, kdo tomu uvěří, tak mu to nebude nic platné. Pokud nad tím totiž bude přemýšlet, tak zjistí, že se nic nevyřešilo. Co jsem vlastně udělal? Jen jsem problémy přejmenoval. Všechny problémy jsem nacpal do jedné přihrádky a označil ji „myšlení mimo oblast použití“. Takto přeci nelze řešit problémy. Ale my takto „řešíme“ všechny problémy – přesouváme pouze pozornost z jednoho problému na druhý. Řešení jednoho problému nastolí další problém, či spíše problémy. A jejich řešení nastolí další problémy, jejichž řešení nastolí další problémy, jejichž řešení nastolí další problémy, jejichž řešení ... (definice rychlosti tachometrem)

Řekněme, že chci být šťastný. Budu dělat věci tak, abych byl šťastný. Jak toho dosáhnout? Pokud už šťastný jsem, tak samozřejmě nemusím dělat nic – prostě jsem šťastný. Ale pokud chci být šťastný, ale nejsem – co s tím?

Pak tuto snahu o štěstí mohu označit jako problém a hned máme řešení:

„Pokud máš nějaký problém, tak prostě jen neužíváš myšlení správně.“

Dobrý, ne?

Asi moc ne. Opět se nic nevyřešilo, opět se jen otázka „štěstí“ označila za problém a problém se opět označil „myšlení mimo oblast použití“.

Takže jinak:

„Nejsem šťastný a chtěl bych být.“ A myslím to vážně! Takže žádné přeznačování problémů a podobné vychytávky. Žádné další problémy vzniklé řešením tohoto problému. Zkrátka a dobře: chci ten problém nejen řešit, ale i vyřešit. Skutečně vyřešit. A když už budeme řešit tento problém, tak můžeme vyřešit zároveň i „chci být lepším člověkem, chci se mít lépe, chci mít více toho a toho a méně onoho a onoho“ a tak dále. Zkrátka a dobře – chci změnu. Tak jak se věci mají se mi nelíbí a chci něco jiného. Určitě to chci jinak, než jaké to je.

Člověk, který chce něco jiného než to, co je, tak vlastně chce být v jiném vesmíru. Protože tento vesmír funguje tak, jak funguje a tudíž je takový, jaký je.

Ale někomu se to nelíbí. Neboť je málo šťastný, málo bohatý, málo vzdělaný, málo chytrý (nebo spíš všichni okolo jsou málo chytrí), má málo času, přátel a lásky, naopak mnoho starostí a nepřátel, trpí nemocemi a podobně. A nakonec umře. Zkrátka a dobře – není to dobrý. Je třeba to začít vylepšovat. A to pořádně. Jakýpak s tím saky paky. Vzít to z gruntu! Nebo od podlahy. Nebo odkud.

To je právě ta otázka. Odkud začít?

Co takhle začít u sebe? A vzít to od podlahy, tedy začít chodidly. Nebo ne začneme odjindud. Třeba od hlavy? Nebo odkud? Pokud chceme začít u sebe, pak by bylo dobré vědět, co to znamená. Co znamená já?

Co to je za pitomou otázku? Já je já stejně jako kámen je kámen a strom je strom. To ví přece každý. Moment, jak to bylo napsané – já je já. Nemá tam být já jsem já? Jak to je? Já je já nebo já jsem já? To je jedno, ne? Nebo ne? No nic, nebudeme se zdržovat maličkostmi. Máme před sebou velký úkol! Tak tedy: Já je já stejně jako kámen je kámen a strom je strom. To ví přece každý.

Ale to, že kámen je kámen a strom je strom je věcí dohody (jak už víme). Je také „já“ věcí dohody? Počkat, to je nějaké podivné. Jako že já je věcí dohody? Nebo

dokonce já jsem věci dohody? Co je to za nesmysl?

Já jsou naše myšlenky, vzpomínky, ruce, nohy, hlava a další orgány. Nebo ne? Může to být i nějak jinak? Tady už se totiž pozvolna začínáme dostávat tam, kde je třeba si velmi dávat pozor, abychom se s myšlením nedostali „mimo oblast použití“.

Pokud řeknu, že jsme se já, Mary a Bary projeli na kole, pak samozřejmě není problém se slovem já. Pak je totiž každému jasné, co se tím myslí. Je to jasné každému, kdo zná mě, Maryho a Baryho, pochopitelně. Je sice pravda že ten, kdo nás zná, nebude věřit tomu, že jsme se my tři projeli na kole, ale to teď není podstatné. Kdo nás nezná, tak si prostě představí tři lidi, kteří jedou na kolech. Pokud používáme slovo já v běžné řeči, jako třeba, „tu televizi jsem zapnul já“, pak není problém. Je to slovo, které nám usnadňuje komunikaci.

Pokud ale řeknu já chci být šťastný, jde o něco jiného. Znamená to, že je zde jakési „já“, které „chce“ „být“ „šťastné“. A zde to začíná být zajímavé. Tady opravdu potřebujeme vědět, co to znamená. Co znamená slovo „já“. Co znamená slovo „chce“. Co znamená slovo „být“. A co znamená slovo „šťastné“. Dokud nebudeme vědět, co ta slova znamenají, pak těžko můžeme vědět, co znamená ona věta a ještě hůře můžeme usilovat o to, „být šťastný“. Když nevíme, co to znamená, tak vlastně ani nemůžeme vědět, jak toho dosáhnout. Usilujeme o tachometr, ale nevíme co je to rychlost. Někteří lidé touží dosáhnout nirvány, ale neví, co to znamená. Ale ví, že jí chtějí dosáhnout. Zajímavé.

Většina lidí si myslí, že ví, co to znamená. Co znamená „já chci být šťastný“. Vždyť celý život mnoho lidí usiluje o to být šťastný, tak přeci musí vědět, co to znamená. To dá rozum. Pochopitelně, kdo ví, co to znamená, tak již určitě je šťastný a tudíž nemusí číst dál. Vlastně nemusel číst vůbec, pro něj je totiž tato kniha zbytečná.

Pokud si ale někdo není tak úplně jistý, tak může pokračovat ve čtení (jako bych mu v tom mohl zabránit). Mohl bych. Jak? Tím, že bych přestal psát. Ale mě to baví, takže nepřestanu (zkus mi v tom zabránit).

Tak tedy, podíváme se blíže na větu. „Já chci být šťastný“. Pěkně si ji rozebereme. Začneme hezky popořádku a to tak, že od konce.

šťastný

Do této přihrádky asi naskládáme přihrádky jako „zdraví“, „láska“, „přátelé“, „dobro“, „bohatství“, „slušná práce“, „spokojené děti“ a tak dále. Pozor, místo spokojené děti mohlo být i šťastné děti, což by bylo trochu nešťastné, protože v přihrádce šťastný by byla přihrádka šťastný, a to by se někomu mohlo nelíbit, ale tím se teď nebudeme trápit. Jen podotýkám, že existují neskromní jedinci, kteří si dokonce přejí: „nechť jsou šťastny všechny bytosti.“ Každý má samozřejmě jiné představy o tom, co slovo šťastný znamená, ale v hrubých rysech se asi víceméně shodneme. Tímto slovo šťastný opustíme a čeká nás daleko tvrdší oříšek.

být

Také vás napadlo být či nebýt? Mě teda jo. A ještě mě napadlo „myslím, tedy jsem“. Nemůže to být obráceně, jako: „jsem, tedy myslím“? To by znamenalo, že nejdříve je myšlení a teprve potom bytí. Nejdřív myslím a potom jsem. Na první pohled se to jeví jako čirý nesmysl, ale třeba na tom něco bude. Uvidíme.

Tak tedy „být“. Začněme jednodušší variantou: „být něčím“ (nebo někým). To se zdá v pohodě. Stůl „je“ stolem. Člověk „je“ člověkem. Je možné abstrahovat a oddělit bytí od toho, co jest? Jako že existuje bytí samo o sobě, aniž by bylo něco co existuje? Potřebuje bytí nějaký „předmět, k němuž se bytí vztahuje“? Nebo existuje bytí jako takové? Takto se můžeme ptát až do aleluja a zabředávat hlouběji a hlouběji, až nakonec zjistíme, že se topíme v nesmyslech. Klademe přehnaný důraz na slova a jejich význam, ale ten význam se mění podle situace. Snažíme se nabít baterii tukaním na klávesnici. Slovo být jsme mohli nahradit třeba slovem „kopat“ a ptát se, zda existuje „kopání samo o sobě“ a podobně. Určitě o tom můžeme dlouze přemýšlet. Můžeme napstat na toto téma mnoho knih, které určitě nebudou zbytečné. A někdo dokonce může meditoval a meditoval. Ale my zpozorníme a uvědomíme si, že se naše myšlenky sice zvolna, ale nebezpečně blíží „mimo oblast použití myšlení“.

Tak jak je to tedy s tím „být“? Je to jednoduché. Jak jinak. Je to prostě slovo, které nám usnadňuje komunikaci. Včera jsem nebyl v kině. Byl jsem doma. Pokud začneme hledat „podstatu bytí“ a podobné strašáky, tak se jen snažíme ochutnat vlastní jazyk (slyšet kovadlinku, vidět sítnici, nabít baterii klávesnicí, ... - však to znáte). Rozsekali jsme vesmír a něco jsme označili jako že to je (bytí) a něco není (nebytí). Jsem u notebooku. Nejsem u moře. Moje bytí je u notebooku a moje nebytí je u moře. Ještě jednou – nenechat se plést pojmy a držet myšlení tam, kde má být. Ale myšlení velmi rádo překračuje svoje „kompetence“ - svoje meze a vytváří neřešitelné problémy. Zde je třeba problém, který se naopak zdá složitý, ale má velmi jednoduché řešení: Byla dřív slepice nebo vejce? Samozřejmě, že vejce. Vejce nějakého předka slepice. A nemusel to být ani předek slepice. Prostě nějaké vejce. Vejce, které bylo ještě dříve (třeba o 1 280 000 let), než byla slepice. No dobře, tak upřesníme otázku: Byla dřív slepice nebo slepičí vejce? A co teď? Teď už žádné kličkování s cizím vejcem nepomůže. Ale i teď je odpověď velmi jednoduchá a prostá: v ten okamžik, kdy jsme označili nějakého ptáka jako slepici, v ten samý moment se jeho vejce stalo slepičí vejce. Co bylo dříve sever nebo jih? Je jasné, že to označení vzniklo současně? A podobně: pokud jsme něco označili jako bytí, v ten samý moment vzniklo i nebytí. Takže nejdříve je rozsekání vesmíru na kousky a jejich označení. Je zde myšlení, které rozseká vesmír na kousky - na bytí a nebytí. Takže nejdříve je myšlení a teprve díky němu známe pojmy bytí a nebytí. Jsem, tedy myslím. Překvápko :)

Myslím, tedy jsem. Jsem, tedy myslím. Myslím, tedy jsem, jsem tedy ... (nemusím připomínat tachometr, a proto nebudu připomínat tachometr, zapomeňme na tachometr, ať se nebavíme pořád jen o tachometru, myslím ten tachometr ...)

chci

Chci – to je vlastně výraz nespokojenosti. Něco je nějak a já to chci jinak. Chci být

někde jinde než jsem. Chci být na dovolené a ne v práci. Chci mít lepší práci, více peněz, znalostí, radosti, světový mír, snížení emisí CO₂, souznění lidí, televizi s vyšším rozlišením, levnější a rychlejší internet, nový mobil i automobil, levnější elektřinu, nobelovu cenu, hodnější děti, zlatou medaili, povýšení, více tetování po těle, hodnost generála, titul profesor, cenu Thálie, Oskara i Slavíka či jiný úspěch atd. atd. Mohl bych pokračovat. Stejně tak je výrazem nespokojenosti: nechci. Nechci války, nechci nemoci, nechci nenávisť, nechci terorismus, nechci vysoké daně, atd. atd. Zkrátka a dobře něco je nějak a chci, aby to bylo jinak. Chci být v jiné skutečnosti, než je ta přítomná a ta jiná (a rozhodně lepší) skutečnost zřejmě bude v budoucnosti.

Dostatečným úsilím a snahou se z této nevhodné a neuspokojivé a vlastně i mě nevhodné přítomnosti dostat ke skvělé budoucnosti. Tak to vidí muž (žena) činu. Vrhne se do akce a jde zlepšovat svět. Záleží na tom, v jaké žije době, a co je to hlavní co chce. Například obrátit lidi na víru (vraždit nevěřící). Napravit církve (vraždit odpůrce). Vyvolat revoluci - volnost, rovnost, bratrství (posílat lidi pod gilotinu). Plnit pětiletku a zatočit s každým, kdo nejde s námi, Samozřejmě, že nemusí být dotyčný tak agresivní, ale pak se mu nedaří ostatní přesvědčit, že by se měli chovat jinak, třeba neplýtvat a třídit. Může být skromnější a nebude přeměňovat svět, ale pokusí se pracovat na vlastní lepší budoucnosti. Bude se vzdělávat, více pracovat, a to v práci, která je nejen dobře ohodnocena, ale i velmi užitečná a prospěšná, sportovat, hubnout, meditovat, přemýšlet o životě, pečlivě plánovat, zdravě jíst, starat se o děti, navštěvovat různé kurzy sebezdokonalení, cvičit jógu a dechová cvičení, chodit do divadla, číst hodnotné knihy, posilovat duši i tělo.

Je to hrozné, svět je zkažený, všude samá nemoc, válka, strach. Ach ach ach. Co si počnu? Vždyť jde všechno od deseti k pěti. Řekne si ten, který není žena (muž, případně jakékoli jiné pohlaví) činu. A může za to (dosad' si co či koho chceš). Několik návrhů: kapitalisti, komunisti, židé, černoši, běloši, muži, ženy, homosexuálové, heterosexuálové, transsexuálové, důchodci, boháči, bezdomovci, lidé na dávkách, zbohatlíci, hamižnost, lenost, rovnostářství, viry, bakterie, epidemie, zemětřesení, vláda, jiná vláda, opozice, konkrétní politik, věřící, nevěřící, uprchlíci, chcímírové, chciválkové, sobci, sluníčkáři, dezinformátoři, vzdělanci, nevzdělanci, pokrok, věda, pavěda, církve, mafiáni ... samozřejmě, že by se seznam mohl protahovat dál a dál. Co s tím mohu dělat? Jsem naprosto bezmocný proti tomu všemu. Proti této hrozné realitě.

K těmto lidem je svět velmi nespravedlivý. Podívej se, co má ten a ta, a co máme my. Oni by to světu také ukázali, kdyby kdyby se tehdy či tenkrát nestalo to a to, ale tamto a nebo kdyby měli to, co nemají, a hlavně kdyby něco bylo jinak než je.

Takže jsou vlastně jen dvě možnosti:

- a) hrozit se zítřka, ačkoli i dneska už je to dost hrozné
- b) pokusit se s tím něco udělat – vylepšit to

Řekněme, že již jsme dostatečně zhrozeni a víc už to nejde.

Tak jdeme vylepšovat. Je několik druhů zlepšovatelů světa. Záleží na tom, jak moc chtějí svět vylepšit. To vězí především na síle přesvědčení o vlastní pravdě a o možnosti ovládat jiné (o jejich moci či pravomoci). Kde tuto moc berou je opět poměrně zajímavá otázka. Třeba se k ní ještě vrátíme. Čím větší moc, tím lépe. Čím více jsem přesvědčen o vlastní pravdě a ideálně své neomylnosti, tím lépe. Někomu stačí ovládat (pardon, vylepšovat) manžela (manželku) případně děti. Někdo se prosazuje vůči podřízeným v práci a někdo třeba v partě kamarádů, někdo založí nějaký spolek či nadaci zlepšovatelů toho a toho, politickou stranu, a tak to může jít dál a dál až k nějakému diktátorovi. Tyto snahy mají dvě společné vlastnosti. První je přesvědčení o tom, že já vím jak na to. Druhá je možnost působit na jiné – ovládat je. Samozřejmě, někdo může namítnout, že lze zlepšovat stav věcí, aniž bych někoho ovládal. To záleží na tom, jak chápeme slovo ovládat. Co třeba vnucovat svoji vůli? Začneme u nenápadného a zdnánlivě neškodného, a tím je vnucovat sám sobě svoji vůli. Cože? Ano, vnucovat něco sám sobě. Musím přestat kouřit, začít běhat, třídit odpad, být tolerantnější, být lepším člověkem, mít více znalostí, abych si mohl utvořit správný názor, být skromnější a pokornější, méně plýtvat, více pomáhat ostatním Nebo budu vnucovat svoji vůli jiným: uč se, uklid' si, ... tříd' odpad, šetri energii, neubližuj, nepoužívej auta se spalovacím motorem, snižuj uhlíkovou stopu, řid' se zákony, plat' daně. Pokud se tak nestane, začnu s donucováním (vynucováním), a pokud to nepomůže, tak s trestáním. Což je opět široká škála možností od velmi mírného napomenutí a mírného trestu (dneska se nebudeš dívat na televizi) přes pokutu, vyhození z práce, až k vězení a v některých státech dokonce poprava. Je možné cokoli nějak zlepšit, aniž bych vnucoval svoji vůli? No to bude těžké. Jak by to asi šlo provést? Jasně, mohu jít příkladem. Skvělý nápad. Abych mohl jít příkladem, tak si ale musím být jistý, že jdu správným směrem. Směrem hodným následování. Jak si můžu být jistý, že jdu následováníhodným směrem, když jsem nespokojený? Když nejsem šťastný a chci změnu? Kdo mě má proboha následovat, pokud sám nejsem šťastný (šťastná, šťastné). To, že nejsem (šťastné, šťastná, šťastný) je jasné z toho, že řeším větu: Já chci být šťastný.

Moc jsme si zatím nepomohli, ale ukázali jsme si, že chtít je tak trochu problematické. Přejděme nyní k dalšímu slovu.

já

Neexistuje.

Jasně? Pokud ano, pak nemusíš číst dál. Pro tebe je tato kniha zbytečná. Pokud to ale tak úplně jasné není, klidně pokračuj v četbě, stejně je to zbytečné. Zkusím vysvětlit, co vlastně znamená pojem já. Tak tedy:

já

Nejtvrdší oříšek.

Už jsem o tom psal. Pokud používáme slovo já v běžné řeči, tak s tím není problém. Já dojdu pro vodu. V tomto případě je slovo já užitečný symbol. Podobně jako slovo voda nebo strom. Pokud ale začneme hledat „podstatu“ „já“, tak se musíme mít na pozoru. Velmi snadno upadneme do podobných problémů, jako když jsme řešili „bytí“.

Dříve lidé věřili na množství různých bohů. Například bůh hromu sesílal blesky a hromy. Lidé uctívali bohy. Obětovali bohům to nejcennější a věřili v jejich přízeň. Bohové vždy byli někde nahoře. Pokud chtěli lidé obětovat bohům, byl v podstatě jediný způsob, jak obětinu dostat „tam nahoru“ k bohům a to spálením oběti - kouř stoupá vzhůru. Dnes již většina lidí nevěří na boha hromu, který sesílá hromy. Většina lidí věří na boha myšlenek. Boha, který sesílá myšlenky. Říká se mu já. Lidé mu obětovali to nejcennější - přítomnost a věří v jeho přízeň. Ale bůh myšlenek je stejné povahy jako bůh hromu. Vzniká nesprávným užitím myšlení. Podívejte se kolem sebe, (dálnice, banky, supermarkety, luxusní auta a vily, fotbalové stadiony, letadla, kosmické lodě, reklamní panely, aquaparky,...) téměř vše je obět bohu – já. To vše děláme, aby se já mělo dobře. Jak provádíme obětinu bohu já? Tím, že se zřekneme toho nejcennějšího – obětujeme mu přítomnost. Jsme zahleděni do budoucnosti, a tím si neužíváme přítomnosti. Chceme něco jiného než to, co je. Chceme být jinde, než kde právě jsme. Ženeme se vpřed a nikdy si nevychutnáme to, co je. Jasně? Pokud ano, nemusíš číst dál. Pro tebe je tato kniha zbytečná.

Tak ještě jednou. Pokud já vnímáme jako společenskou dohodu, abychom mohli komunikovat s ostatními, podobně jako jakékoli jiné symboly (voda, strom, metr, π), tak je vše v pořádku. Pokud ale na představě já začneme lpět a budeme se snažit já dostat jinam než je, chtít pro něj něco jiného než to, co je, pak se začneme zmítat v problémech. Začneme kroužit v kruzích z nichž není úniku (nebudu ho připomínat). Začneme chytat přízraky a necháme se svést „myšlením mimo oblast použití“.

Tak to bychom měli. Jakž takž jsme si v hrubých rysech vysvětlili pojmy a můžeme přejít k celé větě:

Já chci být šťastný.

Zatím jsme se moc neposunuli. Nějak jsme se k tomu štěstí příliš nepřiblížili. Co jsme to vlastně zjistili?

Já a být jsou nějaké podivné pojmy na hraně, štěstí si každý představuje jinak a něco chtít se jeví buď jako agresivní, sobecké či nesmyslné nebo ještě horší. To jsme si moc nepomohli. Tak co teď? Teď přichází na řadu ona zásadní odpověď!

Moment. Teď mě něco napadlo. Sice to vůbec nesouvisí s tím o čem teď píš, nicméně to se nedá nic dělat. Vydáme se trochu jinou cestou, ale neboj se, bude to stejně zbytečné jako doposud, takže je vše v pohodě.

Někdo se totiž může zeptat:

Takže, když mi vyhasne v kamnech, tak je to jen špatně použité myšlení? No, v podstatě jo. Měl jsi myslet a včas přiložit. Ale já vím, jak to myslíš. Pokud vyhasne v kamnech, může to být problém. Pokud ti vyhovuje zima, pak je vše v pořádku, pokud ale chceš mít teplo, tak musíš zatopit. A zde vyvstává řada problémů. Musíš nasekat dřevo, (nejdříve ho sehnat a zaplatit) atd. A to vše může být vnímáno jako problém (třeba finanční, nebo není na to čas, nechce se a podobně). Ideální řešení by bylo mít nějaký věčný oheň, kde se nemusí přikládat a aby to samo o sobě hrálo přesně tak, jak má. Nejlépe, aby bylo pořád příjemné teplo. Žádná zima, žádné horko. Prostě tak akorát. To by byl svět panečku. Ten pravý svět, a ne to, co je. Kdo má pořád řešit zimu?

Další malá odbočka z cesty.

Představ si svět, v němž nemáme zrak, není světlo. Ale nějakým zázrakem občas něco vidíme. Je to rozmazané a spíše černobíle šedivé, ale je něco trochu vidět. Nevíme jak se to děje, ale moc se nám to líbí. Podaří se nám dokonce postupem času tuto schopnost zlepšovat. Ale musíme za ni tvrdě platit - dělat obrovské množství namáhavých a bolestivých cviků. A ona možnost vidět je jen na pár krátkých okamžiků. Nicméně možnost vidět je tak úžasná, že to podstupujeme. Vykonáváme mnoho namáhavé práce, abychom na chvílku něco matného zahlédli. Přesto, že se jedná jen o nejasné a spíše matné obrysy věcí. Moc si přejeme, aby to bylo lepší. Aby to nebylo tak namáhavé. Kéž by ty skvrny byly zřetelnější. Kéž by jsme si tuto schopnost podrželi o něco déle, než jen na pár prchavých okamžiků. Co bychom za to dali, kdyby to nebylo tak namáhavé, a kdybychom mohli vidět trošku lépe a po delší čas. Co kdybychom viděli více barev, ne jen odstíny šedé. To by byl přeci nádherný, dokonalý, barevný svět. Svět plný zázraků. A co kdyby stačilo jen otevřít oči a my bychom tento zázrak mohli spatřit. Prostě jen bychom otevřeli oči a světlo samo by nám přineslo ono úžasné poselství barev. To by byl vskutku zázračný svět. To bychom si to užívali, každý den bychom mohli děkovat a užívat si zázraku barev ...

A co takhle vnímat vibrace vzduchu, rozeznat tóny, poznat po hlase jiné lidi, slyšet hudbu. No to by bylo přeci skvělé, to už bychom nebyli ti nespokojenci, kterým stále něco schází a chtějí lepší svět. A co kdybychom měli další smysly, mohly se dotýkat a vnímat teplo a zimu, ochutnávat a vnímat vůně. A uvědomovat si to. A mít paměť. A moci poznávat a radovat se ... To by byl nádherný svět.

Konec odbočky, vracíme se zpět.

Pokud by lidstvo řešilo jen takové problémy, aby bylo lidem teplo a měli co jíst, tak jsme v podstatě bez problémů. Ale podívejte se kolem sebe, co všechno se vyrábí, na co vše se utrací energie, nasvícené billboardy a další reklamní plochy, prohlédněte si regály v supermarketech. Například to obrovské množství chemie, která vesměs skončí v řece a my to pak pijeme (ne my, ale ti co bydlí po proudu řeky samozřejmě). A proč? Aby nádobí bylo dokonale čisté. Aby prádlo bylo bělejší a abychom se zbavili všeho možného. Abychom vše vyčistili tak dokonale, jak si jen dokážeme představit. Ale vidíme za naší touhou po čistotě všechny ty chemické závody, ropný průmysl, znečištění vzduchu i řek? Množství lidí, kteří jsou zavřeni v továrnách a toto vše jsou nuceni vyrábět aby uživili rodinu? A proč? Aby košile byla dokonale bílá. Tak bílá, jak ukazuje reklama. Takové množství kamiónů, letadel a lodí, které převážejí všechno možné z jednoho kontinentu na jiný.

Řekněme, že to je problém. Možná si to lidé začínají uvědomovat, ale jak to řešit? Někdo třeba navrhne skromnost. Přestat vyrábět tolik zbytečností. Jenže pak bude problém s obrovskou nezaměstnaností. Kdyby se vyrábělo jen to, co je skutečně potřeba, tak se nebude vyrábět téměř nic. Kdo ale určí, co je a co není potřeba? Kdo provede to rozdělení na zbytečné a nezbytné? A pokud to někdo rozhodne, jak se to bude prosazovat? Silou? Příkladem? Příslibem lepší budoucnosti?

Spotřebováváme stále více energie, používáme dokonalejší výpočetní techniku,

automatizaci a umělou inteligenci, ale nezdá se, že by lidé byli o tolik šťastnější. Naopak, spíše se zdá, že jsme na pokraji zhroucení. Jak je to možné? Kde se stala chyba?

Na poslední otázku se teď zaměřím. Takže ještě jednou. Kde se stala chyba? Neboj, nebudu zde rozebírat slovo po slovu, to už zvládneš sám (sama). Rovnou odpovím – žádná chyba se nestala. Ano. Vše je v pořádku. Pokud tomu nevěříš, pak tě uklidním – porucha je v tvém přijímači. A neboj, dokonce ani tam není chyba. Prostě pokud to člověk přehání s myšlením, tak se dostane do problémů. To je zákonité. Pokud budeš malovat modrou barvou je možné, že se ušpiníš a budeš na sobě mít modré skvrny a nevyřešíš to tak, že budeš o to více máchat štětcem. Bohužel přesně takto se snažíme odstraňovat skvrny, které zanechal náš způsob myšlení. Možná tě napadlo vzít červenou a ty modré skvrny odstranit červenou barvou, někdo jiný použije zelenou či oranžovou. Kdo z nich to dělá lépe?

Ale vraťme se k problému vyhaslých kamen. Náš problém je ten, že si tak snažíme usnadnit život všemi možnými vychytávkami, že jsme jej zkomplikovali, až to není hezké. Jsme líní umýt nádobí a proto máme myčku. Jsme líní dělat to a to, a přenecháváme to automatům a robotům. Jsme líní žít. Časem vymyslíme něco, co to tady za nás odžije. Nebudeme muset vstávat do práce, řešit problémy, sekat trávu, platit účty, chodit nakupovat, vyndavat nádobí z myčky, luxovat, uklízet a tak dále a tak dále. Prostě, ať si to tady užije nějaká umělá inteligence, nebo kdo, to je jedno. Hlavně, ať máme klid. Kdo to tu má vydržet? Pořád nějaké starosti, furt něco. Na to, co nás baví je tak málo času.

Proč to tak je?

Protože jsme si realitu rozdělili. Rozdělili jsme ji na to špatné (práce a povinnosti) a to dobré (zábava a radovánky). Pak je ovšem samozřejmé, že chceme více té zábavy a méně té práce. To je jasné. Už je ale méně jasné, že jsme si s tím ze života udělali neskutečnou pakárnu. Protože ať to bude jak to bude, pořád bude toho dobrého málo a toho špatného hodně. Jsme skutečně neuvěřitelně rozmazlení a nikdy nebudeme mít dost. Necháme se zblbnout čímkoli. Pokud budeme na určité úrovni, tak budeme chtít být minimálně o jednu, nebo raději o dvě (nešlo by to o tři?) úrovně výše. A je úplně jedno, na jaké úrovni se právě nacházíme, jestli na osmé nebo osmisté. A je úplně jedno o úrovně čeho se jedná. Prostě, chceme být výše, než jsme. Nemusí to být nutně výše, může to třeba být více vepředu, nebo kde. Prostě být jinde, než jsme. Hlavně už abychom tam byli.

Většinu času trávíme tím, co nás nebaví a když pak přijde chvilka odpočinku, tak uteče tak rychle, že si ji vlastně ani neužijeme. Někdo třeba rád lyžuje. Rychle sjede kopec a pak musí čekat frontu pod kopcem. Už aby byl nahoře. Už aby byl pátek, nebo dovolená. Nebo ten naplánovaný výlet. Nebo ježíšek, nebo Silvestr. Už abych měl po přijímačkách. Už abych měl po maturitě. Už abych byl na vejšce. Už abych měl za sebou promoci. Už abych sehnal práci. Už abych měl bydlení. Už abych splatil hypotéku. A tak to jde pořád dál až do důchodu a ještě dál. Už abychom byli v ráji. Kdo má pořád chodit do práce? Všude samej pitomec, pořád se s někým

dohadovat. Už mě to unavuje. Takto nějak jsme si zjednodušili život až na hranici únosnosti. A proč?

Pokud ti to je jasné, nemušíš číst dál. Pro tebe je tato kniha zbytečná.

Vzhledem k tomu, že čteš dál, tak se zdá, že máš ještě nějaké najasnosti. S tebou to je těžké člověče, to abych se upsal k smrti. Čemu ještě nerozumíš?

Máš pocit, že napíšu něco důležitého? Něco, co stojí za přečtení? No dobře, nech se překvapit.

Skončili jsme tím, že je náš život celkem unavující a víceméně neuspokojivý a zjišťujeme, kdo nebo co za to může.

REKLAMA

Ano, chtěl jsem to zvládnout bez reklamy, ale bohužel to nejde. To ti je doufám jasné. Každý přece pochopí, že bez reklamy to prostě nejde. Kam bychom došli bez reklamy? Kdo by nám říkal co všechno nám ještě schází? Takže teď následuje komerční přestávka. Pokud se ti to nelíbí, tak stiskni červené tlačítko. Komerční (reklamní) přestávku můžeme něčím vyplnit. Nebo ne. Pěkně si užijeme reklamní pauzu. Klidně si uvař kafe, nebo tak něco. Ale pospěš si, ať to stihneš. Reklama brzy skončí, tak ať nejpřijdeš o něco, co by tě pak mohlo mrzet. Třeba by to mohlo být něco zcela zásadního. Něco, co ti změní život k lepšímu a ty bys to mohl propásnout. Proboha, jen to ne.

Kup toto. Poříd' si toto. A toto. Jak můžeš žít bez tohoto. Toto ti zaručí štěstí. Ne, toto ti zaručí štěstí. Toto ti zaručí více než jen štěstí. Zde je další velmi potřebná věc. A tady ještě potřebnější. Ještě potřebuješ tento výrobek. A tento produkt. A tuto myšlenku. A tuto a Nepřepínej. Ještě to bude zajímavé.

KONEC REKLAMY

Tak ta reklamní přestávka nebyla moc dlouhá. Nebylo to tak hrozné. Mohlo to být horší.

Skončili jsme tím, že je náš život celkem unavující a víceméně neuspokojivý a hledáme, kdo za to může. No, můžeme si za to sami. Pochopitelně. To jistě není nikterak překvapivé.

Následuje další malá odbočka.

Máš dojem, že přeskakují z tématu na téma? Nejdříve taková malá odbočka, pak další odbočka, reklama, další odbočka. Abychom se v tom neztratili. Tak vidíš jak si rozumíme, já mám totiž ten dojem také. Konec odbočky, přicházíme ke křižovatce. A jsme na rozcestí. Můžeme se vydat po červené značce nebo po modré, po žluté či po zelené. Tak po které se chceš vydat?

Po jaké barvě by ses vydal? Podle čeho ses rozhodl? Podle oblíbené barvy? To asi není to správné kritérium. Důležité by asi bylo zjistit, kam která značka vede a také kudy. Pokud máš žízeň a nemáš vodu, tak by to chtělo cestu kolem pramene, nebo se

vyhnout silnici, jít lesem po vrstevnici a podobně. Barva značky nám nic moc neřekne o tom, jaká bude cesta. Platí sice, že červená je hlavní turistická trasa, kdežto žlutá je nějaká spojka nebo zkratka. Takže i ta barva lehce napoví. Nicméně barva asi není tím pravým, podle čeho člověk vybírá cestu. Bohužel v životě velmi často o našem rozhodnutí rozhodují právě takové skutečnosti jako oblíbená barva či značka. Tak je to totiž na nás nahané. Rozhodujeme se na základě obalu, značky, případně herce, modelky či fotbalisty, který nám doporučí ten správný produkt. Za skvělou reklamou se ovšem může skrývat nebezpečný šmejd. Podobně je to i s výběrem politické strany při volbách. Rozhoduje billboard a přízeň médií. Takže je třeba dávat pozor nejen na „značkové“ výrobky, ale i na značky (označení, nálepky) typu ekologický, přírodní, vědecký, duchovní, ekonomický, bio, výhodný, racionální, pravda a láska, prozápadní, proruský, svoboda, mírové řešení, přirozený, šetrný k přírodě a podobně, za kterými se může ukrývat v podstatě cokoli. Někdo ovšem není tak naivní, aby naletěl reklamě a tak začne studovat výhody a nevýhody své volby.

Ono vůbec vybírání a rozhodování samo o sobě je celkem zajímavé. Pro někoho je rozhodování velký problém. Jedná se buď o nerozhodné a váhavé jedince, kteří se bojí špatného rozhodnutí, a tak nerozhodně přešlapují a nemohou se rozhodnout. Nebo se jedná o někoho, kdo je přesvědčen, že musí nasbírat co nejvíce údajů, aby se nenechal napálit a nalákat na líbivou reklamu (populistickou stranu) a aby se rozhodl správně na základě hodnověrných údajů. Studuje všechny možné statistiky, programy, podklady a manuály, recenze, parametry a fakta, kterými by své rozhodnutí podepřel. Ale jak zjistí, že ony údaje, podklady a fakta jsou důvěryhodná? Jak ví, že jej někdo nenapálil? Jak zjistí, že vybral skutečně správné podklady pro rozhodnutí? Co když něco opomněl? Kdyby se chtěl rozhodnout po skutečně důkladné přípravě, tak se nestihne rozhodnout (v reálném čase). Takže se stejně rozhodne dříve, než potřebná data shromáždí a vyhodnotí. Člověk tak dlouho vybírá to nejlepší až zjistí, že celý život tráví zjišťováním, vybíráním a rozhodováním, takže nezbyvá čas na to, aby si užil to vybrané. Případně může svoji volbu stále přehodnocovat. Rozhodl jsem se tenkrát dobře? Proč jsem kdysi neudělal to, ale ono.

Je v nás cosi, co velmi rádo řeší problémy. Řešit problémy v podstatě znamená vybírat správnou variantu, tedy rozhodovat se. Toto cosi můžeme označit třeba „problémáček“. Pokud problémáčku budeme dodávat dostatek příležitostí, aby se projevil, pak náš život bude plný problémů. A problémáček nás bude přesvědčovat, že problémy jsou strašně důležité a že problémáček je to nejcennější a nejdůležitější v životě, protože bez něj bychom nemohli řešit problémy. A že jich je! Vždyť se kolem sebe podívej: všude jen samé problémy. Tady, tuhle i támhle. Finanční, psychické, zdravotní, rodinné. Nebo politické, ekologické, energetické, ekonomické, národnostní, náboženské a další. Případně ještě můžeme rozdělit problémy podle velikosti na malé, větší, ještě větší a největší. Kdybych měl vypsát všechny problémy jednotlivce, rodiny, státu, lidstva a planety, tak nebudu dělat nic jiného až do smrti. Svět je jeden velký problém. A kdybych chtěl nabídnout řešení, tak by to zabralo mnoho životů. A skutečné řešení stejně neexistuje, pokud jej necháme na problémáčkovi. No nic. Popojdem o kousek dále. Tak po jaké barvě či po jaké značce půjdeme?

Přítomnost se nám jeví prázdná a jalová. Činnosti, které vykonáváme, jsou nudné a unavující a proto musíme mít za své snažení odměnu. Pořádnou odměnu. Balík peněz! A za ty prachy si pak pořídíme plnohodnotnou zábavu nebo něco jiného nepostradatelného. A pak zase šupy dupy do práce a tak dále. Samozřejmě, že každý se pak snaží tu práci nějak zkrátit a užívat si nákladnou dovolenou. Nebo ideálně dostat se k té odměně rovnou, pokud možno bez práce. Zase jsme se nechali nachytat. Jak k tomu došlo? Jednoduchý příklad. Dítě si rádo maluje. My jej v tom rádi povzbudíme. Ten obrázek je krásný, namaluj mi ještě něco. Pokud budeme dostatečně vytrvalí, tak se nám dříve či později podaří dítě od malování odradit. Proč už nechceš malovat? Když něco hezkého namaluješ, tak dostaneš čokoládu. A je vymalováno. Časem dítě o malování přestane mít zájem, kresby začne flákat, protože nejde o malování, ale o čokoládu. A jsme tam, kde jsme. Nebudu říkat kde. Podobně kluci když hrají fotbal, tak hrají pro radost. Jakmile se ovšem dostanou na vyšší úroveň, pak jde radost stranou, co taky s radostí na profesionální úrovni, a začne rozhodovat výsledek. A je to tady – podplacený rozhodčí, brutální a nebo naopak nafilmovaný faul, ruka co je a není ruka, byl to ofsajd jasně že jo, jasně že ne, to byl hnusný faul, vždyť jen filmuje. Úžasné jsou i komentáře, zkušeně si došel pro faul – když filmuje; nikam nespěchá - když zdržuje; toto si rozhodčí obhájí - pokud pískne úplný nesmysl a tak dále. Ano, tady přichází ta radost. Radost z výhry, byť fotbal nestál vůbec za nic. Ale historie se přece neptá. A takto hezky jsme si zařídili v podstatě vše. Vrcholem je pak otázka po smyslu života, smyslu bytí. K té se dostaneme zanedlouho. Ještě se budeme chvilku procházet tady a pak hurá na smysl bytí. Zatím zůstaneme u odměn a systému odměňování.

Každý chodí do práce a žádá za svoji snahu odměnu – peníze. Pochvala by nás asi neuspokojila. Tento měsíc jsi krásně pracoval. Přijď zas. Některé druhy práce jsou natolik nezajímavé a nudné, že člověk začne přemýšlet, zda by se nemohl dostat k odměně, aniž by pracoval. Začne vymýšlet, jak to zařídit. Způsobů je mnoho. Výhra v loterii, práce, kde se moc nepracuje, zato je tam velká odměna (skvělý džob) až po krádeže. Vše je nastaveno tak, aby odměna byla důležitější, než vykonaná práce a záleží jen na dostatečné bezohlednosti, vychcanosti, drzosti a dalších vlastnostech, které přiblíží odměnu. Kdyby alespoň systém odměňování byl takový, že za užitečnou práci je větší odměna. Tak to bohužel vůbec nefunguje. Naopak to vypadá, že čím je zbytečnější a nesmyslnější činnost, tím více se na ní dá vydělat. Tím větší odměna. Pokud očekáváš, že čtením nebo přečtením této knihy získáš nějakou odměnu, pak nemusíš číst dál. Pro tebe je tato kniha zbytečná.

A opět nepomůže žádná změna systému ani změna zákonů. Mimochodem zákony toho mnoho nevyřeší. Jen pomáhají těm, kteří v nich umí kličkovat. To že nekradu není dáno paragrafem, ale tím že nechci krást. Kdybych chtěl krást, tak si myslím, že bych to byl schopen udělat tak, aby na mě byl zákon krátký. Je zajímavé, že neznalost zákona neomlouvá, ale přírodních zákonů se to netýká.

Podobně systém odměn ničí studium a vzdělávání. A opět se můžeme dohadovat, zda hodnotit známkou, nebo slovní hodnocení či dokonce formativní hodnocení nebo

snad žádné hodnocení? Nekonečné diskuze o ničem. Ovšemže velmi plodné. Studuji pro odměnu – čím vyšší vzdělání, tím lepší práce, což v podstatě znamená méně práce a větší odměna (skvělý džob). Například budu studovat práva a těžit z nepřehlednosti paragrafů. Nebo budu studovat něco jiného a budu těžit z toho, že vím v daném oboru více, než někdo jiný a pak to proti němu mohu použít. Vydělám na tom. Dosad' si libovolný obor. Ano i tak je možné přistupovat ke studiu. Je to špatné? Záleží, co očekáváme od života.

Před chvílkou jsme se potulovali v místech, kde bylo napsáno: Vrcholem je pak otázka po smyslu života, smyslu bytí. Nyní je myslím vhodná doba se na ni zaměřit. Tato otázka se dá formulovat mnoha způsoby. Jaký je smysl života? K čemu to je dobré? Jaký to má význam? Jaký to má užitek? Co z toho budu mít? Kde je ta odměna? Jak získám odměnu? Ano, každá ta otázka je trochu jiná, ale v podstatě je to stále ten samý problém. Někdo může jít ještě dále a otázku rovnou spojí s výčitkou. A to je jako všechno? Tak co bude? Kdy už to bude? A podobně. V podstatě je na pozadí opět nespokojenost. Opět slyšíme nevyřčené nenasytné „chci“. Chci vědět, k čemu to je. Chci z toho mít nějaký užitek, nějakou odměnu. Přeci nebudu malovat, když nedostanu čokoládu, nebudu hrát fotbal, když nedostanu zapláceno, nebudu žít, když mi někdo neřekne co z toho.

Kdo mi to má říci? Kdo mi má odpovědět? Na koho přenáším odpovědnost? Kdo za to může? Komu dávám moc nad svým životem?

A jedeme. Tak kdo asi? Kdo za to může? A zase dlouhý seznam všech, kdo za něco může. Od nadřízených, přes vládu až někam nahoru či do nedohledna. Nebo systém! Ano, systém za to může. A byrokracie. A úředníci. Anebo nějaké spiknutí. Spiknutí mocných. A nebo všechno dohromady: systém, vlády, byrokracie, mocní, a jejich spiknutí. Možná bys rád svalil zodpovědnost na někoho jiného, někoho mocného tam nad tebou, který za vše může (a nebo naopak dole, když za to nemůže ten nahore). Možná se rád se zbavuješ odpovědnosti. Já nic já muzikant. Tak kdo za to všechno může? Kdo to nastartoval?

Asi bychom se mohli vrátit až k Adamovi a Evě. Jablko poznání dobrého a zlého. Možná na tom něco bude. V momentě, kdy jsme si rozdělili svět na dobré a zlé, v ten moment jsme zároveň začali chtít to dobré (odměna) a odmítat to zlé (práce). Začali zmatky. Tím větší, že nikdo pořádně nedokáže říci co je dobré a co ne. Lidé se prostě nemohou shodnout. Není to jako v pohádce, kde je zlý drak a hodný princ. Nikdo se nemusí zamýšlet proč drak chce sežrat zrovna princeznu a ani nás nezajímá, zda díky sňatku s princeznou je princ opravdu šťastný. Prostě dobro zvítězí, neboť je dobře definované. Pokud vyjmeme malý kousek reality, pak můžeme říci co je dobré a co je špatné, ale pokud budeme chtít tyto pojmy rozšířit na větší úsek reality, pak se dostaneme do potíží. Můžeme zjistit že to, co se jevílo jako dobré se nyní jeví jako špatné. Obávám se, že nejvíce zla působí naše snaha o dobro. Cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly. Může někdy dobro doopravdy a definitivně zvítězit nad zlem? Položit takovouto otázku může někdo, kdo nechápe, jak se věci mají. Pokud svět rozdělíme (jakkoli) na dobro a zlo, pak je jasné, že musí být dobro i zlo. Leda bychom provedli rozdělení tak, že bychom řekli: „Vše je dobro“. Pak by skutečně

bylo pouze dobro a žádné zlo. Ano, pouze jsme použili trik s přeznačením problému. Ale jinak problém dobra a zla vyřešit nelze. A vlastně to ani není nutné. Toto jsou jen otázky pro zmatenou mysl. Pro mysl mimo oblast použití myšlení. Řekněme, že problém dobra a zla myslíme vážně a ne jen jako hru se slovy. Skutečně chceme dobro a ne zlo. To je ale stejné, jako kdyby si fanoušek fotbalu přál, aby jeho klub vždy a vše vyhrál. Ligu, pohár, ligu mistrů a za by rok všechna vítězství potvrdil a další sezónu opět a zase a opět a zase a opět a stále samá výhra. Koho by to mělo bavit? Ze začátku by to samozřejmě bylo úžasné. Nádhera. Neskutečný. Paráda. Slavíme titul. Ale kdyby to mělo trvat pořád? Celý život jen smé výhry? No to by bylo za trest. Fandíme proto, že nevíme jak to dopadne, můžeme prohrát. Kdyby byla výhra zajištěna předem na všechny zápasy, kdo by to sledoval? Úplně stejné by to bylo, kdyby dobro vyhrálo na věčné časy a nikdy jinak.

Tím nechci říci, že pojem dobro je k ničemu a nemá žádný smysl. Že dobré i špatné je jedno a to samé. A že se mohu chovat dle své libovůle. Že můžu jít a do všeho začít kopat a vše ničit, protože dobro stejně nemůže zvítězit, tak k čemu nějaká morálka. Tak to vůbec není. Spíše naopak. Člověk, který si uvědomí omezení pojmů dobra a zla se spolehne na svůj instinkt. Nenechá se ovládat nějakou „správnou ideou“. A je v určitém smyslu (v určitém úhlu pohledu) dobrý sám od sebe. Nezačne agresivně prosazovat svoji pravdu, to své dobro, se zbraní v ruce. I kdyby tou zbraní měla být třeba jen urážející slova. Když fanoušek fotbalu, fandí svému týmu, a začne nadávat nebo dokonce fyzicky napadat fanoušky soupeře.

Lidem pořád něco schází, protože se stále někam ženou. Mají před sebou vidinu cíle a cestu se snaží zkrátit co to jen jde. Už aby tam byli. Tam nahore nebo vpředu nebo kde. Prostě už aby byli jinde, než jsou teď. Jsme jako rozmazlené děti, které pod stromečkem rozbalují jeden dárek za druhým. Ani se pořádně nepodívají a už rozbalují další. Další, další a další. Nic si neužíváme, protože jsme zahleděni do budoucnosti.

Může zato náš způsob uvažování. Příliš jsme se nechali zatáhnout do hry na lepší budoucnost, a přítomnost nám uniká. Ženeme se vpřed a nestíháme vnímat to, co se děje tady a teď. Dá se to přirovnat k rozdílu v cestování. Řekněme, že jsou dva druhy cestování. A to cestování s cílem a cestování bez cíle – putování.

Někdo musí někam dojet. Má svůj cíl a je třeba, aby tam byl co nejdříve. Je jedno, zda cílem je moře, hory či jiná destinace. Je třeba se tam nějak dostat. Nezáleží na tom jak, hlavně, aby to bylo rychle. Ideálně aby tam byl hned. Nejlépe pomocí teleportu. Zkrátit cestu na minimum, cesta je vlastně překážka. Důležitý je cíl. Cíl je vlastně naše odměna. Teprve v cíli to bude to pravé ořechové.

A někdo jde jen tak. Užívá si cestu a je mu jedno kam dojde, či nedojde. Podstatná je cesta, nikoli cíl. Ovšem to někomu může připadat nudné. Může mít pocit, že takové putování je vlastně ztráta drahocenného času a tak je třeba tomu trochu pomoci. Navštívit alespoň nějakou zajímavost, podívat se někam a ne se jen tak plácát odnikud nikam. Vyhledat v průvodci místa, která stojí za zhlédnutí a vydat se tam. Tím se ovšem ochuzuje o překvapení. Dojde k hradu a zjistí, že je tam hrad. Jak nečekané. Ale nejen hrad, ale také spousta lidí, stánky s předraženými krámy a ještě

předraženějším občerstvením. Tak honem jinam na jinou pamětihodnost. Takový člověk prostě nemá důvěru v putování a proto si připravuje vlastní cíle. Na cestě se může přihodit mnoho zajímavých a předem neplánovaných překvapení. A to může být na putování krásné. Ale člověk, který nemá důvěru v okolnosti a stále se spoléhá jen sám na sebe, tak pořád jen plánuje a plánuje a překvapení a radost ne a ne přijít.

Pojem putování bez cíle možná potřebuje trochu vysvětlení. Především se může stát, že někomu se princip bezcílnosti zalíbí natolik, že si vytkne nový cíl. Vznešený cíl – bezcílnost. Úžasné.

Druhá poznámka je naopak určena těm, kteří si pojem bezcílnost pletou s naprostou nesmyslností. Bezcílná procházka není totéž co náhodná procházka nebo Brownův pohyb.¹³ Jít se projít jen tak neznamená, že chodíme sem tam.

Já netvrdím, že je třeba upřednostňovat jeden způsob cestování před druhým, ale je možná dobré si tento rozdíl uvědomovat. Podobný je totiž náš vztah nejen k cestování, ale k životu jako takovému.

Podívej se na nějaký fotbalový zápas. Ano, zase fotbal. Kolik jen stojí výstavba stadiónu, bezpečností opatření, televizní práva, osvětlení a vše okolo. A proč? Aby se někdo trefil míčem do sítě. Já netvrdím, že to je špatné, to vůbec ne. Spíš je to zajímavé. A co se to děje na stadiónu? Už jsem o tom psal: Agresivita fanoušků, podplacený rozhodčí, videorozhodčí, hráč simulující pád, faul s cílem odrovnat protihráče, vymyšlená penalta, zdržování, zakopávání míče, ...

Co by pomohlo? Dát do toho více peněz, aby tyto nešvary zmizely? Zapojit umělou inteligenci, která rozpozná zda se jedná o ofsajd či penaltu? Změnit pravidla?

Pokud výsledek bude důležitější než hra samotná, tak není absolutně žádná šance, že jakékoliv množství peněz a pravidel s tím cokoli udělá.

Pokud bude naším cílem v životě nějaký výsledek a nikoli způsob jeho dosažení, pak budeme celý život velmi nespokojeni. I kdybychom zničeho nic vyhráli ohromné jmění. Možná se chvíli budeme radovat, ale časem budeme opět znuďeni.

Většina z nás nemá důvěru a tak se motá do cesty životu a vyhledává zážitky a jiné zdroje potěšení, protože přítomnost je nudná a nicotná.

Také sis všiml toho slova? Už jsem jej použil třikrát.

Důvěra.

Důvěru považuji za naprosto zásadní.

Naprostá důvěra – nutná a postačující podmínka naprosté radosti.

O tom jsem přesvědčen. Člověk musí mít důvěru. Důvěru v život, ve vesmír, ve skutečnost. Mít důvěru znamená vědět, že se vše děje tak, jak má.

Očekávám, že teď to v některém čtenáři může začít vřít. A v jiném čtenáři také. Jeden si říká – co to je za nesmysl. A druhý – to je sice hezký, možná to je i pravda, ale jak získat důvěru? A třetí si říká něco jiného a další si neříká nic. Tak co, jsi první,

13 Brownův pohyb - Pohyb pylových zrnků způsobený nárazy molekul, který poprvé pozoroval Robert Brown a objasnil Albert Einstein.

druhý, třetí, čtvrtý či kolikátý? Pokud jsi ten, který ví, co jsem tím chtěl říci, tak nemusíš číst dál - pro tebe je tato kniha zbytečná.

Začnu nyní rozebírat to, co se jeví jako nesmysl, totiž skutečnost, že k radosti postačí důvěra a že bez důvěry není radost. Co to vlastně znamená? Někdo si slovo důvěra plete se slovem víra. Možná používám slovo víra jinak, než jak to chápe někdo jiný. Rozhodně nechci nikomu brát jeho víru. Pokud bude mít někdo pocit, že na jeho víru útočím, tak se omlouvám. Určitě to nemám v úmyslu. Pokusím se vyjasnit pojmy.

Mám víru. Víru v to a to. Někdo věří v boha, někdo v lidskou dobrotu, někdo na lásku nebo na přátelství na život a na smrt, někdo věří v pokrok, někdo v moc peněz, někdo v krásnou budoucnost, někdo v něco jiného. Někdo nevěří vůbec. Alespoň si to myslí. To ale dost dobře nejde – nevěřit vůbec. Jak to, že to nejde? Prostě ničemu nevěřím. Ne, věříš, že nejde věřit. To jen tak pro pořádek. Tak tedy někteří věří v to, že nelze v nic věřit. Nebo nemá smysl věřit. Ničemu věřit. Protože věřit v něco, to se také člověk může spálit. Může naletět. Mimoto víra je pro slabochy. Kdo to kdy viděl v něco věřit. Jedině v sebe. Ve své schopnosti. To pak snad. Když věřím něčemu jinému, tak vlastně nevěřím sobě. No ne? Pokud to vidíš takto milý čtenáři, pak se obávám, že to s tebou bude ještě hodně těžké. Ale neboj, nebudu ti tvoji víru brát a ani vyvracet.

Já ale hovořil o důvěře, nikoli o víře. Jaký je v tom rozdíl? Naprosto zásadní. Víra je v jistém smyslu něco jakou doufání. Někteří z těch, kteří věří, tak spíše doufají. Doufají tak silně, až se téměř přesvědčili. Přesvědčili se tak, že věří. Ale s důvěrou to nemá absolutně nic společného. Slůvko absolutně v předchozí větě je možná dost silné a možná by se dalo i vypustit. Je tam především proto, aby čtenář zpozorněl a uvědomil si, že je opravdu naprosto zásadní rozdíl mezi věřením a důvěrou. Věřím v něco nebo mám důvěru. Já v tom vidím obrovský rozdíl.

Tím nechci říci, že ti, kteří věří se mýlí. To vůbec ne. Ale mám pocit, že někteří lidé jsou na svoji víru dost hákliví. Tak hákliví, že pokud s nimi nesouhlasíte, tak se jim to nelíbí. Někteří svoji víru hlásají a celkem dost prosazují. Ale tím právě jen poukazují na nedostatek důvěry. To je ten zásadní rozdíl mezi věřením a důvěrou. Pokud máte víru, tak jí šíříte a bráníte a máte obavy, aby vám ji někdo nevzal, aby ji někdo neohrožoval a je třeba více víry a více věřících. Pokud máte důvěru, pak nic takového neděláte. Ani vás to nenapadne. Nemusíte nic šířit, bránit ani vnucovat. Máte důvěru.

Tak to bychom měli rozdíl mezi vírou a důvěrou tak, jak to vnímám já. Je to alepsoň trochu jasné? Snad ano. Tak jdeme dále. Trochu jsme si objasnili pojem důvěra. Teď už možná někdo uvěří v důvěru.

To je samozřejmě protimluv. Uvěřit v důvěru je stejně nesmyslné jako poslouchat nosní dírkou nebo dívat se malíčkem. Buď věřím v důvěru a pak vytvářím ony problém s vírou - měl bych více věřit, měl bych bránit svoji víru, měl bych vyzkoušet pravost své víry, nepodlehnout pokušení, ptát se, zda věřím opravdově a podobně.

Nebo mám důvěru.

Co když někdo uvěří tomu, že důvěra je vskutku nutná a postačující podmínka naprosté radosti? Je na tom úplně stejně jako ten, kdo věří v důvěru.

No jo, ale jak tedy získat důvěru. Tu pravou, pravější a nejpravější? Nic takového jako pravá, pravější a nejpravější důvěra samozřejmě neexistuje. Stejně jako neexistuje horní nebo dolní důvěra nebo teplejší či chladnější. Dobře. Jak získat důvěru? Tu samozřejmě získat nelze. To píšu pro uklidnění. Doufám, že jsem tě uklidnil. Důvěru nemůžeš získat. Ani kdyby ses stavěl na hlavu, uvěřil v cokoli, nebo nic, ani kdybys přečetl všechny knihy světa, modlil se od rána do večera, pracoval tak tvrdě, až by ses zhroutil. Promyslel všechny myšlenky co jen jdou promyslet. Věděl a znal vše, co se dá. Prostě to nejde. Nejde. Nejde, rozumíš?

Stačí?

Tak to tedy mám vzdát? Všechno hledání, veškerou snahu, vše co jsem udělal? Opustit a zahodit vše, čeho jsem dosáhl? To vše je zbytečné a marné?

Pokud na tom všem lpíš, pak ano.

Pokud máš dostatek odvahy, pak musíš ten skok udělat. Zbavit se všech svých nároků, názorů, všeho, na čem tak lpíš. Všeho. Úplně všeho! Doufám, že ti je jasné, že tím nic, ale vůbec nic, nezískáš. Tady nejsi ve směnárně. Vyměním názory za důvěru, ego za nesmrtelnost, vše co mám za smysl bytí a podobně. Pokud totiž chceš něco získat, pak ještě nejsi připraven. Pak stále věříš, že je před tebou, někde v budoucnosti, nějaká sladká odměna. Například důvěra. A ty jí chceš. Moc jí chceš. Tak moc, že bys kvůli ní všechno zahodil. Zbavit se sám sebe. Potlačit své ego. To by se ego líbilo, zbavit se ega. Žádný takový. Takové snahy absolutně ničemu nepomohou. To vše jen posiluje víru, že je možné věřit v důvěru. To vše jen posiluje marnost veškerého počínání. Co budeš dělat, pokud se skutečně prokáže, že vše je naprosto marné? Skrz naskrz. Nemůžeš udělat vůbec nic, aby se cokoli zlepšilo. Prožij si to, důkladně promysli absolutní marnost a beznaděj veškerého počínání. Tunel, na jehož konci je jen tma. Nicota a strach z ní. Naprostá a marná nicota. Pokud máš pocit, že vidíš světlo někde na konci tunelu, pak si jen něco nalháváš. Pak jen tvá upatlaná víra vytváří fata morgánu. Není nic. Rozumíš, nic. A nemůžeš s tím nic udělat. Vůbec nic. Cokoli se pokusíš udělat, tak to nic neznamená. Je to marnější, než jakákoli představa. Je to mnohem, mnohem horší, než nejděsivější noční můra. Na pozadí je jen strach. A to je realita. Skutečná realita. Nicota a beznaděj. Veškeré naše víry, naše naděje, nás jen měli „ochránit“ před tímto poznáním. Před děsivou a prázdnou nicotou.

Ano, pokud si nedáme pozor a použijeme myšlení mimo oblast použití tak nás mohou dovést naše myšlenky až sem. Do naprosté nicoty. Nás, kteří jsme obdařeni neuvěřitelnými schopnosti. Nás, bytosti, které mohou zpívat a milovat. Pozorovat noční oblohu, jít s kamarádem na pivo. Dívat se do ohně a mlčet. Nebo si povídat. Putovat lesem. Sledovat západ slunce. Jít ke studánce, pít vodu. Štípat dříví. Přikládat do ohně. Plavat v řece. Udělat někomu radost. Sledovat, jak padá listí. Nebo jak rozkvétají stromy. Prožívat zázraky barev a tvarů. Dotýkat se, vychutnat nepřeberné množství chutí. Jíst a pít. Vnímat rozličné vůně. A co víc! Kromě toho všeho, kromě všech těchto zázračných smyslů jsme také obdařeni čarovnou mocí. Můžeme přemýšlet. Ano, umíme přenést realitu do našich myslí, do našeho vědomí. Umíme vyvolat vzpomínky. Můžeme spřádat plány na budoucnost a těšit se z přítomnosti.

Uvědomovat si sami sebe. Uvědomit si, že skrze nás vesmír pozoruje sám sebe. Skrze nás si vesmír sám sebe uvědomuje. Můžeme vidět vzdálené galaxie nebo naopak zkoumat nepatrné částičky hmoty. Radovat se. Smát se a tančit. Trást se hrůzou a bláznit radostí. A jako vrchol toho všeho je umění ze všech nejneuvěřitelnější. Naprosto dokonalá magie. Úžasná iluze. Něco, co si zaslouží potlesk na otevřené scéně. Aplaus ve stoje. Jsme schopni se dostat natolik mimo kontakt s touto nádhernou realitou, že se dokonce můžeme začít bát. Bát se, že jsme jen opuštěné, nešťastné a zbytečné já.

Pak čteme zbytečné knihy.

Myslím, že je čas na odpočinek. Trochu si odpočineme a pak zase vyrazíme. Můžeme se vydat na západ či na východ.

Na zemi můžeme určit, kterým směrem je západ nebo východ. Toto pro nás může být velmi důležitá informace. Může nám pomoci nalézt cestu. Ovšem pokud se necháme splést a ze směru (je jedno, zda na východ či na západ) si uděláme modlu a budeme toužit jít stále jedním směrem, pak nejen že „tam“ nikdy nedojdeme, ale celá naše cesta se stává nesmyslnou posedlostí. Nehledě na to, že někdo může jít tak daleko a bude hledat nějaký absolutní směr. Co ve vesmíru znamená východ? Jaký je ten pravý, absolutní východ (či západ), platný pro celý vesmír?

Podobné je to s pojmy dobro a zlo. Skutečnost, že pojmy dobro a zlo nejsou absolutní, není návodem proto, abychom se vykašlali na všechny morální dohody a začali se chovat jako hovada. Stejně tak skutečnost, že pojmy západ a východ nelze vztáhnout na celý vesmír neznamená, že začneme ničit kompas. Nezahodíme tachometr jenom proto, že jsme si uvědomili relativnost klidu a pohybu - neexistuje absolutní klid a pohyb. K čemu je tedy dobré vědět, že dobro nikdy nemůže zvítězit? Že neexistuje takové rozdělení vesmíru, aby bylo pouze dobro? Pokud ovšem nepřijmeme zcela nesmyslné označení: všechno je dobro. Ovšem to by bylo podobné, jako kdyby procesor počítače zpracovával data, která se skládají pouze ze samých jedniček (místo jedniček a nul). Tak tedy, k čemu je dobré si uvědomit relativnost dobra a zla? Mělo by nám to pomoci nenechat se těmito termíny trápit. Čím více toužíme po dobru, tím více si všímáme toho špatného kolem sebe. S tímto trápením by naše poznání relativnosti mohlo zkoncovat. Také by nám to mělo pomoci nenechat se zlákat k prosazování dobra za každou cenu. Určitě by nám to nemělo bránit v tom, abychom se chovali správně.

Pokud uvidíme na zemi člověka, který upadl a má problém se zvednout, tak víme, co je dobré, zda mu pomoci nebo do něj začít kopat. Pokud ovšem někdo bude moc a moc chtít konat dobro a pomáhat lidem, mohl by jim začít podrážet nohy, aby jim pak mohl pomáhat se zvednout. To je samozřejmě přehnané. My to děláme trochu jinak. Abychom si přišli dostatečně dobří, musí zde být někdo dostatečně špatný. A v naší skupině dobrých můžeme poukazovat, jak ti špatní nětřídí odpad, sledují podřadné televizní programy, volí stupidy, jsou zkorumpovaní a dělají mnoho dalších nepřijatelných špatností. Čím jsou oni horší, tím jsme my lepší. Problém nastane, pokud se do naší dobré skupiny vetře černá ovce, pak se už nemůžeme tak plácet po

ramenou a asi nejlepší bude tuto ovci vyhnat z našeho stáda správných. Chci jen upozornit, že konání dobra za každou cenu (se zbraní v ruce) nemusí nutně přinést to, co očekáváme. Můžeme totiž vyvolat stejně „dobrou“ odezvu na protější straně.

Podobně je nutné zacházet i s dalšími pojmy a i s myšlením jako takovým. To, že si uvědomíme omezenost našich nástrojů – myšlení, slova, třídění, označování a podobně, přeci neznamená, že oněmíme, nebo že přestaneme přemýšlet jednou pro vždy. Naopak, díky vědomí tohoto omezení, budeme mnohem lépe tyto nástroje používat.

Ještě jednou – netvrdím, že pojmy dobré a špatné jsou k ničemu, stejně jako netvrdím, že pojmy západ a východ nejsou k užitku. Jde o to, jak s nimi zacházíme a co od nich očekáváme. To, že absolutní dobro neexistuje, mi přeci nezakazuje chovat se „dobře“. Spíše naopak. Stejně tak to, že si uvědomuji omezení pojmů západ a východ neznamená, že se budu motat jak vítr v bedně a co krok budu měnit směr jako opilec. Budu vykřikovat, že na mě je nějaký západ a východ krátký, kašlu na směry a můžu se motat jak chci. A budu si myslet, že tím dokazuji svoji nespoutanost a svobodu.

A máme tu další zajímavé slovo. Svoboda. Mám pocit, že i z tohoto pojmu se stalo jakési zaříkadlo. A je jasné, že absolutní svoboda je opět pouze myšlenka z rodu „mimo oblast použití“. Celá společnost je posedlá pojmem svoboda. Což jen svědčí o tom, že tato společnost vůbec svobodná není. Pokud je člověk svobodný, tak přeci nebude pobíhat kolem a nebude všem říkat: jsem svobodný, jsem svobodný, koukni, jak jsem svobodný. A dokazovat to nějakým „svobodným kouskem“. Toto bude dělat spíše někdo, kdo o své svobodě pochybuje. Ten, kdo se příliš svobodný necítí a proto se chová tak, aby si všichni všimli, že je velmi svobodný. Nejvtipnější je, bohužel se ale jedná o velmi špatný vtip, když někdo začne prohlašovat: „MUSÍME bojovat za svobodu!“. To je vskutku paráda. To je stejné jako vyhladit protivníky ve jménu jakéhokoli jiného dobra. Třeba dobře míněný boj proti dezinformátorům. Pokud si totiž myslíme, že svobodu nám zajistí „někdo nahoře“, nebo že ji zajistí válka či nějaká revoluce, ať už dobytí Bastily, výstřel z Aurory, vítězný únor či naopak cinkání klíči, tak se jen vzdáváme sami sebe a odevzdáváme moc někomu nad námi. Jedno komu. Někomu, komu pak můžeme nadávat, nebo se k němu modlit, podle toho jaký vztah „k němu“ nám více vyhovuje, jaký vztah si vytváříme. Čím více se na „něj“ obracíme, ať už s modlitbou nebo nadávkou (podle toho, koho nad sebou máme), tím větší moc nad sebou „mu“ odevzdáváme. Může jít o abstraktní i konkrétní pojmy či jedince. Jedná se většinou o boha, osud, náhodu, systém, vládu či nadřízeného.

Být svobodný podle mne znamená nenechat se nacytat. A dávat si pozor zvláště na pojmy dobro a především svoboda. To ovšem neznamená, že se budu mít neustále na pozoru, abych se nenechal nacytat. To bych se nechal nacytat na nenacytání.

To je podobné jako s toužením po něčem. Někdo se možná někde dočetl, že toužit je špatné a měl by přestat toužit. Příčinou utrpení je touha, takže by bylo dobré se té touhy zbavit. Tak co udělá? Začně toužit po netoužení a jsme tam, kde jsme byli.

Dalším slušným chytákem je otázka „K čemu je to dobré“. Pokud se takto ptáš

často, pak pro tebe mám speciální variantu této otázky: „K čemu je dobré se ptát, k čemu to je dobré?“ To totiž není dobré k ničemu. Je dobře, že se děti naučí chodit dříve, než si začnou pokládat takovéto otázky, jinak by se polovina dětí chodit vůbec nenaučila. Jen by se ptaly, k čemu je to dobré a jestli se opravdu musí učit chodit. Stejně budou jezdit autem, tak k čemu umět chodit.

Důležitý je základ, z něhož vycházejí naše myšlenky a činy. Tento základ je buď zmatený nebo klidný. Pokud je zmatený, pak není možné, aby jakákoli myšlenka nebo činnost zmatené mysli poskytla cokoli, co by mohlo být „k užitku“. Pokud je základ klidný, pak každá myšlenka a činnost vycházejí z klidu a mohou být jakékoli a je vše zázračné. A žádný užitek nikoho nezajímá, protože všeskerá snaha o užitek může vycházet jen a pouze ze zmatené mysli.

Ještě jednou – pokud je mysl zmatená, není možné, aby cokoli „zlepšila“. Pouze kolem sebe rozsévá zmatek a ten se pak snaží „vyřešit“ tím, že dělá jen a jen další zmatky. Jediné co může udělat, je přestat se snažit o jakékoli zlepšení čehokoli. Pokud máš pocit, že ti radím rezignovat na vše, pak se mýlíš. To by bylo příliš snadné. Protože rezignace je svým způsobem také jakýsi „pokus“ o změnu: „Nedá se nic dělat, no tak holt teda rezignuju“. Takže ani rezignace nepomůže. (Nepomůže ani rezignace, ani rezignace na rezignaci, a ani rezignace na rezignaci na rezignaci, a ani ...)

Pokud ovšem nepomůže ani rezignace ani snaha ani nesnaha, ani činnost ani nečinnost, co zbývá? Pokud je ti to jasné, nemusíš číst dál, pro tebe je tato kniha zbytečná.

Zkusím to napsat ještě jednou:

Důležitý je základ, z něhož vycházejí naše myšlenky a činy. Tento základ je buď zmatený nebo klidný. Jak může být tento základ zmatený? To je přeci nesmysl nad nesmysly. Kdyby byl základ našeho myšlení zmatený, jak bychom to mohli posoudit? Jak bychom to zjistili? Jak by myšlenka mohla pomyslet, že její podstata je zmatená? Jak můžeme myšlenkou zpochybňovat myšlení? Nebo dokonce základ, z nějž myšlení vychází? Jako kdyby zřítelnice pochybovala o oku. Už víš, kam jsme se opět dostali?

Pozor! Následují úryvky z knih a citáty moudrých lidí, takže jejich čtení může *nebýt zbytečné!* Ano, i to se může stát. Člověk se snaží dělat něco zcela zbytečného, a nakonec s hrůzou zjistí, že to zbytečné nebylo. I takové věci se bohužel mohou přihodit. Chvilku si člověk nedá pozor, a neštěstí je na světě. Takže tě varuji, může se stát, že následující slova nebudou zbytečná. Možná se ptáš, proč zde tyto citáty a úryvky jsou. Je proto několik důvodů. Jednak si myslím, že bych měl alespoň částečně ukázat zdroje, ze kterých vycházím. Dále platí, že vše v sobě obsahuje i svůj protiklad – jak učí starý mistr, Lao c' – takže i zbytečná kniha má v sobě zárodek „nezbytečného“ a v neposlední řadě tím kniha získá na objemu :)

Nikdo tě samozřejmě nenutí tyto úryvky a citace číst - můžeš je v pohodě přeskočit a začít tam, kde to opět bude zbytečné a abys snáze poznal kde to je, odděluji citace

tlustou čarou.

Začneme u knihy, kde člověk až zas tak příliš moudrosti neočekává:

„Nepodceňujte hodnotu nic nedělání, nesení se proudem života, poslouchání věcí, které neslyšíte a nezatěžování se.“

„Jestli mluvíš k nějaké osobě a ta vypadá, že tě neposlouchá, buď trpělivý. Může to být jednoduše tím, že má trochu chmýří v uchu.“

Pokud zatím nevíš, o jakou knihu se jedná, teď už to určitě poznáš:

„Někdy“, řekl Pú, „zaberou nejvíce místa ve tvém srdci ty nejmenší věci.“

*„Jak by jsi správně vyhláskoval slovo ‚láska‘? – zeptalo se Prasátko
„Láska se nehlaškuje, ale cítí.“*

„Přestali jste někdy myslet a zapomněli znovu začít?“

"Ano," řeklo Prasátko, "Králíček je chytrý."

"A má rozum." "Ano," řeklo Prasátko. "Králíček má rozum."

Pak bylo dlouho ticho.

"Myslím," řekl Pú, "že právě proto nikdy nic nechápe."

"Jaký je dnes den?" zeptal se Pú. "Dnes je dnes," vypísklo Prasátko. "Můj oblíbený den," řekl Pú.¹⁴

Pro někoho je to možná nečekané, ale Medvídek Pú obsahuje hodně zajímavých a moudrých myšlenek.

Následuje ukázka z knihy Miroslava Nevrlého - Karpatské hry. Moje asi nejoblíbenější hra z této knihy je hra na veselou skromnost:

Míval jsem v mládí radost z téhle hry, mistrně jsem ji hrával. A cítím radost i dnes, kdy ji pro tebe píšu, můj dosud peněz a věcí chtivý bratříčku. Vzpomínám na svou dávnou skromnost a těším se, že snad i tobě - ale kdo ví? - jí způsobím radost. Nejkrásnější je působit radost, dopisem, úsměvem, podáním ruky, milováním, slovem, hrou na veselou skromnost.

Chtěl jsem kdysi obstát ve vesmíru bez věcí, peněz, takřka bez jídla. Nejvyšší, nesplnitelná hra, musel jsem se jí nakonec vzdát. Ale bojoval jsem o každou maličkost, snažil jsem se žít s co nejméně věcmi, penězi, jídlem. Pro cesty je to nutná hra! Zdánlivě přízemní, ale krásná. Nehrál jsem ze

14 <https://citaty.net/sbirky/800/nejkrasnejsi-citaty-z-medvidka-pu/>

šetrnosti ani z lakoty, chtěl jsem se jen zbavit hmoty a také mně bylo líto přírody. Kdyby všichni žili jako já (domníval jsem se), vydržela by zeměkoule, její lesy, vody, hlubiny i povětrí ještě o několik tisíciletí déle, než vydrží takhle. Lidé by méně potřebovali, méně vyráběli. Země by zůstala čistá, západy slunce by byly průzračnější, lidé lepší. Ale nenacházel jsem příliš následovatelů, i když jsem nežádal nic mimořádného. Nepřišel jsem zrušit novověk a nikoho nenutil žít v bídě, chtěl jsem pouze veselou skromnost.¹⁵

Kniha Adam stvořitel mě jeden čas úplně nadchla. Bylo to v době, kdy jsem měl pocit, že vše je špatně a je třeba s tím něco udělat, něco velmi radikálního ...

“Ve jménu jediné osvobozující Anarchie –” – to zní dobře; je to stručné a silné. “– ohlašuje se zničení světa. Důvody: Každý řád je násilí. Náboženství je podvod. Soukromý život je předsudek. Zákony jsou otrocká pouta. Každá vláda je tyranie. Jediná odpověď na tento stav je hromové Ne! My –” – vlastně bych měl říci “já”, protože jsem mezi těmi šosáky nenašel jediného schopného učedníka; ale “my” zní vždycky lépe. “My prohlašujeme veškerý řád, všechny zvyky a instituce za špatné a nulní; prohlašujeme, že každá snaha o nápravu a převrat světových rádu je zbabělý kompromis; prohlašujeme, že všechno je špatně; život je zlozvyk; humanita je slabost; trpělivost je zločin; ze všeho pak nejhorší je soucit a tolerance.”¹⁶

Až teprve nedávno jsem si přečetl knihu Jana Ámose Komenského Labyrint světa a ráj srdce. Je skutečně radost ji číst. Ocituji pouze kousek knihy přepsané do jazyka 21. století, ale doporučuji přečíst celou knihu. Přejde mi velmi aktuální, ačkoli byla napsána před 400 lety (v roce 1623).

Za první jsem viděl, že všechna ta lidská zaměstnání jsou jen námaha a lopocení a každé má nějaké své nepohodlí a nebezpečí ... Také jsem si všiml, jak těžkou měli někteří lidé práci: Namáhali se v potu a bez ustání. až do úpadu či zranění, dřeli se a lopotili až do utahání, a svým bídným trápením si vydělali sotva na chleba. Viděl jsem také u jiných lidí, že se živili snáze a výnosněji, ale čím méně měli dřiny, tím více bylo v jejich řemesle nepravosti a lstí.

Za druhé, pochopil jsem, že všechno lidské pachtění je jen pro ústa. Kdo co vydřel, všechno to nacpal sobě a svým blízkým do úst, s občasou výjimkou takových, kteří si něco odtrhli od úst a uložili si to do váček Pochopil jsem tedy, že se těmi lidskými zaměstnáními jen přelívá voda — peníze se

15 NEVRLÝ, Miloslav. Karpatské hry. Skautské cesty. Liberec: Skauting, 1992.

16 ČAPEK, Karel a ČAPEK, Josef. Lásky hra osudná: Adam Stvořitel. D (Artur). Praha: Artur, 2005. ISBN 80-86216-53-5.

získávají a zase utrácejí, jen s tím rozdílem, že snáze mizí, než přicházejí, ať už se prohánějí ústy nebo truhlami. Proto jsem také všude viděl více nuzných než zámožných.

Za třetí, všiml jsem si, že každá taková práce vyžaduje celého člověka. Když se někdo ohlížel a počínal si i jen trošku váhavě, hned zůstával pozadu, všechno mu padalo z rukou a než si to stihl uvědomit, ocitl se na mizině.

Za čtvrtě, všude jsem viděl spoustu těžkostí. Než se kdo zaučil do řemesla, odplynul pořádný kus jeho života, a popravdě, pokud si na sebe nedával dobrý pozor, všechno se mu zase hned pokazilo. Nadto jsem viděl, že i ti nejopatrnější utrpěli škodu téměř tak často, jako se domohli zisku.

Za páté, všude, a zvláště mezi obchodníky, jsem viděl plno závisti a nepřítelů. Když měl někdo víc práce, nebo se od něho více nakupovalo, sousedé se na něj hned dívali zle, skřípali zuby a jak mohli, dílo mu kazili. Tak vznikaly spory a hádky a páchaly se mnohé nepravosti. Jiní v netrpělivosti zahazovali své nářadí a navzdory radám ostatních se oddávali zahálce a dobrovolné žebrotě.

Za šesté, viděl jsem všude spoustu podvodů a klamu. Cokoli kdo dělal pro někoho jiného, ledabyly to odbýval, a mezitím jak mohl zveleboval a vylepšoval své vlastní dílo.

Za sedmé, našel jsem tu spoustu nadbytečných starostí, dokonce mám za to, že většina těch zaměstnání není nic než marnost a neužitečné bláznovství. Protože lidské tělo lze zachovat skrovným a prostým jídlem a pitím, odít skrovným a prostým rouchem, ochránit skrovným a prostým stavením, je zřejmé, že pro péči o ně je třeba jen malé a nepatrné péče a práce, jak tomu bylo v dávných dobách. Zjistil jsem ale, že svět si to nechce nebo nedokáže uvědomit, protože si k vycpávání svého břicha zvykl používat tak mnoho a tak neobyčejných věcí, že kvůli jejich přípravě se musí velká část lidí lopotit na zemi i na moři a dávat v sázku svou sílu i život: k vystrojování pokrmu pak má svět dokonce zvláštní mistry. Podobně je tomu se sháněním šatů a budov. Nemalá část lidí se zabývá tím, aby jim dali kdejaké tvary a podoby, což je vše zbytečné a marné a často i hříšné. Též jsem viděl řemeslníky, jejichž veškerým uměním a prací je vyrábět dětinské tretky a hračky pro zábavu a marnění času. Navíc jsem viděl jiné lidi, jejichž prací bylo vytvářet a rozmnožovat nástroje ukrutnosti, meče, dýky, palčáky, pušky atd., a to všechno se používalo na lidi. Nevím, jak si lidé mohou takových živností vážit a jak je mohou vykonávat s dobrým svědomím a potěšenou myslí. Ale vím, že kdyby se z jejich díla vyňalo to, co je v něm nepotřebné, zbytečné a hříšné, musel by rázem poklesnout objem všech lidských obchodů. I z tohoto důvodu, stejně jako díky těm zmíněným

výše, zde má mysl nenašla v ničem zalíbení.¹⁷

Mám pocit, že zde nemůže chybět ani dobrý voják Švejk:

„Každý nemůže být chytrý, pane obřadník, ti hloupí musejí dělat výjimku, poněvadž kdyby byl každý chytrý, tak by bylo na světě tolik rozumu, že by z toho byl každý druhý člověk úplně blbě.“

„I ta zlodějka musí být,“ řekl Švejk, ukládá se na slávník, „jestli by to všichni lidé mysleli s druhými lidmi dobře, tak by se potloukli co nejdřív navzájem.“¹⁸

Přesuňme se do starověké Číny k mistru Čuangovi.

Zdálo se Čuangovi, že je motýl, jenž poletuje kolem, motýl se cítil motýlem, nic mu nechybělo, nevěděl, že je Čuang. Náhle se probudil a ustrnul, je Čuang! A teď neví, zdálo se Čuangovi, že je motýl, nebo se zdá nyní motýlu, že je Čuang? Čuang nebo motýl, přece tu musí být nějaký rozdíl! A tomu se říká proměnlivost věcí!

Čuang c'¹⁹

Tao nemá rádo přílišnou zaměstnanost. Ta vede k přetížení; přetížení vede k neklidu; neklid ke starostem, a se starostmi je člověk beznadějně ztracen. ... Není-li člověk sám ještě v pořádku, jak by mohl najít čas na to, aby se zabýval tím, jak si vedou vladaři.

Čuang c'²⁰

Následuje ukázka ze *Sin sin ming*. Jeden z překladů názvu může být: „záznam o důvěře v mysl“. Jedná se o nejstarší zenovou báseň, která začíná takto:

*Velká cesta je snadná,
pokud nedáváš ničemu přednost.
Když není lásky ani nenávisti,
vše se stává jasným a nezastřeným.
Ale učiň sebemenší rozlišení
a nebesa budou oddělena od země
nekonečnou vzdáleností.
Toužíš-li spatřit pravdu,
nestav se pro ani proti.
Stavět milé proti nemilému,
to je nemoc mysli.
Není-li pochopen hluboký smysl věcí,*

17 KOMENSKÝ, Jan Amos. Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století. Přeložil Lukáš MAKOVIČKA. Chlumec: Poutníková četba, [2011].

18 HAŠEK, Jaroslav. Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. 3. vydání v SNKLHU. Ilustroval Josef LADA. Nesmrtelní (SNKLHU). Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1960.

19 <https://citaty.net/citaty/505365-cuang-c-zdalo-se-cuangovi-ze-je-motyl-jenz-poletuje-kole/>

20 NAVRÁTIL Jiří. Ve světě taoismu, Praha: Avatar, 1995 ; Dále doporučuji knihu Oldřicha Krále Mistr Zhuang. Sebrané spisy. Lásenice: Maxima, 2006. ISBN 80-86921-00-x.

je základní mír myslí zbytečně rušen.²¹

Básník z ledové hory Chan Šan:

*Vy horliví žáci cesty, říkám vám
že úplně zbytečně usilujete o pokrok
svou duchovní podstatu nosí každý v sobě
nelze ji sdělit slovem ani písmem
volejte - odpoví neomylně
bydlí však v tichu a zadržet se nedá
vězte, že nejlépe ji uchováte
nedopustíte-li její poskvrnu²²*

Samozřejmě zde nemůže chybět základní kniha taoismu o níž Joseph Needham prohlásil: „Bez výjimky nejpronikavější a nejkrásnější dílo v čínštině.“ Jedná se pochopitelně o Tao te ťing od Lao-c':

*Ustaňte s učením a bude konec strastem!
Jak velký je rozdíl mezi souhlasem wei
a záporkou ngo? Jak jsou od sebe daleko
pochvala a pohana? Nedá se nebát toho,
čeho se druzí bojí. Ó, je to spoušť a konce
jí není! Davy se věčně usmívají, jako když
vedou býka k obětišti, jako když stoupají na
terasy k jarním slavnostem; jen já zůstávám
netečný jako dítě, jež dosud nedalo znamení,
jako novorozeně, které se dosud nerozesmálo.
Sem tam se potácím, sem tam, jako bych
ani neměl kam jít. Všichni mají víc než dost,
jen já jako bych všechno ztratil. Mám duši idiota,
tupou, tupou hlavu! Z ostatních lidí to zrovna
svítí, jen já mám v hlavě jakoby tmu. Všichni
ostatní čile zvidají, jen mně je trudno. Zmítán
a smýkán jako na moři, jako bych se neměl čeho
zachytit! Všichni ostatní mají k čemu být,
jen já jsem hloupý a k ničemu. Já jediný jsem
jiný než druzí, dávaje přednost té krmí,
kterou skýtá Matka²³*

Autor, který mě ovlivnil nejvíce: Alan Watts. Jeho kniha Cesta zenu změnila můj pohled na svět. Slzavé údolí se proměnilo v rozkvetlou zahradu plnou barev, vůní a zázraků. Pochopitelně ne vždy a ne za každých okolností :)

Zde je úryvek z knihy Radostná kosmologie:

21 MERZEL, Dennis Genpo. Oko nikdy nespí - Přímo do srdce zenu. Praha: DharmaGaia, 1996. ISBN 80-85905-01-9.

22 CHAN ŠAN. Básně z Ledové hory. V Praze: DharmaGaia, 2012. ISBN 978-80-7436-031-2.

23 LAOZI, Daodejing, Kniha o Cestě a Síle, Překlad a předmluva Oldřich Král. Vydala Městská knihovna v Praze. ISBN 978-80-274-1564-9 ; Existuje mnoho překladů Tao te Ťingu a tento patří dle mého k těm lepším.

Ale pak - snad ne. Ó, jistěže ne! Neboť náhle se mé porozumění utápí v kolosálním jasu poznání - jako by se tu všechno otevřelo až ke kořenům mého bytí, až ke kořenům samého času a prostoru. Smysl světa se stává naprosto zřejmý. Jsem zaplaven úžasem nad tím, že někdo já, kdokoli - si vůbec mohl myslet, že život je problém, že je to nějaká záhada. Volám na všechny, aby honem přišli. Vždyť je to jasné!

"Poslyšte, já vám musím něco říct. Nikdy jsem to neviděl a necítil tak jasně. Jestliže nebudete rozumět, ani trochu na tom nezáleží, protože každý z vás je naprosto dokonalý takový, jaký je, i když to třeba nevíte. Život je v podstatě gesto, výraz pohybu, který není vytvářen ničím a nikým. Ono prostě neexistuje z nějaké nezbytnosti, aby tu bylo a aby tu byl někdo kvůli němu. Vůbec ne. Nikdo a nic si toto gesto nevynucuje; ono prostě je - je samosebou. Je to gesto pohybu, gesto zvuku, gesto barvy. A tím, jak ho nikdo nevytváří, tím se také nikomu neděje. Žádný problém života prostě neexistuje; je to naprosto bezdůvodná hra - bujení, které je samo svým cílem. Podstatou je jen toto gesto. Čas, prostor a četnost věcí jsou jen komplikací tohoto gesta. Je to tak a přitom není důvodu vysvětlovat to dál, protože by šlo pouze o další z forem složitosti, novou manifestaci života na vrcholu života. Bolest a utrpení jsou prostě jen krajní podoby této hry gest a neexistuje ve vesmíru nic, čeho se obávat, protože se to nikomu nestává! Vůbec žádné substancionální ego prostě není. Ego je jen jakési lusknutí prsty, poznávání poznání, strach ze strachu. Je to ornament, jazz jen tak pro zábavu, opožděná reakce ozvěny. Je to rozechvělost vědomí, jež je stejná jako strach.

Říct, že život je jenom gesto, čin bez zprostředkovatele, bez příjemce nebo důvodu, to vyznívá spíše marností a prázdnotou než radostí. Mně se však zdá, že ego, tato substanční entita, pro níž prožitek děje je spíš minusový než plusový. Je to jakési odcizení v prožitku, nedostatek účasti. V této chvíli se cítím být světem, osvobozený od onoho chronického odporu kladoucího se do cesty prožitku, který blokuje volný proud života, a díky němuž se pohybujeme jako tanečníci se spoutanými údy. Já však nemusím tento odpor překonávat: Vidím, že tento odpor - ego - je jen jakýmsi zvláštním vírem uprostřed proudu, že je jeho součástí, a že ve skutečnosti vlastně žádný odpor neexistuje. Neexistuje žádný bod, z něhož je možné čelit životu, stát proti němu.²⁴

Z knihy Cesta Zenu přidám jen jednu kratičkou báseň:

*Když se potkali, smáli se a smáli -
takové spousty spadaneho listí v sadu²⁵*

24 Radostná kosmologie

25 Cesta Zenu

Drze za Alana Wattse připojím i své vlastní citáty, jinými slovy: již se opět vracíme ke slovům zbytečným:

Nevím - i to je příliš určitá odpověď

*Mám důvěru v to, z čeho pochází důvěra,
– opájím se tou důvěrou*

Tvé pochybnosti jsou tu pro Tebe – nepochybuj

Tvůj strach je tu pro Tebe - nač se ho bát?

Strach nám nedovolí překonat strach

Na kolik jsem se vzpamatoval a na kolik zblaznil? - kdo to ví?

*Ten, kdo ví, "jak správně pochybovat",
nepochybuj*

*Kdyby každá větvička pochybovala zda roste
správným směrem, nikdy by nenarostl strom*

*Vesmír je naprosta bomba - nač všechna ta
slova? - zázrak ...*

Jsem to JÁ, co se odehrává v "mém" mozku?

*Vteřina má tyto vlastnosti:
já, pokoj, Pink Floyd, ...*

Až po uši vezíme v pravdě

Smysl lze vidět i skrz hradbu slov

*Je úžasné, že vesmír se zformoval v cosi, co
píše nesmysly*

*Co pohání galaxie, jejich kupy a nadkupy?
Co pohání myšlenky?*

Naše činy nemají výslednici

Prace polidštila opici a ztročila člověka

Člověk - ten, který pracuje

Proudím vesmírem tak jako vesmír proudí mnou

*Nebudu urážet vesmír snahou vylepšit jej i když
vim, že by se neurazil :)
Světlo se zrodilo spolu s okem*

JÁ - odkud se ozývá?

Věřím bezdůvodně

*Tato myšlenka ztratila smysl dřív,
než jej stačila získat*

Skutečnost je neskutečná

*Naprostá důvěra - nutná a postačující podmínka
naprosté radosti*

Sám sobě příčinou, bezdůvodně vznikl důvod

*Myšlenka je svléklá hadí kůže.
Zkus chytit toho hada...*

*Mám nekonečně mnoho času
pochyby tuto větu potvrzují*

Porozumět symbolům ještě nic neznamená...

Čas je mírou proměny

*Být organizovan ještě neznamená
být někým organizován*

*Z čeho jsme?
z pocitu JSEM.*

Příroda zkouší skrze člověka řezat sama sebe

*Staletí vynálezů neposunula lidstvo ani o píd' ... k
radosti*

Proč být vesmírem, když můžu být egem

Když tě to nikam natáhne můžeš jít kam chceš

Nejlepší obchodník je ten, který prodá nejhorší zboží za nejvyšší cenu

Společnost má 3 zásadní problémy.

- 1. někteří lidé jsou bezohlední sobci*
- 2. když se bezohlední sobci dostanou k moci*
- 3. téměř bez výjimky se k moci dostanou bezohlední sobci*

Na začátku knihy jsme se bavili o rozdělování věcí a slíbil jsem, že se tomu později podíváme na zoubek. Teď je možná ta vhodná chvíle. Pokud začneme rozdělovat svět, tak je většinou vše v pohodě, pokud se jedná o lidské výtvoř – automobil snadno můžeme rozdělit na součástky a u každé víme, k čemu slouží (někdo to ví, někdo ne, samozřejmě). Stejně tak můžeme rozdělit například počítač nebo zařízení bytu. Ale v přírodě to už tak snadné není a je třeba zvolit jiné postupy. Tam bychom mohli narazit, pokud bychom chtěli les rozdělit na jednotlivé stromy, houby, květiny, kameny, keře, živočichy a podobně. Samozřejmě už ono rozdělení na člověkem vytvořené na jedné straně a přírodu na druhé straně je samo o sobě problematické. Podobně oddělení já od ostatního (vesmíru) je při bližším pohledu zcela nesmyslné.

Už jsme ušli celkem slušný kus cesty, takže bychom si asi zasloužili nějakou tu odměnu. Jedničku s hvězdičkou, čokoládu nebo diplom. Nebo myšlenku, která nás změní k lepšímu, učiní nás šťastné nebo dokonce spasí celý svět. Neboj nezapomněl jsem. Je třeba se trochu vrátit. Toto byla jen odbočka. Ale myslím, že to nebylo úplně od věci.

Došli jsme až k propasti, kde se mysl dostává k samé hranici použitelnosti analytického myšlení a je třeba být velmi obezřetný a postupovat opatrně, aby se člověk nezřítíl do nicoty. Také jsme se podívali na omezení pojmů jako je dobro a zlo, svoboda nebo smysl bytí a podobně. Nyní je ovšem čas se vrátit k otázce kterou jsme nechali nedorozřešenou. Řešili jsme otázku štěstí. Pamatuješ? Bylo to nějak takto: Já chci být šťastný. Tak co s tím? Lehce to přeformulujeme. Zásadní otázka zní takto:

„Jak zajistit, abych byl šťastný?“

Už jsme se dozvěděli poměrně dost, abychom našli správnou odpověď. A je to tady. Jsme u cíle naší cesty! Teď konečně přichází na řadu ona zásadní odpověď:

„Nevím.“

To jako vážně? Ano. To je vše? Ano. Opravdu? Ano. Takže to všechno, celá ta diskuze, celá kniha byla zbytečná?

Pokud se ti to nezdá zbytečné, můžeš číst dál.